

श्रीआनन्दचन्द्रग्रन्थावधौ (ग्रन्थरत्नाकरे) ग्रन्थरत्नम्-१८.

शाश्वतानन्ददायक-श्रीयन्त्राधिराजजेश्वर-श्रीसिद्धचक्रेश्वरो नमो नमः ।

सकलसुमोहित-श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथो विजयतेतमाम् । शासनसञ्चालक-पुत्रकुन्द्रीसुधर्मगणभुक्ते नमः ॥

वर्तमानशासनमान्यसूत्रकार-पञ्चमगणधरप्रवरश्रीसुधर्मस्वामिसंढबं, तत्सूत्रार्थरहस्यकार-श्रीमद्भद्रबाहुस्वामिनिर्मितनिर्युक्तियुतं, नवाङ्गीवृत्तिकार-श्रीमदभयदेवसूरिविदितविवरणसुशोभितं; संपादकीयविविधप्रत्यन्तरपाठाद्यनेकपरिशिष्टसमलङ्कृतं च—

॥ श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गम् ॥

[तस्य प्रथमश्रुतस्कंधस्यानवमाध्ययनतः एकोनविंशतितमपर्यन्तेन द्वितीयश्रुतस्कंधेन च परिसमाप्तं द्वितीय-विभागम्]

संशोधकः सम्पादकश्च

प्रातःस्मरणीयपूष्यानां गीतार्थसार्वभौमानामागमोद्धारकाणां श्रीवर्द्धमानजैनैनागममन्दिरसंस्थापकानां प्रावचनिकधुरन्धराणां

स्व० श्रीआनन्दमागरसूरीश्वराणां विद्वद्दिनेयः आचार्यश्रीचन्द्रसागरसूरिः ।

प्रकाशिका—“श्रीसिद्धचक्रसाहित्यप्रचारकसमिति” इति संस्था ।

वीरसंवत् २४७९ ।

विक्रमसंवत् २००९ ।

पण्यम् ७-०-० ।

काइस्टाब्द १९५२ ।

प्रकाशिका :—

श्रीसिद्धचक्र-साहित्य-समिति-संस्था.

C/o. सधवी चोमनलाल सवाईचन्द्र,

गोळयेरी, गळेमदी सुरत W. Ry.

द्रव्यदयानुं भव्य-फल ।

“पाणानुं पयाए, भूयानुं पाए, जीवानुं पाए, सत्ताणुं पयाए सो पाए अंतरा चैव संघारिए, नो चैव णं णिक्खित्ते, तते णं तुमं मेहा ! ताए पाणानुं पयाए जाव सत्ताणुं पयाए संसारे परित्तीकते, माणुस्साउणे निबद्धे।”,

श्रीज्ञाता० अ० १, पृ० ७१-पंक्ति ७ ।

भावार्थः—श्रीवीरप्रभु मेघकुमारने कहे छे के-हे मेघ ! प्राण-भूत-जीव-सत्त्वनी अनुकम्पाए-दयायी (ह्यायीना भवमां) तें पग अद्धरज राख्यो पण मूक्यो नहि, तेथी करी-प्राण-भूत-जीव-सत्त्वनी दयायी तें भवसंसार लघुकर्यो यावत् मनुष्यनुं आयुष्य बांणुं.

मुद्रक-शाह गुलाबचंद लल्लुभाई,

धोमहोदय प्रिन्टींग प्रेस,

राजापीठ-भावनगर (सौराष्ट्र).

શાશ્વતાનન્દદાયક-સકલમન્ન-લેન્નાધિરાત્રજેશ્વર-શ્રીસિદ્ધચક્રેભ્યો નમો નમઃ ।

સકલસમીહિતપૂરક-શ્રીશહેશ્વરપાર્શ્વનાથો વિજયતેતમામ્ ॥

॥ શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથાદ્ધે દ્વિતીયવિભાગે પ્રસ્તાવના ॥

દુર્લભ માનવજીવન—

અનાદિઅનંતકાળથી પરિભ્રમણ કરનાર જીવોને જન્મ-જરા-મરણ-શોક-દુઃસ્વ-દરિદ્રતા-દોષામય-આધિ-વ્યાધિ-ઉપાધિ આદિ અનેકવિધ દુઃસ્વદાયિ ભવચક્રની પરંપરામા અનુકૂલ સાધન-સામગ્રી-સંયોગોથી મરપૂર માનવજીવન મલવું તે અતીવ દુર્લભ છે, છતાં આ પ્રાપ્ત થયેલ મનુષ્યજીવનમાં આર્યદેશ-ઉત્તમકુલ-ઉત્તમજાતિ-દીર્ઘઆયુષ્ય-પરિપૂર્ણશક્તિશાલિપાંચદ્રિયો-દેવગુરુધર્મની જોગવાઈ-વીતરાગવાણીનું શ્રવણ-શાસનમાન્યશ્રદ્ધા-શ્રદ્ધાનુસારપરિણતિ કેલવીને પ્રવૃત્તિ-નિવૃત્તિમય જીવન જીવવું એ વિગેરે સર્વની પ્રાપ્તિ થવામાં તથાભવ્યત્વ-પ્રવલપુરુષાર્થ-પ્રકૃષ્ટપુણ્યાદિ નિગેરે અમોઘ કારણો ભાગ ભડવે છે, એ મૂલવા જેવું નથી.

મોક્ષપ્રાપ્તિનો પ્રકાર—

શાસનમાન્ય સાધન-સામગ્રી-સંયોગોથી મરપૂર માનવજીવનને ઉજાલનારાઓએ સમર્થ ગીતાર્થ જ્ઞાનીઓના સમાગમમાં રહીને સ્વયં જ્ઞાની બનવું અગર તે ગીતાર્થ ભગવન્તોની નિશ્રા સૌકારીને હેય-ઉપાદેય પદાર્થોનો વિવેક કરીને અનુક્રમે નિવૃત્તિ-પ્રવૃત્તિમય

જીવન જીવંતું, કારણ કે-તેવું જીવન જીવ્યા વગર કોઈ પણ જીવ મોક્ષમાર્ગને અનુકૂલ કલ્યાણ સાધી શક્યો નથી, અને સાધી શકશે જ નહિ. આ પ્રસંગને સ્પષ્ટ કરતાં શાસ્ત્રકારોએ જણાવ્યું છે કે “ પદમો ગીયત્યો ધીઓ ગીયત્યનિસ્તિઓ મણિઓ ” આ પદનો ભાવાર્થ એ છે કે-મોક્ષમાર્ગના અભિલાષિઓ માટે ત્રૈલોક્યનાથ ભગવંતોએ ચાર ધનધાતી કર્મ તોડીને કેવલજ્ઞાન પામવાના, અને તે પછી સકલ કર્મના ક્ષયપૂર્વક મોક્ષ મેળવવાના વેજ માર્ગ કહેલા છે, ત્રીજા માર્ગની અનુજ્ઞા તે ભગવંતોએ આપીજ નથી. તે વે માર્ગે ક્યા !, પ્રથમ માર્ગ ગીતાર્થનો, અને ધીઓ માર્ગ ગીતાર્થની નિશ્રાનો છે. આથી જેઓ મોક્ષે ગયા છે, જાય છે અને જશે તે વધાઓએ ઉપરના વે માર્ગે સ્વીકારેલા છે, સ્વીકારે છે, અને સ્વીકારશે એ વીના નિઃસંદેહપણે સ્વીકાર્ય છે.

કલ્યાણકારિ સમાગમ—

જૈનશાસનમાન્ય-મોક્ષતત્ત્વની પરિણતિપૂર્વકના ‘ તત્ત્વસંવેદનનું આસ્વાદન કરીને મોક્ષમાર્ગે ગયેલાઓની અને મોક્ષ સન્મુલ થયેલાઓની પરંપરાનું વિવેકપૂર્વક અવલોકન કરીએ તો ઉપરની સ્પષ્ટ વાત નજર સન્મુલ સ્વહી થાય છે. ઇન્દ્રમૂર્તિને પ્રમુ મહાવીરનો, નવસારને મુનિસમાગમનો, ધનાસાર્થવાહને ધર્મધોપસૂરિજીનો, અમ્બૂસ્વામિને શ્રીસુધર્માસ્વામિનો, અને પંદરસો ત્રણ તાપસોને શ્રીહિન્દ્રમૂર્તિનો સમાગમ થયો તે સમાગમની સાથે ધીતરાગની વાણીનું શ્રવણ, શ્રદ્ધાપૂર્વકની પરિણતિ, અને વીર્યોદ્ધાસપૂર્વક સંયમનું સેવન ચવાથી અનુક્રમે પામવા લાયકની અમોઘ ચીજ પામી ગયા છે; એમાં ચતુર્વિધસંઘની કોરૂપણ વ્યક્તિને આ નિઃશંક-સત્ય સમજાયા વગર રહેતું જ નથી. જિનેશ્વરોનો, કેવલિઓનો, પૂર્વધરોનો, અને વહુશુતધર-ગીતાર્થનો સમાગમ થયો એ એક અલૌકિક પુણ્યનો પ્રમાણ છે, તે પ્રબલ પુણ્યાદિપ્રભાવના જોરે સાધન-સામગ્રી-સંયોગ પામીને ઉત્તરોત્તર ઉત્કૃષ્ટ કોટિના પુણ્યના-સંવરના-નિર્જરાના ભાગી બનીને તેઓ સ્વજીવનને

અને તે પછી સમાગમમાં આવનારા અનેક જીવોને કલ્યાણમાર્ગે પમાડવામાં પ્રવલ ઉદ્યમવન્ત થાય છે. પ્રમુ મહાવીરના કલ્યાણકારિ-સમાગમથી હન્દ્રમૂતિ અને સુધર્માનામતા વ્રાહ્મણો શાસનના માલીક-સંચાલક બન્યા, પ્રમુ સુધર્માસ્વામિ ગણધરના કલ્યાણકારિ સમા-ગમથી શ્રીજમ્બૂસ્વામિ નવાણું ક્રોડ સૈન્યા-આઠ સ્ત્રીઓ છોડવાનું સામર્થ્ય કેઝવીને શાસનમાં અન્તિમ કેવલી બન્યા; શાસનમાન્ય મહાપુરુષોના કલ્યાણકારિ સમાગમથી પ્રાદુર્ભાવ પામેલ શ્રુતગંગા-સરિતાઓ આજે પણ શાસનમાં ઠામઠામ અસ્થલિતપણે વહી રહી છે, કે જે સરિતાના સુધાસમ જલનું પાન કરીને પાપી આત્માઓ પોતાનાં પાપો સ્વપાવતા અઘાપિ-પર્યંત પાવન થઈ રહ્યા છે, અને ભાવિમાં પણ જરૂર યોગ્ય આત્માઓ પાવન થશે એમાં લ્વલેશ શંકાને સ્થાન જ નથી.

શ્રુતગંગાનું મૂળ—

વર્તમાનશાસનમાં સચટ્ટીંદ્ર શ્રુતસંપદાઓના પદ્મહૃદસમાન મૂળ તરીકે ત્રેલોક્યનાથ ભગવન્ત શ્રીવીરવિમુ છે, અને શાસનસંચાલક-પંચમગણધર શ્રીસુધર્માસ્વામિજી છે; કારણ કે અર્થથી આદેશના દેનારા ભગવન્ત શ્રીમહાવીર મહારાજા છે, તે દેશનાને અનંતર શીલનારા શ્રી સુધર્માસ્વામિજી છે, અને તે દેશનાને પરંપરા શીલનારા શ્રી જમ્બૂસ્વામિજી વિગેરે છે. આથી જ અર્થથી-સૂત્રથી આત્મા-ગમ-અનંતરાગમ-પરંપરાગમના મેદ સમજનારને સ્પષ્ટ માલમ પડે છે કે અર્થથી આત્માગમ શ્રીમહાવીર મહારાજાને છે, અને સૂત્રથી આત્માગમ પંચમગણધર શ્રી સુધર્માસ્વામિજીને છે.

આસન્નોપકારિ શ્રીમહાવીરમહારાજાના નિર્વાણસમયને ૨૪૭૯ લગભગ વર્ષો પસાર થઈ ગયા છતાં શાસન સ્થાપનાના અવસરે અર્થથી-સૂત્રથી આત્માગમમાદિ મેદોને અનુસરીને અસ્થલિત પ્રવાહરૂપે પરંપરાગત તે તે સર્વજનમાપિત-અર્થોને અને ગણધરમાપિતસૂત્રોને

પ્રાપ્ત કરવાનું સુંદરતમ-સૌમાય પ્રાપ્ત કરનાર હોય તો વર્તમાનકાલીન શાસનમાન્ય-સૂત્ર અર્થ અને પરંપરાયે પ્રમાણભૂત શ્લોકામ્બર-મન્દિરમાર્ગીય સંપ્રદાય હતો, છે, અને રહેશે.

ધર્મકથાનુયોગની વિશિષ્ટતા—

વર્તમાનમા શ્રુતસંપ્રદાઓને સાચવી રાસનારા અનેકવિધ ગ્રંથોમાં અગીઆર અંગોનું પ્રધાનયુગ્મું અતીવ પ્રસિદ્ધ છે. તે અંગોમાં છઠ્ઠું અંગ “ શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથા ” નામે પ્રસિદ્ધ છે, અને સાથે સાથે શાસ્ત્રકારોએ ઠામ ઠામ જણાવેલું છે કે આ છઠ્ઠું અંગ સર્વવ્યાપક-યોગની ગરજ સારે છે. શાસનમાં પ્રવેશ કરનારાઓ માટે, પ્રવેશ કરેલાઓના વીર્યોજ્ઞાસની વૃદ્ધિ માટે, અને શાસનાભિમુખ બનાવવાના આશયથી અનેકાનેક મંથ્યાત્માઓ માટે આ છઠ્ઠું અંગ વધુ ને વધુ ઉપકારક થયેલ છે, થાય છે અને થશે તે નિઃસંદેહ બીના અર્થિઓએ સ્મૃતિપટ પર સ્થિર કરવા જેવી છે. સર્વજ્ઞકથિત સિદ્ધાન્તોમાં શું રહસ્ય છે !, તે તે સિદ્ધાન્તોનું પાલન કરનારાઓને કેવો લાભ થયો !, તેની વિરુદ્ધ વર્તનારાઓને કેવું નુકશાન થયું !, આપત્તિકાલમાં ધૈર્ય ગુમાવનારની શી હાલત થઈ !, અને વિદ્વોનો વિજય કરનાર કદ રીતિએ આગલ વધ્યો !; વિગેરે વિગેરે ચરણકરણાનુયોગાદિના અનેકવિધ પ્રસંગોથી શ્રોતાના, વાંચકોના, તથા અમ્યાસકોના જીવનને નવપણવિત બનાવનાર હોય તો આ ધર્મકથાનુયોગ સ્વરૂપ-શ્રીછટ્ટું અંગ શ્રીજ્ઞાતાસૂત્ર છે.

દ્વિતીયવિભાગની સામગ્રીઓ—

આ છટ્ટા અંગ-‘ શ્રી જ્ઞાતાધર્મકથાજ્ઞની પ્રથમ આવૃત્તિ સ્વ. પૂજ્ય ગુરુદેવ આગમોદ્ધારકાચાર્યની પુનીત દૃષ્ટિથી બહાર પડેલી હતી, પરંતુ અનેક વાંચકોની માગણીના સદ્ભાવમાં આ ગ્રંથનું પુનઃ દ્વિતીય આવૃત્તિરૂપે વે વિભાગમાં બદ્ધેની પ્રકાશન કરેલ છે. આ અંગના

પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના પ્રથમ અધ્યયનથી આઠ અધ્યયનો સંપૂર્ણ સાથે તેને અનુકૂલની પ્રસ્તાવના-પરિશિષ્ટો અને આઠ અધ્યયનોના સારાંશ-વિષયાનુક્રમયુક્ત-શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિત્યપ્રચારકસમિતિનું ગત વર્ષમાં પ્રસિદ્ધ કર્યો છે, અને વાંચકો-વિચારકો-અભ્યાસક્રોની માંગણી વીજાભાગની શરૂ થતાં આ વીજો ભાગ પણ તેજ સમિતિનું પ્રસિદ્ધ કર્યો છે.

આ વીજા ભાગમાં વાકી રહેલા પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના નવમા અધ્યયનથી ઓગણીસમા અધ્યયન સુધીના નવે અધ્યયનોના મૂલસૂત્ર-વૃત્તિ સાથે અને ધર્મકથાઓથી ભરપૂર વીજા શ્રુતસ્કંધ પૈકી દશ વર્ગોના સર્વ અધ્યયનોના મૂલસૂત્રવૃત્તિ સાથે આ દ્વિતીય વિભાગ સંપૂર્ણ થાય છે. સાથે સાથે આ વીજા વિભાગમાં આવેલ અધ્યયનોનો સારાંશ વાંચકોને અનુકૂલ પડે તે હેતુથી આપવામાં આવેલ છે.

પ્રથમ વિભાગ માધેનો સંવન્ધ—

આ છઠ્ઠા અંગના પ્રથમ વિભાગમાં પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના આઠ અધ્યયનો મૂલ સૂત્ર-વૃત્તિ-સારાંશ પરિશિષ્ટો આપેલાં છે, તે અવસરે વિસ્તૃત પ્રસ્તાવનાનું આલેખન કરેલું છે. આ દ્વિતીય વિભાગની પ્રસ્તાવનાની સાથે પ્રથમ વિભાગની તે પ્રસ્તાવના સંબંધ રાખે છે, માટે વિવેકિ-વાંચકોને તે સ્થળે વાંચવા આગ્રહપૂર્વકની અત્ર મલામળ કરવામાં આવે છે; અને તેથી આ ચાલુ પ્રસ્તાવનામાં ઉપયોગિ પ્રકરણોનું આલેખન કરીને પુનરાવર્તન કર્યું નથી. પ્રથમ વિભાગની પ્રસ્તાવનામાં આલેખન કરેલા માનવજીવનની મહત્તા, શ્રવણની આવશ્યકતા, સમર્થ વક્તાનો યોગ, આદ્ય સદુપદેશક, આદ્ય સંચાલક-શ્રીસુધર્માસ્વામિજીનું જીવન, અંતિમ કેવલિની જીવનચર્યા, સૂત્રરચનાની મર્યાદા, શ્રુતસંપાદના માલીક, અંગોનો અનુસ્યૂત સંબંધ, આ પ્રત્યનું નામ, આ પ્રત્યના વૃત્તિકાર, અને ગ્રંથસામગ્રીના પ્રકારો વિગેરે પ્રકરણોને વાંચવાથી આ પ્રત્યના રચયિતા સૂત્રકારની, સૂત્રોને અનંતર શીલનારા શ્રીજમ્બૂસ્વામિજીની, અને વૃત્તિકારના વિશાલ-આશયોની સાથે

અતીવ મહત્તા સ્પષ્ટ સમજાવે તે ધ્યાનમાં રાખવા જેવું છે.

ઉપસંહાર—

આ પ્રસ્તાવનાની પરિસમાપ્તિ સાથે વાંચકોએ, વિચારકોએ અને અમ્યાસકોએ એક વાત સ્મૃતિપટ-પર સ્થિર કરવા જેવી છે, અને તે એ છે કે સ્વાદ્વાદ-જૈનદર્શને એકલા જ્ઞાનને અપનાવ્યું નથી, પરંતુ જ્ઞાનના અર્થોમાં માટે જ્ઞાનાચારના આઠે આચારોને અપનાવ્યા છે, અને તેની ક્રિમત પણ એકસરસી અકિલી છે. શબ્દશુદ્ધિ, આલેખનશુદ્ધિ, ઉચ્ચારશુદ્ધિ, અર્થશુદ્ધિ અને વાંચનશુદ્ધિના નામે “ કાલે ભગવં, અકાલે નહિ ભગવં, વિનય-બહુમાનપૂર્વક ભગવં અને એક અક્ષરના દેનાર ગુરુઓનો અપલાપ પણ ન કરવો ” એ વિગેરે પાંચ આચાર પ્રત્યે વેદરક્ષારી સેવનારાઓ સ્વ-પરહિત સાધી શક્યા નથી, સાધી શકશે નહિ, અને સાધી શકતા નથી તે નિર્વિવાદ છે. આથી આઠ આચારોના સેવન સાથે આ પ્રત્યેક ભગવો-ભગાવશે તે આત્માઓ ઉત્તરોત્તર સુન્દર સાધન-સામગ્રી-સંયોગો પામીને ભાવિમાં ફરયાન-માંગલિકમાલો ક્રમશઃ પ્રાપ્ત કરીને અવ્યાવાધ સુલભા મોક્ષા વનો, એક એક શુભેચ્છા.

માયરપુણ્ડલા (સોરાષ્ટ્ર)

સૌભાગ્યપંચમી ત્રિ. વૃષભ ૨૦૦૧

તા. ૨૨-૧૦-૫૨

લિ. ૨૦ સ્વ. ગુરુદેવ ૫. ૫. આગમોદ્ધારક—

શ્રીઆનન્દસાગરસ્થરીશ્વર-ચરણારવિન્દચચ્ચરીકઃ—

ચન્દ્રસાગરસૂરિઃ ।

શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથાદ્વિતીયવિભાગે—

પ્રકાશિકાનું નિવેદન.

નૂતનવર્ષમાં પ્રવેશ—

પ્રાતઃસ્મરણીય—પૂજ્યપાદ—તપાગચ્છગગનદિનમણિ—શ્રીદેવસુરસંઘપરમ્પરાસંરક્ષક—શ્રીસિદ્ધશેત્ર—સૂર્યપૂરસ્થિતશ્રીજૈનાગમમન્દિરતીર્થ-સંસ્થાપક, આગમોદ્ધારક, સ્વર્ગસ્થ—શ્રીઆનન્દસાગરસૂરીશ્વરજીના હાર્દિક આશીર્વાદથી અને તેઓશ્રીના પરમવિદ્વદ્વિનેય, શ્રીસિદ્ધ-ચક્રારાધનતીર્થ—શ્રીચન્દ્રપ્રભાસપાટણતીર્થોદ્ધારક, શ્રીસિદ્ધચક્ર—નવપદારાધકસમાજસંસ્થાપક, વૈયાકરણકેશરી, શ્રીઆનન્દવોધિની વૃત્તિકાર, શ્રીવર્દમાનતપોમાહાત્મ્ય અને વિશતિર્વિશિકા—પંચાશકશાસ્ત્રસારાંશાદિવિવિધસામગ્રીરૂપ સાહિત્યના આલેખનકાર—પૂજ્યપાદ—આચાર્ય-દેવથી—ચન્દ્રસાગરસૂરિજીની શાસનસંરક્ષક પ્રેરણાથી અમારી સમિતિના મુખપત્ર શ્રીસિદ્ધચક્ર માસિકનો પ્રાદુર્ભાવ થયો, અને આરાધકોની આરાધના આરાધ્યપદને અનુસરવાની સાથે અતીવ ઉજ્વલ બને તે હેતુથી શાસનમાન્ય સાહિત્યના પ્રકાશનાર્થે સાથે સાથે અમારી શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિત્ય-પ્રચારક—સમિતિનો પળ જન્મ થયો. આ સમિતિની અને આ માસિકની સુન્દર કાર્યવાહીઓથી ચતુર્વિધસંઘના આશીર્વાદ સાથે તન-મન-ધનની અનેકવિધ સહાયથી તે બન્ને (સમિતિ અને માસિક) પ્રફુલ્લ વનીને ઓગળીસમા નૂતન વર્ષમાં પ્રવેશ કરેલ છે.

અતીવ મહુષા સ્પષ્ટ સમજાશે તે ધ્યાનમાં રાખવા જેવું છે.

ઉપસંહાર—

આ પ્રસ્તાવનાની પરિસમાપ્તિ સાથે વાંચકોએ, વિચારકોએ અને અભ્યાસકોએ એક વાત સ્મૃતિપટ-પર સ્થિર કરવા જેવી છે, અને તે એ છે કે સ્વાદ્વાદ-જૈનદર્શને એકલા જ્ઞાનને અપનાવ્યું નથી, પરંતુ જ્ઞાનના અર્થિઓ માટે જ્ઞાનાચારના આઠે આચારોને અપનાવ્યા છે, અને તેની ક્રિમત પણ એકસરખી અકિલી છે. શબ્દશુદ્ધિ, આલેખનશુદ્ધિ, ઉચ્ચારશુદ્ધિ, અર્થશુદ્ધિ અને વાંચનશુદ્ધિના નામે “ કાલે મળવું, અકાલે નહિ મળવું, વિનય-બહુમાનપૂર્વક મળવું અને એક અક્ષરના દેનાર ગુરુઓનો અપલાપ પણ ન કરવો ” એ વિગેરે પાંચ આચાર પ્રત્યે વેદરક્ષારી સેવનારાઓ સ્વ-પરહિત સાધી શક્યા નથી, સાધી શકશે નહિ, અને સાધી શકતા નથી તે નિર્વિવાદ છે. આથી આઠ આચારોના સેવન સાથે આ પ્રત્યને મળશે-મળાવશે તે આત્માઓ ઉત્તરોત્તર સુન્દર સાધન-સામગ્રી-સંયોગો પામીને ભાવિમાં કલ્યાણ-મોંગલિકમાલ્યો ક્રમશઃ પ્રાપ્ત કરીને અવ્યાવાધ સુખના મોક્ષા વનો, એજ એક શુભેચ્છા.

સાવરકુણ્ડલા (સૌરાષ્ટ્ર)

સૌભાગ્યપત્રમી વિ. સવત ૨૦૦૬

તા. ૨૨-૧૦-૫૨

હિ. ૦ સ્વ. ૦ ગુરુદેવ ૫. ૫. આગમોદ્ધારક—

શ્રીઆનન્દસાગરસૂત્રીશ્વર-ચરણારવિન્દચશ્ચરીકઃ—

ચન્દ્રસાગરસૂત્રિઃ ।

શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથાઙ્ગદ્વિતીયત્રિભાગે—

પ્રકાશિકાનું નિવેદન.

—૪૭૬—

નૂતનવર્ષમાં પ્રવેશ—

પ્રાતઃસ્મરણીય—પૂજ્યપાદ—સપાગચ્છગગનદિનમણિ—શ્રીદેવસુરસંઘપરમ્પરાસંરક્ષક—શ્રીસિદ્ધક્ષેત્ર—સૂર્યપૂરસ્થિતશ્રીજૈનાગમમન્દિરતીર્થ-સંસ્થાપક, આગમોદ્ધારક, સ્વર્ગસ્થ-શ્રીઆનન્દસાગરસૂરીશ્વરજીના હાર્દિક આશીર્વાદથી અને તેઓશ્રીના પરમવિદ્વદ્વિનેય, શ્રીસિદ્ધ-ચક્રારાધનતીર્થ-શ્રીચન્દ્રપ્રભાસપાટણતીર્થોદ્ધારક, શ્રીસિદ્ધચક્ર-નવપદારાધકસમાજસંસ્થાપક, વૈયાકરણકેશરી, શ્રીઆનન્દવૌધિની દ્રુતિકાર, શ્રીવર્દમાનતપોમાહાત્મ્ય અને વિદ્યાર્તિવૈશિકા-પંચાશકશાસ્ત્રસારાંશાદિવિવિધસામગ્રીરૂપ સાહિત્યના આલેખનકાર-પૂજ્યપાદ-આચાર્ય-દેવથી-ચન્દ્રસાગરસૂરિજીની શાસનસંરક્ષક પ્રેરણાથી અમારી સમિતિના મુખપત્ર શ્રીસિદ્ધચક્ર માસિકનો પ્રાદુર્ભાવ થયો, અને આરાધકોની આરાધના આરાધ્યપદને અનુસરવાની સાથે અતીવ ઉજ્જવલ બને તે હેતુથી શાસનમાન્ય સાહિત્યના પ્રકાશનાર્થે સાથે સાથે અમારી શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિત્ય-પ્રચારક-સમિતિનો પણ જન્મ થયો. આ સમિતિની અને આ માસિકની સુન્દર કાર્યવાહીઓથી ચતુર્વિધસંઘના આશીર્વાદ સાથે તન-મન-ધનની અનેકવિધ સહાયથી તે બંને (સમિતિ અને માસિક) પ્રફુલ્લ બનીને ઓગણીસમા નૂતન વર્ષમાં પ્રવેશ કરેલ છે.

હાર્દિક સન્માન—

વિશેષમાં હમારી સમિતિના મુલપત્ર શ્રીસિદ્ધચક્રમાસિકમાં મુલ્યત્વે સ્વ૦ આગમોદ્ધારકની અમોઘદેશનાદિ વિગેરેનું વાંચન એક સરસી રીતે મલવાથી અને ૫૦ આચાર્યદેવશ્રી-ચન્દ્રસાગરશ્રીજીની વિવેકમરી નજર નીચે શાસનમાન્ય અનેકવિધ સાહિત્ય સામગ્રીઓનું સાથે સાથે વાંચકોને સુધાસ્વાદન થતું રહેવાથી વાંચકોની સંખ્યામાં દિનપ્રતિદિન વૃદ્ધિ થયાં જ કરે છે, અને પ્રકાશનોને વેગવંતા વનાવવા માટે આર્થિકસહાયકોની હરિફાઈ થઈ રહી છે; તેથી વન્નેની (સમિતિની અને માસિકની) ઉજ્જવલ કાર્યવાહિઓની નોંધનો અતીવ આદરભર્યો સત્કાર આપવા માટે શાસનમાન્ય-ચતુર્વિધસંઘની વ્યક્તિઓને આદરપૂર્વક હાર્દિક સન્માનીયે છીએ.

ગ્રન્યપ્રસિદ્ધિ અને ઉપસંહાર—

“સમિતિનો અને માસિકનો જન્મ, વન્નેની પ્રશંસનીય કાર્યવાહિ અને સંચાલનનું પુણ્યકાર્ય” આ ત્રણે પ્રકરણો આ ગ્રન્યના પ્રથમ વિભાગની પ્રસ્તાવનામાં આપેલાં છે, તેને વાંચકોએ પુનઃ પુનઃ વિવેકપૂર્વક વિચારવાની જરૂર છે, એમ તેઓને આગ્રહપૂર્વકની મલામણ છે. કારણ કે તેમાં સમિતિના-માસિકના વિશાલ ઉદ્દેશો-હેતુઓ સ્પષ્ટપણે માલુમ પડે છે, સાથે સાથે પુણ્યવન્ધ કરવાના પરમનિમિત્તરૂપ સંચાલનના સુન્દર કાર્યની મ્હારી જવાબદારીનું અને તે વન્ને સાથેના સેવામાવના સમ્બન્ધનું જ્ઞાન વાંચકોને સ્પષ્ટરીતિએ થઈ શકે છે.

આ દ્વિતીય વિભાગરૂપે છઠ્ઠું અંગ શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથાન્નુ નામે પ્રકાશન થતો આ ગ્રન્ય દ્વિતીય આવૃત્તિરૂપે પ્રસિદ્ધ થાય છે, અને તેથી પ્રથમાવૃત્તિના સમ્બન્ધમાં વિસ્તૃત આલેખન પ્રથમ વિભાગની પ્રસ્તાવનામાં કરેલ છે, તેથી અત્ર તે સંબન્ધના આલેખનનું પુનરાવર્તન કરવું ઉચિત નથી.

આ દ્વિતીય વિભાગના પ્રકાશનાર્થે પૂ. આચાર્યદેવ-શ્રીચન્દ્રમાગરસુરિજીના પરમવિનેય પૂ. ઉપાધ્યાય શ્રીદેવેન્દ્રમાગરજી ગણિતરના સદુપદેશથી અમદાવાદ શાહપુર-મંગલ પારેલના શાંચા વિષે આવેલ ઉપાશ્રયના વહીવટદારોદ રૂ. ૨૫૦) વસો ને પચાસ રૂપીઆ આપેલ છે, તે સિવાય મદદના અમાવે પડતર કિંમતના માવે અમારી સમિતિ તરફથી આ ગ્રન્થ વાંચકો માટે અને અમ્યાસીઓ માટે પ્રસિદ્ધ કરાય છે.

આ ગ્રન્થને પ્રકાશક કરવામાં સંપાદનનું મગીરથ કાર્ય પૂ. આચાર્યદેવ શ્રી ચન્દ્રમાગરસુરિજીદ કરેલ હોવાથી, પ્રૂજાદિ સંશોધન અને સારાંશનું કાર્ય કરનાર પૂ. મુનિશ્રી ચન્દનમાગરજી મ. ને, નિયમિત અવસરે પ્રકાશન કરવામાં શ્રી મહોદય પ્રી. પ્રેસ માલીફને અને પ્રેસ-માણસોને અત્ર યાદ કરીને વાંચકો-વિચારકો-અમ્યાસકો વાંચવા પહેલાં શુદ્ધિપત્રકથી શોધીને વાંચે-વિચારે-અમ્યાસ કરે પણ એક શુભેચ્છા.

નિવેદક—

પાનાચન્દ રૂપચન્દ દાઠ્ઠેરી

શ્રીસિદ્ધચક્ર-માસિકના-તન્ત્રી અને શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિયપ્રચારકસમિતિના પ્રધાન-સંચાલક.

૨૨૪ દોતમેદળ સ્ટ્રીટ,

મુંબઈ નં. ૨.

સૌભાગ્યપશ્ચમી. ૨૦૦૯

हमारां प्रकाशनो ।

१ श्रीद्द्वेमचन्द्रकृतिकुसुमावली.	१-८-०	— नूतन प्रकाशनो —	२-८-०
२ श्रीचर्खमानतपोमाहात्म्य.	३-०-०	१२ श्रीआनंदचन्द्रसुधासिन्धु विभाग० ३	
३ श्रीपंचप्रतिकमणसूत्राणि विधिसद्व (कमीशन वगर)	१-२-०	१३ श्री ज्ञातासूत्र भा. १-२ नो सारांश तथा	
४ श्रीपंचाशकशास्त्रसारांश-विभाग० १,	३-०-०	श्रीसूयडांगसूत्र भा. १ नो सारांश.	२-८-०
५ श्रीआनंदचन्द्रसुधासिन्धु-विभाग० १,	४-०-०	— पत्राकार —	
६ श्रीआनंदचन्द्रसुधासिन्धु- २,	३-०-०	१४ श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्ग सटीक भाग १, सारांशसद्व	८-०-०
७ श्रीभगवतीसूत्रनी शास्त्रप्रस्तावनाथी शर		१५ श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्ग " भाग २, "	७-०-०
१०८ व्याख्यानो	६-१२०	१६ श्रीसिरियालचरितम्	३-०-०
८ श्रीभागमोक्षारक.	३-०-०	— व्याकरणानि —	
९ अतपोद्यापन.	११२०	१७ श्रीसिद्धेद्वेमचन्द्र शब्दानुशासनम्	३०-०-०
१० श्रीप्रमासपाटनतीर्थमाहात्म्य.	०-५-०	(श्रीआनंदबोधिनी टीका) भाग १,	२-०-०
११ श्रीसिद्धचक्रनी वांछिली फाईलो. वर्ष ११ थी १८		१८ श्रीसिद्धेद्वेमचतुष्कट्टित्तिस्यादिसमुच्चययुतम्	
प्रत्येकना. ४-०-०		श्राप्तिस्थान—श्रीसिद्धचक्र-साहित्य-प्रचारक-समिति	

C/o संघवी बीमनलाल सवाईबंद, गलेमरी गोल्लेरी, सुरत (गुजरात) W. Ry.

શ્રીગણેશ્વરપાર્શ્વનાથાય નમઃ ।

॥ શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથાઙ્ગે દ્વિતીયવિભાગસ્ય ॥ સારાંશઃ ॥

૧--શ્રીમાકન્દીદારકાઘ્યન-સારાંશઃ ।

પૂર્વે આઠમા અધ્યયનમા માયાથી અનર્થ કંઠી ગયા, હવે આ નવમા અધ્યયનમાં મોગોથી પાછા નહિ હઠનારને થતો અનર્થ, અને મોગોથી પાછા હઠનારને થતો લાભ અગ્ર દર્શાવાય છે.

હે જન્મુ ! તે ફાલે અને તે સમયે ચપા નામની નગરી હતી. ત્યાં માકડી નામનો સાર્થવાહ વસતો હતો, તેને મદ્રા નામની માર્યા હતી, અને તેને જિનપાલિત અને જિનરક્ષિત નામના બે પુત્રો હતા. તે બન્ને પુત્રોએ અન્યોઅન્ય વિચાર કરીને લવણસમુદ્રના વાહનવટાવાલા, ધધામાટે આપણે ચારમી વસ્ત પળ જવું તેવું નક્કી કર્યું, અને માતાપિતાની રજા માગી. માતાપિતાએ ઘણું સંમજાવ્યું પણ માન્યું નહીં, આથી અનિચ્છાએ માતાપિતાએ રજા આપી; અને તે બંને ગયા. સમુદ્રમા ઘણે દૂર ગયા પછી વાવટોલીઆ વિગેરેનો સલ્ત ઉપદ્રવ થયો, અને વહાણો માંગી ગયા, અને ઘણા માણસો મર્યા ગયા, તથા લાવેલાં કરીયાણાં પણ વધાંએ સમુદ્રને તરફીએ ગયા. માકન્દીના તે બંને પુત્રોનાં હાથમાં એક પાટીડું આવ્યું તે પાટીયાની સહાયથી તરતા તરતા રત્નદ્વીપે ગયા. રત્નદ્વીપના પર્વતવિષે થાક સ્નાહને ફલાદિની શોધ કરીને મેઝ્ઝી-સ્નાહને નાલીયેરના પાણીથી તુપ્ત થયા, અને નાલીયેરનું તેલ કાઢી અન્યોઅન્ય માલીશ કરી વાવોનાં પાણીથી સ્નાન કરી સ્વસ્ય

થયા. એક શિલા પર વેસીને “ચંપોનગરીમાં માતાપિતાની પાસે સમુદ્રની મુસાફરીનાં વહેવાર માટે જવાની માંગણી કરવી, માતાપિતાનું નિષેધ કરવું, અને અતિ આગ્રહથી રજા મેઝાંચી, લવણસમુદ્રમાં ઉતરવું, વાવંટોલીયાના ઉપદ્રવથી જાનમાલની થયેલી નુકશાનો, તરતા તરતા અહિં આવવું અને खोराकમાં ફલાદિનું खावું વિગેરેનો” વિચાર કરે છે—

તે સમયે આ રત્નદ્વીપના મધ્યભાગમાં રત્નદ્વીપ દેવતા નામે દેવી વસે છે, તે અતિ પાર્ષણી અને સ્વભાવે મયંકર છે. સદરહુ દેવી અવધિજ્ઞાનથી આ માકન્દીના વન્ને પુત્રોને ત્યાં આવેલા જોઈને ભયંકરરૂપ વિકુર્બિને ત્યાં આવીને કઠોર વચનોથી તે વન્નેને કહેવા લાગી કે—હે વન્ને માકંદિયદારકો ! તમે મ્હારી સાથે વિપુલ ભોગો ભોગવતા મ્હારી પાસે રહો, નહીં તો તમારું મસ્તક આ તલવારથી કાપી નાખીશ ! મય પામેલા તે વન્ને શ્રેષ્ઠીપુત્રોએ કહ્યું કે તમારી આજ્ઞા પ્રમાણે હમે રહીશું. આ કેબુલોત લંદ તે દેવી પૌતાનાં પ્રાસાદે લંદ ગદ અને તે વન્નેની સાથે વિપુલ એવા ભોગોને ભોગવે છે, અને હંમેશાં તાજા મીઠાં ફલો લાવી—આપીને તૃપ્તિ કરાવે છે.

એક સમયે શક્રેન્દ્રના આદેશથી લવણાધિપતિ સુસ્થિત નામના દેવે રત્નદ્વીપની તે દેવીને આદેશ કર્યો કે “ત્યારે ૨૧ એકવીશવાર લવણસમુદ્રવિષે ફરી—ફરીને ઘાસં—પાદડાં—લાકડાં—ફચરો અને અંશુચિ વગેરે જે કંઈ દુર્ગન્ધવાળું હોય તે ચોક્કસું કરી દેવું !” આવા આદેશથી તે વન્ને શ્રેષ્ઠીપુત્રોને તે દેવીએ કહ્યું કે—હું શક્રેન્દ્રના હુકમથી સમુદ્રની શુદ્ધિ માટે જાઉં છું, તમે અત્ર સુલે રહેશો. કદાચ તમને ન ગમે તો તમે પૂર્વ—પશ્ચિમ—ઉત્તર દિશાઓનો વનસંહ વિષે પૂરવા જશો તો ત્યાં જુદી જુદી ઋતુઓના ફલો છે, તેનાથી વૃત્તિ કરશો; અને મારી રાહ અત્રે જોશો. પરંતુ દક્ષિણ દિશામાં જશોજ નહિં, કારણ કે ત્યાં એક ભયંકર દૃષ્ટિવિષસર્પ રહે છે, તે તમારા શરીરનો નાશ કરશે. આ પ્રમાણે ત્રણવાર સાવચેતી આપી તે દેવી સમુદ્ર તરફ ગદ.

बन्ने श्रेष्ठिपुत्रो व्रणे वनखंडोમાં फરે છે અને આનંદ કરે છે. એક સમય ત્યાં ત્રણ દિશાના વનखंडોમાં પણ નહીં આનંદ પામતા તેમને દક્ષિણ દિશામાં જવા નક્કી કર્યું, અને દક્ષિણદિશામાં કેટલેક દૂર ગયા પછી મરેલા સર્પ કરતાં પણ વધુ દુર્ગન્ધ આવતાં પોતાના વસ્ત્રવડે નાક વંધ ફરીને આગळ चालचा मांडयું, आगळ चालतां अनेक हाडकांथी व्याप्त एवा वधस्थानमां शूलीवडे भेदाएलो करुणस्वरने करतो एक पुरुष जोयो. उत्पन्न थयो छे मंय जेने एवा ते वल्ले श्रेष्ठीपुत्रोए हकीकत पूछतां ते शूलीस्थित पुरुषे कहुं के-
 “हुं भारतवर्षनी काकंदीनो अधवणिक छुं. करीयाणां अने अधो वहाणोमां भरी लवणसमुद्र विषे धंधा अर्थे आवेलो, पण मार्गमां समुद्रना तोफानथी वहाणो डुबी गयां, अने हुं पाटीयांना आंधारे अही आवी पहेच्यो; अने पछी रत्नद्वीप देवतां नामनी देवीना भोग-विलासमां सपढायो. घणो समय तेनी साथे भोगादिमां गयो, पण एक समये सामान्य अपराध आवतां आ अवस्था पाग्यो छुं, माटे भाविमां तमारा शरीरोनुं कोण जाणे शुं थशो !” आ सांभलीने भयभीत थयेला बन्ने भाइओए एना संकजामांथी छूटवानो उपाय पूछयो. तेना जवाबमां ते शूलीथी भेदाएला पुरुषे कहुं के पूर्वेदिशामां शैलक नामनो यक्षनुं मन्दिर छे तेमां अधरूपने धारण करतो यक्ष वसे छे. ते शैलक यक्ष चौदश-आठम-अमावास्या-पूर्णिमाना दिने प्राप्त थयेला समये मोटा शब्दधी एवी रीते बोले छे के-कोने तारुं !, कोनुं रक्षण करुं !; त्यां तमे जाव अने तेनी सेवा करो अने ज्यारे ते बोले त्यारे जवाबमां कहेजो के हमने तारो ! हमारुं रक्षण करो ! रत्नद्वीप देवताना हाथमांथी हमोने तारो ! आ प्रमाणे ते पुरुषथी श्रवण करी शैलकयक्षना मन्दिरमां गयां अने ते पुरुषना कखा मुजब सर्वे कर्युं. शैलकयक्षे तेओनी मांगणी कबुली अने कहुं के समुद्रमध्ये थइ जतां ते देवी प्रतिकूल-अनुकूल उपसर्गो करशो, तमे जरा पण क्षोभ पामशो नही; तेम चलयमान पण थशो नही, अने थशो तो हुं म्होरी पीठ परथी नीचे नाखी दइश ! आ वातने ते

વંદેષ કવલ કરી, દટલે અશ્વરૂપ વિકુર્વનિ તે યક્ષે પોતાની પીઠ ઉપર વેસાડ્યા અને આકાશમાર્ગે સમુદ્ર પર થઈ ચાલ્યો. હવે તે રત્નદ્વીપ દેવતા પોતાનું કાર્ય સંપૂર્ણ કરી જ્યાં પોતાના પ્રાસાદમાં આવી ત્યાં તેઓને દેખ્યા નહીં, અને આજુબાજુ તપાસતાં પણ તેમને દેખ્યા નહીં, દટલે અવધિજ્ઞાનથી ઉપયોગ મૂકતાં દરીયા પર થઈને શૈલક યક્ષની સાથે જતા તે વન્નેને જોયા, અને તલવાર હાથમાં લઈ તેમની પાસે આવી.

કંદક કોમલ હૃદયવાળા જિનરક્ષિતને જાણી અનેક પ્રકારના અનુકૂલ ઉપસર્ગો કરવા લાગી અને જ્યાં જિનરક્ષિતનું મન ચલાયમાન થયું દટલે શૈલકયક્ષે તેને પેંકી દીધો. તે દેવીએ અનેક પ્રકારે તિરસ્કાર કરી તલવાર વડે તેના ટૂકડે ટૂકડા કરી નાંખ્યા, અને ચારે દિશાઓને વલ્લિદાન અર્પણ કર્યું.

અન્ન યોજના—

એવી રીતે હે શ્રમણો ! જે હમારી પાસે સંયમ ગ્રહણ કરી પાછા મનુષ્ય સમ્યન્ધિ મોગોમાં આસ્વાદ કરે છે યાવત્ તેની અમિલાપા કરે છે, તે આ મવમાં ઘણા દુઃખ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓને નિંદવા લાયક થાય છે; યાવત્ ઘણો સંસાર રત્નડે છે.

રત્નદ્વીપ દેવતા નામની દેવીએ તેવાર પછી જિનપાલિતને અનુકૂલ-પ્રતિકૂલ ઘણા ઉપસર્ગો કરવા માંડ્યા, પણ સર્વ ઉપસર્ગો સહન કરી જિનપાલિતે નિષ્ફલ કર્યા, તેના પરિણામનું નહિં ચલિતપણું થવાથી થાકીને તે દેવી ચાલી ગઈ. શૈલકયક્ષે નિર્ધિગ્ને જિનપાલિતને ચંપાના ઉદ્યાનમાં લાવી પોતાની પીઠ પરથી ઉતાર્યો અને જિનપાલિતની રજા લઈ પોતાના સ્થાને ચાલ્યો ગયો.

જિનપાલિત પોતાના ઘેર આવ્યો અને માતાપિતાને મલી જિનરક્ષિતના મરણની વાત કરી, સર્વે કુટુંબે લૌકિક કાર્યો કરી શોક

દૂર કર્યો. એક સમયે માતાપિતાએ જિનપાલિતને પૂછ્યું કે જિનરક્ષિતનું મરણ કેવી રીતે થયું !, ત્યારે તે જિનપાલિતે ઠેઠ સુધીની વાર્તા કરી.

એક સમયે પ્રમુ શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર ત્યાં પધાર્યા—સમવસર્યા તેમની પાસે જિનપાલિતે ધર્મે શ્રવણ કરી સંયમને ગ્રહણ કર્યું અને અગીયાર અંગ મળ્યો; યાવત્ મહીનાનું અનશન કરી કાલધર્મ પામી સૌધર્મ દેવલોકમાં વે સાગરોપમના આયુષ્યવાલ્લો દેવ થયો. હે જન્મ્ ! ત્યાંથી તે જ્યવી મહાવિદેહક્ષેત્રવિયે મોક્ષ પામશે.

યોજના:—પ્રવી રીતે જે સાધુઓ મનુષ્ય સમ્બન્ધી મોગોનો ત્યાગ કરી તેની વાંચ્છા આદિ કરતા નથી તે જિનપાલિતની માફક આ ભવમાં પણ સુખી થાય છે, અને પરમભવમાં મોક્ષનાં અનુપમ સુલ્લોને મોગવે છે.

इति नवम-अध्ययन सारांशः समाप्तः

૧૦ શ્રી ચન્દ્રજ્ઞાતાધ્યયનસારાંશઃ

પૂર્વના અધ્યયનમાં અવિરતિને વશ થનારને થતો અનર્થ, અને વશ ન થનારને થતો લાભ વર્ણવ્યો, આ દશમા અધ્યયનમાં પ્રમાદીને થતી ગુણની હાની અને અપ્રમાદીને થતી ગુણની વૃદ્ધિ વર્ણવાય છે.

૫ પ્રમાણે નિશ્ચયે કરીને હે જન્મ્ ! શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર રાજગૃહી નગરીમાં સમવસર્યા હતા, ત્યારે શ્રી ગૌતમસ્વામિએ તેઓશ્રીને પૂછ્યું કે—હે ભગવન્ ! જીવો ગુણની હાનિ કેવી રીતે પામે છે, અને ગુણની વૃદ્ધિ કેવી રીતે પામે છે !, આવા પ્રકારના પ્રશ્નના જવાબમાં પ્રમુ કહે છે કે:—

હે ગૌતમ ! પૂર્ણિમાના ચન્દ્રને છોડીને વદી પક્ષનો પડવાનો ચન્દ્ર વર્ણ-સૌમ્યતા-તેજ-કાન્તિ-દ્યુતિ-છાયા-યાવત્ મંડલે કરી હીળ થાય છે; તેમ વદી પક્ષના વીજનો ચન્દ્ર તેથી કરી પળ વર્ણાદિ કરી હીળાદિ થાય છે; યાવત્ અમાવાસ્યાનો ચન્દ્ર સંપૂર્ણે હીળ થાય છે.

તેવી રીતે જે સાધુઓ અથવા સાધ્વીઓ સંયમ ગ્રહણ કર્યા છતાં ક્ષમા-મુક્તિ-ગુણ-આર્જવ-માર્જવ વગેરે સયમના ગુણોથી હીળ થાય છે, તેઓ વદી પક્ષના પડવાના ચન્દ્રથી માંડી યાવત્ અમાવાસ્યાના ચન્દ્રની જેમ સર્વ ગુણોથી હીળ થાય છે.

હે ગૌતમ ! જેવી રીતે અમાવાસ્યાના ચન્દ્રને છોડીને શુદ્ધ પક્ષના પડવાનો ચન્દ્ર-વર્ણાદિ કરી અધિક થાય છે, યાવત્ પૂર્ણિમાપ સર્વસ્વરૂપે સંપૂર્ણ થાય છે; તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી સંયમ ગ્રહણ કરી પોતાના ક્ષાન્તિ આદિ ગુણોની વૃદ્ધિ કરે છે તે અનુક્રમે પૂર્ણિમાના ચન્દ્રની જેમ સંપૂર્ણ ગુણોને પામે છે.

અત્ર નિગમન-યોજના ટીકાકારે જણાવી છે, તે નીચે પ્રમાણે:—

ચંદોઽવકાલપંક્તિરે પરિહાર્ય પર્ણ પર્ણ પમાયપરો । તદ્ ઉર્ધ્વરવિઘ્નરતિરંગણો વિ ન ય ર્હિચ્છયં લેહૃદ્ ॥ ૧ ॥

માત્રાર્થ:—કૃષ્ણ પક્ષ વિપે જેમ ચન્દ્ર હાળી પામે છે, તેવી રીતે આરંભ પરિગ્રહમાં અનાસક્ત एवો પણ સાધુ પ્રમાદમાં તત્પર હોય તો હાળી પામે છે, અને ર્હિચ્છતને પામી શકતો નથી.

જહ ચંદો તદ્ સાહ સંદુર્વરોદો જંહા તદ્ પમાઓ । વર્ણોદ્ ગુણગણો જંહ તદ્ સ્વમાદૈસમગધમ્મો ॥ ૨ ॥

માત્રાર્થ:—જેવી રીતે રાહુથી પ્રસાયેલો ચન્દ્રમા તેજ રહિત થાય છે, તેવી રીતે સાધુ પ્રમાદથી સાધુ ગુણ રહિત થાય છે. જેવી

રીતે ચન્દ્રમાનો ઘળાદિ ગુણનો સમૂહ ઘટે છે, તેવી રીતે તે સાધુના ક્ષમાદિ દશ પ્રકારના ધાર્મિક ગુણો ઘટે છે.

પુણોચિ પદ્મદિનં જહ હાયંતો સઘ્વા સસી નસ્સે । તહ પુણચરિત્તાવિ હુ કુસીલસંમગિમાઈહિ ॥ ૩ ॥

માવાર્થ—પૂર્ણ એવો પણ ચન્દ્રમા વદ પક્ષમા દિને દિને ઘટતો સર્વથા નષ્ટ થાય છે, તેવી રીતે પૂર્ણ એવા ચારિત્રવાલો પણ કુશીલોની સોવતથી સર્વથા નષ્ટ-ચારિત્રવાન્ થાય છે.

જણિયપમાઓ સાહુ હાયંતો પદ્મદિનં સ્વમાઈહિ । જાયંહ નદુચરિત્તો તચો દુર્કલાં પાવેહ ॥ ૪ ॥

માવાર્થ—ઉત્પન્ન થયો છે પ્રમાદ જેને એવો સાધુ ક્ષમાદિ ગુણોથી હંમેશા હીણ થતો નષ્ટ-ચારિત્રી થાય છે, અને દુઃખોને પામે છે.

હીણગુણાવિ હુ હોઠુ સુહગુરુજોગાહજણિયંસંવેગો । પુણસરૂવોં જાયહ વિવદ્ધુમાંણોં મસહરોહ ॥ ૫ ॥

માવાર્થ—હીણ ગુણવાલો પણ ઉત્તમ ગુરુમહારાજથી ઉત્પન્ન થયેલો છે સંવેગ જેને તે વધતાં એવા ચન્દ્રની જેમ પૂર્ણ સ્વરૂપ-વાલો થાય છે.

इति दशमाध्ययनस्य सारांशः समाप्तः

—૪૬—

૧૧—શ્રીદાવદ્રવ-અધ્યયન-સારાંશ:

આની પૂર્વના અધ્યયનમા પ્રમાદિને ગુણહાનિ, અને અપ્રમાદિને ગુણની વૃદ્ધિ જણાવી છે; આ અધ્યયનમાં માર્ગની આરાધના, અને માર્ગની વિરાધનાથી ગુણની હાનિ-વૃદ્ધિ કહે છે.

જે જન્મૂ ! તે કાલ અને સમયે રાજગૃહી નગરી વિષે ગૌતમસ્વામિએ પ્રશ્ન કર્યો કે-હે પ્રસુ ! જીવો આરાધકો અને વિરાધકો કેવી રીતે થાય છે ?—

હે ગૌતમ ! (૧) જેવી રીતે સમુદ્રના એક કાંઠે દાવદ્રવ નામનાં વૃક્ષો થાય છે, તે વૃક્ષો પત્ર-પુષ્પો-ફલો આદિથી અત્યન્ત શોભે છે. જ્યારે દ્વીપ સમન્ધનીના જુદી જુદી દિશાઓથી હલવા અને મહાવાયરા વાય છે, ત્યારે ઘણા એવા તે વૃક્ષો ફલાદિથી સુશોભિત થાય છે, અને તેમાંના કેટલાક વૃક્ષો સુકાઈને મ્લન પામે છે; તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી પ્રવજ્યા અંગીકાર કર્યે છે તે ઘણા એવા સ્વશાસનના સાધુ-સાધ્વીથી સહન કરે છે. અને અન્યતિર્થીઓથી તેમ ગૃહસ્થોથી સહન કરવાના અવસરે સહન નથી કરતા તે સાધુ-સાધ્વી દેશવિરાઘક થાય છે. (૨) જેવી રીતે સમુદ્રના એક કાંઠે દાવદ્રવ નામના વૃક્ષો થાય છે તે પત્રાદિથી અતિશય શોભે છે પરન્તુ જ્યારે વાયરાથી ઘણા એવા જૂના સુકાઈ ગયેલા વૃક્ષો મ્લન પામે છે, અને કેટલાક વૃક્ષો શોભાને પામે છે તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી પ્રવજ્યા અંગીકાર કર્યે છે તે અન્યતિર્થીઓથી તેમ ગૃહસ્થોથી સમ્યક્ પ્રકારે સહન કરે છે, કિન્તુ-સાધુ-સાધ્વીથી સહન કરતાં નથી તે દેશઆરાઘક થાય છે. (૩) જેવી રીતે સમુદ્રના કિનારે સર્વ દાવદ્રવ નામના વૃક્ષો પત્રાદિ વડે શોભે છે પરન્તુ વાયરો વાયે સર્વે મ્લન પામે છે, તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી, સાધુ-સાધ્વીઓથી તેમ અન્યતિર્થીઓ આદિથી સહન કરતો નથી તે મર્વવિરાઘક થાય છે. (૪) જેવી રીતે સમુદ્રના કિનારે સર્વ દાવદ્રવ વૃક્ષો પત્રાદિવડે શોભે છે, અને જ્યારે વાયરા વાય છે ત્યારે પણ શોભે છે પરન્તુ મ્લની પામતા નથી તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી પ્રવજ્યા અંગીકાર કર્યે છે તે સાધુ-સાધ્વીથી તેમ શ્રાવક શ્રાવિકા અને અન્યતિર્થીઓથી થતા પરિપહો સહન કરે છે તે સર્વઆરાઘક થાય છે.

इति एकादश-अध्ययन-सारांश समाप्तः

૧૨-શ્રીઉદક-અધ્યયન-સારાંશ :

પૂર્વે અગીયારમા અધ્યયન વિષે ચારિત્ર ધર્મેનું વિરાઘકપણું અને આરાધકપણું કહ્યું, અહીં સ્વભાવે કરીને મલીન એવા મન્ય-આત્માઓનું સદ્ગુરુના સંસ્કારથી ચારિત્રનું આરાધકપણું થાય છે તે ઉદકના દ્રષ્ટાંતથી કહે છે.

• હે જન્મ્ ! તે કાલે અને તે સમયે ચંપાનગરીના પૂર્ણમદ્ર ચૈત્ય વિષે શ્રીવીરપ્રમુ સમવસર્યા, તે નગરી વિષે જિતશત્રૂ નામનો રાજા રાજ્ય કરે છે, અને તેને ધારિણી નામની રાણી તથા અદીનશત્રૂ નામનો યુવરાજ હતો; તથા શ્રમણોપાસક-સુબુદ્ધિ નામનો મુખ્ય પ્રધાન હતો. તે નગરીની વહાર દશાન દિશાએ એક સ્થાલ છે તે ઘણી ગન્ધાતી છે, તે જોઈને ગૌતમસ્વામીએ પ્રમુને પ્રશ્ન કર્યો કે-હે પ્રમુ ! આ આજ રૂપે રહે ! પ્રમુએ કહ્યું કે-એ અર્થમાં સમર્થતા નથી, એથી અતિઅનિષ્ટગન્ધવાળી પળ થાય, અને સુરભિ-ગન્ધવાળી પળ થાય.

એક સમયે જિતશત્રૂ રાજા ઘણા એવા ક્ષત્રિયો-શેઠીઓ સાથે સુંદર એવું મોજન કર્યા પછી તે મોજનથી આશ્ચર્ય પામેલા રાજાએ તે મોજનના ઘણા વસ્ત્રાણ કર્યા, અને ઘણા વીજાઓએ પણ વસ્ત્રાણ કર્યા; ત્યારે સુબુદ્ધિ મંત્રીને મૌન રહેલો જોઈને વૈ ત્રણવાર રાજાએ પૂછ્યું. તે સમયે સુબુદ્ધિ મંત્રીએ કહ્યું કે-હે રાજન્ ! સારા લાગતા શબ્દના પુદ્ગલો સ્ત્રાવણે પરિણમે છે, અને સ્ત્રાવ લાગતા શબ્દના પુદ્ગલો સારાણે પરિણમે છે; સારા લાગતા રૂપવાળા પુદ્ગલો સ્ત્રાવ રૂપણે પરિણમે છે, તેમ સ્ત્રાવ લાગતા રૂપવાળા પુદ્ગલો સારાણે પરિણમે છે, તેમ સુગંધીદાર પુદ્ગલો દુર્ગન્ધી પુદ્ગલણે પરિણમે છે, અને દુર્ગન્ધવાળા પુદ્ગલો સુગંધવાળા પુદ્ગલોણે પરિણમે છે; તેવી રીતે રસ અને સ્પર્શના પુદ્ગલોમાં પણ થાય છે. આથી

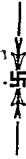
આ આહારોમા આશ્ચર્ય શુ પામવાનુ છે : અર્થાત્ આથી મને આશ્ચર્ય થતું નથી. સુબુદ્ધિ મન્ત્રીની આવી વાળીને રાજાએ મૌન રહીને સ્વીકારી નહીં. એક સમયે જિતશત્રૂ રાજા ઘણા પરિવાર સાર્થે ઘોડા ઉપર બેસી ફરવા નિકળ્યો, નગરની (સ્વાઠ) સ્વાદ આવતા તેની દુર્ગન્ધથી રાજાએ પોતાનુ નાક કપડાના છેડાથી ઢાંકી દીધું, અને ધીજીં વાજુ ફરી ગયા. સાથે વધાયે કહેવા લાગ્યા કે- મરેલા સર્પ કરતાં પણ વધુ સરાવ ગન્ધ આની છે, તેવી રીતે તેનુ રૂપ, સ્પર્શ અને રસ પણ નિંદનીય છે આ સમયે પણ મૌન રહેલા સુબુદ્ધિ મન્ત્રીને રાજાએ પૂછ્યુ ત્યારે તેણે પહેલની જેમજ જવાબ આપ્યો. આ વલતે રાજાએ સુબુદ્ધિ મન્ત્રીને કહ્યુ કે-હે સુબુદ્ધિ ! આવી જુદી મિથ્યાભિનિવેશ વાતો ન કર ! સુબુદ્ધિ મન્ત્રીને વિચાર થયો કે-અહો ! આ જિતશત્રૂ રાજા-સત્ય તથ્ય-અવિતથ-સદ્મૂત એવા જિનેશ્વરે પ્રરૂપેલ માવોને જાણતો નથી, માટે તે માવો જણાવવા કાઠક ઉપાય કરુ ! ! આ પ્રમાણે ઇચ્છીને વિદ્યાસુ માણસો દ્વારા કુમારની દુકાનેથી નવા ઘઢા મગાવ્યા અને સંધ્યાકાળે મનુષ્યની અવરજવર વધ થયે તે સ્વાદ (સ્વાઠ)માથી પાણી મગાવ્યુ, અને ગઝાવી તે ઘડાઓમા મર્યું. સાત રાત્રિ સુધી તેને શરવા દીધુ અને ભસ્મ-રક્ષા વિગેરે ચૂર્ણ નાલી ફરી પણ તે રીતિએ નવા ઘડાઓમા મર્યું, એમ વારવાર સાત વલત કરતા તે પાણી સ્વચ્છ-સ્ફટિકરત્ન જેવુ મનોહર અને સ્વાદિષ્ટ થયુ. આ પાણીને મન્ત્રીએ ચાલી જોઈ સ્વાત્રી કરી, અને પાણીને સુગંધી કરવાવાળા દ્રવ્યોથી તે પાણીને સુગંધીવાલુ કર્યું. જિતશત્રૂ રાજાના જલરક્ષકને બોલાવી મલામણ કરી કે આ પાણી તુ મોજનવેઝાએ રાજાને આપજે ! જિતશત્રૂ રાજાએ મોજનવેઝાએ આ પાણી પી તે પાણીના ઘણા વલાણ કર્યો, અને આ પાણી કયા સ્થાનેથી લાવવામાં આવ્યુ છે, તેની તપાસ કરતા જલરક્ષકે સુબુદ્ધિમન્ત્રીએ આ પાણી આપ્યાનુ જાહેર કર્યું. રાજાએ સુબુદ્ધિમન્ત્રીને બોલાવ્યો અને કહ્યુ કે-હે મન્ત્રીશ્વર ! હુ તમને કયા કારણે અનિષ્ટ થયો છુ કે-તમે હમેશા મોજનવેઝાએ આ ઉદકરત્નને ઉપસ્થિત

કરતા નથી : આ પાણી તમે ક્યાથી પ્રાપ્ત કર્યું : આ પ્રશ્નના જવાબમા મંત્રીએ સર્વે બીના કહી. ત્યારે તે વાર્ત પર વિશ્વાસ નહીં લાવતા રાજાએ પોતાના અમ્યન્તર પુરુષને બોલવી મંત્રીના કહ્યા પ્રમાણે પાણી લાવી કહ્યા પ્રમાણે કરવા રૂચવ્યું. તે પ્રમાણે તેણે તૈયાર કરેલા પાણીનો આસ્વાદ રાજાએ કરી મંત્રીના વચન ઉપર શ્રદ્ધા કરી, અને મંત્રીને બોલવીને આ તમે ક્યાથી શીલ્યા : જાણ્યું : તેવું પૂછ્યું. સુબુદ્ધિ મંત્રીએ જિનવચનથી વસ્તુના સ્વભાવો મેં જાણ્યા છે તેવું જણાવ્યું. જીતશત્રૂ રાજાએ જિનવચનો સામલ્લવાની ઇચ્છા દર્શાવાથી સુબુદ્ધિ મંત્રીએ ચાર પ્રકારનો ધર્મ જિનકથિત કર્યો, તેમ મહાવ્રતો-અણુવ્રતો પણ જણાવ્યા. જિતશત્રૂ રાજાએ જિનધર્મ પ્રત્યે શ્રદ્ધા પ્રાપ્ત થવાથી મંત્રી પાસે પાંચ અણુવ્રતો અને ચાર પ્રકારનો શ્રાવકધર્મ સ્વીકાર્યો.

એક સમયે પંધારેલા સ્થવિર મુનિ મહાત્મા પાસે ધર્મ શ્રવણ કરી સુબુદ્ધિ મંત્રીને સંયમ મ્રહણ કરવાની ઇચ્છા થઈ, અને તે હકીકત રાજાને જણાવી : વન્નેએ સંધે દીક્ષા લેવાનું નહીં કરીને તે પંછી તે રાજાએ રાંજ્યસુલો ચાર વર્ષ સુધી ભોગવીને અદીનકુમારને રાજ્યાભિષેક કરી મોટા મહોત્સવપૂર્વક રાજાએ મંત્રી સાથે સંયમને મ્રહણ કર્યું યાવત્ અગીઆર અગ મળ્યા-ઘળા વર્ષો સંયમ પાઢી એક માસની સંલેખના કરી વન્નેએ સિદ્ધપદ પ્રાપ્ત કર્યું, અર્થાત્-મોક્ષે ગયા.

ઉપસંહાર-મિથ્યાત્વથી મોહિત મનવાલા પાપકાર્યોમાં આસક્ત અને ગુર્ણ રહિત પંવાઓ પણ ઉત્તમ ગુરુમહારાજના પ્રસાદથી-સંસર્ગથી દુર્ગંધવાઢી આં સ્કાલમા પાણીની જેમ ગુણવાનો ધાય છે.

इति द्वादश-उदकाध्ययन सारांशः

૧૩-શ્રીદર્દુર-અધ્યયન સારાંશ :

પૂર્વે કહેલા અધ્યયનમાં-સંસર્ગવિગ્રેષ્ઠી ગુણનો ઉત્કર્ષ થાય છે તે કહ્યું. આ તેરમા અધ્યયનમાં સંસર્ગવિશેષના અભાવથી છતાં ગુણોનું ઓછું થવું જણાવે છે.

હે જન્મ ! તે કાલ અને સમયે રાજગ્રહી નગરીમા ગુણશૈલચૈત્યવિષે પ્રમુ મહાવીર સમવસર્યા હતા, ત્યારે સૌધર્મકલ્પ નામના દેવલોક વિષે દર્દુરાવંતસક નામના વિમાનમાં સુધર્મા નામની સમા વિષે દર્દુર નામના સિંહાસનપર દર્દુર નામનો દેવ હતો. તે સૂર્યામ-દેવની જેમ લીલા કરતો હતો (અત્ર વર્ણન રાયપસેનીયમાં જોવું), તેને વિપુલ એવા અવધિજ્ઞાનવડે પ્રમુને જોઈ સમવસરણમાં આવી સૂર્યામદેવની જેમ નાટ્યવિધિ દેસાડીને તે દેવ ચાલ્યો ગયો. આ સમયે ગૌતમસ્વામિપ્ વંદન-નમસ્કાર કરી પ્રમુને પૂછ્યું કે-હે પ્રમુ ! આ મોટી ઋદ્ધિવાળા દર્દુર દેવની વિકુલેલી દિવ્યસમૃદ્ધિ ક્યાં ગઈ ! અને ક્યાં સમાઈ ગઈ ! પ્રમુએ શ્રી ગૌતમસ્વામિના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં જણાવ્યું કે-હે ગૌતમ ! તે દિવ્ય સમૃદ્ધિ તેના શરીરમાં ગઈ અને તેના શરીરમાં સમાળી, તે શિલ્પરના આકારવાળા ઘરના દૃષ્ટાંતથી જાણવું.

પુનઃ ગૌતમસ્વામિપ્ પ્રમુને પૂછ્યું કે-હે પ્રમુ ! દર્દુર નામના તે દેવે આવી દેવઋદ્ધિ શી રીતે પ્રાપ્ત કરી અર્થાત્ શ્યાથી મલી ! દર્દુરદેવના પૂર્વમવનું કરેલું વર્ણન.

હે ગૌતમ ! આ જંત્રદ્વીપ નામના દ્વીપ વિષે મરતક્ષેત્રમાં રાજગૃહીનગરી વિષે નંદ નામનો મણિઆર શ્રેષ્ઠી વસતો હતો. તે કાલ અને તે સમયે હે ગૌતમ ! હું સમવસર્યો હતો, તે અવસરે શ્રેણિક રાજા વગેરે જનો પર્યદામાં દેશના શ્રવણ કરવા આવ્યા. આ વાત નેત્રમણિઆરે સાંમલી અને તેને પણ દેશના શ્રવણ કરી સમ્યક્ત્વસહિત જિનધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. હમે બીજે વિહાર કરી ગયા પછી

સાધુના નહીં દેસવાથી સેવા રહિત અને શિલામળના અભાવે તથા શ્રવણ ઇચ્છાનો અભાવ થતાં સમ્યગ્માર્ગથી સ્વસવા લામ્યો અને મિથ્યામાર્ગમાં વધવા લાગ્યો. એક વસત ઉનાઝામાં અદુમના પચ્ચક્ષણ કરી પૌપથશાલામાં રહ્યો હતો, ત્યાં તરસ અને મૂલ્તથી પરભવ પામ્યો છતો ચિન્તવન કરવા લાગ્યો કે તે શેઠીઆઓને કે જે જોએ કૂચા-વાવડી-પુફ્લરણી અને તલાવો-સરોવરો કરાવ્યા છે, અને તેમાં લોકો સ્નાન કરે છે, પાણી પીએ છે, હું પણ શ્રેણિકમહારાજાની પાસે જઈ અમયકુમારની રજા લઈ પુફ્લરણી કરાવી ફલ્યાણ કરું. સવારમાં પૌપથ પારી મોટું મેટણું લઈ શ્રેણિક રાજા પાસે ગયો અને મેટણું કરીને પુફ્લરણી કરાવવાની આજ્ઞા માગી. શ્રેણિક મહારાજાએ તેને આજ્ઞા આપી પટલે તેણે પોફ્લરણીને યોગ્ય જગા જોઈને તે સોદાવી, (ચારે રૂળા સરલાવાઝી વિશાઝ ચાવડીને પુફ્લરણી કહે છે) તે પુફ્લરણી શુદ્ધ મિષ્ટજલ અને કંમલોથી શોભવા લાગી. તે વાવડીની ચારે દિશામાં વનસંડ કર્યા, તેમાં (૧) પૂર્વદિશાના વનસંડમાં એક મોટી ચિત્રસમા કરાવી, અને લોકને વેસવા યોગ્ય તેમાં આસનો કરાવ્યાં. ” (૨) વક્ષિણદિશાના વનસંડમાં અનેક થાંભલાથી શોભતી મહાનગ્નશાલા-રસોડા સહિતની દાનશાલા કરાવી, તે દાનશાલાને અનેક શ્રમણ-માહુળો-અતિથિઓ વગેરે સેવે છે. અર્થાત્ ત્યાં આહારથી વૃષ્ટિ મેઝવે છે. (૩) પશ્ચિમદિશાના વનસંડમાં અનેક સ્તમ્ભોથી શોભિત તેમિચ્છિયશાલા-મોટું વૈદ્યોનું ઔપધાલય-અર્થાત્ દવાલાનું કરાવ્યું, તેમાં ઘણા વૈદ્યોનો દરદીઓ લામ લે છે. (૪) ઉત્તરદિશાના વનસંડમાં-અલંકારસમા-હજામો વિગેરેની જોગવાઈ કરાવી છે, તેમાં શ્રમાદિ દૂર કરવા વિગેરેનો લામ લોકો લે છે; અર્થાત્ રાજગૃહીની જનતા અને પરદેશની જનતા તેનો ઉપભોગ કરી આનન્દ માને છે, અને નંદમણીઆનાં વસ્ત્રાણ કરે છે; નંદમણીઆર પોતાનાં વસ્ત્રાણ સાંભલી પોતાના આ કાર્યને પુણ્યકાર્ય માનવાનો સંતોષ લે છે.

एक समय ते नंदमणीयारश्रेष्ठिने शरीरमां सोल रोगो एक सामटा प्रगट थया, अनेक दवाओ करावी घणा उपायो कराव्या, पण एके रोगनुं शमन थयुं नाहिं; अने आर्त्तरोद्रघ्यान वश थयो थको नंदा पोक्खरणी पर मूर्छां करतो मरीने तेज वावडीमां देडकीना पेटे देडकापणे उत्पन्न थयो. जन्म पाग्या पछी यावत् मोटो थयो, ते पोक्खरणीनां अने नंदमणीयारनां वखाण त्यां आवेला जलार्थीजो करे छे, ते सांमली उहापोह करतां ते देडकांने जातिस्मरणज्ञान प्राप्त थयुं आथी पोतानो पूर्वभव याद आब्यो, अने पोतानुं जैन धर्मनुं पालवुं, तेम संसर्गना अभावथी मिथ्यात्वीओना परिणामो थवा, तेम ते पापयुक्त परिणामथी देडका तरीके जन्मवुं, विचारी धणो पश्चाताप कर्यो, अने पूर्वे स्वीकारेलां पांच अणुव्रतो अने सात शिक्षाव्रतो स्वीकारी अभिग्रह कर्यो के, ज्यांसुधी जीवुं त्यांसुधी छठुना पच्चक्खाणमां रहेवुं अने पारणे फासु जल पीवुं, अने मनुष्योए उतारेला मेलवडे आजीविका निमाववी, आ रीते (देडकना भवमां) जीवन चलाववा लाग्यो.

ते काल अने ते समये हे गौतम ! हुं राजगृही नगरीना गुणशैलचैत्य विये समोसर्यो, पर्यदा थई. आ वार्तालाप ते वावडी पर वेठेला लोको अन्योअन्य करवा लाय्या. आ वार्तालापने ते देडकाए सांभल्यो, आथी अहि आववा ते वावडीथी बहार निकली उतावलो उतावलो आवी रह्यो हतो; तेवामां श्रेणिक राजा चतुरंगी सेना सहित ग्दारी पासे आवतो हतो, तेमां तेमना घोडाना पग नीचे ते आवी गयो, आथी निर्बल वनेलो ते देडको एक वाजु खसी जई कायाने वोसरावी, आराधना करतो शुभ ध्याने काल करी सौधर्म नामना देवलोकविषे दर्दुर नामना विमानमां दर्दुर नामनो देव थयो. देव थयेला तेने अवधिज्ञानथी उपयोग मूकी अहि आवी ऋद्धि विकुर्वी हती, त्यांथी ते च्यवीने महाविदेह क्षेत्रमां मोक्षने पामशे.

ઉપસંહાર—નંદમણિયારની જેમ સંપૂર્ણ ગુણવાલો પળ આત્મા ઉત્તમ ગુરુ મહારાજના સંસર્ગથી રહિત થાય તો પ્રાપ્તે ગુણની હાનિ પામે છે માટે ઉત્તમ ગુરુના સંસર્ગમાં સર્વદા રહેવું.

इति १३-श्रीदर्दुर-अध्ययनस्य सारांशः समाप्तः ॥

૧૪--શ્રીતેતલિપુત્ર-અધ્યયન-સારાંશઃ ।

તેરમા અધ્યયનમાં સામગ્રીના અમાલે છતા ગુણોની હાનિ જળાવી, આ ચૌદમા અધ્યયનમાં તથા પ્રકારની સારી સામગ્રીનો યોગ થાય તો ગુણોની વૃદ્ધિ થાય છે તે જળાવદો.

હે જન્મુ ! તે કાલ અને તે સમયે તેયલિપુર નામનું નગર હતું, ત્યાં પ્રમદ નામનું ઉદ્યાન હતું, ત્યાં કનકરથ નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો, તેને પદ્માવતી નામની રાણી હતી અને તેતલિપુત્ર નામનો પ્રધાન હતો; અને ત્યાં મૂષિકાદારક નામનો સોની હતો. તે સોનીને મદ્રા નામની સ્ત્રી હતી અને પોટિલા નામની પુત્રી હતી. એક સમયે તેતલિપુત્ર આમાત્ય કેટલાક પરિવાર સાથે ફરવા નિકળ્યો હતો, તેને એક મકાનમાં સોનાના વડાણ રમતી પોટિલાને જોઈ, તેના ઉપર આસક્તિ થઈ. આથી સ્થાને આવી તપાસ કરી તો તે મહેલ જેવું મકાન સોનીનું હતું, અને તે વાલિકા સોનીની છે તેમ જાણ્યું. અમાત્યે પોતાના વિશ્વાસુ માણસો દ્વારાજ મુષિકાદારક સોનીને કહાણ્યું કે તારી પુત્રી પોટિલા સાથે આમાત્યને પરણવા ઇચ્છા છે. આવનાર માણસોને સોનીજ કહ્યું કે મારી પુત્રીને તેઓ વરે તો તમારો ઉપકાર મानीશ. એમ કહી તેઓનો સત્કાર કર્યો; ઘણી ધામધૂમપૂર્વક તેતલિપુત્ર આમાત્ય તે પોટિલા સાથે પરણ્યો, અને તેની

સાથે આનન્દપૂર્વક દિવસો ગમન કરે છે.

ક્ષનકરયા રાજા રાજ્યપર-રાષ્ટ્રપર-મંહારપર અને અન્તેપુરી. ઉપર હુબ આસક્તિવાળો થયો તેથી જે કોઈ પોતાને ત્યાં પુત્રાદિ થાય છે તેના કોઈની હાથની આંગળીઓ, તો કોઈનો અંગુઠો, તો કોઈની આંગળીઓ, તો કોઈનો પગનો અંગુઠો, તો કોઈનું નાક, તો કોઈના કાન; એમ અંગોપાંગ છેદાવે છે, અને સ્ત્રાવ અંગ વાળા-સોડવાળા કરી દે છે; પટલે રાજ્ય મોગવવા માટે અયોગ્ય કરી દે છે, તેની પદ્માવતી રાણીએ એક વસ્ત્ર પ્રધાન તેતલિને બોલાવ્યો અને રાજ્યને યોગ્ય એક પુત્ર રહે માટે તેમને આ વસ્ત્રે ગુપ્ત રાક્ષી ઉછેરવાનું કબુલ કરો તો આ વસ્ત્રે જે પુત્ર જન્મે તે તમને ગુપ્ત રીતે આપી દઉં, પ્રધાને આ વાત કબુલ કરી. સમય પ્રાપ્ત થયે છતાં પદ્માવતી રાણીએ પુત્રારત્નને જન્મ આપ્યો, પુત્રના જન્મતાની સાથે તેતલિપુત્ર આમાત્યને ગુપ્ત રીતે બોલાવી અર્પણ કર્યો. દૈવયોગે તે સમયે આમાત્યપત્ની પોટિલાને મરેલી પુત્રી જન્મી તે પુત્રી રાણીને ગુપ્ત રીતે અર્પણ કરી, રાજાએ મરેલી પુત્રીની મરણક્રિયા તમામ કરાવી, પોટિલાએ તે વાલકને મોટો કર્યો અને કુટુંબિજનો સમક્ષ કનકધ્વજ નામ પાડ્યું.

પોટિલાની દીધા—

કેટલોક સમય ગયા પછી પોટિલા તેતલિપુત્ર આમાત્યને અનિષ્ટ થઈ, આથી ઉદ્વેગ પામેલી પોટિલા ઘણા એવા શ્રમણ-માહુજ-ગિહુક્ષેને દાન આપતી-અપાવતી જીવન નિમાવી રહી છે. એક સમયે ઘણા પરિવાર સાથે મુલ્ય સુવ્રતા નામની સાધ્વી તે નગરમાં આવી છે, તેમાંથી બે સાધ્વીઓ તેતલિપુત્ર પ્રધાનના મહેલે ભિક્ષા-ગોચરી અર્થે પધારતાં પોટિલાએ ઉમા થઈ સન્માન કર્યું, અને આશ્ચર્યાદિ વહોરાવી કહેવા લાગી કે હે પૂજ્ય સાધ્વી મહારાજ ! હું પહેલાં પ્રધાનને દષ્ટ હતી, હમણાં અનિષ્ટ થઈ હું, તો તમો ચૂર્ણ-

મન્ત્ર-તન્ત્ર-વંશીકરણ વગેરેમાંથી. ફંદૂક આપો, જેથી હું તેમને હૃદય થઈ ! આના જવાબમાં સાધ્વીજીણે જણાવ્યું કે હમે ! બ્રહ્મચારિણીઓ છીણ ! હમોને આવી વાતો શ્રવણ કરવી પળ કરૂપતી નથી. આમ કહી ! જિનધર્મ તેને ! જણાવ્યો-ઉપદેશ્યો. પોટિલાને જિનધર્મપ્રત્યે શ્રદ્ધા થઈ અને તેમની પાસેથી પશ્ચઅણુવ્રતો આદિ ગૃહસ્થધર્મ સ્વીકાર્યો યાવત તે શ્રાવિકા થઈ.

एक वलत मध्यरात्रिण् पोटिलाने संयम लेवाना परिणाम भया, आथी पोताना पति तेतलिपुत्रने पोताना संयमनो भाव कखो. तेतलिपुत्र प्रधाने तुं देवलोकमां जा, त्यारे त्हारे मने प्रतिबोध करवो. आवी कवूलात तुं आपे तो हुं तने रजा आपुं, पोटिलाण आना जवात्रमां स्वपतिनी आ मांगणीनो स्वीकार कयो. तेतलिपुत्र प्रधाने ! आडम्बरपूर्वक ! सुवता साध्वीजी पासे दीक्षा अपावी. सुव्रता पासे पोटिला अगीआर अंग भणी, घणा वर्ष संयम पाळी, महीनानुं अनशन करी; आलोचन प्रतिक्रमण करी, समाधिपूर्वक ! आराधना करी અને કાલ કરી દેવલોકમાં દેવી થઈ.

કનકઘ્વજનો રાજ્યાભિષેક અને તેતલિપ્રધાનને પ્રતિબોધ—

कनकरथ राजा मरण पाग्या त्यारे तेओनी मरणक्रिया कयां पछी-अन्योअन्य विचारवा लग्या के अंगोए, करी हीण राजाना पुत्रो छे माटे राज्यसिंहासन पर कोने वेसाडवो ! छेबटे तेतलिपुत्र मन्त्रीने पुछ्युं त्यारे मन्त्रीए पद्मावती राणीना एक कनकध्वज नामना पुत्रने पोते गुसरीते केवी रीते मोटो कयो विगेरेनुं आमूल वर्णन कयुं, अने सर्व रीते योग्य एवा ते कनकध्वजकुमारनो राज्याभिषेक सर्वेए मली कयो. पद्मावती माताए पुत्रने तेतलिपुत्र मन्त्रीना उपकारो जणावी सर्वे भलामणो करी. कनकध्वजराजा तेतलिमन्त्रीनुं सर्व रीते विशेषे करी सन्मान करे छे.

पोढिलादेवी तेतलिने चारंवार जैनधर्मनो बोध करे छे, परन्तु तेतलिने प्रतिबोध धतो नथी. आधी देवीने विचार थयो के ज्यांसुधी नृपतिनो आदर छे त्यांसुधी चारंवार मारो करातो प्रतिबोध फलीमूत धतो नथी, माटे अनादर प्राप्त थाय तेम करं तेवो विचार करी अनादर उत्पन्न कर्यो.

त्यारवाद तेतलिमन्त्री ज्यां राजसभामां गयो त्यां तो राजाए ते महामन्त्री तेतलिने जोइने पोते पराङ्गमुख कर्युं, अने मौन रही मन्त्रीनो अनादर कर्यो. आधी तेतलिपुत्र महामन्त्रीने विचार थयो के अप्रीतिवाळो आ राजा मने मारी नंखावशे माटे चाल्या जवुं धेय छे, आम धारी मन्त्री घोडा उपर वेसी घर तरफ चाल्यो. मार्गेमां आवता शेठीआ वगेरे उभा थइने जे मान आपवुं जोइए ते आपता नथी, तेम हाथ पण जोडता नथी. घरे पण बाह्यपर्यदाना माणसो पण आदर आपता नथी; तेम नोकर-चाकरो अनादर करे छे. पिता-माता वगेरे पण आदर कर्ता नथी. आ प्रकारना असह्य अनादरथी आपघात करवा माटे मुखमां तालपुट-विप नाख्युं पण ते परिणम्युं नहिं, तलवारथी पोतानी खांघे घा कर्यो तो तलवार ज बुझी थइ गइ, गले फांसो खाब्यो तो दोरडुं-रसी ज त्रुटी गइ. आम मरवा माटे घणा उपायो कर्या पण तेना सर्वे उपायो निष्फल गया त्यारे जिनधर्म प्रत्ये श्रद्धा लाववा लाग्यो. पोढिलादेवी तेतलिपुत्रमहामन्त्रीने जिनधर्म प्रत्ये स्थिर करी हितशिक्षा आपी स्वस्थाने चाली गइ.

तेतलिपुत्रने शुभ अध्यवसायथी जातिस्मरणज्ञान उत्पन्न थयुं. आधी पोताना पूर्वभवो जोया तेमां जोयुं केहुं महाविदेहक्षेत्रमां पोक्खला-वतीविजयविषे पुंडरीगिणी राजधानीमां महापद्म नामनो राजा हतो. त्यां स्थविरमुनिओ पसेधी धर्म श्रवण करी दीक्षा में लीधी हती. चौदपूर्वी थयो हतो. घणा वर्षो संयम पाली मासनी संलेखनापूर्वक काल करी महाशुक्र नामना देवलोकमां देव थयो हतो. त्यांथी

ચ્યવીને હું આ તેતલિ પ્રધાનેને ત્યાં પુત્રપણે જન્મ્યો છું. અપૂર્વ વૈરાગ્યથી સ્વયમેવ પદ્મમહાવ્રતો ઉચ્ચરી સંયમપ્રહણ કર્યું યાવત્ પૂર્વે અમ્યાસ કરેલા ચૌદે પૂર્વોનું જ્ઞાન પળ સ્વાભાવિક જ થયું. શુભ પરિણામની વધતી ધારાએ કેવલજ્ઞાન પામ્યા. આકાશમાં દેવદુન્દુભિજો વાગવા લાગી પંચ વર્ણના પુષ્પોની ઘટ્ટિ થઈ, કનકઘ્વજ રાજા આ શ્રવણ કરી ત્યાં આવ્યો અને તેમનો ઉપદેશ શ્રવણ કરી શ્રાવક થયો તેમ પાંચ અણુવ્રતો, સાત શિક્ષાવ્રતોને મ્રહ્ણ કર્યા. તેતલિપુત્ર કેવલિપણામાં ઘણા વર્ષ કેવલિપર્યાય પાલી યાવત્ મોક્ષે સિધાવ્યા.

કરતા નથી.

इति चतुर्दश-अध्ययन-सारांशः समाप्तः ॥

॥ १५-श्रीनन्दीफल-अध्ययनसारांशः ॥

ચૌદમા અધ્યયનમાં અપમાનથી વિપયોનો ત્યાગ પ્રતિપાદન કર્યો, આ પંદરમા અધ્યયનમાં જિનેશ્વર પ્રમુના ઉપદેશથી વિપયોનો ત્યાગ પ્રતિપાદન કરાશે, પટલે સર્વજ્ઞકથિત ઉપદેશ પ્રમાણે વર્તે તો અર્થની પ્રાપ્તિ થાય અને ન વર્તે તો અનર્થની પ્રાપ્તિ થાય તે અગ્ર કહેવાશે.

हे जन्तू ! ते काल अने ते समये चंपा नामनी नगरी हती, त्यां पूर्णभद्रयक्षनुं चैत्य छे. अत्र जितशत्रू नामनो राजा छे, अने धनाढ्य धन नामनो सार्थवाह हतो. चंपानगरीनी पूर्वोत्तरदिशामां घणे दूर अहिछत्रा नामनी नगरी हती, त्यां कनककेतु नामनो

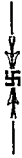
राजा राज्य करतो હતો.

एक समये धनसार्थवाहने करीआणां वगेरे : लह : अहिछत्रा नगरीए जयाना भाव थवाथी गाढां विगेरे तैयार. करावी : पडहो यगढाव्यो के जेने जे सहाय जोइशे ते हुं आपीश ! आवा प्रकारना साद पडावाथी शुभ मुहूर्ते धणा चेपारीओ, गृहस्थो, चरक सिंगेरे भिक्षुको आव्या तेओने लहने मुले समाधे धनसार्थवाह जइ रहा छे. अंगदेशना छेडे. आवतां एक : मोटुं वन, आव्यु : पटले धनसार्थवाहे धे जणवार साद पडावया द्वाराए चेतवणी आपी के आ जंगलमां घणा एवा नंदीनामना वृक्षो छे. ते वृक्षोनां मूल-छाल-पत्र-पुष्प-फल कोइ स्वाशो नहीं, तेम तेनी छायामां पण कोइ वेसशो नहीं. जे कोइ तेनां मूलीयां : विगेरे खाशे अगर तेनी छायामां वेसशो तेने आरंभमां ठीक लागशे पण अकाले ते मृत्युने पामशे !!! माटे नन्दीवृक्ष सिवायना वृक्षो सेवशो अने नन्दीवृक्ष सिवायना फलो नाशो तेनो वांधो नथी. काम जणाव्या छतां जेओए धनसार्थवाहना आ वचनो उपर विश्वास न राख्यो अने उलटा वर्त्या तेमने तेमनां अकाले जीवन गुमाव्यां अने जे धनसार्थवाहना आ वचनो उपर विश्वास घरावी तेमना वचन प्रमाणे वर्त्या ते सुखी थया. तेवी रीते जे साधु अथवा साध्वी जिनेश्वरे निषेध करेला होवा छतां पांच प्रकार विषयोमां तल्लीन रहे छे ते. आ भवमां : दुःखी : थाय छे. अने अप्यठने पात्र यइ अनेक भवोमां रखडे छे : तेम जे साधु अथवा साध्वी जिनेश्वरे निषेध करेला छे तेम जाणी : पांच प्रकारना विषयोने त्याग करे छे ते आ भवमां सुखी भाय छे अने यइकीर्तिने पामी शीघ्र मोक्षने साधे छे.

जे कोइ बच्चा तेने धनसार्थवाह लहने अहिछत्रा नगरीए गयो, अने कनककेतुराजाने भेटणुं करी तेनी राजा पामी करीआणां वगेरे चेबी, लेवा योग्य बीजी वस्तुओ लेइ, पाछा चम्पानगरीए आव्या अने सुखी थया. एक : समये स्वबीर महात्माओनुं आगमन ययुं

તેમની પાસે ધર્મનું શ્રવણ કરી ધનસાર્થવાહે પોતાના પુત્રને કારભાર સોંપી સંયમ પ્રહણ કર્યું, અંગીઆર અંગ મળ્યા, યાવત્ ઘણા વર્ષો સંયમ પાઝી, મહીનાના ઉપવાસ કરી, સલેલના કરી દેવલોકમાં દેવ થયા. ત્યાંથી ચ્યવી મહાવિદેહક્ષેત્રમાં, મોક્ષને પામશે.

इति १५-श्रीनन्दीफलअध्ययनसारांशः ॥

॥ १६-श्रीअपरकंका-अध्ययन सारांशः ॥

પૂર્વના અધ્યયનમાં વિષયોને વિષે આસક્તિ રાખે છે તેને થતા અનર્થ જણાવ્યા, આ સોલમા અધ્યયનમાં વિષયોની જે રીતે રાખે છે તેને પણ અનર્થની પ્રાપ્તિ થાય છે તે હકીકત કહે છે.

હે જન્નુ ! તે કાલે તે સમયે ચંપાનામની નગરી હતી તેના ર્દશાન ભાગમાં સુમૂમિભાગ નામનું ઉદ્યાન હતું, તે નગરીમાં ચારે વેદોને જાણનાર ધનાઢ્ય-સોમ, સોમદત્ત અને સોમમૂતિ નામના ત્રણ બ્રાહ્મણો હતા તેમને અનુક્રમે નાગશ્રી, -મૂતશ્રી અને યક્ષશ્રી નામે માર્યાઓ હતી, એક સમય ત્રણે તે બ્રાહ્મણ માફઓ મેગા મઝી વિચારવા લાગ્યા કે આપણે ઘણા ધનવાળા છીએ, સાત પેઢી સુધી ચાલે તેટલું ધન છે તો આપણે ત્રણે વારાફરતી એક ઘેર સુન્દર-સ્વાદિષ્ટ ભોજન કરીએ તે ઠીક છે, આ પ્રમાણે વિચાર કરી અંગીકાર કરી અન્યોઅન્ય ભોજન તૈયાર કરાવી વારાફરતી ભોજન કરતા રહ્યા છે, કોઈ એક દિવસે નાગશ્રી બ્રાહ્મણીને ઘેર ભોજન કરવાનો વારો આવ્યો ત્યારે તેણીએ ઘણું ઘણું સ્વાદિષ્ટ ભોજન તૈયાર કર્યું, તેમાં તુમ્બડીનું શાક તેલ આદિ ઘણા દ્રવ્યોથી તે તૈયાર કર્યું, અને શાકનું એક બિન્દુ ચાલી જાયું તો તે સ્વાદ, કઢવું, સ્વાદા માટે અયોગ્ય, અને વિપવાલું લાગ્યું સાચી તે નાગશ્રી પોતાને ધિક્કારી પશ્ચાતાપ કરવા લાગી, મારો

आ वात मारी देराणीओ जो जाणशे तो मारी निन्दा करशे माटे ते न जाणे तेम ते शाकने संताडी दंड एम विचारी ते शाकने संताडी दह नवुं मधुरतुम्बडांनुं स्वादिष्ट शाक तेणीए तैयार कर्युं, ज्यारे ते त्रणे ब्राह्मणो आव्या त्यारे तेमने स्वादिष्ट शाक विगेरेथी भोजन कराव्युं तेओ त्रणे जणा भोजन करी मुखशुद्धि करी पोताना कामे लाग्या, त्यारवाद त्रणे ब्राह्मणीओए पण स्वादिष्ट शाक सहित भोजन कर्युं अने पोताना स्थाने गह.

नागश्रीए चहोरावेळुं कडवा-तुम्बडांनुं शाक.

ते समये धर्मघोष नामना स्थविरमुनि घणा परिवारयुक्त विहार कर्ता चम्पानगरीना सुभूमिभाग नामना उद्यानमां पधार्या छे, तेमने वंदन करवा माटे घणा लोको आव्या अने पर्षदा थइ. स्थविरमुनिए धर्म कही ते श्रवण करी सर्वे गया.

ते बार पछी धर्मघोषस्थविरना शिष्य तेजोलेइयानी लब्धिवाळा धर्मरुचि नामना अनगारमुनि मास मासनी तप करनारा हता ते श्रीगौतमस्वामिनी माफक पात्रपडिलेहण करी धर्मघोषस्थविरनी आज्ञा लइ भिक्षा माटे चम्पानगरीमां फरता फरता ज्यां नागश्री ब्राह्मणीनुं घर हतुं त्यां प्रवेइया, ते नागश्री ब्राह्मणीए विषवाला कडवा तुम्बडांनुं जे शाक गुप्त राखेलुं ते वधुंए खुब हर्षपूर्वक साधुना पात्रमां नाली दीधुं. धर्मरुचि अनगार पण पोताना पुरतो आहार थइ गयो जाणी त्यांथी नीकली गुरुमहाराज पासे पाछा गया अने इर्यावही प्रतिक्रमी गुरुमहाराजने गोचरी बतावी. गुरुमहाराजे गन्धथी शंक्ति थया छता ते शाकना एक बिन्दुने चाली जोयुं, तो ते शाक विषवाळुं जाणी धर्मरुचि अनगारने कहेवा लाग्या के-हे महानुभाव ! आ शाक तुं जो वापरीश तो अकाले मृत्यु पामीश, माटे शुद्ध भूमि विष परठवी द्यो ! अने बीजो आहार लवी आहार करो !

ધર્મરુચિ અનગારે કરેહું અનશન.

ગુરુ-આજ્ઞાથી શુદ્ધ મૂમિની તપાસ કરી પરઠવતાં, એક વિન્દુ મૂમિપર નાલતાં તેની ગન્ધથી હજારો કીડીઓ મેગી થઈ, તેમાંથી એ કીડીએ તેનો આહાર કર્યો તે તૂટતજ મૃત્યુ પામી. આથી ધર્મરુચિ અનગારને અધ્યવસાય થયો કે-આ વિન્દુ નાલતાં હજારો કીડીઓ મરણને પામી છે, જો આ વધુએ શાક પરઠવીશ તો ઘણા જીવોનો નાશ થશે, અને તેનો વધ કરનારો હું થઈશ. માટે આ સર્વે આહારને હું છાઈ જડું તે કલ્યાણકારી છે, એવો નિશ્ચય કરી મુંદપત્તિનું પઢિલેહુણ કરી, આશ્વા શરીરનું પ્રમાર્જન કરી વીલમાં સર્વ પ્રવેશે તેની જેમ મુલમાં આહારનો પ્રવેશ કરાવ્યો અર્થાત્ ઉદરમાં નાશી દીધું. એક અન્તર્મુહૂર્તમાં આશ્વા શરીરમાં વિપ વ્યાપી ગયું અને અસહ્ય વેદના થઈ, આથી મૃત્યુ નજદીક છે એમ ધારી પાત્રાં એક જગોએ સ્થાપન કરી, શુદ્ધ મૂમિનું પઢિલેહુણ કરી, દર્મનો સંથારો કરી, પૂર્વસન્મુલ મુલ રાત્રી, પલ્યંક આસને બેસી, બે હાથ જોડી, મસ્તકે અંજલિ જોડી, -અરિહંત, સિદ્ધને નમસ્કાર કરી-ગુરુને નમસ્કાર કરી ક્ષીથી કરોમિમંતેનું પચ્ચક્ષાણ ઉચ્ચરી દેહેને વોસરાવ્યો અને સમાધિપૂર્વક કાલધર્મ પામ્યા.

નાગથીનો થયેલો તિરસ્કાર—

ધર્મધોપસ્યવિરે ધર્મરુચિ અનગારને પરઠવા ગયે ઘણો ટાઈમ થયો છે તેમ જાણી સાધુઓને ચારે દિશાએ તપાસ કરવા મોકલ્યા, તે સાધુ મગવન્તો તપાસ કરતાં સ્થંડિલમૂમિવિપે તેમને કાઠધર્મ પામેલા જોઈ આ અર્કાર્ય થયું છે, તેમ કરી ધર્મરુચિ અનગારના કાઠધર્મનો કાઉસગ કર્યો. અને તેમના પાત્રાં આદિ લેઈ ગુરુમહારાજ પાસે જઈ, હરિયાવહી પ્રતિક્રમણ કરી ધર્મરુચિ અનગારના કાઠધર્મ પામ્યાના સમાચાર જણાવ્યા.

धर्मोपस्थविरे पूर्वमां-(चौदपूर्वमां) उपयोग भेली साधु-साध्वीओने बोलावीने कहुं के-हे आर्यो ! मारो शिष्य धर्मरुचि नामनो साधु-स्वभावधी भद्रक, यावत् विनीत हतो तेम निरंतर मासक्षण तप करतो हतो, ते नागश्री ब्राह्मणीने घेर पारण माटे बहोरवा गयो हतो, नागश्रीब्राह्मणीए तेना पात्रमां कडवीतुम्बडीनुं सर्व शाक नांखुं.

धर्मरुचि अणगार पूरतो आहार आवी गयो तेम करी अत्र आव्यो यावत् घणः वर्षो साधुपणुं पाळी आलोचना । प्रतिक्रमण करी समाधिपूर्वक फाळ करी तेनीश सागरोपमनी स्थितिवाळा सर्वार्थसिद्ध नामना विमानमां उत्कृष्टस्थितिए देवपणे उत्पन्न थयो छे त्यांधी च्यवीने महाविदेहक्षेत्रमां उत्पन्न थह मोक्षे जशे. हे आर्यो ! नागश्री ब्राह्मणीने चिक्कार छे, ते निर्भांगी पुण्यहीन यावत् लीबोडीना जेवी कडवी छे, कारण के तेणीए धर्मरुचि अणगारने मासक्षणना पारणे कडवा तुम्बडानुं शाक बहोरावी जीवित, रहित कर्यो.

ते वार पछी साधु-साध्वीओए नागश्रीब्राह्मणीनुं आ पापकर्म लोकोने कहुं, आ सांभळी लोको नागश्रीने विकारवा लाग्या, लोको पासेथी ते त्रणे ब्राह्मण भाइओ सांभळीने घेर आवी नागश्रीने कहेवा लाग्या, हे नागश्री ! मरणनी प्रार्थना करनारी ! दुष्ट अने अशुभ लक्षणवाडी ! हीन कृष्ण चौदशे जन्मेली तें मासक्षण करता साधुने आवी रीते मरण पमाड्या ! ! आम अनेक प्रकारे वचनथी अने चपेटा । आदिथी ताडन करी-तिरस्कार करी घरमांथी काडी मूकी, काडी मेलयेली चंपानगरीमां घेर घेर भटकती लोकोए धरना आंगणे, मूकेळ बलीने खाती, अने अनेक रीते लोकोना तिरस्कारने पामती, भटकती एवी तेणीने-नागश्रीने सोल रोग उत्पन्न थया. मवोभव अनेक अमल दुःखोने भोगवती नागश्री.

ते सोल रोगोना एकी साथे दुःखो भोगवती आर्च-रोद्र ध्यान धरती मरण पामीने छट्टी नारकीमां बाबीससागरोपमनी उत्कृष्ट

સ્થિતિપુ નારકીપણે ઉત્પન્ન થઈ, ત્યાંથી નીકળીને મત્સ્યપણે ઉત્પન્ન થઈ. ત્યાં શસ્ત્રવડે વધ પામેલી સાતમી નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ, ત્યાંથી નીકળીને પાછી મત્સ્યપણે ઉત્પન્ન થઈ ફરીથી પણ ત્યાં તેવાં દુઃખો મોગવી છટ્ટી નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ. એમ ગોશાલાની જેમ વારંવાર સાતે નારકમાં નારકીનાં દુઃખો મોગવી પક્ષી; પૃથ્વીકાચ આદિ એકોન્દ્રિયના ભવમાં ઉત્પન્ન થઈ યાવત્ ઘણાં દુઃખો મોગવ્યાં. નાગશ્રીનો સુકુમાલિકા તરીકે થયેલ જન્મ.

ત્યાંથી ઉદ્ધરીને તે નાગશ્રી જમ્બૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં ચમ્પાનામની નગરીમાં સાગરદત્ત નામના સાર્થવાહની મદ્રા નામની માર્યાની કુશિવિપે પુત્રીપણે ઉત્પન્ન થઈ અને તેનું સુકુમાલિકા એવું નામ પાડ્યું. પાંચ ધાવમાતાઓથી લાલનપાલન કરાતી તે યાવત્ યોવન અવસ્થાને પામેલી એક સમયે પોતાના મહેલની અગાસી વિષે સુવર્ણના દંડોને રમી રહી હતી, તે સમયે તેજ ચમ્પાનગરીનો ધનાઢ્ય-જિનદત્ત નામનો સાર્થવાહ કેટલાક મિત્રો સહ સાગરદત્ત સાર્થવાહના ઘર નજદીક થઈ જતો હતો તેને તે રૂપ લાવણ્યમયી સુકુમાલિકાને વાસીઓથી પરિવેરેલી જોઈ, તેનું રૂપ-લાવણ્ય-યૌવન જોઈ આશ્ચર્ય પામેલ જિનદત્ત સાર્થવાહે કૌટુમ્બિક પુરુષોને ઘોલવી પૂછ્યું કે-આ કોની પુત્રી છે ! અને તેનું નામ શું છે ! કૌટુમ્બિક પુરુષો જવાવમાં જણાવ્યું કે-આ સાગરદત્ત સાર્થવાહની સુકુમાલિકા નામની કન્યા છે. કૌટુમ્બિક પુરુષો પાસેથી આ પ્રમાણે શ્રવણ કરી, પોતાને ઘેર જઈ, સ્નાન કરી, મિત્ર જાતિજનો સહિત સાગરદત્ત સાર્થવાહને ઘેર ગયો. જિનદત્ત સાર્થવાહને પોતાને ઘેર આવતા જોઈ સાગરદત્ત સાર્થવાહે આસનથી ઉઠી જિનદત્ત સાર્થવાહને વેસાડ્યા અને આવવાનું પ્રયોજન પૂછ્યું. જિનદત્ત સાર્થવાહે જણાવ્યું કે-તમારી સુકુમાલિકા પુત્રીને મારા સાગરદત્ત નામના પુત્રની માર્યાપણે માગણી કરું છું. સાગરદત્ત સાર્થવાહ કહેવા લાગ્યા કે-આ મારી સુકુમાલિકા પુત્રી મ્હારે એકજ

પુત્રી છે તેમ મને વહુ વહાલી છે. હું તેનો ક્ષણભર વિયોગ ઇચ્છતો નથી માટે જો તમારો પુત્ર સાગર મ્હારા ઘરજમાઈ તરીકે રહે તો હું મ્હારી પુત્રી તેને આપું. જિનદત્ત સાર્થવાહુ ઘેર ગયા અને પોતાના સાગર પુત્રને હકીકત જણાવી, તે હકીકત શ્રવણ કરી ‘સાગર’ મૌન રહ્યો. આથી જિનદત્ત સાર્થવાહે તેની સંમતિ જાણી, અર્થાત્ કબુલાત કરે છે તેમ નિર્ણય કર્યો. શુભ મુહૂર્ત આવ્યું ત્યારે સ્વાદિષ્ટ યોજન તૈયાર કરાવી જાતિજનોને આમન્ત્રણ કરી જમાડી સાગરપુત્રને સ્નાન આદિ કરાવીને આમૂષ્ણાદિથી શણગારી શિવિકામાં બેસાડી સર્વજાતિજનોસહ આહમ્વરપૂર્વક સાગરદત્ત સાર્થવાહને ત્યાં ગયા. સાગરદત્ત સાર્થવાહે તેઓનું યથાયોગ્ય સન્માન કર્યું, સુકુમાલિકાને પરણતાં (હસ્તમેલાપના સમયે) સુકુમાલિકાના હસ્તનો સ્પર્શ તલવારની જેમ અને ધગધગતા અગ્નિના સ્પર્શની જેમ સાગર અનુભવવા લાગ્યો. સાગર ઇચ્છાવિના પરવશપણે આ સ્પર્શને અનુભવતો મુહૂર્તમાત્ર બેસી રહ્યો. સાગરદત્ત સાર્થવાહે સાગરપુત્રના માતાપિતા ધિરેરેને જમાડી વહ્નાદિથી ભક્તિ-સન્માન કરી વિદાય કર્યા. સાગરપુત્ર સુકુમાલિકાની સાથે શયનગૃહે આવ્યો. સુકુમાલિકાના અંગનો અત્યન્ત કષ્ટપૂર્વક અગ્નિની માફક સ્પર્શ અનુભવતો પરાધીનપણે મુહૂર્ત માત્ર થયે સુકુમાલિકા નિદ્રાધીન થઈ ત્યારે પોતાની જુદી શય્યામાં સુઈ ગયો. સુકુમાલિકા પોતાના પતિને વીજી શય્યામાં સુતેલા જોઈ રાગથી ત્યાં જઈ સુતી. તે સમયે પણ પૂર્વની જેમ સાગર કષ્ટ સહન કરવા લાગ્યો, ત્યાં પણ સુકુમાલિકા નિદ્રાધીન થયે છતે કસાઈલાનામાંથી જેમ નાશી છૂટ્યો ન હોય તેમ નાશી છૂટ્યો અને પોતાના ઘેર આવતો રહ્યો.

સુકુમાલિકા જાગ્યા પછી પોતાના પતિને ન જોતાં સર્વત્ર તપાસ કરી તો દ્વાર खुल्लું જોઈ પોતાના પતિને ચાહ્યા ગયા તેમ જાણી વિચારવા લાગી. તેઓમાં તેની માતાए પુત્રી તથા જમાઈ માટે મુલ ધોવા પાળી લઈને દાસીને મોકલી. દાસીए વિચારમગ્ન બેઢેલી

સુકુમાલિકોને નોંદ શુ થયુ છે તેમ પૂછ્યું, સુકુમાલિકાએ યથાસ્થિત જે વન્યું તે કહ્યું. દાસીએ જઈ તમામ દહીકત સાગરદત્ત સાર્થવાહને કહી. આ ધવળ કરી ક્રોધાયમાન થયેલા સાગરદત્ત સાર્થવાહ જિનદત્ત સાર્થવાહને ઘેર ગયા અને જિનદત્ત સાર્થવાહને ઠપકો-ઉપાલમ્બ અનેકરીતે આપ્યો. જિનદત્તસાર્થવાહે-સ્વપુત્ર સાગરને કહ્યું કે આ તેં સ્ત્રી કયું છે, તુ ત્યા જા ! સાગરપુત્રે જણાવ્યું કે-પિતાજી. પર્વત ઉપરથી પડુ ! જ્ઞાડ પરથી પડુ ! મરુદેશમાં ચાલ્યો જડ ! પાણીમાં પ્રવેશ ! અગ્નિમાં પ્રવેશ ! વિષ મક્ષણ કરુ ! ગળે ફાસો નાડ ! ગુદપટ્ટમાં પ્રવેશ ! દીક્ષા લડ ! ચાલ્યો જડ ! પરન્તુ સાગરદત્તને ઘેર નહિ જવું. આ વધુ મીતના આતરે રહેલ સાગરદત્ત સાર્થવાહ શ્રમણ કરી રજ્જા પામેલા પોતાના સ્થાને ચાલ્યા ગયા અને પુત્રીને બોલાવી આશ્વાસન આપ્યું અને કહ્યું કે-જેને તુ ઇષ્ટ-યાવત્ મનને ગમતી ધૃશ્ય તેને આપીશ.

તે વાર પછી એક સમયે સાગરદત્ત સાર્થવાહ અગાશીમાં ઘેસી રાજમાર્ગમાં જુવે છે તો એક મીંચારી સાંધેલા કકડાવાલું વસ્ત્ર પહેરેલો, હાથમાં સરાવલું અને હાથમાં પાળી માટે ઘડો રાલેલો તેમ હજારો માલીઓથી વિંટાયેલો જોયો, સાગરદત્ત સાર્થવાહે કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવી મલામળ કરી કે-આ મીંચારીને સ્ત્રીરક્ષી લોમાવી ઘેર લઈ જઈ, સ્વાદિષ્ટ મોજન કરાવી, મીંચાના સાધનો દૂર કરાવી, વસ્ત્ર-અલંકારથી વિમૂષિત કરી મારી પાસે લાવો ! કૌટુંબિક પુરુષો તેના મીંચારી વેપને જ્યા દૂર કરવા લાગ્યા ત્યારે તે મીંચારી રાડો પાડ્યા લાગ્યો અને રહવા લાગ્યો. સાગરદત્ત સાર્થવાહની સૂચનાથી તેના મીંચારી વેપ આદિને વિશ્વાસ ઉત્પન્ન થાય તેવી રીતે તેની પાસે સ્થાપન કરાવ્યો અને હજામત કરાવી સહસ્રપાક આદિ તેલો વડે તે મીંચારીને માલીશ કરાવી, સ્નાન કરાવી, વસ્ત્ર-આગૂળ પહેરાવી તે કૌટુંબિક પુરુષો સાગરદત્ત સાર્થવાહ પાસે લઈ ગયા. સાગરદત્ત સાર્થવાહે તે મીંચારીને પોતાનો સુકુમાલિકા

पुत्रीने भार्या तरीके अर्पण करी, भीखारीनी स्थिति पण सागरनी माफक थतां ते पण पोताना भीक्षाना साधनो लहने सागरनी माफक नाशी छुट्यो.

आ सर्व हकीकत ज्यारे सागरदच सार्थवाहे जाणी त्यारे सुकुमालिकाने प्रेमसह कहेवा लाग्या के-तुं पूर्वमवसां आचरेला पापकर्मना फलने अनुभव छे, तुं आर्चध्यान कर्या विना हवे हे पुत्री ! तुं मारा रसोडा विषे विपुल एवं अशन-पान खादिम-स्वादिम हमेशां तैयार थाय छे तेने “पोटिलानी” जेम श्रमण-साधु वगेरेने आपती छती रहे. सुकुमालिका पण ते प्रमाणे दान आदि करे छे. सुकुमालिकाए लीघेली दीक्षा.

ते काले ते समये बहुश्रुत गोपालिका नामनी आर्या घणी आर्याओ सह समवसरी, तेमांथी वे आर्याओ भिक्षार्थे आ सुकुमालिकाने त्यां आबी. ते साध्वीओने आहार विगेरे वहोरावी, सुकुमालिका कहेवा लागी के-हे आर्याओ ! हुं सागरने अनिष्ट छुं तेम तेना मतने गमती नथी वगेरे जे बीना बनेली ते कहीने कथन करवा लागी के-तमो घणा ज्ञानवान छो, यावत् मन्त्र-तन्त्र वगेरेना आम्नायने पामेलां छो तेथी तमे मने एवो उपाय दक्षविो के जेथी हुं सागरने इष्ट थाउं.

वत्ते आर्याओए कर्मनो विपाक-बन्ध विगेरे समजावी तेम जैन धर्म-साधु धर्म जणावी तेने श्राविका बनानी यावत् सुकुमालिकाए गोपालिका आर्या पासे दीक्षा ग्रहण करी. सुकुमालिका आर्या थइ. ईर्यासमिति पाळती यावत् ब्रह्मचर्य धारण करती घणा छट्ट-अट्टम विगेरे तपस्या आचरती थकी विचरया लागी. एक समय ते सुकुमालिका आर्याए-गोपालिका आर्याने बंदना नमस्कार करी चंपा नगरीनी बहार सुममिभाग नामना उद्याननी नजदीक छट्टनी तपस्या बडे सूर्यनी सन्मुख आतापना लेती रहेवा माटे आज्ञा मागी.

ગુરુશ્રાદ્ધાનો કરેલો મંગ, યાવત્ કરેલું નિયાણું.

સુકુમાલિકા આર્યાં માનેલ આજ્ઞાના જવાબમાં ગોપાલિકા આર્યાં જણાવ્યું કે-હે આર્યા ! આપણે સાઘ્વીઓ નિર્મય છીએ, દૈર્ઘ્યસંમિતવાઢી છીએ યાવત્ ગુપ્ત વ્રજચારિણી છીએ તેથી આપણને ગામની વહાર યાવત્ સશ્વિવેસની વહાર નિરંતર છટ્ટ આદિ તપ કરી આતાપના લેતાં રહેવાનું કર્ણનું નથી, પરંતુ વાડ કે વંડી સહિત ઉપાશ્રય વિષે રહી વજ્રવંડે કાયા ઢાંકી સાઘ્વીઓના પરિવાર સાથે રહીને પૃથ્વી પર પગના સમ તલીયા રાસીને આતાપના લેવી કલ્પે છે. ગોપાલિકા આર્યાં(ગુરુણી)ની આ વાત પર શ્રદ્ધા-રુચિ-વિશ્વાસ નહીં કરતી મુકુમાલિકા આર્યાં ગુરુણીના ના કહેવા છતાં સુમૂર્તિમાગ ઉદ્યાનથી યોડા દૂર છટ્ટ આદિ તપસ્યા કરતી આતાપના લેવા લાગી.

તે ચંપાનગરીમાં રાજાથી છૂટ અપાયેલી ઇક લલિતા નામની ઢોઢી રહે છે તે માતા-પિતા-સ્વજન વિગેરે કોઇની અપેક્ષા રાસતી નથી, અવિનયી અને ઉદ્દત ધ્વી ઇ ઢોઢી વેશ્યાને ત્યાં પડી રહે છે.

તે ઢોઢીમાંથી પાંચ ગઢીઆઓ વેવદત્તા નામની રૂપવાન્ વેશ્યાની સાથે ઇક સમયે આ ઉદ્યાનની શોભા અનુભવતા આવ્યા અને તે વેવદત્તા વેશ્યાને ઇકે જોઢામાં વેસાઢી, વીજો તેના પર છત્ર ધરવા લાગ્યો, ત્રીજો તેણીના મસ્તક પર પુષ્પનો મુગટ રવે છે, ચોથો તેણીના પગને અલતાથી રંગે છે અને પાંચમો પુરુષ તેણીને ચામર વીંજવા લાગ્યો યાવત્ તેઓ મનુષ્ય સમ્યન્ધી મોગવિલાસ મોગવવા લાગ્યા. વેવ-વદ્ધાના આ વિલાસો-પૌદ્ગલિકમુલો જોઇ મુકુમાલિકા આર્યાંનું ચિત્ત ચલાયમાન થયું અને વેવદત્તા વેશ્યાના પૂર્વપુણ્યોને અનુમોદવા લાગી. જો આ મારા તપ-નિયમ-વ્રજચર્યનું કંઈ પણ ફલવિશેષ હોય તો આગામી મવે હું આવા કામમોગને મોગવતી યાવત્ વિચરું ! આમ કરી નિયાણું કરી આતાપનાની મૂર્તિથી પાછી ફરી, તે વાર પછી તે સુકુમાલિકા આર્યાં શરીરવકુશા (શરીરની શોભા કરવી તેને શરીરવકુશ

कहे छे) यह चारवार हाथ-पग-मस्तक-मुख-स्तनांतर-कास-गुप्तभागने घोवा लागी, तेम उभा रहेवाना स्थानने-सुवाना स्थानने-स्वाध्यायना स्थानने-वेसवाना स्थानने प्रथम जलवेढे छांटवा लागी. आथी गोपालिका आर्याए आ साध्वीओने कल्पतुं नथी वगैरे समजावुं पण तेणीए गुरुना ठपकानो आदर कर्यो नहीं, आथी बीजी साध्वीओए पण सुकुमालिकानो अनादर करवा मांड्यो तेम तेनो परामव करवा लागी. आथी सुकुमालिकाने एवो विचार आनयो के-हुं घेर हती. संसारमां हती त्यारे स्वतन्त्र हती, हुं दीक्षा लेइने परवश थइ, आ साध्वीओ पहेलां मारो आदर करती, हवे ते आदर करती नथी माटे आवतीकाले हुं एकली जुदा उपाश्रये जइने रहुं. बीजे दिवसे ते जुदा उपाश्रये जइने रहेवा लागी अने स्वच्छंद मतिवाळी पासत्यविहारी-कुशीलविहारी आदि थइने घणा वर्ष संयम पाळी पंदर दिवसनी सलेखना करी, पोताना दोषोने आलोच्या नहिं, तेम पश्चातापरूप प्रतिक्रमण कर्यो विना काल करी ईशान देवलोळमां गणिकापणे (अपरिगृहितदेवीपणे) देवी थई.

द्रौपदी तरीकें थयेल जन्म—

नव पत्न्योपमनुं ईशान देवलोळनुं आयुष्य पूर्ण करी सुकुमालिका च्यवीने पंचालदेश विषे कांपील्यपुरना नगरमां द्रुपद राजानी चुलणी राणीनी कुक्षीविये पुत्रीपणे जन्मी अने तेनुं द्रौपदी पवुं नाम पाड्युं. द्रौपदी बालिका पांच धावमाताओथी लालनपालन कराती वृद्धिने पामी. यावत् युवानी अवस्थाने पामी. ते चार पछी द्रौपदीने अन्तःपुरनी राणीओए स्नान करावी, विभूषित करीने द्रुपदराजाना पादने वन्दन करावा मोकली. द्रौपदी पण पिता द्रुपदराजानी पासे जइ तेमने पगे लागी. द्रुपद नृपतिए पोताना स्त्रोळामां बेसाडी, द्रौपदीना-रूप-लक्ष्मण्यथी आश्चर्य पामेला द्रुपदराजाए द्रौपदीने कथुं-हे पुत्री ! हुं पोते कोइ राजा के सुवराजने परणावुं तो तुं सुखी

अथवा दुःखी थाय तेथी मने जीवनपर्यंत हृदयमां बलतरा थाय माटे चे पुत्री ! आज्ञी मांडीने हुं हारो स्वयंवर रचुं छुं-तुं तारी जाते कोइ राजा के युवराजने वरीश ते हारो भर्ता थरो ! एम कही आधासन आपी विदाय करी-
स्वयंवरमां आववा माटे दूतोनुं प्रयाण.

ते चार पछी हुपदराजाए दूतने बोलवी कहुं के-हे देवानुप्रिय ! द्वारका नगरि विषे कृष्ण वासुदेव, समुद्रविजय विगेरे दस दसरो, बलदेव वगेरे पांच महान् वीरो, उग्रसेन वगेरे सोल हजार राजाओ, प्रद्युम्न विगेरे साडात्रण क्रोड कुमारो, सांब विगेरे साठ हजार उद्धत अने बलवान कुमारो, वीरसेन विगेरे एकवीश हजार वीरपुरुषो, महासेन आवि छप्पन हजार बलवानवर्ग, तेमने तथा बीजा घणा राजा, ईश्वर, तलवर, मांडविक, कौटुंबिक, श्रेष्ठी. सेनापति अने सार्थवाह आदिने वे हाथ जोडी दश नखो भेगा करी मस्तक विषे फेरवी अंजली करी जय विजय शुब्दोथी वधावी आ प्रमाणे कथन करजे ! हे देवानुप्रियो ! काम्पलीयपुर नगरमां हुपदराजानी चुलणी राणीथी उत्पन्न थयेली, धृष्टद्युम्नकुमारनी ढहेन द्रौपदी नामनी राजकन्यानो स्वयंवर थवानो छे तो आप जल्दी त्यां पधारो ! राजानी आ आज्ञा दूत अंगीकार करी पोताने घेर गयो, घेर जहने पोताना कौटुम्बिक पुरुषोने बोलवी चार घंटा बांधेला घोडावाळा रथने तैयार करी लाववा जणांगुं. कौटुम्बिकपुरुषोए लावेला रथ पर वेसी आयुधो अने शस्त्रोवाळा घणा पुरुषो सहित ते दूत पंचाल देशनो सीमाडो उलंघन करी सौराष्ट्र देश विषे द्वारका नगरीनी बहार कृष्णमहाराजा-वासुदेवनी बहारनी सभामां जइ उतारो करी पगे चालतो कृष्णवासुदेवनी पासे गयो, अने कृष्णवासुदेव विगेरेने. मस्तके अंजलि जोडी स्वयंवर सम्बन्धि सर्व वृत्तान्त कही सवने पधारवानी विनंति करी. आ श्रवण करी हर्षित थयेला कृष्णमहाराजे तेनुं सम्मान कर्युं. यावत् तेने विदाय कर्यो. कृष्ण-

વાસુદેવે, સમુદ્રવિજય વિગેરે રાજાઓ મહાસેન વિગેરે તેમ બીજાઓની સાથે હસ્તીરલ ઉપર વેસી કાંપીલ્યપુર નગર તરફ પ્રયાણ કર્યું. દ્રુપદરાજાએ-બીજા દૂતને હસ્તિનાપુર નગરે યુધિષ્ઠિર આદિ પાંચ પુત્રો સહિત પાંડુરાજાની, દુર્યોધન આદિ સો માહઓની, ગાંગેય-વિદુર-દ્રોણ-જયદ્રથ-શકુની-કર્ણ અને અશ્વથામાનો પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો, ત્રીજા દૂતને-ચમ્પાનગરી વિષે અંગરાજ કુળ્લની, સેષ્ઠરાજાની અને નંદરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. ચોથા દૂતને શુક્તિમતી નગરી વિષે દમધોષના પુત્ર, પાંચસો માહઓથી પરિ-વેરેલા શિશુપાલ રાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. પાંચમા દૂતને-હસ્તિશીર્ષ નગર વિષે દમદંતરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. છઠ્ઠા દૂતને મયુરા નગરી વિષે ધર નામના રાજા પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. સાતમા દૂતને રાજગૃહનગર વિષે જરાસંઘના પુત્ર સહદેવરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. આઠમા દૂતને કૌલિન્યનગરવિષે ભીષ્મકના પુત્ર રુપ્પીરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. નવમા દૂતને વિરાટનગરવિષે સો માહઓસહિત કીચકરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. દશમા દૂતને ચાકીનાં ગામ-આકર અને નગર આદિમાં વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. અને સર્વેને સ્વયંવરમાં પધારવાની વિનંતિ કરવા કહ્યું. દરેક દૂતોએ દ્રુપદરાજાની આ આજ્ઞા સ્વીકારી, દરેક દૂતો દ્રુપદરાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે ગયા અને તેઓએ તે પ્રમાણે દરેક સ્થાને વિનંતિ કરી. તેવાર પછી હજારો રાજાઓ કાંપિલ્યપુર આવવા લાગ્યા.

દ્રૌપદીનો સ્વયંવર મંડપ—

દ્રુપદરાજાએ કૌલિન્યિક પુરુષોને બોલાવી આજ્ઞા કરી કે-તમે ગંગાનદીની સમીપમાં એક સેકડો ધાંમલા અને પુતલીઓથી ધોમતો સ્વયંવર મંડપ બનાવો અને વાસુદેવ વિગેરે હજારો રાજાઓ માટે આવાસો તૈયાર કરો ! કૌલિન્યિકપુરુષોએ દ્રુપદરાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે

સર્વે તૈયાર કર્યું. દેશ દેશથી આવેલા અનેક સુખદો સહ વાસુદેવ વિગેરે રાજાઓનું યોગ્ય સન્માન કરી તેમને ઉતરવા આવાસો અર્પ્યા. પોત-પોતાના આવાસોમાં પ્રવેશોલા કૃષ્ણવાસુદેવ આદિ રાજાઓ વિગેરે આસન પર વેઠેલા અને શયન પર સુતેલા સુતા સુતા ગંધર્વો પાસે ગાયનો ગવડાવતા તેમ નટો પાસે નાટકો કરાવતા આનંદપૂર્વક રહ્યા છે. અને દ્રુપદનૃતિદ કૌટુંબિક પુરુષો મારફતે મોકલાવેલ-અશન-પાન-સ્નાદિમ-સ્વાદિમ તથા ચાર પ્રકારની-સુરા આદિનો તેમ પુષ્પો, વંશો, ગન્ધ-માલ-અલંકારોનો મોગવટો કરે છે.

તે ચારપછી દ્રુપદરાજાદ કૌટુંબિકપુરુષો મારફતે કાંપીલ્યપુરનગરમાં દ્રૌપદીનો આવતીકાલે પ્રાતઃકાલે સ્વયંવર છે તો સર્વે પધારશો અને સહુદ્ર પોતાના નામથી અંકિત આસન વિષે પધારી-દ્રૌપદીની આવવાની રાહ જોશો ! તેવી ઉદ્વેગપણા કરાવી. અને કૌટુંબિક-પુરુષોને ચોલાવી-સ્વયંવરમંડપમાં પાણીનાં છાંટણાં છંટાવ્યાં, સંમાર્જન કરાવી લીંપણથી લીંપાવી સુગન્ધી દ્રવ્યોથી સુગંધિત કરાવી, પાંચવર્ણોનાં પુષ્પો-કાલાગરુ, શ્રેષ્ઠકંદુક અને તુરુક વિગેરે ઘૂષોથી મધમધાયમાન સ્વયંવર મંડપ બનાવ્યા અને માંચાજો વંધાવ્યા.

સ્વયંવરમંડપમાં વાસુદેવ વગેરે આવી પોતાના નામથી અંકિત આસન વિષે વેસી દ્રૌપદીની રાહ જોવા લાગ્યા, અને દ્રુપદ-રાજાદ પણ ત્યાં આવી સર્વેને જય-વિજયથી વધાવ્યા.

શ્રેષ્ઠ રાજકન્યા દ્રૌપદી સ્નાન કરી ગૃહદેવતાનું પૂજન કરી મસીતિલકાદિ કૌતુકો અને દુર્વાદિ મંગલકાર્યો કરી માંગલિક વસ્ત્રો પહેરી ઘરદેરાસર વિષે જહ જિનપૂજા કરી, દ્રવ્યભાવસ્તવને સ્તવી પ્રમૂને વંદના-નમસ્કાર કર્યા પછી અન્તઃપુરમાં આવી. ત્યાં અંતેપુરીદ મેગા મલી દ્રૌપદીને મર્વઅલંકારોથી વિમૂષિત કરી પગમાં નૂપર પહેરાવ્યાં. દ્રૌપદી દાસીઓથી પરિવરી જ્યાં વહારની સમા હતી ત્યાં આવી અને ચાર ઘંટાવાલા અધથી જોડેલા રથ વિષે ઘાત્રીમાતા અને લેલિકા દાસી સહ વેઠી. આ સમયે ઘટધુમ્ન નામના તેના વડીલવન્ધુદ

तेतुं सारथीपणुं कर्तुं. कांपीत्यपुरनगरनी मध्ये थइने रथमां वेठेली द्रौपदी स्वयंवरमण्डपनी बहुर रथ उभो राखी नीचे उतरनीने पोताने चालपणाथी रमाडनार धावमाता तथा लेखिका-(लखनारी) दासी साथे स्वयंवरमण्डप विषे प्रवेश करतानी साथे बे हाथ जोडी, वासुदेव विगेरे हजारो राजाओने नमस्कार कर्मा. त्याखाव पाटला-मल्लिका-चंपक विगेरे पंचवर्णोना पुष्पोथी शोभतो पुष्प-मालनो सुगन्धीदार दडो द्रौपदीए प्रहण कर्यो.

पांडवो साथे लग्न.

ते वार पछी-क्रीडा करावनारी धावमाताए डावा हाथमां दर्पण राखुं, अने ते दर्पण विषे प्रतिबिम्ब पडता अनुक्रमे दश दसरो विगेरे राजाओने जमणा हाथे द्रौपदीने देखाडती ते ते राजाओना मात-पिता-वंश-सत्त्व-सामर्थ्य-गोत्र-विक्रम-कान्ति-कीर्ति-ज्ञान-रूप-योवन-गुण-लवण्य-कुळ अने शिथल विगेरेनुं वर्णन धावमाता करती ते श्रवण करती द्रौपदी हजारो राजाओने पूर्वे करेला नियाणाना प्रतापे ओळंगती ज्यां पांच पांडवो छे त्यां आवीने पांचे पांडवोने द्रौपदीए पुष्पनीं माला-वरमाळावडे चोतरफथी वीदी दीया अने द्रौपदी बोली. “आ पांच पांडवो में वर्या !”

त्याखाव वासुदेव विगेरे हजारो राजाओ मोटामोटा शब्दथी बोल्या. अहो ! द्रौपदी राज्यकन्या सारुं वरी एम कही स्वयंवर मण्डपनी चद्दार नीकळी पोतपोताना आवासो विषे आल्या अने घुष्टुघुमकुमारो पांचपांडवोने द्रौपदी राजकन्या सह रथविषे बेसाडी कांपीत्यपुर नगर मध्ये स्वमुवनमां घुष्टुघुमकुमार लइ गया. ते वार पछी द्रुपदराजाए पांचपांडवो तथा द्रौपदीने पाटला उपर बेसाडावी, सोनाना फळटोचडे मज्जन करावी, अग्नि होमनी क्रिया करावरावी, यावत् द्रौपदीनो पांच पांडवो साथे हस्तेमेलाप (लग्नक्रिया) कराव्यो,

દુપદ રાજાણ કન્યાદાનમાં આઠ કરોડ દિરણ્ય, ઘણું ધન, સોનું, તેમ વાસીઓ વિગેરે આપું અને વાસુદેવ વગેરે રાજાઓનું સન્માન કરી
 વિદાય કર્યાં. સ્વારપટ્ટી પાંદુરાજાણ વાસુદેવ વિગેરે હજારો રાજાઓને જે હાથ જોડી આપ સર્વે મારા પર ઉપકાર કરી આ લગ્નમહોત્સવ
 ટપ્પર હસ્તિનાપુર નગરે જલદી પધારવો ! ! તેમી વિનંતિ કરી. આથી મર્વે રાજાઓ જવા તૈયાર થયા. તે વાર પટ્ટી પાંદુરાજાણ કૌટુમ્બિક
 પુરુષોને હસ્તિનાપુરે સાત મંજાના પાંન મહેલો તૈયાર કરાવવા મોકલ્યા, તેઓણ પણ ત્રણ જલ્દી પાંચે મહેલો તૈયાર કર્યાં. સ્વારચાર
 પાંદુરાજા, પાંચ પાણ્ડવો અને દ્રૌપદી દેવી સહિત અષ્ટ-હાથી વિગેરે સૈન્ય સહિત સ્વાંયી નીકળી હસ્તિનાપુર નગરે આવ્યા અને પાંદુરાજાણ
 આમના પગ વાસુદેવ વિગેરે હજારો રાજાઓ માટે કૌટુમ્બિકપુરુષો પાસે આમસો તૈયાર કરાવી, આમના પગ વાસુદેવ વિગેરે
 હજારો રાજાઓનું મન્માન-ચરકાર કરી યયાયોગ્ય તેમને આમસો આપ્યા, અને તેઓને યોગ્ય પગ આંહારો-ચાંચી વિગેરે કૌટુમ્બિક-
 પુરુષો સાથે મોકલ્યા. પાંદુરાજાણ પાંચપાંડવો અને દ્રૌપદી દેવીને વાજોડ ઉપર ચૈસાડી કલગ્યોપડે સ્નાન કરાવી લગ્ન સમગ્રથી મંગલ-
 ક્રિયા કરાવી લગ્ન પર પધારેડ રાજાઓનું યોગ્ય સન્માન કરી વિદાય કર્યાં. તે વાર પટ્ટી પાંચે પાંડવો દ્રૌપદી દેવીની સાથે અન્તઃપુરના
 પરિવાર મહિન પુરુષ દિગમના ચારા પ્રમાણે મોગ મોગવતા વિચરવા લાગ્યા.

નારાયણ મુનિનું આગમન-અપરક્રંતા પ્રતિ ગમન.

પુરુષ સમયે પાંચ પાંડવો-કૌંતીદેવી-અને દ્રૌપદી પુત્રમૂ તેમ અંતઃપુરના પરિવાર સહ અન્તપુરમાં પાંદુરાજા મિશ્રામન વિષે મેઠા
 હતા, તે સમયે દેવતાગાં અતિ શદ્ધરુ-ચિનીત લાગતા પણ ઘડય વિષે મહિન, પુરુષ વ્રમ્ભચર્ચમત ધારણ કરવાને ત્રણ મધ્યસ્થપાને પામેલા,
 દેવનાર અવિભોને શ્યાલા લાગે તેમ, સ્વપાત્ત-અષ્ટ-ઉગ્ગલ વચ્ચે પહેરેલા, વશુસ્યલે કાલું મુગચર્મ ધારણ કરેલા, હાથમાં વંડ

અને કમળડલ રાલેલા, જટારૂપી મુકુટવડે શોખતા, રુદ્રાક્ષની માઝારૂપી આમરણો ધારણ કરેલા, મુંજ જાતિના ધાસનો કંદેરો પહેરેલા, હાથમાં કચ્છપી નામની વીળાને ધારણ કરેલા, સંગીતના પ્રેમી, આકાશગમન કરવાની શક્તિ હોવાથી પૃથ્વી વિષે અલ્પ અમળ કરનારા, અને આવરણી, અવતરણી, ઉત્પત્તી, સંક્રામણી, અધિયોગિની, પ્રજ્ઞાતિ, ગમની અને સ્તંભિની આવી ઘણી વિદ્યાધરની વિદ્યાઓમાં નિપુણ હોવાથી જેમની કીર્તિ પ્રસિદ્ધ હતી, વલ્લભ, વાસુદેવ, તથા પ્રદ્યુમ્ન આદિ કુમારોને પ્રિય, કલહ, યુદ્ધ અને ઘણા લોકોનો ફોલાહલ થાય તે પ્રિય છે એને એવા, માંડન બોલવાની હચ્છાવાળા, યુદ્ધો જોવામાં રસિક, વીજાઓને કલહ-કરાવી અસમાપ્તિ કરાવતા આવા અનેકપ્રકારના ગુણવાળા નારદનામના મુનિ ઘણાંસ્થાને ફરતા હતાપણાં આવી અત્યંતવેગથી પંડુરાજાના મહેલમાં ઉતર્યાં, પંડુરાજા-પાંચ પાંડવો કુન્તાદેવી સહ આસનથી ઉભા થયા, અને નારદઋષિની સન્મુલ સાત આઠ પગલા ગયા, તેમ વંદના-નમસ્કાર કરી મહાપુરુષને યોગ્ય આસનવડે આમન્ત્ર્યા, નારદઋષિએ મૂર્ખિવિષે ઘણીનાં છાંટણાં છાંટી, દર્મને તે પર પાધરી તેના વિષે આસન કર્યું, અને નારદજી તે આસનપર બેઠા. વેસીને પંડુરાજાને તેમના તથા અન્તઃપુરના કુશલ સમાચાર પુછ્યા, પંડુરાજા વિગેરે એ તેમનો આદર સત્કાર કર્યો.

કિન્તુ-અસંયત, અવિરતિ, પાપકર્મનાં પચ્ચક્ષણ નહિં કરેલા, સમક્તિ નહીં પામેલા એવા નારદને જાણી દ્રૌપદીદેવીએ નારદજીને વંદના-નમસ્કાર-આદર કે સત્કાર ન કર્યાં, સન્મુલ ઉમી પળ થઈ નહીં, આથી નારદ મનમાં વિચારવા લાગ્યા કે અહો આ દ્રૌપદી પોતાના રૂપવડે અને પાંચ પાણ્ડવો રૂપી પતિવડે અભિમાની થયેલી હોવાથી મારો આદર કરતી નથી, યાવત્ સેવા કરતી નથી, માટે પંડું કંદક અપ્રિય કરું આણું ચિન્તવી, જવા માટે પંડુરાજાની રજાની રજા લઈ, આકાશમાર્ગે ગમન કરતા લવણસમુદ્રમધ્યે થઈ પૂર્વ

સન્નિવ જતાં ધાતકીશબ્ડની પૂર્વદિશામાં આવેલા દક્ષિણાર્ધ ભરતદેવત્રિયે અપરકંઠા રાજધાની 'વિષે સાતસો રાણીઓ છે જેને પૃથા પદ્મનાભ નામના રાજાના મહેલમાં ઉતર્યા, અહિં પાણ્ડુરાજાની જેમ તેમનો આદર-સત્કાર પદ્મનાભ રાજાએ કર્યો, અને પોતાની અન્તઃ-પુરીના રૂપથી આશ્ચર્ય પામેલા પદ્મનાભ રાજાએ પૂછ્યું કે-આપ ધણી અન્તઃપુરીમાં જાવ છો તો મારા કરતાં અધિક રૂપવાઙ્મી અન્તેપુરી કોઈ ટેકાળે તમે જોઈ છે ! નારદજી કંઈક હસ્તા કહેવા લાગ્યા કે દ્રૌપદીના પૃથ પગના અંગુઠાના રૂપના સો મા ભાગે પણ તારી અન્તઃપુરીની સ્ત્રીઓ નથી. તું તો કુચાના દેડકા જેવો છું !! આ પ્રમાણે નારદજી કહીને રજા લઈને ચાલ્યા ગયા.

દ્રૌપદીનું અપહરણ—

દ્રૌપદી પર આસક્ત થયેલા પદ્મનાભરાજાએ અદ્ભુતનો તપ કરી આરાધી પૂર્વસંગતિક નામના દેવને બોલાવ્યો, અને કહ્યું કે-હે દેવા-નુપ્રિય ! તમે દ્રૌપદીને મને લાવી આપો ! એમ હું ઇચ્છું છું. પૂર્વસંગતિકદેવે પદ્મનાભરાજાને જણાવ્યું કે-એવું થયું નથી, થયું નથી તેમ ધજો નહીં કે-“દ્રૌપદી દેવી પાંચ પાણ્ડવોને મૂકીને વીજા કોઈ સાથે કામમોગ મોગવતી છતી વિચરે !” છતાં તારું પ્રિય કરવા માટે દ્રૌપદીને જાહરી બહી લાવું છું એમ કહી હસ્તિનાપુરે જઈ જ્યાં યુધિષ્ઠિર રાજા દ્રૌપદીદેવીની સાથે મહેલની અગાડી વિષે સુના હતા, ત્યાં ગયો અને દ્રૌપદીને અવસ્થાપિની નિદ્રા આપી હરણ કરી પદ્મનાભરાજાના અશોકવનત્રિયે સ્થાપી, અવસ્થાપિની નિદ્રા સંડરી, પદ્મનાભ-રાજાને સર આપી, પદ્મનાભરાજાને કહ્યું કે-હયે આ હકીકતમાં તને જે મુશ્કેલી યાચ તેમાં હું મદદ કરીશ નહિ ! એમ કહી પોતાના સ્થાને દેવ ચાલ્યો ગયો.

ઘોડીનાર પછી જાપ્રત થયેલી દ્રૌપદીદેવી પોતાને અન્યસ્થાને જોઈ વિચારવા લાગી કે-કોઈ દેવ-દાનવ યાવત્ મંધર્વ કોઈ

અન્ય રાજાની અશોકવાટિકા વિષે સંહરીને મને લાગ્યો છે. આમ વિચાર કરવામાં ડ્યાં ગરકાવ થઈ ત્યાં તો અલંકારોથી વિમૂષિત થયેલો અને પોતાના અંતઃપુરથી પરિવરેલો પદ્મનાભરાજા આવ્યો અને દ્રૌપદીને કહેવા લાગ્યો કે-તું ચિન્તા ન કર ! મેં તારું અપહરણ કરાવ્યું છે ! તું મારી સાથે મોગ મોગવ ! દ્રૌપદી દેવીએ તેના જવાબમાં જગાવ્યું કે-હે દેવાનુપ્રિય ! જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્ર વિષે મારા પતિના મ્રાતા કૃષ્ણ વાસુદેવ છે, તે જો છ માસ સુધીમાં મ્હારી વ્હારે નહીં આવે તો હું તમે કહેશો તેવી આજ્ઞામાં હું રહીશ-વર્તીશ !

દ્રૌપદીની આ વાત અંગીકાર કરી પદ્મનાભરાજાએ કન્યાઓના અન્તઃપુરમાં દ્રૌપદીને રાખી. કન્યાઓના અન્તઃપુરમાં રહેલી દ્રૌપદીદેવી નિરંતર છઠ્ઠનો તપ કરે છે, અને પારણે આંધિલ કરતી તપકર્મવડે આત્માને ભાવતી થકી રહી છે.

દ્રૌપદીની શોધમાં પાંડવાદિ—

આ તરફ અંતર્મુદ્ધર્તે પછી જાગેલા યુદ્ધિષ્ઠિરે પોતાની પાસે દ્રૌપદી ન જોવાથી શય્યામાંથી ઉભા થઈ ચોતરફ શોધતોલ કરી પરન્તુ દ્રૌપદીની માહિતિ ન મળવાથી પાંડુરાજા હતા ત્યાં આવ્યા અને દ્રૌપદીદેવીને કોઈ દેવ આદિ હરી ગયો છે માટે તેની ગવેષણા કરવાને ફરજું હું તેમ કહું. પાંડુરાજાએ પણ કૌટુમ્બિક પુરુષોને કહી આયોષણા કરાવી મોટું ફનામ જાહેર કર્યું છતાં કંઈ પત્તો ન મળ્યો, ત્યારે પાંડુરાજાએ કુંતીદેવીને દ્વારકાનગરીમાં કૃષ્ણવાસુદેવ પાસે તપાસ કરાવવા મોકલી. કુંતીદેવી હસ્તિ પર બેસી દ્વારકાનગરીના ઉદ્યાનમાં આવી, હસ્તિ પરથી ઉતરી કૌટુમ્બિકપુરુષો મારફતે કૃષ્ણવાસુદેવને સ્વર આપી કે તમારાં ફોઈ કુંતીદેવી ઉદ્યાનમાં આવ્યાં છે, તેઓ તમારા દર્શનની ફરજ રાલે છે. કૃષ્ણવાસુદેવ આ સમાચાર શ્રવણ કરી હસ્તિ ઉપર બેસી તૂત કુંતીફોદની પાસે ગયા અને કુંતીફોદને પગે લાગી હાથી પર બેસાડી, ચન્ને (કુંતી અને કૃષ્ણ) કૃષ્ણવાસુદેવના મહેલ આવ્યા; મહેલ વિષે આવી મોજન આદિ કર્યા પછી કૃષ્ણવાસુદેવે

કુંતીફોદને અત્ર આગમનનું પ્રયોજન પૂછ્યું, કુંતીર દ્રૌપદીના અપહરણથી યાવત્ શોષ કરતાં નહીં પ્રાપ્ત થવાની હસીકત કહી અને શોધી આપવા જણાવ્યું. કૃષ્ણવાસુદેવે ફરને જણાવ્યું કે હું જો ફોડ સ્થાને તેનો પત્તો પામું તો પાતાલ કે મવનમાં અથવા અર્ધભરતમાંથી મ્હારા હાથે શોધી લાવીશ. આમ કહી કુંતીફરનું સત્કાર-સન્માન કર્યું, અને જવા માટે રજા આપી, કુંતી પણ હસ્તિનાપુર નગરે પાછાં આવી ગયા, કૃષ્ણવાસુદેવે પોતાના માણસો પાસે તપાસ કરાવવા માંડી, એવામાં એક વસ્ત્ર નારદ ત્યાં આવ્યા. તેમનો યથાયોગ્ય સત્કાર કર્યો અને ઝ્યારે નારદજીએ કુશલના પૂછી ત્યારે દ્રૌપદીના હરણની વાત કહીને પૂછ્યું કે તમે ઘણા સ્થાને ફરો છો તો તમે કંદ મ્હાર-પત્તો જાણો છો ? નારદજીએ કહ્યું કે-ઘાતકીશ્વરના દક્ષિણાર્ધ ભરતક્ષેત્ર વિષે અપરંકજા નામની રાજધાની વિષે પદ્મનાભ નામના રાજાના મહેલમાં પૂર્વે મેં જોયેલી એવી દ્રૌપદીદેવી હતી. કૃષ્ણવાસુદેવે નારદજીને કહ્યું કે-આ કાર્ય તમારું જણાય છે. નારદજી તો આ શ્રવણ કરતાં જ ત્યાંથી આકાશમાર્ગે ચાલ્યા ગયા.

તેવાર પછી કૃષ્ણવાસુદેવે હસ્તિનાપુરનગરે પોતાનો દૂત મોકલી દ્રૌપદીની માહિતી જણાવી અને ચતુરંગ સેના સહ પાંચ પાંડવોએ પૂર્વ દિશાના સમુદ્રને કાઠિ આવી મ્હારી રાહ જોતા રહેવું તેવી સ્વર આપી. પાંડવો પૂર્વ સમુદ્રના કાંઠે ચતુરંગ સૈન્ય સહિત જઈને કૃષ્ણવાસુદેવની રાહ જોવા લાગ્યા.

કૃષ્ણવાસુદેવ પણ પોતાની ચતુરંગસેના સહિત પૂર્વસમુદ્રના કિનારે આવ્યા અને પાંચપાણ્ડવોને મળ્યા; તે પછી પોષપશાલામાં પયેશી અદ્ભુતનો તપ કરી સુસ્થિતદેવની આરાધના કરી પ્રત્યક્ષ કર્યો અને દ્રૌપદીની મદદે જવા પાંચ પાંડવો સહ મને લજ્જાસમુદ્રમાં માર્ગ આપો તેવું જણાવ્યું, સુસ્થિતદેવે જણાવ્યું કે-જેની રીતે પદ્મનાભરાજાએ પૂર્વસંગતિક દેવમારફતે દ્રૌપદીનું અપહરણ કર્યું છે તેની

રીતે હું દ્રૌપદીને ઉપાડી હસ્તિનાપુર વિષે મૂકું ! કે તે પદ્મનાભરાજાને તેના નગર, સૈન્ય અને ત્રાહન સહ લવણસમુદ્રમાં નાહું ! આમ જ્યારે સુસ્થિતદેવે પૂછ્યું ત્યારે કૃષ્ણવાસુદેવે જણાવ્યું, હે દેવાનુપ્રિય ! તું તેમ ન કર, પણ અમને છને રથ સહ જવા માટે માર્ગ આપ ! હું પોતેજ દ્રૌપદીદેવીની મદદે જઈશ. આમ કહેવાથી સુસ્થિતદેવે સમુદ્રમાં જવાતો માર્ગ આપ્યો. કૃષ્ણવાસુદેવે તથા પાંચ પાંડવોણ સૈન્યને પાછું મોકલ્યું. અને છપ જણ રથમાં વેસી લવણસમુદ્રમાં થઈ અપરકંકા રાજધાનીના ઉદ્યાનમાં આવી, રથને સ્થાપન કર્યા, અને દારુક નામના પોતાના સારથિને દૂતપણે પદ્મનાભરાજા પાસે મોકલ્યો.

પદ્મનાભસાથે યુદ્ધ, અને વિજયાદિ—

દારુકસારથિ, દૂત થઈને અપરકંકા રાજધાનીમાં પ્રવેશ કરી પદ્મનાભ રાજા પાસે ગયો અને વે હાથ જોડી જય જય શબ્દથી વધાવી બોલ્યો કે—હે રાજન્ ! આ મારી પોતાના વિનયની ક્રિયા છે, હવે આ મારા સ્વામિના પોતાના મુસથી કહેલી તમને આજ્ઞા છે ! એમ કહી જલ્દી નેત્ર લાલ કરીને ક્રોધ કરીને પોતાના હાવાપણે તેના પાદપીઠને દબાવી માલાના અગ્રભાગવડે લેસ આપ્યો અને કૃષ્ણવાસુદેવે દ્રૌપદીની મદદે આવ્યાની હકીકત જણાવી. દ્રૌપદીને આપો !! અથવા યુદ્ધ માટે તૈયાર થાવ !!! તેમ જણાવ્યું. દારુક-સારથિના આ કથનથી નેત્ર લાલ થયેલા છે જેના, અને કપાલમાં મૃકુટિ ત્રણ વઢીયાવાઢી પડી છે જેને એવા પદ્મનાભરાજાણ કહ્યું કે હું દ્રૌપદીને પાછી નહીં આપું ! જા યુદ્ધ કરવા તૈયાર થઈને નીકળું છું. હે દૂત ! ફક્ત રાજનીતિમાં વૂત અવધ્ય છે તેથી તને મારતો નથી એમ કહી માછલાદ્વારથી ફાઢી મૂક્યો, દૂતે જઈને સર્વે વીના કૃષ્ણવાસુદેવને કહી, યુદ્ધને માટે આવતા પદ્મનાભને જોઈ કૃષ્ણવાસુદેવે પાંચ પાંડવોને—કહ્યું કે—હે બાલકો ! તમે પદ્મનાભની સાથે યુદ્ધ કરશો ! કે હું યુદ્ધ કરું અને તમે જોશો ! આના જવાબમાં પાંચ

પાંડવોએ કમુ દે સ્વામિ ! અમે યુદ્ધ કરશું, તમે દૂર રહીને જુઓ.

તેવારપછી પાંચે પાંડવો શસ્ત્રોથી સજ્જ થઈ રથમાં વેસી પદ્મનાભરાજાની સમીપે આવી યુદ્ધ કરવા લાગ્યા પદ્મનાભરાજાએ પાંચે પાંડવોને શસ્ત્રથી પ્રદારો કર્યા અને તેમના અહંકારને તોડી નાણ્યો. ધ્વજા-પતાકાઓને તોડી નાશી નશાહી મૂક્યા, કૃષ્ણવાસુદેવ આ જોઈને તેમને મળ્યા અને પૂછ્યું કે તમે શું બોલીને યુદ્ધ કરવા લાગ્યા હતા ! પાંડવોએ જણાવ્યું કે હમે જણાવ્યું કે “ અજે અમે અથવા પદ્મનાભ રાજા ” એમ કહી યુદ્ધ કરતાં આમ વચું છે. કૃષ્ણમહારાજે કહ્યું કે તમારે “ અમે રાજા પદ્મનાભ રાજા નહીં ” એમ કહી તમે યુદ્ધ કર્યું હોત તો આમ થાત નહીં. એમ કહી કૃષ્ણવાસુદેવ પોતે યુદ્ધ કરવા સજ્જ થઈ “ હુંજ રાજા !!! પદ્મનાભ રાજા નહીં ” એમ પ્રતિજ્ઞા કરી રથ પર આરુઢ થઈને જ્યાં પદ્મનાભરાજા હતો ત્યાં આવ્યા. આવીને પાંચજન્યશસ્ત્રને પોતાના મુખના વાપુથી વગાડ્યો, તે શંભના અવાજથી પદ્મનાભરાજાનું શ્રીજા માગનું સૈન્ય હળાવું યાવત્ નાશી ગયું.

તેવારપછી કૃષ્ણવાસુદેવે સારંગનામનું પોતાનું ધનુષ હાથમાં લેઈ તેનો ટંકારવ કર્યો, ટંકારવને શ્રવણ થતાં પદ્મનાભરાજાનો સૈન્યનો બીજો-શ્રીજો ભાગ હળાયો અને નાશી ગયો. આ જોઈ પદ્મનાભરાજા પરાક્રમરહિત થયો યજ્ઞો અપરકંકા રાજધાનીમાં વેશી ગયો અને દરવાજા વચ્ચે ભાગ હળાયો. આથી કૃષ્ણવાસુદેવ અપરકંકા રાજધાનીએ આવ્યા અને દરવાજા વચ્ચે જોઈ રથમાંથી નીચે ઉતરી વૈક્રિય-સમુદ્ધાત કરી નરસિંહરૂપ વિકુર્મિને મોટા શસ્ત્રો કરતા જોસપૂર્વક પગનું આસ્પાલન કરવા લાગવાથી અપરકંકા રાજધાનીના કિલ્લા-દરવાજા-શહેરના-તોરણો મોટા મોટા મહેલ જમીનદોસ્ત થયા. પદ્મનાભરાજા આ સ્થિતિ જોઈ મયમીત બનેલો દ્રૌપદીદેવીના શરણે ગયો. દ્રૌપદીદેવીએ ઠપકો આપી જણાવ્યું કે-હે દેવાનુમિય ! તમે સ્નાન કરી એક પહેરેલું અને બીજું બોહેલું એમ બે વસ્ત્રો જલપાત્રે નીતરતા

राखी पहरेला वस्त्रथी नीचे मुख राखी अन्तःपुरनी राणीओ, प्रधान सहित श्रेष्ठ रत्नजुं नेटणुं लेइ मने आगल करी कृष्णवासुदेव पासे जाओ, उचमपुरुषो प्रणाम करनारा पुरुषो पर प्रसन्न थनारा होय छे. द्रौपदीदेवीना कक्षा प्रमाणे सर्व करीने कृष्णवासुदेव पासे शरणे गयो, पगे पडी पोतानी मूलनी क्षमा याची द्रौपदीदेवीने पाछी सोंपी. द्रौपदीदेवीने रथमां वेसाडी ज्यां पांडवो हता त्यां आवी कृष्ण-वासुदेवे पाच पांडवोने पोताने हाथे सोंपी. त्यारपछी पांच पांडवो सहित कृष्णवासुदेव रथमां वेसी लवणसमुद्रमध्ये थइ जम्बूद्वीपना भरतक्षेत्रे जवा माटे चास्या.

पद्मनामराजाने देशनिकालनी थयेली शिक्षा—

ते फाळे ते समये घातकीखण्डना पूर्वदिशाना अर्धभागविषे भरतक्षेत्रेनेविषे चंपा नगरी छे, त्यां पूर्णभद्र नामनुं चैत्य हतुं. त्यां मुनिसुव्रतनामना तीर्थकरनी पर्यदांमां कपिल नामना वासुदेव घर्म श्रवण करता हता, ते समये शंखनो शब्द सांभली अध्यवसाय थयो के-शुं आ भरतक्षेत्रमां बीजो कोइ वासुदेव उत्पन्न थयो छे के-जे मारासमान शंखने वगाडे छे : ते समये मुनिसुव्रत तीर्थकरे कपिल वासुदेवने कशुं के तमने शंखनो शब्द श्रवण करी एवो विचार आब्यो के शुं आ क्षेत्रमां बीजो वासुदेव उत्पन्न थयो छे : ते सत्य छे. प्रमुना प्रश्ननो उचर हा प्रमु ते सत्य छे. मुनिसुव्रत तीर्थकरे जणावुं के-हे कपिल ! आ थयुं नथी, थाय नही अने थजो पण नहि, के एक युगमां अथवा एक समयमां वे तीर्थकर, वे चक्रवर्ती, वे बलदेव अथवा वे वासुदेव उत्पन्न थाय, परन्तु हे कपिल ! वासुदेव ! जम्बूद्वीपना भरतमांथी हस्तिनापुर नगरथी पद्मनामराजाए पूर्वसंगतिकदेवद्वारा द्रौपदीदेवीनुं हरण करावुं छे, तेथी द्रौपदीनी मददे पांच पांडवो सहित कृष्णवासुदेव छट्टा रथमां वेसीने आब्या छे, तेओ कृष्णवासुदेव पद्मनामराजानी साथे युद्ध करे छे, तेमां थतो

આ શંખનો શબ્દ તારા શ્રવણમાં આવ્યો છે. આ શ્રવણ કરી શ્રીમુનિસુવ્રતપ્રમુને વંદના-નમસ્કાર કર્યા અને કહ્યું કે-હે પ્રમુ ! હું જહને પુરુષોમાં ઉત્તમ એવા કૃષ્ણવાસુદેવનાં દર્શન કરું, પ્રમુદ કહું કે-હે કપિલવાસુદેવ ! આવું થયું નથી, યાય નહીં અને યશે પણ નહીં. કે એક અરિહંત બીજા અરિહંતને, એક ચક્રવર્તી બીજા ચક્રવર્તીને, એક ચલદેવ બીજા ચલદેવને અને એક વાસુદેવ બીજા વાસુદેવને જુદા, તો પણ હે કપિલ ! વાસુદેવ ! લવણસમુદ્રના મધ્યભાગે થઈને જતા એવા તે કૃષ્ણવાસુદેવની શ્વેત અને પીલી એવી ધ્વજાના અગ્રભાગને તમે જોશો.

તે વાર પછી કાપિલવાસુદેવ પ્રમુને વંદના-નમસ્કાર કરી હસ્તિ પર વેસી સમુદ્રકાંઠે ગયો અને લવણસમુદ્ર મધ્યે થઈ જતા એવા કૃષ્ણવાસુદેવની ધ્વજાના અગ્રભાગને જોયો અને શંસ વગાડ્યો. કૃષ્ણવાસુદેવે તે શ્રવણ કરી પોતાના પદ્મજન્ય શંસને વગાડ્યો એમ કરી શંસના અવાજો દ્વારા એ મેલપ કર્યો.

તે વાર પછી કાપિલવાસુદેવ અપરકંકા નગરીએ ગયા અને ધરો વિગેરે પહી ગયેલા જોયા, પદ્મનાભ રાજા તેમની પાસે આવ્યો અને કૃષ્ણવાસુદેવના આગમનની બીના આમૂલથી જળાવી, તમને પણ એ કૃષ્ણો ન ગણકાર્યા ! કાપિલવાસુદેવે પદ્મનાભ રાજાને હૃદયારની શિક્ષા ફરમાવી અને તેના સ્થાને પદ્મનાભ રાજાના પુત્રનો અભિષેક કરાવી રાજ્યગાદીએ વેસાડ્યો.

પાંચ પાંડવોને દેશુનિકાલ.

આ વાજુ કૃષ્ણવાસુદેવે લવણસમુદ્રના મધ્યભાગે થઈ ગંગાનદીની પાસે આવ્યા ત્યારે પાંચ પાંડવોને કહ્યું કે-તમે ગંગાનદી ઉત્તરો !, હું લવણસમુદ્રના અધિપતિ સુસ્થિતદેવને મઠી આવું છું. કૃષ્ણમહારાજાની આજ્ઞા પામેલા પાંચે પાંડવો ગંગાનદી હતી ત્યાં આવ્યા અને

એક નાની હોહી શોધી કાઢી તેમાં વેસી, નદી ઉતરી સામે ફાંટે ગયા. અને કૃષ્ણવાસુદેવ પોતાના મુજાવલથી ગંગા મહાનદી ઉતરવા સમર્થ છે કે નહીં તે જોવા માટે પેલી તાવડી સંતાડી દીધી. કૃષ્ણવાસુદેવ સુસ્થિતદેવને મઠી ગંગા મહાનદીએ આવ્યા અને ચોતરફ નાવડીની તપાસ કરવા લાગ્યા પરંતુ નાવડી મઠી નહિ. આથી એક હાથે સારથિ ઘોડા સહ રથને મ્રહણ કર્યો અને વીજા હાથથી સાઢી વાસઠ યોજન વિસ્તારવાઢી ગંગા મહાનદી ઉતરવા લાગ્યા. અધર્માર્ગે આવતાં પરસેવો થયો અને થાકી ગયા. આથી વિચાર આવ્યા કે-અહો પાંચ પાંડવો મહાબલવાન છે, આવડી મોટી નદી ઉતરી ગયા. કોઈ પણ કારણે પદ્મનાભરાજાને તેઓએ હણ્યો નહીં અને નસાડો મૂક્યો પણ નહીં, આ વસ્તે મંગાદેવીએ કૃષ્ણવાસુદેવના પરિણામ જાણી તે જગ્યાએ સ્થલમૂમિ કરી તેના પર કૃષ્ણવાસુદેવ થોડીવાર થાક ઉતારી આગલ નદી ઉતરી યાવત્ પાંચ પાંડવોને મઢ્યા અને તેમના વલના વસાળ કર્યા ત્યારે પોતે જણાવ્યું કે-અમે હોહીથી ઉતર્યા હતા પરંતુ વઢ જોવા નાવડીને લુપાવી તમારી રાહ જોતા અહીં રહ્યા છીએ ! આ શ્રવણ કરી ક્રોધ પામી કપાળમાં મૃકુડી કરી કૃષ્ણવાસુદેવ કહેવા લાગ્યા કે-અહો ! જ્યારે મેં વે લાસ યોજનના વિસ્તારવાઢા લવણસમુદ્રને ઉતરી પદ્મનાભને હણ્યો યાવત્ નસાડી મુક્યો અને અપરકંકા માંગી દ્રૌપદીને હાથ કરી ત્યારે તમે મ્હાનં માહાત્મ્ય જાણ્યું નહીં, હવે તમે જાણશો ! આમ બોલી લોહદંડથી પાંચ પાંડવોના રથને ચૂરી નાલ્યો અને દેશનિકાલની આજ્ઞા કરી, જે સ્થાને આ આજ્ઞા ફરમાવી તે સ્થાને રથમર્દન નામનું તીર્થ થયું. કૃષ્ણવાસુદેવ પોતાના સંકષાવારને મઢ્યા અને તે સંકષાવાર સહિત દ્વારકાનગરીએ આવ્યા. પાંડવોએ પાંડુમથુરા નામની નવી વસાવેલી નગરી.

દ્રૌપદીદેવી સહ પાંચ પાંડવો દસ્તિનાપુર નગરે આવ્યા અને પાંડુરાજાને દ્રૌપદીની પ્રાસિધી માંડી હૃદયપરની સજાની હકીકત જણાવી,

પાંડુરાજાએ ઠપકો આપ્યો અને કુંતીદેવીને આ હકીકત જણાવીને દ્વારકા નગરીએ કૃષ્ણવાસુદેવ પાસે મોકલી. કૃષ્ણવાસુદેવ પાસે જવા કુંતીદેવી દ્વાર પહોંચી ગયાં. પાંડુરાજાથી આજ્ઞા પામેલી કુંતીદેવી દ્વારકાનગરીના ઉદ્યાનમાં બાવી, અને કૌટુંબિક પુરુષોવડે પોતાના આગમનની સ્વર કૃષ્ણવાસુદેવને આપી. કૃષ્ણવાસુદેવ પૂર્વની જેમ સન્મુખ જઈ મહેલે કુંતીફોદને લાંબા અને આગમનનું કારણ પૂછ્યું. કુંતીફોદે આગમનનું કારણ જણાવતાં જણાવ્યું કે હે પુત્ર ! તમે પાંડવોને દેશનિકાલની આજ્ઞા કરી છે. તમે તો સમગ્ર દક્ષિણાર્ધ મરતના સ્વામિ છો તેથી તેઓ ક્યાં જઈને રહે ! કૃષ્ણવાસુદેવે કુંતીફોદને જવાબ આપતાં જણાવ્યું કે-હે ફોદ ! વાસુદેવ, વલ્લભ અને ચક્રવર્તી વગેરે ઉત્તમ પુરુષોનું વચન મિથ્યા થાય નહીં તેથી દક્ષિણ દિશાના સમુદ્રકાંઠે જાય અને પાંડુમથુરા નામની નવી નગરી વસાવી રહે, તેમ મ્હારી દૃષ્ટિમાં ન આવે તેમ રહે, આમ કરી કુંતીદેવીનો સત્કાર કરી વિદાય કર્યો. હસ્તિનાપુર નગરે કુંતીદેવીએ આવી પાંડુરાજાને સર્વ હકીકત જણાવી અને પાંડુરાજાએ પાંચે પાંડવોને કૃષ્ણવાસુદેવની આજ્ઞા જણાવી, પાંચે પાંડવો એ વાત કબુલ કરી સમુદ્રકાંઠે આવી પાંડુમથુરા નામની નગરી વસાવી તેમાં રહેવા લાગ્યા.

પાંચ પાંડવોએ દ્રૌપદીદેવી માથે લીધેલી વ્રતચ્ચા.

દ્રૌપદીદેવીને એક પુત્ર જન્મ્યો તેનું નામ પાંડુસેન પાડ્યું. એકસમયે ધર્મધોષ નામના સ્થવિર પાંડુમથુરામાં પધાર્યો. તેમને વાંદવા માટે પર્પદા નીકળી તેમાં પાંચ પાંડવો ગયા અને ધર્મશ્રવણ કરી ધર્મધોષસ્થવિરને વિનંતિ કરી કે-અમે દ્રૌપદીદેવીને પૂછીએ, તથા યુવરાજ પાંડુસેન કુમારને રાજ્ય પર સ્થાપન કરીએ, ત્યારપછી આપની પાસે દીક્ષા લઈએ, આ સાંભળી ગુરુ વોલ્યા કે હે દેવાનુપ્રિયો ! યથામુરમ્ વિલંબ કરશો નહો ! પાંચે પાંડવોએ મહેલે જઈ દ્રૌપદીદેવીને પૂછ્યું ત્યારે દ્રૌપદીદેવીએ હું પણ તમારી સાથે દીક્ષા લઈશ તેમ

જળાબું, ત્યારપછી પાંડુસેનેને રાજ્યાભિષેક કરી રાજ્યગાદીએ સ્થાપન કર્યો. પાંડુસેન રાજાએ જલ્દી દીક્ષાભિષેકની તૈયારી કરાવી. એક હજાર પુરુષોથી ઉપાડાય તેવી શિવિકા કરાવી યાવત્ શિવિકામાં વેસાડી ધામધૂમપૂર્વક શ્રીધર્મઘોષસ્થવિર પાસે લાવ્યા અને પાંચે પાંડવો દીક્ષા લઈ શ્રમણ થયા. શ્રમણ થઈને ચૌદપૂર્વનો અમ્યાસ કર્યો. ઘણા વર્ષો સુધી છટ્ટ-અટ્ટમ-દશમ-અર્ધમાસક્ષમણ-માસક્ષમણની તપસ્યાઓ કરી આત્માને માવતા થકા વિચરે છે, ત્યારપછી તે સ્થવિર મગવંતે એકસમય પાંડુમયુગ નગરીના સહસ્રામ્ર-વનઉદ્યાનથી વહાર નીકળી વિચરવા લાગ્યા, તે સમયે શ્રીનેમિનાથપ્રમુ વિચરતા વિચરતા સૌરાષ્ટ્રદેશમાં વિચરે છે તેવું પાંડવમુનિઓએ શ્રવણ કરી શ્રીનેમિનાથપ્રમુને વાંદવા માટે પોતાના ગુરુ ધર્મઘોષ સ્થવિરની આજ્ઞા માગી. પાંચે પાંડવો કેવલજ્ઞાન પામી મોક્ષે સીધાવ્યા.

ગુરુમહારાજની આજ્ઞા પામી યુધિષ્ઠિર આદિ પાંચે પાંડવમુનિવરોએ વિદ્યાર કર્યો અને ગામાનુયામ વિચરતા હસ્તિકરૂપ નામના નગરના સહસ્રામ્રવન નામના ઉદ્યાનવિષે આવ્યા. યુધિષ્ઠિરમુનિ સિવાયના ચારે મુનિવરોએ માસસમળના પારણને દિવસે પહેલી પોરસીએ સજ્જાયધ્યાન કર્યું અને વીંજી પોરસીએ ધ્યાન કર્યું તે પછી યુધિષ્ઠિરમુનિવરની આજ્ઞા પામી ભિક્ષા માટે ફરવા લાગ્યા ત્યાં તેઓએ શ્રવણ કર્યું કે શ્રીનેમિનાથપ્રમુ ઉજ્જયંતગિરિના (રૈવતાચલગિરિના) શિલ્પર વિષે જલ્પરહિત એકમાસના અનશનવડે પાંચસો ને છત્રીસ સાધુઓ સહિત મોક્ષે પધાર્યાં. આ શ્રવણ કરી ગોચરી ફરતા પાછા ફરી યુધિષ્ઠિરમુનિની સમીપમાં આવી લાવેલા આદ્યારપાળી આલેવી દર્યાવદ્દીયં પ્રતિક્રમી ગોચરી યુધિષ્ઠિરમુનિને દેલાડી ફલું કે-ગોચરી અમે શ્રીનેમિનાથપ્રમુના મોક્ષે સિધાવ્યાના સમાચાર સાંભળતા પહેલાં વહેરેલી છે, તે આપણે હવે પરઠવી વદ શ્રીશંકુજયપર્વત પર ધીમે ધીમે ચઢી મરણની અપેક્ષા રાહ્યા વિના અનશન કરતું શ્રેયસ્કર છે.

आ प्रमाणे अन्योन्य नकी करी विधिपूर्वक गोचरी परठवी श्रीशत्रुंजये आव्या अने श्रीशत्रुंजये चल्त्या, श्रीशत्रुंजय पर चढीने वे मासतुं अनशन करी केवलज्ञान-केवलदर्शन प्राप्त करी सिद्धिपदने पाव्या.

द्रौपदीसाध्वी फाळ करी पांचमा देवलोकमां उत्पन्न थइ.

द्रौपदीदेवीए सुव्रताआर्यानी पासे दीक्षा-प्रयज्या लइ अगिआर अंगनो अभ्यास कर्यो अने एक मासतुं अनशन स्वीकारी आराधनापूर्वक कालधर्म पामी पांचमा देवलोकमां-ब्रह्मलोकमां दश सागरोपमना उत्कृष्ट आयुष्यवाला देवपणे उत्पन्न थइ. श्रीजम्बू-स्वामिए-श्रीष्ठुषर्मास्वामिगवन्तने पूछ्युं के हे. प्रसु ! ते द्रुपददेव त्यांथी व्यवीने क्यां जशे ! भगवाने कहुं के-हे जम्बू ! ते द्रुपददेव त्यांथी व्यवी महाविदेहक्षेत्रमां उत्पन्न थइ सर्वकर्मनो अंत करी मोक्षे जशे.

उपनय-—तपनो क्लेश घणो कर्यो होय तो एण नियाणाना दोषथी जो तेने दूषित करवामां आवे तो ते तप मोक्षने माटे थतो नथी. तेम भक्तिरहितपणे कडवा तुम्बडानुं खराब दान पात्रने विषे आप्पुं तेथी नागश्रीने घणा भव भटकवुं पड्युं. आथी नियाणा विनानो तप करवो तेम सुपात्रदानमां भक्ति सहित दान देवुं ते श्रेयस्कर छे.

इति श्रीज्ञातासूत्रना सोलमा अध्ययननो सारांश समाप्तः ॥

॥ ૧૭-શ્રીઅશ્વજ્ઞાત-અધ્યયન સારાંશઃ ॥

પૂર્વાપર-સંબંધાદિ.

સોલમા અધ્યયનમાં નિયાણું કરવાથી તેમ નિંદનીયદાન કરવાથી અનર્થની પ્રાપ્તિ થાય છે તે કહ્યું. આ સત્તરમા અધ્યયનમાં શન્દિયોને કાવૂમાં ન રાલનારને અનર્થ પ્રાપ્ત થાય છે તે જણાવે છે—

શ્રીમથર્માસ્વામિ ગણધરમગવાન્ કહે છે કે-હે જન્મૂ ! તે કાલે અને તે સમયે હસ્તિશિર્ષ નામે નગર હતું. ત્યાં કનકકેતુ નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો, તેમ તે નગરમાં ઘણા-ઘણા દેશાંતર જઈ વેપાર કરનારા અને વહાણના સાધનથી ધંધો કરનારા ધનાઢ્ય વેપારીઓ હતા. એક વસ્ત્ર નાવવણિકોએ મેગા મલી વિચાર કરી બ્યાપાર માટે વહાણો લઈને લવણસમુદ્ર વિષે ચાલ્યા. કેટલાક ગાડ ગયા ત્યા તો ઘણા ઉત્પાતો થવા લાગ્યા, પ્રતિકૂળ વાયુવહે નાવો આમતેમ ઢોલવા લાગી, મુલ્ય સ્વલાસી આવા સક્રુટ સમયમાં મુંઝાયો અને પોતાનું સમુદ્ર સમ્બન્ધિનું જ્ઞાન પણ તેને વિસ્મરણ થયું. આ સમયે ઘણા (પાવડી ચલાવનારા)-હલેસાં મારનારા-કૂવાના રક્ષક, સદના રક્ષક તથા સાંયાત્રિકો મુલ્ય સ્વલાસી પાસે આવ્યા, અને વિચારમન થયેલા મુલ્ય સ્વલાસી-નિર્યામકને પૂછવા લાગ્યા કે-તમે શું વિચાર કરો છો ! આ પ્રશ્નના જવાબમાં નિર્યામકે જણાવ્યું કે-હે માગ્યશાહીઓ ! મારી મતિ સ્વેચ્છા નાશ પામી છે. આ શ્રવણ કરી સર્વે મયમીત થયેલા ઇન્દ્ર-સ્કંધવિગેરે દેવોની માનતા કરવા લાગ્યા. એક મુહૂર્ત પછી નિર્યામકની બુદ્ધિ ચાલી અને સમુદ્ર-શાહના જ્ઞાનને પામ્યો અને કહ્યું કે-આપણે કાલિકદ્વીપની સમીપમાં આવ્યા છીએ તેમ સામે દેસાતો કાલિકદ્વીપ છે.

કાલિકદ્વીપે આગમન.

આ શ્રવણ કરી સર્વે હર્ષિત થયેલા અનુકૂલ વાયુવહે કાલિકદ્વીપ આવ્યા અને વહાણને લંગારી નાની હોડીઓવડે કાલિકદ્વીપમાં ઉતર્યા, તે કાલિકદ્વીપમાં ઘણી પૃથ્વી રુપાની સ્થાનો, સોનાની સ્થાનો, અને વજ્રજાતિના રત્નોની સ્થાનો જોઈ તેમ ઉત્તમ હ્રદયવાદ્ય જુદા જુદા રંગવાદ્ય ઘણા પૃથ્વી ઘોડાઓ પણ જોયા. વહાણમાંથી ઉતરેલા વેપારીઓ વિગેરેને જોઈ તેમ તેમની મંથરી મય પામતા અશ્વો તો ત્યાંથી નાચી ઘણા યોજન દૂર ગયા, આથી નાવવણિકો પરસ્પર આ પ્રમાણે બોલ્યા કે આ અશ્વોવહે આપણને ફાંદ પ્રયોજન નથી. અહિં ઘણી પૃથ્વી રુપા વિગેરેની સ્થાનો છે તેનાથી આપણાં વહાણો મરી લેવાં તે કલ્યાણકારી છે તેમ અન્યો અન્ય નહીં કરી વહાણો મરીને દક્ષિણ તરફના અનુકૂલ વાયુવહે ગંભીરપોતવહનપટ્ટન હતું ત્યાં આવ્યા અને ગાડાઓમાં રુપા આદિને મરીને ગાડાઓવહે હસ્તિશીર્ષનગરના ઉદ્યાનમાં આવી ગાડાં છોડ્યાં.

ક્રિમતિ મેટણું લેઈને કનકકેતુ રાજા પાસે ગયા, અને રાજાને મેટણું કર્યું. કનકકેતુ રાજાએ તેઓને પૂછ્યું કે-તમે લવણસમુદ્રમાં વારંવાર પ્રવેશ કરો છો, તો તમે તેમાં કોઈ આશ્ચર્યે જોયું હોય તો કહો : નાવવણિકોએ કાલિકદ્વીપમાં આશ્ચર્યમૂલ જોયેલા અશ્વોનું વર્ણન કર્યું. તેઓએ કરેલા અર્થના વર્ણનને શ્રવણ કરી કનકકેતુ રાજાએ તેઓને કહ્યું કે-તમે મારા કૌટુંબિક પુરુષો સાથે ત્યાં જાઓ અને ત્યાંથી ઘોડા લાવો ! નાવવણિકોએ કૌટુંબિક પુરુષો સાથે જવા કબુલ કર્યું. પટલે કનકકેતુ રાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને આ ઘોડા પકડવાની તમામ સામગ્રીપૂર્વક નાવવણિકો સહ કાલિકદ્વીપે જઈ ઘોડા લેઈ આવવા જણાવ્યું.

શન્દ્રિયોને વશ થયેલા ઘોડાઓનું પ્રમાણ.

કૌટુંબિક પુરુષો ગાડી ગાડાં તૈયાર કરીને તેમાં શ્રોત્રહન્દ્રિયને પ્રિય લાગે તેવાં ઘણાં પૃથ્વી વાજિત્રો વીણાઓ-વહ્નકીઓ-ગ્રામરીઓ-

કચ્છપીઓ અને મંભા વિગેરે, તથા ઘણા એવા કાષ્ઠના પાટીયા વિષે ચિતરેલા ચિત્રો, ગુંથેલી માઝાઓ આવી વીજી ઘળી. એવી ચહુને બહાલી લાગે તેવી વસ્તુઓ, ઘળી એવી કોષ્ઠપુટ વિગેરે પ્રાણ હિન્દિયને પ્રિય લાગે તેવી વસ્તુઓ, ઘળી એવી સ્નાંન-સાકર-ગોઠા વિગેરે જિંઘા હિન્દિયને પ્રિય લાગે તેવી વસ્તુઓ અને ઘણા એવા રુધી ભરેલાં વસ્ત્રો, રત્નકમ્બલો, ઓઢવાનાં વસ્ત્રો, મસરુની ગાદીઓ ગાદલાં વગેરે સ્પર્શેન્દિયને અનુકૂલ વસ્તુઓનાં ગાડાં મર્યાં, ભરેલાં ગાડાંને લેઈને પોતપટ્ટણ આવ્યા અને વહાણો તૈયાર કરી વધી વસ્તુઓ વહાણોમાં ભરીને વહાણો મારફતે અનુકૂલ વાયુવહે કાલિકદ્વીપ આવ્યા, દ્વોપના કિનારા નજીક વહાણો નાંગરી હોડીઓ મારફતે વધી વસ્તુઓ કિનારે લાવ્યા, અને ઘોડાઓના ઘેસવાના-સ્થાનોએ યોગ્ય રીતે વસ્તુઓ સ્થાપન કરી, વાજિન્ત્રો ઘગાડવા લાગ્યા. કેટલાક અશ્વો આ વસ્તુઓ વિષે મૂર્છા રહિત થઈ મય પામતા તે સ્થાનેથી નાશી ગયા, અને કેટલાક અશ્વો આ વસ્તુઓ વિષે મૂર્છા પામ્યા તેમને કૌટુમ્બિક પુરુષોએ કપટથી, ગઢામાં-પગમાં પાશબંધે વાંધ્યા અર્થાત્ પકડીને વાંધી લીધા. પકડી લીધેલા ઘોડાઓને વહાણમાં ચઢાવી વહાણ મારફતે ગંભીરપોતપટ્ટણ બંદરે આવી હોડીઓ મારફતે ઘોડાઓ અને વસ્તુઓ કિનારે ઉતારી તે ઘોડાઓને, વસ્તુઓને લેઈને હસ્તિશીર્ષનગરમાં કનકકેતુ રાજા પાસે આવ્યા અને ઘોડાઓ અર્પણ કર્યા. સુશ થયેલા, કનકકેતુ રાજા સર્વેનુ સન્માન કરી-સરકાર કરી દાણ માફ કરી જવાની યાવત્ રજા આપી.

પ્રસાદેઝા ઘોડાઓને પડેલા દુઃખો

કનકકેતુ રાજાએ તે ઘોડાઓને શિક્ષા આપવા સારુ અશ્વપાલને મોકલી આપ્યા, અશ્વપાલે તે ઘોડાઓ અશ્વશાળામાં લેઈ જઈ મુલસંધનવેડે, કાનસંધનવેડે, પુંછહાના વાઘવાવેડે, સરીઓ વાઘવાવેડે, કાડાં વાંધવાવેડે વાંધ્યા, અને સસી કર્યા, ચોકડા

ચઢાવી, નેતરની સોડીવેઢે અતે ચાવકવઢે માર મારી તેમને વિનીત કર્યાં, અને, કનકકેતુ રાજાને અર્પણ કર્યા. આવી રીતે તે સમયે તે અશ્વો ધના દુઃસ્ત્રી થયા યાવત્ આહું જીવન વંધન પામ્યા.

કથા-ઉપનયઃ--આસક્તિ નહીં પામી નાશી છૂટેલ ઘોઢાઢો માર સ્વાવાઢા ન થયા યાવત્ વંધન પામ્યા વિના યથેચ્છ સુલ્લ મોગવવાઢા થયા, તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી-શબ્દ-રસ-રૂપ-ગંધ-સ્પર્શ પદાર્થો વિષે આસક્ત થતા નથી તે આ લોક વિષે પૂજવા યોગ્ય થાય છે અને સંસારસુદ્રને તરી જહ મોક્ષનાં અનન્ત સુલ્લો મોગવે છે. જેવી રીતે આસક્તિ પામવાથી ફસાહ ગયેલા પૂજના તેથી દુઃલ્લની પરંપરાને પામી યાવત્ જીવન વંધન પામેલા અશ્વો થયા તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી દીક્ષા લીધા પછી શબ્દ-રૂપ-રસ-ગંધ-સ્પર્શના વિષયોમાં આસક્ત થાય છે તે આ લોકમાં નિંદનીય થાય છે અને અનન્ત સંસારમાં ભ્રમણ કરી દુઃલ્લને પામે છે.

॥ ઇતિ શ્રી સત્તરમા શ્રીજ્ઞાતાધ્યયનનો સારાંશઃ સમાપ્તઃ ॥

॥ અઢારમા શ્રી સુંસમાજ્ઞાત-અધ્યયનનો સારાંશઃ ॥

વિલાતિને કાઢી મૂક્યો.

પૂર્વના ૧૭ મા અધ્યયનના સારાંશ વિષે ઇન્દ્રિયવશવર્તિ થતો અનર્થ અને જિતેન્દ્રિયને થતો લામ કહ્યો આ અઢારમા અધ્યયનમાં લોમને વશ નહીં થનારને થતો લામ કહે છે.

તે કાલે તે સમયે (મહાવીર પ્રમુ જ્યારે આ હકીકત જણાવી રહ્યા છે તે સમયે) રાજગૃહી નગરી વિષે ધન્ય નામનો સાર્થવાહ

છે તેને મદ્રાવતી નામની માર્યા છે અને ધન, ધનપાલ, ધનદેવ, ધનગોપ અને ધનરક્ષિત નામે પાંચ પુત્રો અને સુંસમા નામની પુત્રી હતી, તેમ ચિલાત નામનો દાસપુત્ર હતો. આ ચિલાત વાલકોને રમાડવામાં કુશલ હતો તેથી સુંસમા વાલકોને રમાડતો તેમ બીજાં ઘણાં છોકરા-છોકરીઓને, કુમાર-કુમારિકાને રમાડતો હતો. કેટલાક સમય પછી તે ચેલાત દાસપુત્ર છોકરા વિગેરેની કોઢીઓ લાસના ગોળા, મોય, દડા, ડીંગલાડીંગલીઓ, વજ્રો, આમરણો, અલંકાર હરી લેતો અને તેમના ઉપર આક્રોશ કરતો, તેમને મારતો, તેમની મદકરીઓ ફરતો, આથી તે છોકરાઓ વિગેરે રડવા લાગ્યા આથી તેમના માતાપિતાઓ ધન્યશેઠને તેમના નોકર-ચિલાતના ત્રાસની હકીકત કહી. ધન્યશેઠે ચેલાતને ઠપકો આપવા છતાં ચેલાત છોકરા વિગેરેને ત્રાસ આપતો વિરમ્યો નહિ આથી ધન્યશેઠે ચેલાતને કાઢી મૂક્યો.

વિજયચોરનું મૃત્યુ.

ધન્યશેઠને ત્યાંથી કાઢી મુકાયેલ ચિલાત રાજગૃહીના નાના મોટા વજારો વિષે અને દેવકુલો, હાચરાઓ, પરવો, જુગારસ્થાના સ્થાનો તેમજ દારુ(મદિરા)ના સ્થાનો વિષે રસડતો-સ્વચ્છંદી-અંકુશવિનાનો ધયેલો મદિરાપાન-ચોરી અને માંસ સ્થાવામાં આસક્ત થયો યાવત્ જુગાર-વેશ્યા-પરસ્ત્રીમાં લંપટ થયો અર્થાત્ સાતે વ્યસનવાલો થયો.

આ સમયે રાજગૃહી નગરીથી થોડે દૂર અગ્નિલૂણામાં સિંહગુફા નામની ચોરપક્ષી છે. તે ચોરપક્ષીમાં પાંચસો ચોરોનો નાયક વિજય નામે સેનાપતિ હતો, તે અતિ પાપિષ્ઠ હતો. ચોરી કરવામાં બહાદૂર હોવાથી તેને લોકો શૂરવીર-દુહપ્રહાર કરનાર સાહસિક અને શબ્દવેધી કહેવા હતા. આ વિજયચોર, જારપુરુષો, ગઠીયાઓ, વિશ્વાસઘાતીઓ, જુગારીઓ, અને ગુન્હેગારોને આશ્રય આપતો અર્થાત્

તેઓને શરણમૂલ થતો હતો, આ વિજયચોર ગામો વિગેરેમાં ઘાડ પાડતો, ગાયો ચોરતો અને લોકોને કેદ કરતો. આમ અનેક પ્રકારે પ્રજાજનોને કનડતો હતો. ચિલાત લોકોથી પરામવ પામવાથી વિજયચોરને શરણે આવ્યો અને રહ્યો તેમ વિજયચોરની સાથે રહી ઘાડો વિગેરે પાડવા લાગ્યો. ચેલાતની હૌશિયારી જોઈ વિજયચોરે ચેલાતને ઘણી ચોરવિદ્યાઓ, ચોરમન્ત્રો, ચોરની માયાઓ અને ચોરના છલકપટોમાં પારંગત કર્યો. એક સમયે વિજયચોર કાલઘર્મ પામ્યો. અર્થાત્ મરણ પામ્યો. તેની પાંચસો ચોરોએ મઢી વહોલી રિદ્ધિપૂર્વક રમશાન યાત્રા કાઢી અને તેનું મૃત્યુકાર્ય કર્યું.

સુંમમાનું અપહરણાદિ.

ઘણી પ્ત્વી વિદ્યાઓ અને વીરતા ચિલાત પાસે જોઈ ચોરોએ મેગા થઈ વિજયચોરને સ્થાને ચિલાતને સ્થાપ્યો. આથી ચિલાત પાંચસો ચોરોનો અધિપતિ થયો. અધિપતિ બનેલા ચિલાતે પાંચસો ચોરોનું સન્માન-સત્કાર કરી કહ્યું કે-રાજગૃહી નગરમાં ધન્ય નામે સાર્થવાહ છે તે ઘણો ઘનવાન છે. ધન્યસાર્થવાહને પાંચ પુત્રો અને રૂપવાન સુંસુમા નામની પુત્રી છે. આપણે રાજગૃહી નગરીમાં જઈ ધન્ય સાર્થવાહનું ઘર હુંટીએ અને હુંટમાં.—જે ઘન, સોનું, વસ્ત્ર આવે તે તમારે વધાંયે લેવું અને મારે સુંસુમાપુત્રી ગ્રહણ કરવી. વધાય ચોરોએ આ વાત કબુલ કરી.

ચોર સેનાપતિ ચિલાત પાંચસો ચોરો સહ મંગલનિમિત્તે મીંજાયેલા ચર્મ પર વેઠો અને દિવસના છેલ્લા પહોરે વસ્ત્રો બાંધી છાતીએ ઢાલો પહેરી, મ્યાનોમાંથી તલવારો કાઢી, પર ધનુષો વિષે પળચો ચઢાવી વાળોને મૂકવા માટે માથામાંથી વાળો કાઢ્યા, વરછી-માલા ઉછાલવા લાગ્યા, તેમ જંઘાએ ધુધરીઓ લટકાવી, શીમ્રપણે વાંજિત્રો વગાડવા લાગ્યા અને સિંહનાદ કરતા સિંહગુફામાંથી નીકળી

રાજગૃહી નગરીથી થોડે દૂરના જંગલમાં સંતાયા. મધ્યરાત્રિના સમયે ય્યારે લોકો નિદ્રામાં હતા ત્યારે પૂર્વેવિદાના દરવાજે આવ્યા અને ચેલત સેનાપતિજ્ઞ જલની મસકમાંથી થોડું પાણી લઈ આવમન કરી તાઝા ઉઘાડવાની વિદ્યાનું સ્મરણ કર્યું, અને દરવાજાના કમાડ ઉપરા મન્ત્રેનું પાણી છાંટ્યું પડેલે દરવાજાના કમાડો ઉઘડી ગયાં, સુલ્લા થયેલા દરવાજાથી સર્વેર નગરીમાં પ્રવેશ કર્યો અને ઘોલવા લાગ્યાં,—પાંચસો ચોરો સહ ચેલત સેનાપતી ધન્યસાર્થવાહને ત્યાં ઘાડ પાડવા જાય છે, જેને નવી માતાનું દૂધ પીવું હોય તે બહાર નીકળો !!! એમ ઘોલતા ઘોલતા ધન્યસાર્થવાહના ધરે આવ્યા અને ઘર ઉઘાડી હુંટવા લાગ્યા. આ જોઈ ધન્યસાર્થવાહ પાંચ પુત્રો સહ એક વાજુ સંતાઈ ગયા; ચેલતે સુંસમાનું હરણ કર્યું, અને પાંચસો ચોરે ધન વિગેરેની હુંટ કરી, રાજગૃહનગરીથી નીકળી ગયા. ધનસાર્થવાહે આ જોઈ નગરશક્તોની પ્રાસે જઈ કહ્યું કે—તમે મને સહાય કરો, ધન તમારું અને છોકરી મારી, ચાલો ! લડકરસહિત ધન્યસાર્થવાહ પાંચ પુત્રોયુક્ત ઘાઢપાડુઓની પાછલ પડ્યા અને સુદ્ધમા હારી ગયેલા ચોરો ધન વિગેરે છોડી નાશી ગયા. ધન લઈ લડકરતા માણસો તો ચાલી ગયા, અને ચિલત સુંસમાને ઉપાડી વચ્ચે ગામ ન આવે તેવા માર્ગે જોઈ ધન્યસાર્થવાહ પાંચ પુત્રોયુક્ત તેની પાછલ પડ્યો. ધાકી ગયેલા ચિલતે પાછલ આવતા ધન્યસાર્થવાહ આદિને જોઈ સુંસમાવાઝાનું પોતાની તલવારથી મસ્તક ફાપી નાંર્યું અને તે મસ્તક લઈને જંગલમાં ચેલત નાશી ગયો, અને નિર્જન અટવીમાં તુષાથી પરામવ પામેલો દિશા માર્ગ મૂલેલો મરી ગયો.

૧ શ્રી આશ્વસકમુદ્રમાં તેને ' માર્ગમાં સાધુ મળ્યા તેમવા મુલધી ઉપનામ-સંકર-વિવેક આ પદોને પામીને સાધુના ટેકાળે કાચોત્સર્ગમાં રહી નજે પદોને આવતો કીડીઓથી બાધા શરીરે ચાલતી સમાન થયેલો શુભધ્યાનથી કાઠ કરી દેવલોકમાં ગયો તેમ જણાવ્યું છે

દ્વિતીય-
વિભાગે
અઘા-
દશાષ્ય-
સુંસમાનું
અપહરણ ।

ઉપનય—

તે સાધુ સાધ્વી પ્રવજ્યા લેદને—યમનને ઘરનારા, અને નાશ પામવાના સ્વમાવવાલા, શરીરની શોભારૂપ માટે આહાર કરે છે, અર્થાત્ સાધ્વોનુપપતા અને વિષયના વિપાસ થાય છે તે સાધુ સાધ્વી ચિલાત દાસપુત્ર દુઃસ્ત્રી થયો તેમ દુઃસ્ત્રી થાય છે યાવત્ શ્રાવક—શ્રાવિકા—એને હીલના કરવા હાયક થઈ દીર્ઘકાલ સંસારમાં મટકે છે.

ધન્યસાર્થવાદ પાંચે પુત્રો સહ ચિલાતની પાછલ દોડતાં થાકી ગયા, આથી પકડવા અસમર્થ થયેલા પાછા ફરતાં સુંસમાપુત્રીનું ઘટ જોઈ કુદાડાથી કાપેલા ચંપકના શુક્લની જેમ મૂમિ પર પડ્યા, અને જ્યારે સાવધાન થયા ત્યારે ધના સમય સુધી વિલાપ કરવા લાગ્યા. શાકની સાથે ટુપા લાગવાથી ચારે દિશાએ જલની તપાસ કરી પણ જલની પ્રાપ્તિ ન થઈ. ધન્યસાર્થવાદે પુત્રોને કહ્યું કે—હે પુત્રો ! પાણી વિના નગરીમાં જવા અશક્ત થયેલા આપણે છપ્ અર્ધ મૃત્યું પામીશું માટે હે પુત્રો ! તમે પૂમ કરો ! મને જીવિતરહિત કરો અને તમે સર્વે મારા માંસ—રુધિરનો આહાર કરી સ્વસ્થ થઈ અટવી પાર પામી રાજગૃહીમાં જજો અને અર્થ, ધર્મ અને પુણ્યના માગી થજો !

જેષ્ઠપુત્ર—હે પિતાજી ! તમે અમારા પિતા છો, ગુરુ છો, દેવરૂપ છો, કષ્ટથી રક્ષણ કરનારા છો તો હે તાત ! અમે તમને કેમ જીવિતથી દૂર કરીએ ! તથા તમારા માંસ—રુધિરનો આહાર કેમ કરીએ ! તેથી હે પિતા ! તમે મારા જીવિતને દૂર કરો ! તથા મારા માંસ—રુધિરનો આહાર કરી અટવી પાર પામો ! ત્યારે વીજા, જીજા, ચોથા અને પાંચમા પુત્રને ધન્યસાર્થવાદે કહ્યું પણ વધાય પુત્રોપ જેષ્ઠપુત્રની જેમ જવાન આવ્યો.

धन्यसार्थवाहे विचार करी पुत्रोने फहुं के-आ पुत्री सुंसुमा जीवरहित थयेली छे तेनुं मांस आदिनो आहार करी स्वस्थ यइए, पांचे माइओए आ वात अंगीकार करी. अरणिना काष्ठयी अग्नि उत्पन्न करी मांस पक्की खायुं अने रुधिरयी स्वस्थ थया छता अटवी उछंघी राजगृहनगरे आवी पोताना घेर आव्या. अने सुंसुमा पुत्रीनुं लौकिक कार्यं कर्युं यावत् अनुक्रमे शोक रहित थया.

ते काले ते समये श्रमण भगवान महावीर प्रभु राजगृहनगरी बहार गुणशीलचैत्यविवे समवसर्यां हता तेमनी पासेयी धर्म श्रवण करी धन्यसार्थवाहे प्रव्रज्या लीधी अने अगियार अंगना जाणकार थया तेम एक मासनी संलेखना (अनशन) करी सौधर्म-देवलोकमां उत्पन्न थया, त्यांथी च्यवी महाविदेहक्षेत्रमां जन्म पामी संयम लह सिद्धिपदने पामरो.

कथानो परमार्थः—

धन्यसार्थवाहे वर्ण-रूप-बल के विषयोने माटे सुंसुमापुत्रीना मांस-रुधिरनो आहार कर्यो न होतो, किन्तु राजगृह नगरने पामवा माटे आहार कर्यो हतो. तेम जे साधु अथवा साध्वी-व्रमन-पित्त-शुक्र अने रुधिरयी झरता यावत् अवश्य त्याग करवा लायक आ औदारिक शरीरना वर्ण-रूप-बल के विषय माटे आहार करता नथी परंतु एक सिद्धिगति पामवामां सहायभूत थवा माटे आहार करे छे, ते आ भवमां साधु-साध्वी श्रावक अने श्राविकाओथी पूजनीय थाय छे, यावत् मोक्ष पामे छे.

॥ इति अष्टादशाध्ययनस्य सारांशः समाप्तः ॥

—२२२२२२२२—

॥ ओगणीसमा श्रीपुण्डરીक-अध्ययननो सारांश ॥

पूर्वना अध्ययन विषे संवर न करनारने अनर्थ, अने संवर करनारने लाभ दर्शाव्यो, आ अध्ययन विषे विरकाळ संवर कर्था छतां तेनो मंग करे तो पण अनर्थ थाय छे, अने अरुपकाळ पण संवर करे तो तेने लाभ थाय छे ते कहे छे.

पूर्व महाविदेहक्षेत्र विषे सीता नामनी महानदीना उत्तर कांठे सीतामुख नामना वनखंडनी पश्चिमे एक शेलक नामना वल्लारा पर्वतनी पूर्व दिशाए पुष्कलावती नामना विजयमां पुंडरीकिणी नामनी नगरीमां महापद्म नामे राजा हतो तेमने पद्मावती नामे राणी अने पुंडरीक-कंडरीक नामना पुत्रो हता तेमां पुंडरीक युवराज हतो, पांचसो मुनि साथे परिवरेला धर्मघोष नामना स्थविर पासे

पर्वतनी पूर्व दिशाए पुष्कलावती नामना विजयमां पुंडरीकिणी नामनी नगरीमां महापद्म नामे राजा हतो तेमने पद्मावती नामे राणी अने पुंडरीक-कंडरीक नामना पुत्रो हता तेमां पुंडरीक युवराज हतो, पांचसो मुनि साथे परिवरेला धर्मघोष नामना स्थविर पासे पुण्डरीक युवराजने गादी पर बेसाडी महापद्मराजाए दीक्षा लीची. महापद्म अनगार चौदपूर्वी थइ घणा काल संयम पाळी मोक्षमुखने पाम्या. ते वार पछी पुंडरीकिणी राजधानी बहार नलिनीवन नामना उद्यान विषे स्थविर मुनि पचार्या तेमने वंदन करवा पुंडरीक राजा गया, कंडरीक पण लोकोना शब्दो श्रवण करी स्थविर पासे गया. पुंडरीक राजा प्रतिबोध पामी श्रावक थया अने पोताना घेर गया. त्यापछी कंडरीक युवराज उमा थइ यावत् उमा थइ यावत् आ प्रमाणे कहेवा लाग्यो के-हे प्रभु ! हुं पुंडरीकराजानी रजा लेइ यावत् दीक्षा ग्रहण करीश ! आ सांमळी स्थविरमुनिप पुंडरीकने कहुं के-तने जेम सुल उपजे तेम कर, कंडरीक स्थविरमुनिने वंदन नमस्कार करी ज्यां पुंडरीक राजा हता त्यां गयो.

कंडरीक पुंडरीकराजने विनंति करे छे, अने कंडरीक दीक्षा ले छे.

कंडरीक पुंडरीकराजने वे हाथ जोडी कहेवा लाग्या के-हे राजन् ! में स्थविर साधु पासे धर्म श्रवण कर्था छे, ते धर्म रुच्यो

धन्यसार्थवाहे विचार करी पुत्रोने फलुं के-आ पुत्री सुंसुमा जीवरहित थयेली छे तेनुं मांस आदिनो आहार करी स्वस्थ थइए, पांचे भाइओए आ वात अंगीकार करी. अरणिना काष्ठयी अग्नि उत्पन्न करी मांस पक्की खाधुं अने रुधिरयी स्वस्थ थया छता अटवी उछंषी राजगृहनगरे आनी पोताना घेर आव्या. अने सुंसुमा पुत्रीनुं लौकिक कार्य कर्युं यावत् अनुक्रमे शोक रहित थया.

ते काळे ते समये श्रमण भगवान महावीर प्रभु राजगृहनगरनी बहार गुणशीलवैत्यविषे समवसर्यां हता तेमनी पासेथी धर्मे श्रवण करी धन्यसार्थवाहे प्रव्रज्या लीची अने अगियार बांगना जाणकार थया तेम एक मासनी सलेखना (अन्तशन) करी सौधर्म-देवलोकमां उत्पन्न थया, त्यांची च्यवी महाविदेहक्षेत्रमां जन्म पायी संयम लइ सिद्धिपदने पामझे.

कथानो परमार्थः—

धन्यसार्थवाहे वर्ण-रूप-बल के विषयोने माटे सुंसुमापुत्रीना मांस-रुधिरनो आहार कर्यो न होतो, किन्तु राजगृह नगरने पामवा माटे आहार कर्यो हतो. तेम जे साधु अथवा साध्वी-व्रमन-पित्त-शुक्र अने रुधिरयी क्षरता यावत् अवश्य त्याग करवा लायक आ औदारिक शरीरना वर्ण-रूप-बल के विषय माटे आहार करता नथी परंतु एक सिद्धिगति पामवामां सहायमूत थवा माटे आहार करे छे, ते आ भवमां साधु-साध्वी श्रावक अने श्राविकाओयी पूजनीय थाय छे, यावत् मोक्ष पामे छे.

॥ इति अष्टादशाध्ययनस्य सारांशः समाप्तः ॥

॥ ओगणीसमा श्रीपुण्डરીक-अध्ययननो सारांश ॥

पूर्वना अध्ययन विषे संवर न करनारने अनर्थ, अने संवर करनारने लाभ दर्शव्यो, आ अध्ययन विषे चिरकाळ संवर कर्यां छतां तेनो भंग करे तो पण अनर्थ थाय छे, अने अल्पकाळ पण संवर करे तो तेने लाभ थाय छे ते कहे छे.

पूर्व महाविदेहक्षेत्र विषे सीता नामनी महानदीना उत्तर कांठे सीतामुख नामना वनखंडनी पश्चिमे एक शैलक नामना वस्वारा पर्वतनी पूर्व दिशाए पुष्कलावती नामना विजयमां पुंडरीकिणी नामनी नगरीमां महापद्म नामे राजा हतो तेमने पद्मावती नामे राणी अने पुंडरीक-कंडरीक नामना पुत्रो हता तेमां पुंडरीक युवराज हतो, पांचसो मुनि साथे परिवरेला धर्मघोष नामना स्थविर पासे पुण्डरीक युवराजने गादी पर वेसाडी महापद्मराजाए दीक्षा लीची. महापद्म अनपार चौदपूर्वी थइ धणा काल संयम याळी मोक्षमुखने पाम्या.

ते वार पछी पुंडरीकिणी राजधानी बहार नलिनीवन नामना उद्यान विषे स्थविर मुनि पधार्यां तेमने वंदन करवा पुंडरीक राजा गया, कंडरीक पण लोकोना शब्दो श्रवण करी स्थविर पासे गया. पुंडरीक राजा प्रतिबोध पामी श्रावक थया अने पोताना घेर गया. त्यापछी कंडरीक युवराज उभा थइ यावत् आ प्रमाणे कहेवा लाग्यो के-हे प्रभु ! हुं पुंडरीकराजानी रजा लेइ यावत् दीक्षा ग्रहण करीश ! आ सांमळी स्थविरमुनिए पुंडरीकने कहुं के-तने जेम सुख उपजे तेम कर, कंडरीक स्थविरमुनिने वंदन नमस्कार करी ज्यां पुंडरीक राजा हता त्यां गयो.

कंडरीक पुंडरीकराजाने विनंति करे छे, अने कंडरीक दीक्षा ले छे.

कंडरीक पुंडरीकराजाने बे हाथ जोडी कहेवा लाग्या के-हे राजन् ! मैं स्थविर साधु पासे धर्म श्रवण कर्यो छे, ते धर्म रुच्यो

छे तेथी तमारी आज्ञा पाव्यो छत्रो प्रवज्या लेवा इच्छुं छुं !, पुंडरीकराजा कंडरीकयुवराजने कहुं के-हे माइ ! तुं अधुना दीक्षा न लहय, हुं तने मोटा-मोटा राज्याभिकवडे आभियेक करवानो छुं. ते सांमज्जीने कंडरीके पुंडरीकनी आ वतनो आदर न कर्यो अने मौन रह्यो. पुंडरीकराजाए वे अणवार कहुं किन्तु कुंडरीक मौन ज रह्यो. त्यारे पुंडरीकराजाए बीजी घणी रीते समजान्यो छतां ज्यारे कंडरीक न समज्यो त्यारे. इच्छा विना दीक्षानी संयति आयी. उद्यानमां जइ स्थविरमुनिने पुंडरीकराजाए कंडरीकनी शिष्यरूप भिक्षा आयी, कंडरीक प्रवज्या लइ अनगार थया यावत् अगार अंगना अम्यासी थया, अने स्थविरमुनिनी साथे गामानुगम विचरवा लाग्या.

रोगायी व्याप्त थयेला-कंडरीकमुनि.

ते वार पछी कंडरीक अनगारने सुका-लुसा आहारे करीने शैलकमुनिनी जेम दाहज्वर उत्पन्न थयो, यावत् व्याधिची व्याप्त थयेला गामानुगम विचरता स्थविरमुनि साथे पुंडरीकिणी नगरीना उद्यान विषे पधार्या. पुंडरीकराजा वांदवा माटे आव्या तेमने गुरुमहाराजाए धर्म श्रवण करान्यो. पुंडरीकराजा धर्म श्रवण करी, वंदना-नमस्कार करी कंडरीकमुनि पासे वंदना-नमस्कार करवा गया. वंदना नमस्कार करी कंडरीकमुनिनुं शरीर जोतां रोगप्रसूत लाग्या. आयी त्यांथी उठी पुंडरीकराजा स्थविरमुनिवर पासे जहने कंडरीकमुनिनी चिकित्सा कराववा माटे यानशालामां पधारवा विनंति करी, पुंडरीकराजानी विनंति स्वीकारी स्थविरमुनि सह साधुज्यो साथे यानशालाए पधार्या. अहि पुंडरीकराजाए शैलकमुनिनी मंडुकराजाए जेम चिकित्सा करावी हती तेम कंडरीकमुनिनी चिकित्सा करावी तेथी रोगरहित थया यावत् शरीर नलवाळा थया. स्थविरमगवान राजाने पूछेने विहार-करी गया, किन्तु राज्यना आहार विषे

હુવય થયેલા કંડરીકમુનિ, વિહાર ન કર્યો, અને ક્રમે ક્રમે, વધુ શિથિલાચારવાલા થઈ ગયા. આસક્તિના પ્રતાપે, કંડરીકમુનિનું થયેલું પતન, પુંડરીકરાજાએ ગ્રહણ કરેલું સંયમ.

પુંડરીકરાજા—કંડરીકમુનિનો શિથિલાચાર જાણી અન્તેપુરી સહ કંડરીક મુનિ પાસે આવ્યા અને વંદના—નમસ્કાર કરી કહ્યું. હે મુનિવર ! તમે ધન્ય છો ! કૃતાર્થ છો ! પુણ્યવન્ત છો ! તમે મનુષ્યજન્મ—જીવનનું ફલ સારું પ્રાપ્ત કર્યું ! કેમકે રાજ્ય અને અન્તઃપુર ત્યાગ કરી સંયમ ગ્રહણ કર્યું છે, હું અધન્ય છું ! પુણ્યહીન છું ! રાજ્ય અને અંતઃપુર વિષે આસક્ત થયેલો—મૂર્ચ્છિત થયેલો છું ! યાવત્ સ્વામ્ય ગ્રહણ કરવાને અક્ષત થયો છું, તમે માગ્યશાલી છો ! આમ કહ્યા છતાં કંડરીકમુનિ રાજાની આ વાતનો આદર કરતા સંયમ ગ્રહણ કરવાને અક્ષત થયો છું, તમે માગ્યશાલી છો ! ત્યારે લજ્જાથી મોટા માહના ગોરવને લેઈ રાજાની રજા લેઈ સ્થવિરમુનિની નયી પણ મૌન રહે છે. આથી વે વ્રણવાર પુંડરીકરાજાએ કહ્યું ત્યારે લજ્જાથી મોટા માહના ગોરવને લેઈ રાજાની રજા લેઈ સ્થવિરમુનિની પાસે વિહાર કરી ગયા, અને ઉમ્ર વિહાર કરતા સ્થવિરમુનિની સાથે વિચરવા લાગ્યા. ત્યાર પછી ચારિત્રના પરિણામથી રહિત થયેલા કંડરીક અનગાર સ્થવિરમુનિની આજ્ઞા લીધા. વિના ધીમે ધીમે નીકલી પુંડરીકિણી નગરીના અશોકવનમાં આવી અશોકવૃક્ષની નીચે ધૃત્વીના શિલાતલ વિષે બેઠ્યા અને આર્તચ્ચાન કરવા લાગ્યા, તેમની આ સ્થિતિ અશોકવનમાં આવેલી ધાવમાતાએ જોઈને સર્વ કૃષ્ણત પુંડરીકરાજાને જણાવ્યો. પુંડરીકરાજા તૂટ અન્તઃપુરસહિત ત્યાં આવ્યો અને વંદના નમસ્કાર કરી પૂર્વની જેમ તેના વલાણ કર્યા પણ કંડરીકે તેનો આદર ન કર્યો, ત્યારે પુંડરીકરાજાએ પૂછ્યું કે હે મગવંત ! તમારે મોગવંડે અર્થ છે ! કંડરીકે જણાવ્યું કે હા ! મારે મોગ મોગવવાની હચ્છા છે. પુંડરીકરાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવી કંડરીકનો રાજ્યાભિષેક કરાવ્યો અને રાજ્યગાદી વિષે સ્થાપન કર્યા. અને, સ્વયં પોતે—પુંડરીકરાજાએ કંડરીકનો સાધુવેષ પહેર્યો અને સ્વયં લોચ કરી ગુરુમહારાજ પાસે જ્યાં સુધી વ્રત

(સંયમપ્રતિજ્ઞાઓ) ન ગ્રહણ કરું ત્યાંસુધી મારે આહાર ન કરવો તેવી પ્રતિજ્ઞા કરી વિહાર કરી ગયા.

કંઢરીકની થયેલી દુર્ગતિ.

રાજા થયેલા કંઢરીકને રસવાઢા પાન મોજન કરવાથી તથા અતિ જાગરણ અને અતિ મોજન કરવાથી આહાર પચી શક્યો નહીં. આથી મધ્યરાત્રિના સમયે તેના શરીરમાં અસહ્ય ગાઢ વેદનાઓ ઉત્પન્ન થઈ યાવત્ દાહજ્વર ઉત્પન્ન થયો, આ સમયે તેનો સારવાર કોઈપણ ન કરવાથી તેમની ઉપર ખુબ દુષ્કાર્યાન ચિંતવતો તેમ રાજ્ય-દેશ અન્તઃપુર વિષે તન્મય થયો હતો કાઢ કરીને સાતમી નારકીમાં ઉત્કૃષ્ઠસ્થિતિપ નારકપણે ઉત્પન્ન થયો.

ઉપનય—

જે સાધુ અથવા સાધ્વી દીક્ષા ગ્રહણ કરીને પરીથી મનુજ્ય સંવન્ધી કામમોગની ઇચ્છા કરે છે તે કંઢરીક રાજાની જેમ સંસારમાં રલ્લે છે.

પુંડરીક અનગારની થયેલી સદ્ગતિ.

પુંડરીક અનગાર સ્થવિર મુનિ પાસે વિચરતા વિચરતા આવ્યા અને સંયમ પ્રતિજ્ઞાઓ ગ્રહણ કરી, છટ્ટના ઉપવાસના પારણે પ્રથમ પોરિસીપ સ્વાધ્યાય કરી યાવત્ ભિક્ષા માટે પારતાં ઠંડું-ઢંડું મોજન બ્હોરી લાવી ગુરુને વતાવીને તેમની આજ્ઞા પાની લોહપતા વિના આહાર કર્યો છે, તે વાર પછી રસરહિત સ્ત્રાવરસવાઢા ઠંડા અને લક્ષ્ણ પાનમોજનનો આહાર કરવાથી, મધ્યરાત્રિપ ધર્મજાગરિકા જાગતાં આહાર પાવન થયો નહીં. આથી અસહ્ય શરીર વિષે વેદના ઉત્પન્ન થઈ અને શરીરમાં વાહજ્વર ઉત્પન્ન થયો. વઢ રહિત થયેલા

પુંડરીકજનગારે ચારચરણાં અંગીજાર કરી, આલોચના-વતિકમળ કરી કાઢ સમયે જાઢ વામો સર્વાર્થમિદ્યારિયે દેવવળે ઉત્પન્ન થયા, ત્યાંથી જ્યવીને મદ્યાવિદેદ દોષને વિષે નિદપરને પામસો, યાવત્ સર્વે દુ-શનો બંત કરસો.

ઉપનય—
જે સાનુ અથગ સાધી પ્રમગ્યા પ્રદળ કરીને મનુષ્ય સમ્બન્ધી કામમોગમાં આસઠ ન થાય, યાવત્ તેમાં સમવાઝા ન થાય તે,

વળા પા સાનુ-માધીઓથી તથા ધ્યાનક-ધાવિકાઓથી આલોકમાં પૂજનીય થાય છે, પરલોકમાં-સંસારનો અન્ત કરી પુંડરીક અન-માત્રી લેમ અનન્તમુને પામે છે.

इति ओगणीसमा श्रीपुंडरीक अध्ययननो सारांश समाप्तः

इति ओगणीसमा श्रीपुंडरीक अध्ययननो सारांश समाप्तः ॥

॥ एवं श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गे प्रथमं श्रुतस्कन्धस्य सारांशः समाप्तः ॥

॥ श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गना द्वितीयं શ્રુતસ્કન્ધસ્ય સારાંશઃ ॥

પ્રથમ શ્રુતસ્કન્ધમાં આપપુરુષના હિતાદિક્ષાના દષ્ટાન્તોથી ધર્મનું રહસ્ય વતાવ્યું, હવે દ્વિતીય શ્રુતસ્કન્ધ વિષે ધર્મકથાઓથી ધર્મીનાં ચરિયોનું કથન કરે છે.
તે કાલે તે સમયે રાજગૃહનામનું નગર હતું, અને તેની બહાર ઈશાનલૂને ગુણશૈલક નામનું ચૈત્ય હતું ત્યાં ઉત્તમ જાતિ અને ઉત્તમ

કુલવાળાં-ચૌદપૂર્વી તથા ચાર જ્ઞાનવાળાં એવા શ્રી સુંઘર્માસ્વામિ ગણધર ભગવાન પાંચસો મુનિવરો સહ ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતા પધાર્યા, મેળી થયેલી પર્યટને તેઓ ધર્મ શ્રવણ કરાવ્યો અને ધર્મ શ્રવણ કરી પર્વદા મહ.

તે વાર પછી તેમના શિષ્ય આર્યજમ્બૂસ્વામિ નામના અનગારે તેમને પ્રશ્ન કર્યો કે-હે ભગવાન ! સિદ્ધિગતિ પામેલા શ્રીમહાવીર-સ્વામિ છટ્ટા અંગના પહેલા શ્રુતસ્કંધના દ્રશ્યન્તો આપે કહ્યા છે, તો હે ભગવાન ! વીજાશ્રુતસ્કંધમાં તેઓ ધર્મકથા-ઓનો કયો અર્થ કહ્યો છે !

હે જમ્બૂ ! જાતિસમ્પન્ન એવા મહાવીરપ્રમુખ આ વીજા શ્રુતસ્કંધવિષે દશવર્ગો (વિભાગો) નીચે પ્રમાણે પ્રરૂપ્યા છે. ૧ ચમરેન્દ્રની અપ્રમહિષીઓ, ૨ વૈરોચનહન્દ્ર (વલીન્દ્ર) ની અપ્રમહિષીઓ ૩ અસુરેન્દ્ર સિવાય દક્ષિણ દિશાના ભવનપતિના જે નવ હન્દ્રો છે તેમની અપ્રમહિષીઓ, ૪ અસુરેન્દ્ર વિના ઉત્તરદિશાના નવ હન્દ્રોની અપ્રમહિષીઓ, ૫ દક્ષિણદિશાના વાનમંતર હન્દ્રોની અપ્રમહિષીઓ, ૬ ઉત્તરદિશાના વાનમંતર હન્દ્રોની અપ્રમહિષીઓ, ૭ ચન્દ્રની અપ્રમહિષીઓ, ૮ સૂર્યની અપ્રમહિષીઓ, ૯ શક્રેન્દ્રની અપ્રમહિષીઓ અને ૧૦ ર્દશાનેન્દ્રની અપ્રમહિષીઓ આમ દશ વર્ગો પ્રરૂપ્યા છે (અત્ર અપ્રમહિષીઓ પટલે મુલ્ય દેવીઓ જાળવી).

પ્રથમવર્ગ —પ્રથમવર્ગમાં ૧ કાલી, ૨ રાજી, ૩ રજતી ૪ વિદ્યુત્ અને ૫ મેઘા એમ પાંચ દેવીઓના પાંચ અધ્યયનો છે. તે હવે અનુક્રમે કહે છે (આ પાંચે ચમરેન્દ્રની અપ્રમહિષીઓ-મુલ્ય દેવીઓ છે.)

કાલીદેવી-૧

તે કાલે તે સમયે રાજગૃહનગરીની વહાર ગુણદીલ ચૈત્યમાં શ્રી મહાવીરસ્વામિ સમવસર્યા, શ્રેણિકમહારાજા પ્રમુ પાસે આવી

प्रमुने वंदना नमस्कार करी देशना श्रमण करता हता.

ते समये चमरचंचा राजधानी विषे कालावतंसक नामना मग्नमां काल नामना सिंहासन पर काली नामनी देवी वेठी हती, ते चरा हजार सामानिकदेवीओ, चार महत्तरिकाकादेवीओना परिवार सह त्रण पर्यदाओ (समाओ), सात प्रकारना लडकरना अधिपतिओ,

सोल हजार आत्मरक्षकदेवो तथा चीजा ते भवनमा रहेला घणा असुरदेवो अने देवीओथी परिवरेली हती.
ते फालीदेवीए श्री महावीरस्वामि भगवानने राजगृह नगर गुणशील चैत्यमा समवसरेला अवधिज्ञानथी जोया, अने प्रमुदर्शनथी हर्षित थयेली ते फालीदेवी सिंहासनथी उभी थई पादपीठथी उतरी मोजडीओ काढीने प्रमुसन्मुख सात-आठ डगलां चाली, डावा दईचणने उंचो अने जमणा दींचणने मृगि पर स्थापी, त्रण वार मस्तक पृथीतलने अडकाडी कंडक मस्तक नमावे छे. तेम फडां अने वाजुग्न्य विगेरे अलंकारोथी अलंकृत मुजाओवाळी, वे हाथ जोडी 'नमुत्युणं' कही वंदना-नमस्कार करी पूर्वसन्मुख सिंहासन पर वेठी.

फालीदेवीनुं प्रमु पासे आगमन.

ते वार पछी ते फालीदेवीने प्रमुमहावीरस्वामिने वंदना नमस्कार करी सेरानो लाभ लेवा विचार थयो, अथवसाय थयो, आथी सूर्याग्नेवनी जेम आभियोगिक देवो पासे तेणीए दिव्यविमान तैयार कराव्युं. एक हजार योजनना विस्तारवाळा ते विमानमां वेसी प्रमु पासे आथी पोतानां नाम गोत्र कहेवापूर्ण नाट्यविधि देसाडीने गद अर्थात् नाटक करीने जेवी रीते आवी हती तेवी रीते पाछी गद. कालिदेवी-संबन्धि श्री गौतमस्वामिनी पृच्छा.

તે વાર પછી શ્રી ગૌતમસ્વામિણ શ્રી મહાવીર પ્રમુને વંદના-નમસ્કાર કરી પૂછ્યું કે-હે મગવન્ ! આ કાલીદેવી ક્યાં ગઈ : અને તેની આવી મનોહર ઋદ્ધિ ક્યાં ગઈ !

શ્રી મહાવીર પ્રમુણ ઉત્તરમાં કૂટાકારશાઝાનું દૃષ્ટાન્ત પૂર્વે કહેલા પ્રમાણે કહ્યું.

તે વાર પછી શ્રી ગૌતમસ્વામિણ શ્રી મહાવીર મગવાને પૂછ્યું કે-હે મગવાન્ ! ઋદ્ધિવાઙ્મી કાલીદેવીને તે દિવ્યઋદ્ધિ શું કરવાથી મલી : દેવમવમાં તે ઋદ્ધિ શી રીતે પ્રાપ્ત થઈ : તેના ઉપમોગમાં તે ઋદ્ધિ શી રીતે તેની પાસે આવી : કાલીદેવીનો પૂર્વમવ.

પ્રમુ મહાવીરસ્વામિણ ઉત્તરમાં જણાવ્યું કે-હે ગૌતમ ! તે કાઠે તે સમયે જંઘૂદ્ધીપના મરતશ્ચેત્રને વિષે આમલકત્પા નામની નગરી હતી. તે નગરીની વહાર ઈશાન સ્થૂળે આમ્રશાઠ વન હતું, અને તે નગરીમાં જિતશત્રુ નામનો રાજા હતો. તથા તે નગરી વિષે કાઠ નામનો ગાથાપતિ હતો તેને કાલશ્રી નામની માર્યા હતી. તે કાલશ્રીને કાલી નામની પુત્રી હતી. તે કાલી વયવડે મોટી હોવા છતાં કુમારી હતી, તેના સ્તન નિતંબ સુધી લટકતા હોવાથી પતિ થવાને યોગ્ય પુરુષો તેને જોઈને વૈરાગ્ય પામતા અર્થાત્ તેને ઇચ્છતા નહીં હોવાથી તે પતિ વગરની રહેલી હતી.

તે કાઠે તે સમયે પુરુષાદાનીય શ્રીપાર્શ્વનાથ અરિહંત સોલ હજાર સાધુઓ અને આઢત્રીશ હજાર સાધ્વીઓથી પરિવેરેલા આમલ-કત્પા નગરીના ઈશાનસ્થૂળમાં આવેલા આમ્રશાલ વન નામના ઉદ્યાન વિષે સમવસર્યાં, તે કાલીપ્ર પ્રમુ પધાર્યાનું શ્રવણ કરી માતાપિતાની આજ્ઞા પામી પ્રમુની દેશના શ્રવણ કરી આનંદ પામીને પ્રમુને વંદના-નમસ્કાર કરી કહ્યું કે હે પ્રમો ! હું મારા પિતાની રજા લેઈને

પછી હું આપની પાસે પ્રવ્રજ્યા પ્રદ્વળ કરું, ત્યારે શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રમુદ્ધ કાંડું કે-હે દેવાનુપ્રિયા ! તને મુલ્ક ઉપજે તેમ કર. તે વાર પછી તે કાલીકુમારિકા હાંપં પામી પ્રમુને વંદના-નમસ્કાર કરી આમલકરૂપા નગરી વિષે જ્યાં પોતાના માતાપિતા હતા ત્યાં આવી. કાલીપ્ લીધેલી દીધા.

કાલી કુમારિકા-માતાપિતાને વિનંતિ કરમા લાગી કે-હે માતાપિતા ! હું પાર્શ્વનાથ અરિહંતની પાસે ધર્મે સાંભઠી સંસારના મયથી ઉદ્વેગ પામી છું, તેમ જન્મ, જરા અને મરણથી મય પામી છું તેથી તમારી અનુજ્ઞા પામીને હું પાર્શ્વનાથ પ્રમુ પાસે પ્રવ્રજ્યા લેવા ઇચ્છું છું. તે માંમઠી માતાપિતાપ્ કાંડું-હે દેવાનુપ્રિયા ! જેમ તને મુલ્ક ઉપજે તેમ કર, ધર્મકાર્યમાં વિલંબ ન કર.

ત્યારપછી કાલ ગાથાપતિપ્ વિપુલ વ્યદન, પાન, સ્વાદિમ અને સ્વાદિમ મોજન ટેયાર કરાવ્યાં અને-મિત્ર-જાતિ-સ્વજન-સંયન્ધી અને પરિજનને આમન્ડ્યા, આમન્દ્રેલ્યા મહેમાનોનો મત્કાર કરી, સમ્બન્ધી અને પરિજનની પાસે કાલીદારિકાને કલયોવડે સ્નાન કરાવ્યું તેમ સર્વ આમૂણાદિથી શ્રયંટૂન કરી, પૃઠ્ઠ હજાર પુરુષોથી વહન કરવા યોગ્ય શિવિકા વિષે કાલીપુત્રીને વેસાડી સર્વ પરિવાર સાથે સર્વ અદિરૂપ વાનિઓના નાદોમદિત કાલીને આમ્રગાલને વિષે શ્રી પાર્શ્વનાથપ્રમુ સમીપે લાવ્યા.

કાલ ગાથાપતિ વિગેરેપ્ શ્રી પાર્શ્વનાથપ્રમુને વિનંતિ કરી કે-હે પ્રમો ! આ અમારી કાલીપુત્રી અમને વહાલી છે, તે સંસારના મયથી ઉદ્વેગ પામેલી છે, આથી આપની પાસે દીક્ષા પ્રદ્વળ કરવા ઇચ્છે છે. તેથી અમે આપને આ અમારી કાલીપુત્રીને શિષ્યારૂપ મિત્રા તરીકે આપીપ્ છીપ્ તે આપ પ્રદ્વળ કરો ! મગવાને કાંડું કે-હે દેવાનુપ્રિયો ! જેમ તમને મુલ્ક ઉપજે તેમ કરો.

તેયારપછી કાલીકુમારી પ્રમુને વંદના-નમસ્કાર કરંતે ઈશાનદિશામાં જહને પોતાની મેઠે જ આમૂણ આદિ ઉતારી લેવ કર્યો,

અને પ્રસુ પાસે આવી વિનંતિ કરી કે-હે વિમો ! મને દીક્ષા આપો એમ હું હચ્છું છું !

તેવારપછી પ્રસુએ પોતેજ કાલીસાધ્વીને દીક્ષા આપી અને પુષ્પચૂલા આર્યાને શિષ્યા તરીકે સુપરત કરી. પુષ્પચૂલા આર્યાએ તેણીને શિષ્યા કરી, કાલી આર્યા પુષ્પચૂલા આર્યાની સાથે વિચરતી અગીઆર અંગ ભળી, છટ્ટ-અટ્ટમ આદિ તપસ્યા કરતી યાવત્ દર્યાસમિતિવાઢી ગુપ્ત વ્રજચારિણી થઈ.

કાલી આર્યાની જીવનચર્યા.

એકદા કાલી આર્યા શરીરવકુસિકા-પટલે સ્નાનાદિકવડે શરીરની શુશ્રૂષા કરવાથી તે શવલચારિત્રી થઈ, તેથી તે વારંવાર હાથ-પગ-મસ્તક-મુલ-સ્તનના આંતરા-કાલના આંતરા અને ગુહ્યસ્થાનના આંતરા ધોવા લાગી. તેમ જ્યાં જ્યાં તે કાયોત્સર્ગ-શય્યા અને સ્વાધ્યાય કરતી ત્યાં ત્યાં પ્રથમ જહનાં છાંટનાં નાલ્પી પછી વેસતી, સૂતી અને સ્વાધ્યાય વિગેરે કરતી હતી. ગુરુણી પુષ્પચૂલા આર્યાએ કહ્યું-“ હે દેવાનુમિય ! સાધ્વીઓને શરીરવાકુસિકા થવું કલ્પતું નથી, તું જે વારંવાર હાથ-પગ વિગેરે ધોવે છે, પાણી છાંટીને વેસવા વિગેરે કરે છે તેની તું આલોચના કર ! યાવત્ પ્રાયશ્ચિત્ અંગીકાર કર ! ” આમ હિતશિક્ષા આપી પણ કાલી સાધ્વીએ તેનો આદર ન કર્યો. આથી વારંવાર આ પાપથી રોકવા ટકોર કરી, સાધ્વીઓએ પણ તેને હેલના કરી વારંવાર નિવારવા લાગી. ત્યારે કાલી સાધ્વીએ જુદા ઉપાશ્રયે રહેવાનો વિચાર કર્યો અને જઈને જુદા ઉપાશ્રયે રહી. હવે અર્ધિ ણીને કોઈ ટકોર કરનાર ન હોવાથી વારંવાર હાથ, પગ આદિ ધોવા વિગેરે કરવા લાગી યાવત્ પાસત્યા-પાસત્યવિહારી-શુદ્ધ ક્રિયામાં આઢસુ-વિહાર કરવામાં આઢસુ-કુશીલા-કુશીલવિહારી અને હચ્છા પ્રમાણે વર્તન કરનારી હત્યાદિ દોષોને અનુસરનારી થઈ. આવી રીતે ઘણા વર્ષો સુધી સંયમ પાઢીને અર્ધામાંસના

અનશનવડે શરીરને ક્ષીણ કર્યું, આલોચના પ્રતિક્રમણ કર્યો વિના કાઠધર્મ પામી ચમરચંચારાજધાની વિષે કાલી નામની દેવીપણે ઉત્પન્ન થઈ. હમણા ઉત્પન્ન થયેલી કાલાવતસક મવનમા રહેનારા અસુરકુમાર દેવ-દેવીઓનું અધિષ્ઠિતિપણું પામી છે તે કાલીદેવીનું આયુષ્ય અઢીપલ્લયોપમ છે, તે ત્યાથી ચ્યવીને મહાવિદેહક્ષેત્રમા ઉત્પન્ન થઈ સિદ્ધિપદને પામશે.

॥ इति प्रथमवर्गना प्रथम अध्ययनननो सारांशः ॥

प्रथमवर्गना द्वितीय, तृतीय, चतुर्थ अने पंचमा अध्ययननो सारांशः

राजी-२

હે જન્મ ! તે કાલે અને સમયે રાજગૃહ નામનું નગર હતું તે નગરની વહાર ગુણશીલ નામના ચૈત્યવિષે શ્રી મહાવીરસ્વામિ સમવસર્યા, તે સમયે પૂર્વના અધ્યયનમા કહી ગયા તેમ ચમરચાથી રાજી નામની દેવી આવી. અને કાલીની માફક નાટક દેસાડીને ગઈ. ત્યાર બાદ શ્રી ગૌતમસ્વામિ તે રાજીદેવીની પૂર્વમવની પૃચ્છા કરી. પ્રમુદ કહ્યું કે-હે ગૌતમ ! તે કાલે તે સમયે આમલકપ્પા નગરી હતી, ત્યા અમ્બશાલવન હતું, જિતશત્રુરાજા હતો, રાજી નામનો ગાથાપતિ હતો, તેને રાજશ્રી નાજની માર્યા અને રાજી નામની પુત્રી હતી. અત્ર પાર્શ્વનાથપ્રમુનુ સમવસરણ, રાજીની દીક્ષા, યાવત્ કાલીની જેમ શરીરવાકુશિકા થઈ, યાવત્ કાલીની જેમ કાલ કરી તે દેવગતિમા ઉત્પન્ન થઈ છે, ત્યાથી ચ્યવી મહાવિદેહક્ષેત્રમા ઉત્પન્ન થઈ સિદ્ધિપદે જશે. ત્રીજા અધ્યયન વિષે-આમલકપ્પા નગરી,

રજની ગાથાપતિ, રજનશ્રી માર્યા અને રજની પુત્રી યાવત્ રાજીની જેમ વધો સમ્બન્ધ અહિં કહેવો. ચોથા અધ્યયન વિષે પૂજ નગરી, વિદ્યુત ગાથાપતિ, વિદ્યુતશ્રી માર્યા અને વિદ્યુત નામની પુત્રી શેષ અધિકાર રાજીની જેમ કહેવો. પાંચમા અધ્યયન વિષે પૂજ નગરી, મેઘનામનો ગાથાપતિ, મેઘશ્રી નામની માર્યા, મેઘા નામની પુત્રી શેષ અધિકાર તેજ પ્રમાણે જાણવો.

इति धीजा, त्रीजा, चोथा, पांचमा अध्ययननो प्रथमवर्गनो मारांश समाप्तः ।

ધીજો વર્ગ—હે જન્મ્ ! વીજા વર્ગનાં પાંચ અધ્યયનો કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—૧ શુંમા, ૨ નિશુંમા, ૩ રંમા, ૪ નિરંમા અને ૫ મદના આ પ્રમાણે પાંચ અધ્યયનો કહ્યાં છે. વલિચંચા નામની રાજધાની વિષે શુંમાવંતંસક નામના મવનમાં શુંમા નામના સિંહાસન વિષે વેઠેલી શુંમા નામની દેવી હતી હત્યાદિ, કાલીની જેમ નાટ્યવિધિ વિગેરે દેખાડીને ગદ્, અહિં પ્રમુ શ્રીગૌતમસ્વામિના પ્રશ્નોચર પૂર્વની જેમ સમજવા. શ્રાવસ્તિનગરી, કોટક ચૈત્ય, જિતદત્તરાજા, શુંમનામે ગાથાપતિ, શુંમશ્રી માર્યા અને શુંમા નામની પુત્રી હતી, શેષ અધિકાર કાલીદેવીની જેમ જાણવો. વિશેષ શુંમાદેવીની સ્થિતિ સાડા ત્રણ પલ્યોપમની જાણવી, વાકીના ચાર અધ્યયન વિષે શ્રાવસ્તિ નગરીના જાણવા વિશેષ એકે-પુત્રીનાં નામ સરલાં માતાપિતાનાં નામ જાણવાં.

ગ્રીજો વર્ગ—હે જન્મ્ ! ત્રીજા વર્ગમાં ચોપન અધ્યયનો કહ્યાં છે, તે કાલે તે સમયે મહાવીરપ્રમુ રાજગૃહ નગરી વહાર ગુણશીલ ચૈત્ય હતું ત્યાં સમવસર્યા. તે સમયે ઇલા નામની દેવી ધરણી નામની રાજધાનીમાં ઇલાવંતંસક નામના મવનવિષે ઇલા નામના સિંહાસન વિષે વેઠેલી હતી વિગેરે હકીકત કાલીદેવી સમાન યાવત્ નાટ્યવિધિ દેખાડીને પાછી ગદ્. ગૌતમસ્વામિના પૂછવાથી તેનો પૂર્વમવ શ્રી મહાવીરપ્રમુ કહ્યો કે-હે ગૌતમ ! વાણારસીનગરી વહાર કામ નામનું મહાવન હતું ઇલ નામનો ગાથાપતિ, ઇલશ્રી નામની તેને

માર્ગાં અને ફલા નામની પુત્રી હતી, રોષ હકીકત કાલી સમાન જાળવી, વિશેષ ધરણેન્દ્રની અગ્રમહિપીપણે ઉત્પન્ન થઈ છે. તેની સ્થિતિ અર્ધપલ્લોપમથી કંઈક અધિક છે, વાકીની હકીકત કાલીદેવી પ્રમાણે જાળવી. પણ પ્રમાણે અનુક્રમે ૨, સતેરા ૩, સૌદામિની ૪ ઇન્દ્રા, ૫ ધના અને ૬ વિદ્યુતા આ પાંચ દેવીઓનાં પાંચ અધ્યયન જાળવાં. આ સર્વે ધરણેન્દ્રની અગ્રમહિપીઓ છે. ૬ પ્રમાણે છ અધ્યયનો વેણુદેવની છ અગ્રદેવીઓનાં, યાવત્ વોણેન્દ્રની અગ્રદેવીઓનાં છ અધ્યયનો કંઈ પણ પેરફાર વિના કહેવાં, આ પ્રમાણે દક્ષિણ દિશાના નવ ઇન્દ્રોનાં ચોપન અધ્યયનો થાય છે. આ સર્વે અધિકાર પણ વાણારસી નગરીના કામ મહાવનના ચૈત્ય વિષે જાળવાં.

ચોથો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! ચોથા વર્ગમાં ચોપન અધ્યયનો કહ્યાં છે. તે કાલે તે સમયે મંહાવીરસ્વામી પ્રમુ રાજગૃહ નગરીની વહાર ગુણશીલ ચૈત્ય વિષે સમવસર્યાં હતા, તે કાલે તે સમયે ૧ રુચા નામની દેવી રુચાનામની રાજધાની વિષે રુચક નામના સિંહાસન પર બેઠી હતી. વિગેરે સર્વ કાલીદેવીની જેમ જાણવું, વિશેષ ૬ કે-પૂર્વભવમાં ચંપાનામની નગરી, પૂર્ણમદ્ર નામે ચૈત્ય, રુચક નામનો ગાથાપતિ હતો તેને રુચકશ્રી નામની માર્યાં અને રુચા નામની પુત્રી હતી. રોષ અધિકાર પૂર્વની જેમ જાણવો. વિશેષ ૬ કે-મૂતાનન્દ નામના ઇન્દ્રની અગ્રમહિપીપણે ઉત્પન્ન થઈ છે, સ્થિતિ ૬ કે પલ્લોપમની છે. આ પ્રમાણે ચોથા વર્ગનો-પહેલા અધ્યયનનો નિર્દેશ કહ્યો, ૬ જ પ્રમાણે અનુક્રમે ૨ સુરુચા, ૩ રુચાંશા, ૪ રુચકાવતી, ૫ રુચકાંતા અને ૬ રુચપ્રભા આ નામની પાંચ દેવીઓનાં પાંચ અધ્યયન કહેવાં, ૬ જ પ્રમાણે કુલ છ છ દેવીઓ યાવત્ નવમા મહાધોષ સુધી ઉત્તરદિશાના ઇન્દ્રોની કહેતાં ચોપન અધ્યયનો થાય છે.

પાંચમો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! પાંચમા વર્ગનાં વત્રીસ અધ્યયનો જણાવ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે-૧ કમલાદેવી-૨ કમલપ્રભા-૩ ઉત્પલા-૪ સુદર્શના-૫ રૂપવતી-૬ બહુરૂપા-૭ સુરુપા-૮ સુભગા-૯ પૂર્ણા-૧૦ બહુપુત્રિકા-૧૧ ઉષ્મા-૧૨ મારિકા-૧૩ પદ્મા-૧૪

વસુમતી-૧૫ કનકા-૧૬ કનકપ્રભા-૧૭ અવંતસા-૧૮ કેતુમતી-૧૯ વજ્રસેના-૨૦ રતિપ્રભા-૨૧ રોહિણી-૨૨ નવમિકા-૨૩
હી-૨૪ પુષ્પવતી-૨૫ મુજગા-૨૬ મુજગવતી-૨૭ મહાકચ્છા-૨૮ અપરાજિતા-૨૯ સુધોષા-૩૦ વિમલા-૩૧ સુસ્વરા અને ૩૨
સરસ્વતી. આ વત્રીસ દેવીઓનાં વત્રીશ અધ્યયન જાળવાં.

પાંચમા વર્ગ વિષે પ્રથમ અધ્યયન-યાવત્ વત્રીશ અધ્યયન—

તે કાલે તે સમયે રાજગૃહ નગરી વિષે મહાવીરસ્વામિ સમવસર્વા ત્યારે કમલા નામની દેવી કમલા નામની રાજધાનીમાં કમલા-
વંતસક નામના ભવન વિષે કમલ નામના સિંહાસન પર વેઠી હતી. વેપ અધિકાર કાલીદેવીની સમાન કહેવો. વિશેષ એ કે-પૂર્વભવને
વિષે નાગપુર નામનું નગર હતું તેની વહાર સહસ્રામ્રવન નામનું ઉદ્યાન હતું અને કમલ નામનો ગાથાપતિ હતો તેને કમલશ્રી નામની
માયા અને કમલા નામની પુત્રી હતી. તેણે પાર્શ્વનાથ પ્રમુ પાસે દીક્ષા લીધી વિગેરે સર્વ પૂર્વની જેમ જાણવું. પણ પ્રમાણે વાંકીના
પૃક્ત્રીસ અધ્યયનો દક્ષિણ દિશાના વાનમંતરના આઠ હન્દ્રોનાં કહેવાં, કમલપ્રભા વિગેરે ૩૧ કન્યાઓએ નાગપુરમાં સહસ્રામ્રવનના
ઉદ્યાનમાં દીક્ષા લીધી, માતાપિતાનાં નામ પુત્રી સરસ્થા જાળવા અને અર્ધપત્ન્યોપમનો સ્થિતિ જાળવી.

છઠ્ઠો વર્ગ—છઠ્ઠો વર્ગ પાંચમા વર્ગ સમાન છે. વિશેષતા એ છે કે-તે સર્વ કન્યાઓ મહાકાલેન્દ્ર વિગેરે ઉત્તરદિશાના આઠ
હન્દ્રોની ૩૨ અપ્રમહિષીઓ થઈ, પૂર્વમવમાં સાકેન નગર વિષે ઉત્પન્ન થઈ હતી, ઉત્તરકુરુ ઉદ્યાન વિષે તેણીઓએ દીક્ષા ગ્રહણ કરેલી,
તેમનાં માતાપિતાનાં નામ તેમના સમાન જાળવાં, શોષ હક્કીકત પૂર્વવત્ જાળવી.

સાતમો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! શ્રી મહાવીરસ્વામિષ્ણ સાતમા વર્ગના ૧ સૂરપ્રમા-૨ આતપા-૩ અર્ધિર્માલી અને ૪ પ્રમંકરા એમ ચાર અધ્યયનો કર્યા છે. તેમાં પ્રથમ અધ્યયનમાં સૂરપ્રમા નામની દેવી સૂરનામના વિમાન વિષે સૂરપ્રમા નામના સિંહાસન વિષે વેઠી હતી વિશેર. યાકી સર્વ વૃતાન્ત કાલીદેવી જોવો જાણવો. વિશેષ એ છે કે-પૂર્વભવમાં અરક્ષુરી નગરીમાં સૂરપ્રમા નામની પુત્રી હતી તે સૂર્ય નામના ઇન્દ્રની અગ્રમહિષી થઈ, તેની અર્ધ પર્યોપમ ઉપર પાંચસો વર્ષ અધિક સ્થિતિ કહેલી છે, યાકી સર્વ અધિકાર કાલીદેવી સમાન જાણવો. એજ પ્રમાણે સૂર્ય ઇન્દ્રની ૩ દેવીઓનો અધિકાર જાણવો ગ્રણે દેવીઓ અહુપુરો નગરીમાં પૂર્વભવમાં ઉત્પન્ન થયેલી.

આઠમો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! આઠમા વર્ગના ચાર અધ્યયનો કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ચન્દ્રપ્રમા-૨ દોષીનામા-૩ અર્ધિર્માલી અને ૪ પ્રમંકરા. પ્રથમ અધ્યયનમાં ચન્દ્રપ્રમાદેવી ચન્દ્રપ્રમાનામના વિમાનમાં ચંદ્રપ્રમા નામના સિંહાસન ઉપર વેઠી હતી શેષ અધિકાર કાલીદેવી સમાન જાણવો. વિશેષ એ કે-પૂર્વભવમાં મથુરાનામની નગરી હતી તેની વહાર ચન્દ્રાવંતસક ઉદ્યાન હતું તે નગરીમાં ચન્દ્રપ્રમા નામે ગાથાપતિ હતો તેને ચન્દ્રશ્રી ભાર્યા હતી અને ચન્દ્રપ્રમા નામની પુત્રી હતી તે યાવત્ ચન્દ્રદેવેન્દ્રની અગ્રમહિષી થઈ તેની સ્થિતિ અર્ધપર્યોપમ ઉપર પચાસ હજાર વર્ષની કહી છે, શેષ અધિકાર કાલીદેવીની સરસ્વો જાણવો.

પૃથી રીતે યાકીની પ્રણ દેવીઓ પણ પૂર્વભવમાં મથુરા નગરી વિષે ઉત્પન્ન થયેલી માતા પિતાઓનાં નામ પણ પુત્રીઓને અનુસરતાં જાણવાં અને વર્તમાનભવમાં ચન્દ્રેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ જાણવી, શેષ કાલીદેવી સમાન જાણવું.

નવમો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! નવમા વર્ગના આઠ અધ્યયનો શ્રી મહાવીરસ્વામિષ્ણ કહ્યાં છે તે આ પ્રમાણે—૧ પદ્મા ૨ શિવા ૩ સતી

૪ અંત્ર ૫ રોહિણી ૬ નવમિકા ૭ અચલા અને ૮ અપસરા. નવમાવર્ગના પ્રથમ અધ્યયનથી યાવત્ અઠમા અધ્યયનનો સારાંશ—
તે કાલે તે સમયે હે જન્મ્ ! પદ્માદેવી-સૌધર્મકલ્પ નામના પ્રથમ દેવલોકમાં પદ્માવંતસક નામના વિમાનમાં સુધર્મા નામની સમા વિપે પદ્મનામના સિદ્ધાસન પર બેઠી હતી, શેષ અધિકાર કાલીદેવી સરસ્વો જાણવો. ઇવી રીતે આઠે અધ્યયનો કાલીદેવી સરસ્વાં જાણવાં. વિશેષ ૫ કે-પૂર્વમવ વિપે વે શ્રાવસ્તિનગરી વિપે, વે હસ્તિનાપુર વિપે, વે કાંપિલ્યપુર વિપે અને વે સાકેતનગર વિપે ઉત્પન્ન થયેલી, આ વધીયેની માતાઓનું નામ વિજયા અને પિતાઓનું નામ પદ્મ હતું, સર્વે શ્રી પાર્શ્વનાથપ્રમુની પાસે દીક્ષા લીધી હતી. યાવત્ શોકેન્દ્રની અગ્રમહિયોઓ થઈ છે, તેમની સ્થિતિ નવ પત્ન્યોપમની કહેલી છે તે સર્વે ચ્યવીને મહાવિદેહક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈ મોક્ષે જશે.

દશમો વર્ગ—હે જન્મ્ ! દશમા વર્ગના આઠ અધ્યયનો શ્રીમહાવીરસ્વામિ ૫ કલાં છે, તે આ પ્રમાણે—૧ કૃષ્ણા ૨ કૃષ્ણરાજી ૩ રામા ૪ રામરક્ષિતા ૫ વસુ ૬ વસુગુપ્તા ૭ વસુભિક્ષા અને ૮ વસુંધરા. દશમાવર્ગના પ્રથમ અધ્યયનથી યાવત્ અષ્ટમ અધ્યયનનો સારાંશ—

તે કાલે તે સમયે હે જન્મ્ ! રાજગૃહનગરમાં શ્રીમહાવીરસ્વામિ સમવસર્યાં ત્યારે કૃષ્ણા નામની દેવી રૂપાનકલ્પ નામના બીજા દેવ-લોકમાં કૃષ્ણાવંતસકનામના વિમાનમાં સુધર્માનામની સમા વિપે કૃષ્ણ નામના સિદ્ધાસન ઉપર બેઠી હતી, શેષ અધિકાર કાલીદેવી સરસ્વો કહેવો, ૫ જ પ્રમાણે આઠે અધ્યયનો જાણવા. વિશેષ ૫ કે-પૂર્વમવમાં વે વાણારસી નગરી વિપે, વે રાજગૃહનગરી વિપે, અને વે કૌશંબી-નગરી વિપે ઉત્પન્ન થઈ હતી, તે સર્વના પિતાઓનું નામ રામ હતું, માતાઓનું નામ ધર્મા હતું, તે આઠે પાર્શ્વનાથપ્રમુની પાસે પ્રવ્રજ્યા લીધી હતી અને પ્રમુદ પુષ્પચૂલા આર્યને શિષ્યા તરીકે અર્પણ કરેલી તેમની સ્થિતિ નવ પત્ન્યોપમની કહી છે, તેઓ ત્યાંથી ચ્યવી

महाविदेहक्षेत्रमां उत्पन्न थइ दीक्षा लइ सिद्धिगतिने पामशे.

आ प्रमाणे निश्च हे जम्बू ! श्रमण भगवानमहावीरस्वामि के जे धर्मनी आदि करनारा-तीर्थने करनारा यावत् सिद्धिपदने पामेला छे तेमणे कहेलुं छे.

इति श्री द्वितीय श्रुतस्कंध सारांश समाप्तः ।

एवं श्री सौराष्ट्रदेशे कुंडलनगरे ५० पू० आचार्यदेव श्रीमचन्द्रसागरक्षरीश्वरजीनी पवित्र निश्राए विक्रम संवत्सर २००८ वर्षे चातुर्मासस्थितः मुनिश्रीचन्द्रसागरे वि. सं. २००८ वर्षे आपाढकृष्णअमावास्यासोमवासरे श्री ज्ञाताधर्मकयाज्ञना प्रथम श्रुतस्कंधना आठमा अध्ययनथी यावत् द्वितीय श्रुतस्कंधसमाप्ति पर्यन्तनो सारांश तारवीने लख्यो. शुभं भवतु ।

श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गे द्वितीयविभागस्य अनुक्रमणिका—

—ॐॐॐॐॐॐ—

अ०	अध्ययनानि	पृष्ठांकः	अध्ययनानि
अ० ९	श्री माफन्दीदारकाख्यम्	१६३	अ० १५ श्री नन्दीफलाख्यम्
" १०	श्री चन्द्राख्यम्	१७७	" १६ श्री अपरकङ्काख्यम्
" ११	श्री द्रावद्रवाख्यम्	१७८	" १७ श्री अथाख्यम्
" १२	श्री उदकाख्यम्	१८०	" १८ श्री सुसुमाख्यम्
" १३	श्री वदुराख्यम्	१८५	" १९ श्री पुण्डरीकाख्यम्
" १४	श्री तेतलिपुत्रज्ञाताध्ययनम्	१९१	" २० श्री द्वितीयश्रुतस्कन्धम्

—ॐॐॐॐॐॐ—

पृष्ठांकः
२००
२०३
२३४
२४२
२४९
२५३

शुद्धिपत्रकम्.

पृष्ठ०	पंक्ति	शुद्धम्	पृष्ठ०	पंक्ति	अशुद्धम्	शुद्धम्
१७०-१६	पणियमंड०	पणियमंड	१९०-१६	पंक्ति	पंक्ति	पंक्ति
१८०-२७	करेइ	करेइ	१९६-१९			
१७४-८	विरुव०	विरुव०	१९६-२०			
१७४-१०	स्वरूपे	स्वरूपे	१९७-२४			
१७४-१६	रूपक०	रूपक०				
१७४-२४	रूपकार्ध	रूपकार्ध				
१७८-२७	महावाया, मंदावाया	मंदावाया, महावाया				
१८७-१०	'दिवाइ'	'दिवाइ'				
१८७-१०	'वर्द्धि'	'वर्द्धि'	२००-१२			
१८९-४	अणेग०	अणेग०	२००-१६			

मुयति, तत्थवि से याहे
 जावे, तेतेणं से तेतलि.
 सुकंसि तणकुडंसि अग-
 णिकायं पक्खिवंति २,
 अप्पाणं मुयति, तत्थवि
 धण्णे
 कुडियं

पृष्ठ० पंक्ति
२०१-१३
२०४-२८
२०५-२५
२०७-१५
२०९-२६
२१२-१०

अशुद्धम्
तय० फल०
एगं ते
चेवे
गोल
निसामति
'पुरा पोरणण'मित्यत्र यावत्
करणादेवं द्रष्टव्यं 'दुष्णिणाणं
दुप्परकंताणं कडाणं पावाणं
कम्माणं परवगं फलविति
विसेस'ति अयमर्थः पुरा-

शुद्धम्
तय० पच० फल०
एगं ते
चेव
गोलं
निसामेति
XXXXXX
XXXXXX
XXXXXX
XXXXXX
XXपुरा-

पृष्ठ० पंक्ति
२१७-१७
२२२-१०
२२७-८
२२८-१६
२२८-२७
२३३-७
२३५-५
२३७-११
२३७-२८

अशुद्धम्
पमाणं
हव्मा०
'लुछा०
कर्म०
'कहु'
'जाण०
मट्टं
से कणगकेऊ तेसि
सालीवज्जा

॥ ९-श्रीमाकन्दीदारकाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ नवमं विव्रियते, अस्य च पूर्वेण सहायमभिसम्बन्धः, पूर्वत्र मायावतोऽनर्थ उक्तः; इह तु भोगेष्वविरतिमतोनर्थो विरतिमत्त्वार्थोऽभिधीयते इत्येवं सम्बद्धं—

जइ णं भंते !, समणेणं जाव संपत्तेणं अट्ठमस्स णायज्झयणस अयमट्ठे पणत्ते; नवमस्स णं भंते !, नायज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पणत्ते !, एवं खलु जंबू !, तेणं कालेणं२, चंपा नामं नयरी, पुण्णभद्दे, तत्थ णं माकंदी नामं सत्थवाहे परिवसति, अट्ठे०; तस्स णं भद्दा नामं भारिया, तीसे णं भद्दाए अत्तया दुवे, सत्थवाहदारया होत्था; तं०-जिणपालिए य, जिणरक्खिए य; तते णं तेसि मागंदियदारगाणं, अपणया कयाई एगायओ इमेयारूवे मिहो कहासमुल्लावे समुप्पज्जित्था-एवं खलु अम्हे लवणसमुदं पोयवहणेणं एक्कारस वारा ओगाढा, सव्वत्थविय णं लद्धा, कयकळा अणहसमग्गा पुण-रवि नियघरं हव्वमागया; तं सेयं खलु अम्हं देवाणुप्पिया !, दुवालसमंपि लवणसमुदं पोतवहणेणं ओगाहित्तए त्तिकट्ठु अपणमणस्सेतमट्ठं पडिसुणंति२ त्ता, जेणेव अम्मापियरो, तेणेव उवा०; एवं वदासी-एव खलु अम्हे अम्मयाओ !, एक्कारस वारा तं चेव जाव निययं थरं हव्वमागया, तं इच्छामो णं अम्मयाओ !, तुम्हेहिं अब्भणुण्णाया समाणा दुवालसमं लवणसमुदं पोयवहणेणं ओगाहित्तए, तते णं ते मागंदियदारए अम्मापियरो एवं वदासी-इमे ते जाया !, अज्जग जाव परिभाएत्तए तं अणुहोह ताव

जाया ! विडले माणुस्सए इङ्गीसकारसमुदए, किं भे सपच्चवाएणं निरालंघणेणं लवणसमुदोत्तारेणं ? , एवं खलु पुत्ता !, दुवालसमी जत्ता सोवसग्गा यावि भवति, तं मा णं तुब्भे दुवे पुत्ता !, दुवालसमं पि लवणं जाव ओगाहेह, मा हु तुब्भं सरीरस्स वावत्ती भविस्सति; तते णं मागंदियदारगा अम्मपियरो दोब्बं पि तच्चं पि एवं वदासी-एवं खलु अम्हे अम्मयाओ !, एक्कारस्स वारा लवणं ओगाहित्तए, तते णं ते मागंदीदारए अम्मपियरो जाहे नो संचापंति बहूहि आघवणाहिं, पणवणाहिं य, आघवित्तए वा, पन्नवित्तए वा, ताहे अकामा चेव एयमट्ठं अणुजाणित्था; तते णं ते मागंदियदारगा अम्मपिऊहिं अम्भणु- ण्णाया समाणा गणिमं च, धरिमं च, मेज्जं च, पारिच्छेज्जं च, जहा अरहणगस्स जाव लवणसमुदं बहूइं जोअणसयाइं ओगाढा ॥ सूत्रम्-८५ ॥ तते णं तेसि मागंदियदारगणं अणेगाइं जोयणसयाइं, ओगाढाणं समाणाणं अणेगाइं उप्पाइयसंयाति पाउब्भूयाति; तंजहा-अकाले गज्जियं जाव थणियसहे कालियवाते तत्थ समुट्ठिए, तते णं सा णावा तेणं कालियवातेणं आहुणिज्जमाणी२, संचालिज्जमाणी२, संखोभिज्जमाणी २, सलिलतिक्खवेगेहिं आयट्ठिज्जमाणी२, कोट्ठिमंसि करतलाहते विव तेदूसए तत्थेव२; ओवयमाणी य, उप्पयमाणी य; उप्पयमाणीविव धरणीयलाओ, सिद्धविज्जाहरकन्नगा ओवयमाणीविव गगणतलाओ, भट्ठविज्जा विज्जाहरकन्नगाविव, पलायमाणीविव महागरुलवेगवित्तासिया, सुयगवरकन्नगा धावमाणी-

* एतदन्तर्गत पाठ. अ प्रती न्नास्ति ।

..

चिव, महाजणरसियमद्वित्तथा, ठाणभट्टा आसकिसोरी निगुंजमाणीविव, गुरुजणदिट्ठावराहा सुयण-
 कुलकन्नगा धुम्ममाणीविव, वीचीपहारसततालिया गलियलंबणाविव, गगणतलाओ, रोयमाणीविव*
 सलिलगंद्विप्पइरमाणघोरंसुवाएहिं णवबहू, उवरतभत्तुया विलवमाणीविव, परचकरायाभिरोहिया
 परममहम्मयाभिहुया महापुरवरी झायमाणीविव, कवडच्छेमप्पओगजुत्ता जोगपरिच्चाइया, णिसास-
 माणीविव, महाकंतरविणिगयपरिस्संता परिणयवया अम्मया सोयमाणीविव; तवचरणखीणपरिभोगा
 चयणकाले देववरवहू संचुण्णियकट्टकूवरा, भग्गमेढिमोडियसहस्समाला, सूलाइयंकपरिमासा, फलहं-
 तरतडतडेतफुटंतसंधिवियलंतलोहकीलिया, सवंगवियंभिया, परिसडियरज्जुविसरंतसव्वगत्ता, आमग-
 मल्लगभूया अरुयपुण्णजणमणोरहोविव; चित्तिजमाणगुरुई हाहाकयकणधारणावियवाणियगज्जणकम्म-
 गारविलविया णाणाविहरयणपणियसंपुण्णा बहूहिं पुरिससएहिं रोयमाणेहिं, कंद०, सोय०, तिप्प०,
 विलवमाणेहिं; एगं मंह अंतो जलगयं गिरिसिहरमासायइत्ता, संभग्गकूवतोरणा, मोडियझयंदंडा, वलय-
 सयखंडिया, करकरस्स तत्थेव विद्वं उवगया; तते णं तीए णावाए भिंजमाणीए बहवे पुरिसा विपुलप-
 डियं भंडमायाए अंतो जलंमि णिमज्जावि यावि होत्था ॥ सूत्रम्-८६ ॥ तते णं ते मागंदियदारगा छेया,
 दक्खा, पत्तट्ठा, कुसला, मेहावी, णिउणसिप्पोवगया, बहुसुं पोतवहणसंपराएसु कयकरणलद्धविजया,

अमृदा, अमृदुहत्या, एगं महं फलगखंडं आसादेति; जंसि च णं पदेसंसि से पोयवहणे विवद्वे, तंसि च णं पदेसंसि एगे महं रयणदीवे णामं दीवे होत्या, अणेगाइं जेअणातिं आयामविक्खंसेणं, अणेगाइं जेअणाइं परिकखेवेणं णाणादुमसंडमंडिउहेसे सत्तिसीए पासातीए ४, तस्स णं बहुमज्झदेसभाए, तत्थ णं महं एगे पासायवडंसए होत्या, अब्भुगयमूसियए जाव सत्तिसीभूयरूवे पासातीए ४, तत्थ णं पासायवडंसए रयणदीवदेवया नामं देवया परिवसतिं, पावां चंडा रुद्धा साहसिया; तस्स णं पासायवडंसयस्स चउद्धिसि चत्तारि वणसंडा किण्हा किण्होभासा; तते णं ते मागंदियदारगा तेणं फलयखंडेणं उवुज्झमाणा २, रयणदीवतेणं संबुद्धा यावि होत्या, तते णं ते मागंदियदारगा थाहं लभंति २ मुहुत्ततरं आससंति २, फलगखंडं विसज्जेति २, रयणदीवं उत्तरंति २, फलाणं मगणगवेसणं करंति २, फलातिं गिण्हंति २, आहारंति २, णालिएराणं मगणगवेसणं करंति २, नालिएराइं फोडंति नालिएरतेल्लेणं अणमणस्स गत्ताइं अब्भंतेति २, पोक्खरणीतो ओगाहिंति २, जलमज्जनं करंति २, जाव पच्चुत्तरंति २, पुढविसिलापट्ठयंसि निसीयंति २; आसत्था, वीसत्था, सुहासणवरगया चंपानयरिं अम्मपिउआपुच्छणं च लवणसमुदोत्तारं च कालियचायसमुत्थणं च पोतवहणविवत्तिं च फलयखंडस्स आसायणं च रयणदीवुत्तारं च अणुचित्तमाणा २, ओहतमणसंरूपा जाव झियायेन्ति; तते णं सा रयणदीवदेवया ते मागंदियदारए ओहिणा आभोएति,

असिफलवगगहृत्था सत्तट्टतलप्पमाणं उड्डु वेहासं उप्पयति २, ताते उक्किट्टाए जाव देवगईए वीइवयमाणी २, जेणेव मागंदियदारए तेणेव आगच्छति २, आसुरुत्ता मागंदियदारए खरफरुसनिट्टरवय-
णेहि एवं वदासी-हं भो मागंदियदारया !, अप्पत्थियपत्थिया जति णं तुब्भे मए सद्धिं विउलालिं
भोगभोगाईं भुंजमाणा विहरह, तो मे अत्थिं जीविअं, अहण्णं तुब्भे मए सद्धिं विउलालिं नो विहरह,
तो मे इमेणं नीलुप्पलगवलुगुलिय जाव खुरधारेणं असिणा रत्तगंडमंसुयाईं माउयाहिं उवसोहियाईं
तालफलाणीव सीसाईं एगंते एहेमि; तते णं ते मागंदियदारगा रयणदीवदेवयाए अंतिए सो० भीया,
करयल० एवं जणं देवाणुप्पिया ! चत्तिस्ससि. तस्स आणाउववायवयणनिदेसे चिट्ठिस्सामो, तते णं सा
रयणदीवदेवया ते मागंदियदारए गेणहति २, जेणेव पासायवडिंसए तेणेव उवागच्छइ २, असुभपोगलाव-
हारं करेति २, सुभपोगलपक्खेवं करेति २ त्ता, पच्छा तेहिं सद्धिं विउलालिं भोगभोगाईं भुंजमाणी
विहरति, कल्लाकल्लि च अमयफलालिं उवणेति ॥ सूत्रम्-८७ ॥

मवं सुगमं, नवरं-‘निरालंबणेणं’-निष्कारणेन प्रत्यपायसम्भवे वा द्राणायाऽऽलम्बनीयवस्तुवर्जितेन, ‘कालियावाए
तत्थ’-त्ति-कालिकावातः-प्रतिकूलवायुः, ‘आहुणिज्जमाणी’त्यादि, आधूयमाना कम्पमाना विद्रवमुपगतैति सम्बन्धः,
सञ्चालयमाना-स्थानात् स्थानान्तरनयनेन सङ्गोभ्यमाना-अधो निमज्जनतः तद्गुतलोकक्षोभोत्पादाद्वा सलिलातीक्ष्णवेगैर-
तिवर्त्यमाना-आक्रम्यमाणा कुट्टिमे करतलेनाहतो यः स तथा स इव, ‘तंदूसए’-त्ति-कन्दुकः, तत्रैव प्रदेशेश्चः पतन्ती

वा-अधो गच्छन्ती उत्पत्तन्ती वा-ऊर्ध्वं यान्ती तथोत्पत्तन्तीव धरणीतलात्, मिद्विद्या विद्याधरकन्यका तथाऽधः पतन्तीव, गगनतलाद् अष्टविद्या विद्याधरकन्यका, तथा-विपलायमानेव-भयाद्वावन्तीव महागरुडवेगवित्रासिता भुजगकन्यका धावन्तीव, महाजनस्य रसितशब्देन विव्रस्ता स्थानभ्रष्टाऽश्वकिशोरी, तथा-विगुञ्जन्तीव-अव्यक्तशब्दं कुर्वन्तीव अवनमन्तीव वा, गुरुजनदृष्टापराधा-पित्राद्युपलब्धव्यलीका सुजनकुलकन्यका कुलीनेति भावः, तथा-घूर्णन्तीव-वेदनया थरथरायमाणेन वीचिप्रहारशुवताडिता हि स्त्री वेदनया घूर्णतीति वेदनयेव घूर्णयन्तीत्येवमुपमानं द्रष्टव्यं, गलितलम्बनेव-आलम्बनाद् अष्टेव गगनतलाद्-आकाशात् पतितेति गम्यते, यथा क्षीणवन्धनं फलाद्याकाशात् पतति एवं माऽपीति, क्वचित्तु-गलितलम्बना-इत्येतापदेव दृश्यते, तत्र लम्ब्यन्ते इति लम्बनाः-नङ्गरास्ते गलिता यस्यां मा तथा, तथा रुदन्तीव, कैः केत्याह-सलिलभिन्ना ये ग्रन्थयस्ते सलिलग्रन्थयः ते च ते, 'विष्पद्हरमाण'चित्ति-विप्रकिरन्तश्च मलिलं क्ष्वस्त इति ममासः त एव स्थूरा अश्रुपाता-स्तैर्नववधूः परतमर्तुका, तथा विलपन्तीव, कीदृशी केत्याह-परचक्राजेन-अपरसैन्यनृपतिनाऽभिरोहिता-सर्वतः कृतनिरोधा या मा तथा, परममहाभयाभिद्रुता महापुरुषरी, तथा क्षणिकस्थिरत्वमाधर्म्यात् ध्यायन्तीव कीदृशी केत्याह-कपटेन-वेषा-धन्यथात्वेन यच्छब्देन प्रयोगः-परप्रतारणव्यापारः तेन युक्ता या मा, तथा, योगपरित्राजिका-ममाधिप्रधानव्रतिनी-विशेषः, तथा निःश्वमन्तीव अधोगमनसाधर्म्यात् तद्गतजननिःश्वाससाधर्म्याद्वा निःश्वसन्तीव कीदृशी केत्याह-महाका-न्तारविनिर्गता परिश्रान्ता च या सा तथा परिणतवया-विगतयौवना, 'अम्मय'सि-अम्बा पुत्रजनमवती, एवंभूता हि स्त्री भ्रमप्रचुरा भवति, ततश्चात्यर्थं निःश्वसितीत्येवं सा विशेषितेति, तथा तद्गतजनविषादयोगात् शोचन्तीव, कीदृशी केत्याह-

तपश्चरणं-ब्रह्मचर्यादि तत्फलमपि उपचारात् तपश्चरणं-स्वर्गसम्भवमोगजातं तस्य क्षीणः परिभोगो यस्याः सा तथा, व्यवनकाले देववरवधूः, अथवा-‘उत्पयमाणीविबे’त्यादाविवशब्दस्यान्यत्र योगादुत्पतन्ती नोः, केव ?-सिद्धविद्या-विद्याधरकन्यकेवेत्यादि व्याख्येयमिति, तथा मञ्चूणितानि काष्ठानि क्लृप्तं च-तुण्डं यस्याः मा तथा, तथा भग्ना मेढी-सकलफलकाधारभूतकाष्ठरूपा यस्याः मा तथा, मोटितो-भग्नः सहसा-अक्रसात् सहस्रसङ्ख्यजनाश्रयभूतो वा मालो-मालकः उपरितनभागो जनाधारो यस्याः सा तथा, ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः, तथा शूलाचितेव-शूलाप्रोतेव गिरिशृङ्गा-रोहणेन निरालम्बनतां गतत्वाच्छूलाचिता वङ्को-वक्रः परिमर्शो-जलधिजलस्पर्शो-यस्याः मा तथा, ततः कर्मधारयः, अथवा-शूलायितः-आचरितशूलारूपः स्कन्दिनपरिकरत्वात् ; ‘सूलाइच’चि-पाठे तु शूलायमानो वङ्कोश्च-वक्रः ‘परिमासो’ चि-नौगतकाष्ठविशेषो नाविक्रप्रसिद्धो यस्यां सा तथा, फलकान्तरेषु-मङ्केटित-फलकविवरेषु तटतटायमानाः-तथाविधश्च नि विदधानाः स्फुटन्तो-विघटमानाः सन्धयो-मीलनानि यस्यां सा तथा, विगलन्त्यो लोहकीलिका यस्यां सा तथा, ततः कर्मधारयः, तथा सर्वाङ्गैः-सर्वावयवैर्विजृम्भिता-विधृततां गता या सा तथा, परिशटिता रज्जवः-फलकसङ्घातनदवरिका यस्याः सा तथा, अत एव ‘विसरंत’चि-विशीर्यमाणानि सर्वाणि गात्राणि यस्याः मा तथा, ततः कर्मधारयः; आमकमल्लकभूता-अपक्वशरावकल्या, जलसम्पर्के क्षणेन विलयनात्, तथा अकृतपुण्यजनमनोरथ इव चिन्त्यमाना-कथमि-ममेतामपदे निस्तरिष्यतीत्येवं विकल्प्यमाना गुर्वी-गुरुका, आपदः मकाशात् दुःममुद्धरणीयत्वात्, निष्पुण्यजनेनापि

स्वो मनोरथः कथमयं पूरयिष्यत इत्येवं चिन्तयमानो दुर्निर्वहत्वाद् गुरुरेव भवन्तीति तेनोपमेति, तथा हाहाकृतेन-
हाहाकारेण कर्णधाराणां-निर्यामकाणां नाविकानां-कैवर्त्तानां कर्मकराणां च प्रतीतानां विलपितं-विलापो
यस्यां मा तथा, नानाविधे रत्नैः पण्यैश्च-भाण्डैः सम्पूर्णा या सा तथा, 'रोयमाणोहि'ति सशब्दमश्रूणि विमुञ्चत्सु,
'कन्दमाणोहि'ति-शोकात् महाध्वनिं मुञ्चत्सु, 'सोयमाणोहि'-शोचत्सु मनसा खिद्यमानेषु, 'तिर्य्यमाणोहि'ति-मयात्
प्रस्वेदलालादि तर्पत्सु, 'विलपत्सु'-आर्त्तं जलपत्सु एकं महत्, 'अन्तो जलगर्भे'ति-जलान्तर्गतं गिरिशिखरमासाद्य
ममग्रः कूपकः-कूपकस्तम्भो यत्र यत्र सितपटो निबध्यते तोरणानि च यस्यां मा तथा, तथा मोहिता ध्वजदण्डा यस्यां
मा तथा, बलकानां-दीर्घदारुलूपाणां शतानि खण्डानि यस्यां सा तथा, अथवा बलयश्रुतैः-बलयाकारखण्डश्रुतैः खण्डिता
या मा तथा, 'करकर'ति-करकरेतिशब्दं विदधाना तत्रैव जलघौ विद्रवं-विलयमुपगतेति, 'पोयबहणसंपराएसुं'ति-
सम्परायः-मद्यमः तद्रघानि भीषणानि पोतबहनकार्याणि तानि तथोच्यन्ते तेषु, देवताविशेषणानि विजयचौरविशेषणवद्
गमनीयानि; 'असिखेडगवगहत्थ'ति-खड्गफलकाम्यां व्यग्रौ हस्तौ यस्याः सा तथा, 'रत्तगंडमंसुयाहं'ति-
रक्तौ-रञ्जितौ गण्डौ यैस्तानि रक्तगण्डानि तानि इमश्रणिं-कर्चकेशाः ययोस्ते रक्तगण्डइमश्रुके, 'माउयाहि उवसोहि-
याइं'ति-इह माउयाउ उत्तरोष्ठरोमाणि सम्भाव्यन्ते, अथवा-'माउया'-सरह्यो मातरो वा तामिः उपशोभिते-समारचित-
केशत्वादिना जनिवशोमे उपेक्षोयिते वा-निर्मलीकृते शिरसी-मस्तके छिन्वेति वाक्यशेषः, 'जण्णं देवाणुप्पिण्ण'त्यादि, ये

१ 'लोपिते, अ ।

कञ्चन प्रेक्ष्याणामपि प्रेक्ष्यं देवानुप्रिया वदिष्यति-उपदेश्यति यदुतायमाराध्यः, 'तस्स'ति-तस्यापि आस्तां भवत्याः आज्ञा अवश्यं विधेयतया आदेशः उपपातः-सेवावचनं-अनियमपूर्वक आदेश एव निर्देशः-कार्याणि प्रति प्रश्ने कृते यन्नियतार्थ-मुत्तरमेतेषां समाहारद्वन्द्वः तत्र, अथवा-यद्देवानां प्रिया वदिष्यति, 'तस्स'ति-तत्र आज्ञादिरूपे स्थास्यामः-वर्तिष्याम इति, 'अमयफलाई'ति-अमृतोपमफलानि ।

तते नं मा रयणदीवदेवया, सक्कवयणसंदेसेणं सुट्टिएणं लवणाहिवइणा लवणसमुदे तिसत्तखुत्तो अणुपरियट्टियव्वेत्ति, जं किंचि तत्थ तणं वा, पत्तं वा, कट्ठं वा, कयवरं वा, असुइं पूतियं दुरभिगंघमचोक्खं तं सव्वं आहुणियं, तिसत्तखुत्तो एगंते एहेयव्वं तिकट्ठु णित्ता; तते नं सा रयणदीवदेवया, ते मागं-दियदारए; एवं वदासी-एवं खलु अहं देवाणुप्पिया !, सक्कं सुट्टियं० तं केव जाव णित्ता; तं जाव अहं देवां !, लवणसमुदे जाव एहेमि ताव तुब्भे इहेव पासायवडिसए सुहंसुहेणं अभिरममाणा चिट्ठह, जति नं तुब्भे एयंसि अंतरंसि उड्विग्गा वा, उस्सुया वा, उप्पुया वा, भवेज्जाह; तो नं तुब्भे पुरच्छिमिल्लं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थ नं दो ऊऊ सया साहीणा तं०-पाउसे य वासारत्ते य, " तत्थ उ कंदलसिल्लिधदंतो णित्तरवरपुष्फपीवरकरो । कुडयज्जुणणीवसुरभिदाणो पाउसउज्जयवरो साहीणो ॥ १ ॥ तत्थ य-सुरगोवमणिविचित्तो दहुरकुलरसियउज्जरवो । वरहिणविंदपरिणद्धसिहरो वासारत्तो उज्ज-व्वत्तो साहीणो ॥ २ ॥ " तत्थ नं तुब्भे देवाणुप्पिया !, बहुसु वावीसु य, जाव सरसरपंतियासु बहुसु

आलीघरएसु य, मालीघरएसु य, जाव कुसुमघरएसु य, सुहंसुहेणं अभिरममाणा विहरेज्जाह; जति णं तुब्भे एत्थवि उन्विग्गा वा, उस्सुया वा, उप्पुया वा, भवेज्जाह; तो णं तुब्भे उत्तरिल्लं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थ णं दो ऊऊ सया साहीणा तं०-सरदो य हेमंतो य,-" तत्थ उ सणसत्तवणकउओ नीलुप्पलपउम-नल्लिणसिगो । सारसचक्रवारवित्तघोसो सरयऊऊगोवती साहीणो ॥ १ ॥ तत्थ य सियकुंदघवलजोणहो कुसुमितलोद्वणसंडमंडलतलो । तुसारदगधारपीवरकरो हेमंतऊऊससी सया साहीणो ॥ २ ॥ " तत्थ णं तुब्भे देवाणुप्पिया !, वावीसु य जाव विहरेज्जाह, जति णं तुब्भे तत्थवि उन्विग्गा वा जाव उस्सुया वा भवेज्जाह, तो णं तुब्भे अवरिल्लं वणसंडं गच्छेज्जाह; तत्थ णं दो ऊऊ साहीणा, तं०- " वसंते य गिम्हे य, तत्थ उ सहकारचारुहरो किंसुयकणियारासोगमउडो । ऊसिततिलगवउलायवत्तो वसंतउऊणरवती साहीणो ॥ १ ॥ तत्थ य पाडलसिरीससलिलो मलियावासंतियधवलवेलो । सीयलंसुरभिअनिलमगर-वरिओ गिम्हऊऊसागरो साहीणो ॥ २ ॥ " तत्थ णं बहुसु जाव विहरेज्जाह, जति णं तुब्भे देवा० ! तत्थवि उन्विग्गा उस्सुया भवेज्जाह, तओ तुब्भे जेणेव पासायवडिसए तेणेव उवागच्छेज्जाह, ममं पडि-वाळेमाणा २ चिट्ठेज्जाह, मा णं तुब्भे दक्खिणिल्लं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थ णं महं एगे, उग्गविसे, चंड-विसे, घोरेविसे, महाविसे, अट्ठकायमहाकाए, जहा तेयनिसग्गे, मसिमहिसामूसाकालए, नयणविसरो-सपुण्णे, अंजणपुंजनियरप्पगासे, रत्तच्छे, जमलजुयलंचलचलंतजीहे घरणियलवेणिभूए, उक्कडफुडकुडि-

लज्जितककलविविडफडाडोवकरणदण्डे, लोगाहारधम्ममाणधममंतघोसे, अणागलियचंडतिन्वरोसे, समुहिं तुरियं, चवलं धमधमंतदिट्ठीविसे सप्पे य परिवसति; मा णं तुब्भं सरीरगस्स वावत्ती भविस्सइ; ते मागंदियदारए दोच्चं पि तच्चं पि एवं वदति, वेउब्बियसमुग्घाएणं समोहणति, ताए उक्किट्ठाए लवणस-मुहं तिसत्तखुत्तो अणुपरियेदुं पयत्ता यावि होत्था ॥ सूत्रम्-८८ ॥

‘सकवयणसंदेसेणं’ति-शक्रवचनं चासौ सन्देशश्च-भाषकान्तरेण देशान्तरस्थस्य भणनं शक्रवचनमन्देशः तेन, अशुचिकं-अपवित्रं, समुद्रस्याशुद्धिमात्रकारकं पत्रादीति प्रक्रमः पूतिकं-जीर्णतया कृथितप्रायं, दुरभिगन्धं-दुष्टगन्धं किमुक्तं भवति? अचोक्षं अशुद्धं; ‘तिसत्तखुत्तो’ति-त्रिभिर्गुणिताः सप्त त्रिसप्त वाराः त्रिसप्तकृत्वः, एकविंशतिवारानित्यर्थः; ‘एयंसि अंतरंसि’ति-एतस्मिन्नवसरे विरहे वा, ‘उब्बिग्ग’ति-उद्विग्नो उद्वेगवन्तो, ‘उप्पिच्छ’चि-मीतो, पाठान्तरेण-उत्प्लुतो-भीतावेव; ‘उस्सुय’ति उत्सुकौ अस्मत्समागमनं प्रति, ‘तत्थ णं दो उदू’इत्यादि, तत्र-पौरस्त्यं वनखण्डे द्वौ क्रतू-कालविशेषौ सदा स्वाधीनौ-अस्तित्वेन स्वायत्तौ, तज्जन्यानां वनस्पतिविशेषपुष्पादीनां मद्भावात्, तद्यथा-प्रावृट्-वर्षारान्नश्च, आपाढआवणौ भाद्रपदाश्वयुजौ चेत्यर्थः, अनयोरेव रूपकालङ्कारेण वर्णनाय गीतिकाद्वयम्, ‘तत्थ उ’इत्यादि, तत्रैव पूर्ववनखण्डे नान्यत्रौदीच्ये पश्चिमे चेत्यर्थः, कन्दलानि च-प्रत्यग्रलताः सिलिन्ध्राश्च-भूमिस्फोटाः, अन्ये त्वाहुः-कन्दलग्रधानाः मिलिन्ध्रा-वृक्षविशेषा ये प्रावृषि पुष्यन्ति, सितकुसुमाश्च भवन्ति त एव कुसुमिताः सन्तो दन्ता यस्य धवलत्वसाधर्म्यति सः कन्दलसिलिन्ध्रदन्तः, इह च मिलिन्ध्राणां कुसुमितत्वविशेषणं सामर्थ्याद् व्याख्यातं,

कुसुमाभावे तेषां प्रावृषोऽन्यत्रापि कालान्तरे सम्भवादिति, तथा 'निउरो'ति-वृक्षविशेषः, तस्य यानि वरपुष्पाणि तान्येव पीवरः-स्थूरः करो यस्य स तथा, कुटजार्जुननीपा-वृक्षविशेषास्तत् पुष्पाणि कुटजार्जुननीपानि तान्येव सुरभिदानं-सुगन्धिमदजलं यस्य स तथा, प्रावृट् ऋतुरेव गजवरः प्रावृट् ऋतुगजवरः स्वाधीनः, इह सिलिन्ध्रादिवनस्पतीनां कालान्तराकृतकुसुमानां सदाकुसुमितानां भावादात्मवशोऽस्तीति भावः ॥ १ ॥ तथा तत्रैव वनखण्डे सुरगोपा-इन्द्रगोप-कामिधाना रक्तवर्णाः कीटास्त एव मणयः पद्मरागादयः तैर्विचित्रः-कर्तुरो यः स तथा, तथा ददुरकुलरसितं-मण्डूकसमूहरटितं तदेव उज्झररवो-निर्झरशब्दो यत्र स तथा, बर्हिणवृन्देन-शिखण्डिसमूहेन परिणतानि शिखराणि ऋतुपक्षे वृक्षसम्बन्धीनि पर्वतपक्षे कूटानि यत्र स तथा वर्षाशत्रुऋतुरेव पर्वत इति विग्रहः, स्वाधीनः-स्वायत्तस्वदर्मणां सर्वदा तत्र भावादिति ॥ २ ॥ 'वावीसु'इत्यादि प्रथमाध्ययनवत्, 'सरजो हेमंतो य'ति-कार्तिकमार्गशीर्षौ पौषमाघौ चेत्यर्थः इहापि गीतिकाद्वयं-'तत्थ उ'इत्यादि, तत्रैव सनो-वल्लकप्रधानो वनस्पतिविशेषः सप्तपर्णः-सप्तच्छदस्तयोः पुष्पाणि सनसप्तपर्णानि तान्येव ककुदं-स्कन्धदेशविशेषो यस्य स तथा, नीलोत्पलपद्मनलिनानि-जलजकुसुमविशेषास्तान्येव शृङ्गे यस्य स तथा, सारसाश्रकवाकाश-पक्षिविशेषास्तेषां 'रचियं'ति-रुतं तदेव घोषो-नर्दितं यस्य स तथा शरहृदुरेव गोपतिः-गवेन्द्रः शरहृदुगोपतिः स्वाधीनः ॥ १ ॥ तत्रैव तत्र वनखण्डे सितानि यानि कुन्दानि-कुन्दाभिधानवनस्पतिकुसुमानि तान्येव धवलज्ज्योत्स्ना-चन्द्रिका यस्य स तथा, पाठान्तरेण-सितकुन्दविमलज्योत्स्नो'ति स्पष्टं, कुसुमितो यो लोत्रवनखण्डः स एव मण्डलतलं-विम्बं यस्य स तथा, तुषारं-हिमं तत्प्रधानाः या उदकधारा-उदकबिन्दुप्रवाहास्ता एव यीवराः-

स्थूलाः कराः-किरणा यस्य स तथा, हेमन्तऋतुरेव शशी-चन्द्र इति विग्रहः स्वाधीनः ॥ २ ॥ तथैव 'वसन्ते गिम्हे
 य' इति-फाल्गुनचैत्रौ वैशाखज्येष्ठौ चैत्यर्थः, 'तत्थ उ' इत्यादि, गीतिकाद्वयं, तत्र च सहकाराणि-चतुष्टयाणि तान्येव
 चारुहरी यस्य स तथा, किशुकानि-पलाशस्य कुसुमानि कर्णिकारस्य अशोकानि चाशोकस्य तान्येव मुकुट-
 किरीटं यस्य स तथा, उच्छिद्रतं-उन्नतं तिलकयकुलानि-तिलकयकुलसुमानि तान्येवातपत्रं-छत्रं यस्य स तथा, यमन्त
 ऋतुर्नरपतिः स्वाधीनः प्रतीतम् ॥ १ ॥ तत्र च पाटलाशिरीषाणि-पाटलाशिरीषकुसुमानि तान्येव सलिलं यत्र स तथा मल्लिका-
 विचकिलो वामन्तिका-लताविशेषः तत्कुसुमानि मल्लिकावासन्तिकाणि तान्येव धवला-सिता वेला-जलवृद्धिर्यस्य स तथा,
 शीतलः सुरभिश्च योऽनिलो-वायुः स एव मकरचरितं यत्र स तथा, इह चानिलशब्दस्य अकारलोपः प्राकृतत्वात् 'अरण्यं
 रणं अलायं लाउय' मित्यादिवत्, श्रीमन्ऋतुसागरः स्वाधीन इति । 'उग्गचिसे' इत्यादि उग्रं दुर्जरस्याद्विषं यस्य स
 उग्रविषः, एवं सर्वत्र, नवरं चण्डं ह्यगिति व्यापकत्वात्, पाठान्तरे तु- 'मोगचिसे' इति तत्र मोगः शरीरं स एव विषं
 यस्येति, घोरं परम्परया पुरुषसहस्रस्यापि घातकत्वात्, महत् जम्बूद्वीपप्रमाणशरीरस्यापि विषतयाऽऽभवनात्, कायान्-
 शरीराणि शेषाहीनामतिक्रान्तोऽतिकायः, अत एव महाकायः, 'जहा तेयनिसग्गे' चि-शेषविशेषणानि यथा गोशालक-
 चरिते तथेहाध्येतव्यानीत्यर्थः, तानि चैतानि 'मस्मिन्हिसमूसाकालगे' मपी च महिपथ मूपा च-स्वर्णादितापन-
 माजनविशेष इति द्वन्द्वः एता इव कालको यः स तथा, 'नयणचिसरोसपुण्णो' नयनविषेण-दृष्टिविषेण रोपेण च पूर्ण
 इत्यर्थः, 'अंजणपुंजनिगरप्पगासे' कञ्जलपुञ्जानां निकर इव प्रकाशते यः स तथा, 'रस्तच्छे जंमलजुयलचंचलचलं-

तजीहे' यमलं-सहवर्चि युगलं-द्वयं चञ्चलं च यथा भवत्येवं चलन्त्योः-अतिचपलयोर्जिह्वयोर्यस्य स तथा, 'धरणि तल-
वेणिभूए' धरणी तलस्य वेणीभूतो-वनिताशिरमः केशवन्धविशेष इव यः कृष्णत्वदीर्घत्वश्लक्ष्णत्वपथाद्भागत्वादिसाधर्म्यात् स
तथा, 'उक्कडफुडकुडिलजडिलकक्खडचिगडफडाडोवकरणदब्धे' उक्कटो बलवताऽन्येनाध्वंसनीयत्वात् स्फुटो-व्यक्तः
ग्रयत्नविहितत्वात् कुटिलः-तत्स्वरूपत्वात् जटिलः-स्कन्धदेशे केसरिणामिवाहीनो केसरसद्भावात् कर्कशो-निष्ठुरो बलवत्त्वात्
विकटश्च-विस्तीर्णो यः स्फुटाटोपः-फणांसंभ्रमः तत्करणे दक्षो यः स तथा, 'लोहागरधम्ममाणधमधम्मंतयोसे' -
लोहाकरे ध्मापमानं-अग्निना ताप्यमानं लोहमिति गम्यते, तस्यैव यद्धमध्मायमानो-धमधमेतिवर्णव्यक्तिमिवोत्पादयन्
घोषः-शब्दो यस्य स तथा, 'अणागलियचंडनिव्वरोसे' -अनर्गलितः-अनिवारितोऽनाकलितो या-अप्रमेयश्चण्डतीव्रः-
अत्यर्थतीव्रो रोपो यस्य स तथेति, 'समुहिं तुरियं चवलं धमंतं'ति शुनो मुखं श्वमुखं तस्यैवाचरणं श्वमुखि-कौलेयकस्यैव
भयणतां त्वरितचपलं-अतिचटुलतया धमन्-शब्दं कुर्वन्नित्यर्थः ।

तए नं ते मागंदियदारया तओ मुहुत्तंतरस्स पासायवडिंसए सहं वा, रतिं वा, धितिं वा, अलम-
माणा अणमणं एवं वदासी-एवं खलु देवा० !, रयणदीवदेवया अम्हे एवं वदासी-एवं खलु अहं सक्क-
वयणसंदेसेणं मुट्टिएणं लवणाहिवइणा जाव चावत्ती भविस्सइ, तं सेयं खलु अमहं देवाणुप्पिया !, पुर-
च्छिमिल्ले वणसंहं गमित्तए, अणमणस्स एयमटं पडिसुणेंति२, जेणेव पुरच्छिमिल्ले, वणसंहं, तेणेव
उवागच्छंति२, तत्थ नं वाचीसु य जाव अभिरममाणा आलीयरएसु य जाव विहरंति; तते नं ते मागं-

दियदारया तत्थवि सइं वा जाव अलभमाणा, जेणेव उत्तरिल्ले वणसंडे, तेणेव उवा० २, तत्थ णं चावीसु
 य जाव जालीयरएसु य विहरंति; तत्ते णं ते मागंदियदारया तत्थवि मत्ति वा जाव अलभ० जेणेव
 पच्चत्थिमिल्ले वणसंडे, तेणेव उवा० २ जाव विहरति; तत्ते णं ते मागंदिय० तत्थवि मत्ति वा जाव अलभ०
 अण्णमणं, एवं वदासी-एवं खलु देवा० !, अम्हे रयणदीवदेवया एवं वयासी-एवं खलु अहं देवाणु-
 र्पिया !, सक्कस्स वयणसंदेसेणं सुट्टिएण लवणाहिवइणा जाव मा णं तुभं सरीरगस्स वावत्ती भवि-
 स्सति, तं भवियञ्चं एत्थ कारणेणं, तं सेयं खलु अम्हं दक्खिणिहं वणसंडं गमित्तए त्तिकट्टु अण्णम-
 णस्स एतमट्ठं पडिसुणेंति२, जेणेव दक्खिणिहं वणसंडे, तेणेव पहरित्थ गमणाए; तत्ते णं गंधे निद्धाति
 से जहा नामए अहिमडेति वा जाव अणिट्ठतराए चेव, तत्ते णं ते मागंदियदारया तेणं असुमेणं गंधेणं
 अभिभूया समाणा सएहिं२ उत्तरिल्लेहिं आसातिं पिहेंति२, जेणेव दक्खिणिहं वणसंडे तेणेव उवागया,
 तत्थ णं महं एगं आघातणं पासंति२; अट्ठियरासिसतसंकुलं, भीमदरिसणिज्जं, एगं च तत्थ सूलाइतयं,
 पुरिसं, कलुणातिं विस्सरातिं कट्ठातिं कुञ्चमाणं पासंति; भीता जाव संजातभया जेणेव से सूलाति-
 यपुरिसे तेणेव उवागच्छंति२, तं सूलाइयं एवं वदासी-एस णं दे० ! कस्साघयणे तुमं च णं के कओ
 वा, इहं हव्वमागए केण वा इमेयारूवं आवतिं पाविए !; तत्ते णं से सूलातियए पुरिसे मागंदियदारए

एवं वदासी-एस णं देवाणु० ? रयणदीवदेवयाए आघयणे अहणं देवाणुप्पिया ! जंघुदीवाओ दीवाओ, भारहाओ वासाओ, कागंदीए आसवाणियए, विपुलं पणियमंडमायाए पोतवहणेणं लवणसमुदं ओयाए, तते णं अहं पोयवहणविवत्तीए निव्वुडुभंडसारे एगं फलगवंडं आसाएमि; तते णं अहं उवुज्झमाणे२; रयणदीवतेणं संबूढे, तते णं सा रयणदीवदेवया ममं ओहिणा पासइ२, ममं गेणइ२, ममं सद्धिं विपु-
लाति भोगभोगातिं मुंजमाणी विहरति; तते णं सा रयणदीवदेवया अण्णदा कयाई अहालहुसंगंसि अवराहंसि परिकुविया समाणी ममं एतारूवं आवतिं पावेइ, तं ण णज्जति णं देवा० !, तुमंहं पि इमेसि सरीरगाणं का मण्णे आवती भविस्सइ ?, तते णं ते मागंदियदारया तस्स सूलाइयगस्स अंतिए एयमत्यं सोचा, णिसम्म, बलियतरं भीया जाव संजायभया सूलाइतयं पुरिसं एवं व०-कहणं देवाणु० !, अम्हे रतणदीवदेवयाए हत्थाओ साहत्थिं णित्थेरिज्जामो ?, तते णं से सूलाइयए पुरिमे ते मागंदिय० एवं वदासी-एस णं देवाणु० !, पुरच्छिमिल्ले वणसंढे सेलगस्स जक्खस्स जक्खाययणे सेलए नामं आसरूव-
धारी जक्खे परिवसति, तए णं से सेलए जक्खे चोदमट्टमुद्धिपुण्णमासिणीसु आगयसमए पत्तसमये महया २ सहेणं एवं वदति-कं तारयामि !, कं पालयामि ?; तं गच्छइ, णं तुम्हे देवा० !, पुरच्छिमिल्ले वणसंढं सेलगस्स जक्खस्स महरिदं पुप्फचणियं करेइ२, जण्णुपायवडिया पंजलिउडा विणएणं यज्जुवा-
समाणा चिट्ठइ, जोहे णं से सेलए जक्खे आगतसमए पत्तसमए एवं वदेज्जा-कं तारयामि ?, कं पाल-

एवं षट्पासी-जणं देवानु० ! बहसंति तस्स णं उववायवयणणिदेसे चिट्ठिस्सामो, तते णं से सेलए जग्गे उत्तरपुरच्छिमं दिसीभागं अवक्कमतिर, वेउव्वियसमुग्घाणं समोहणतिर, संवेज्जातिं जोयणाइं दंठं निस्सरइ, दोवंपि तवंपि वेउव्वियसमु० २, एगं महं आसरूवं विउव्वइर, ते मागंदियदारए एवं वदामी-हं भो मागंदिया !, आरुहं णं देवानुप्पिया !, मम पिट्ठसि, तते णं ते मागंदिय०, हट्ठ०, सेल-गस्स जग्गस्स पणामं करेतिर, सेलगस्स पिट्ठिं दुरुद्धा; तते णं से सेलए ते मागंदिय०, दुरुद्धे जाणित्ता, सत्तट्ठतालप्पमाणमेत्ताति उट्ठं चेह्मासं उप्पयति, उप्पइत्ता य ताए उक्किट्ठाए, तुरियाए, देवयाए, लवण-ममुहं मज्झमज्जेणं, जेणेय जंयुद्दीवे दीवे, जेणेय भारहे, जेणेय चंपा नयरी, तेणेव पहारेत्थ गमणाए ॥ सूत्रम् १० ॥ तते णं सा रयणदीवदेवया लवणसमुहं तिसत्तखुत्तो अणुपरियट्ठति, जं तत्थ तणं वा जाय एहेति, जेणेय पासायवट्ठंमए तेणेय उवागच्छतिर, ते मागंदिया पासायवट्ठिसए अपासमाणी जेणेय पुरच्छिमिहे यणसंठे जाय सन्वतो समंता मग्गणगवेसणं करेतिर, तेसिं मागंदियदारगाणं कच्छइ सुतिं वा ३, अलममाणी जेणेय उत्तरिहे एवं चेव पच्चिथिमिल्लेवि जाव अपासमाणी ओहिं पउंजति; ते मागंदियदारए मेलणं मट्ठिं लवणसमुहं मज्झमज्जेणं धीहवयमाणेर, पासतिर, आसुरुत्ता असिम्बेहुगं मेण्हतिर, मत्तट्ठ जाय उप्पयतिर, ताए उक्किट्ठाए जेणेव मागंदिय० तेणेव उवा० २, एवं व०-हं भो मागं-

दिय० अप्पत्थियपत्थिया किणं तुब्भे जाणह ममं विप्पजहाय सेलएणं जक्खेणं सद्धिं लवणसमुद्धं मज्झं-
 मज्झेणं, वीतीवयमाणा !; तं एवमवि गए जह णं तुब्भे ममं अवयक्खह तो भे अत्थि जीवियं, अहण्णं
 णावयक्खह तो भे इमेणं नीलुप्पलगवल जाव एडेमि, तत्ते णं ते मागंदियदारया रयणदीवदेवयाए अंतिए
 एयमट्टं सो०, णिस०; अभीया, अतत्था, अणुब्बिग्गा, अक्खुभिया, असंभंता, रयणदीवदेवयाए एयमट्टं
 नो आढंति, नो परि०, णो अवयक्खंति; अणाहायमाणा अपरि०, अणवयक्खमाणा सेलएण जक्खेण
 सद्धिं लवणसमुद्धं मज्झंमज्झेणं वीतिवयंति; तत्ते णं सा रयणदीवदेवया ते मागंदिया जाहे नो संचाएति,
 यद्धिं पडिलोमेहि य, उवसग्गेहि य, चालित्तए वा, खोभित्तए वा, विपरिणामित्तए वा, लोभित्तए वा,
 ताहे महुरेहि सिगारेहि य, कलुणेहि य, उवसग्गेहि य, उवसग्गेउं पयत्ता यावि होत्था; हं भो मागं-
 दियदारगा !, जत्ति णं तुब्भेहि देवाणुप्पिया !, मए सद्धिं हसियाणि य, रमियाणि य, ललियाणि य,
 कीलियाणि य, हिडियाणि य, मोहियाणि य; ताहे णं तुब्भे सव्वान्ति अगणेमाणा ममं विप्पजहाय
 सेलएणं सद्धिं लवणसमुद्धं मज्झंमज्झेणं वीहवयह; तत्ते णं सा रयणदीवदेवया जिणरक्खियस्स मणं
 ओहिणा आभाएति आभोएत्ता एवं वदासी-णिचंडपिय णं अहं जिणपालियस्स अणिट्ठा ५ निचं मम
 जिणपालिए अणिट्ठे ५ निचंपिय णं अहं जिणरक्खियस्स इट्ठा ५ निचंपिय णं ममं जिणरक्खिए इट्ठे ५,
 जत्ति णं ममं जिणपालिए रोयमाणीं, कंदमाणीं, सोयमाणीं, तिप्पमाणीं, विलवमाणीं, णावयक्खति

किष्णं तुमं जिणरक्खिया !, ममं रोयमणिं जाव णावयक्खसि ?; तते णं-“ सा पवरयणदीवस्स देवया ओहिणा उ जिणरक्खियस्स मणं । नाऊण वधनिमित्तं उवरि मागंदियदारगणं दोणहंपि ॥ १ ॥ ” दोसकलिया सललियं णाणाविहचुण्णवासमीसं (सियं) दिव्वं । धाणमणनिव्वुइकरं सव्वोउयसुरभिकुसु-
मवुट्ठिं पमुंचमाणी ॥ २ ॥ णाणामणिक्कणगरयणधंटियिस्खिक्खिणिजेऊरमेहलभूसणरवेणं । दिसाओ, विदि-
साओ पूरयंती वयणमिणं वेति सा सकलुसा ॥ ३ ॥ होल वसुल गोल णाह दइत पिय रमण कंत सामिय
णिग्घिण णित्थक्क । छिण्ण णिक्खि अक्कयलुय सिट्ठिलभाव निहल्ल लुक्ख अकलुण जिणरक्खिय मज्झं
हिययरक्खगा ! ॥ ४ ॥ णहु जुल्लसि एक्खियं अणाहं अयंधवं तुज्झ च्लणओवायकारियं उज्झउं महणं ।
गुणसंकर ! अहं तुमे विट्ठणा ण समत्थावि जीविउं ग्वणंपि ॥ ५ ॥ इमस्स उ अणेगझसमगरविविघसा-
वयसयाउलघरस्स ! रयणागरस्स मज्झे अप्पाणं वहेमि तुज्झ पुरओ एहि णियत्ताहि जइसि कुविओ
खमाहि एक्कावराहं मे ॥ ६ ॥ तुज्झ य विगयघणाविमलससिमंडलगारसस्सिरीयं सारयनवकमलकुसुद-
कुवलयविमलदलनिकरसरिसिन्नं । नयणं वयणं पिवासागयाए सद्धा मे पेच्छिउं जे अवलोएहि ता
इओ ममं णाह जा ते पेच्छामि वयणकमलं ॥ ७ ॥ एवं सप्पणयसरलमहुरातिं पुणो २ कलुणाइं वय-
णातिं जंपमाणी सा पावा मग्गओ समणोह पावहियया ॥ ८ ॥ ” तते णं से जिणरक्खिए च्लमणे
तेणेव भूसणरवेणं कण्णसुहमणोहरेणं तेहि य सप्पणयसरलमहुरभणिएहिं संजायविउणराए रयणदी-

चरस देवयाए तीसे सुंदरथणजहणवयणकरचरणनयणलावन्नरूवजोन्वणसिरिं च दिव्वं सरभसउवगू-
 हियाइं जातिं विव्वोयविलसियाणि य विहसियसकडक्खदिट्ठिनिस्ससियमलियउवललियठियगमणपण-
 यखिज्जियपासादियाणि य सरमाणे रागमोहियमई अवसे कम्मवसगए अवयक्खति मग्गतो सविलियं,
 तते णं जिणरक्खियं समुप्पन्नकलुणभावं मच्चुगलत्थल्लणोहियमइं अवयक्खंतं तहेव जक्खे य सेलए
 जाणिऊण सणियं२ उन्विहति नियगपिट्ठाहि विगयसत्थं, तते णं सा रयणदीवदेवया निस्संसा कलुणं
 जिणरक्खियं सकलुसा सेलगपिट्ठाहि उवयंतं दास ! मओसिस्ति जंपमाणी अप्पत्तं सागरसलिलं गेण्हिय
 दाहाहिं आरसंतं उहुं उन्विहति, अंयरतले ओवयमाणं च मंडलगगेण पडिच्छिता नीलुप्पलगवलअय-
 सिप्पगासेण असिखरेणं खंडाखंडिं करेति २ तत्थ विलवमाणं तस्स य सरसवहियस्स घेत्तुण अंगमंगतिं
 सरुहिराइं उक्खित्तचलिं चउदिसिं करेति सा पंजली पहिट्ठा ॥ सूत्रम् ९१ ॥ एवामेव समणाउसो !, जो
 अम्मं निगंगाण वा २, अंतिए पव्वतिए समाणे पुणरवि माणुस्सए कामभोगे आसायति, पत्थयति,
 पीहेति, अभिलसति; से णं इह भवे चेव चहूणं समणाणं ४, जाव संसारं अणुपरियट्ठिस्सति; जहा वा
 से जिणरक्खिए-“ छलओ अवयक्खंतो निरावयक्खो गओ अविग्गेणं । तम्हा पवयणसारं निरावय-
 क्खेण भवियव्वं ॥ १ ॥ भोगे अवयक्खंता पडंति संसारसायरे घोरे । भोगेहिं निरवयक्खत्वा तरंति संसा-
 रकंतारं ॥ २ ॥ (सूत्रम् ९२) तते णं सा रयणदीवदेवया जेणेव जिणपल्लिए तेणेव उवा० बहूहिं अणुलो-

मेदि य, पडिलोमेदि य, न्वरमदुरसिगारेहि कळुणेहि य, उवसग्गेहि य, जाहे नो संचाएह, चालित्तए वा,
 लोभि०, विष्प०, ताहे संता, तंता, परितंता, निव्विणणा, समाणा जामेव दिसि पाउ० तामेव दिसं पडि-
 गया, तते णं मे सेलए जक्खे जिणपालिएण सद्धि लवणसमुदं मज्झमज्जेणं वीतीवयति२, जेणेव चंपा-
 नगरी, तेणेव उवागच्छति २, चंपाए नयरीए अगुल्लाणंसि जिणपालियं पढातो ओयारेति२, एवं व०-एस
 णं देवा० !, चंपानयरी दीसति त्तिक्कु जिणपालियं आपुच्छति २, जामेव दिसि पाउब्भूए, तामेव दिसि
 पडिगए ॥ सूत्रम् १३ ॥ तते णं जिलपालिए चंपं अणुपविसति २, जेणेव सए गिहे, जेणेव अम्मापियरो,
 तेणेव उवागच्छइ२, अम्मापिऊणं रोयमाणे जाव विलवमाणे जिणरक्खियवावत्ति निवेदेति, तते णं
 जिणपालिए अम्मापियरो भित्तणाति जाव परियणेणं सद्धि रोयमाणानि वहुइं लोइयाइं मयक्किचाइं
 करेति२, काळेणं चिगतसोया जाया; तते णं जिणपालियं अन्नया कयाइ सुहासणवरगंतं अम्मापियरो
 पयं वदासी-कहणं पुत्ता ! जिणरक्खिए कालगए !, तते णं से जिणपालिए अम्मापिऊणं लवणसमुदो-
 त्तरं च कालिययायसमुत्थणं पोतयहणविवत्ति च फलहव्हंडासातणं च रयणदीवुत्तरं च रयणदीवदेव-
 यागिहं च भोगविमूहं च रयणदीवदेवया अप्पाहणं च सूलाइयपुरिसदरिसणं च सेलगजक्खआरुहणं च
 रयणदीयदेवयाउयसगं च जिणरक्खियविवत्ति च लवणसमुदउत्तरणं च चंपागमणं च सेलगजक्खआ-
 पुच्छणं च जहाम्मयमवितहमसंदिदं परिकहेति, तते णं जिणपालिए जाव अप्पसोणे जाव विपुलाति

भोगभोगां मुजमाणे विहरति ॥ सूत्रम् ९४ ॥ तेणं कालेणं २, समणे०, समोसडे, धम्मं सोचा, पञ्च-
 तिण, एक्कारसंगवी, मासिएणं, सोहम्ममे कप्पे, दो सागरोधमे; महाविदेहे सिञ्जिहिति । एवामेव समणा-
 उसो ! जाव माणुस्सए कामभोए णो पुणरवि आसाति, से णं जाव वीतिवत्तिस्सति, जहा वा से जिण-
 पाणि । एवं खलु जंघु !, समणेणं भगवया नवमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते त्तिवमि ॥ सूत्रम्
 ॥ ९५ ॥ नवमं अज्झयणं समत्तं ॥ 'सइं व' ति-सुखलक्षणफलवदुलतां स्मृतिं या स्मरणं अतिव्याकुलचित्ततया न
 लभते स्म, रति-चित्तरमणं, 'धिइं व' ति-धृतिं चित्तस्यास्थयमिति, 'आसयाइं' ति-आसे-मुखे, 'पिहिंति' ति-पिधन्तः-
 स्थगयन्तः, 'आघयणं' ति-वधस्थानं, 'सूलाइयगं' ति-शूलिकाभिन्नं, 'कलुणाइं' ति-करुणजनकत्वात्, 'कट्ठाइं' ति-
 कटं-दुःखं तत्प्रभवत्वात्, 'विस्सराइं' ति-विरुपशब्दस्वरूपत्वात् वचनानीति गम्यते, 'कूजन्तं'-अव्यक्तं शब्दायमानं,
 'काकंदीए' ति-काकन्दीनगरी तद्भयः, 'ओघाए' ति-उपायातः-उपागतः, 'अहालहुस्सगंसि' ति-यथाप्रकारे लघु-
 स्वरूपे 'उद्धिहु' ति-अनायासा, 'आगयस्समए' ति आमनीभूतोऽयसरो-यस्य स इत्यर्थः, प्राप्तस्तु साक्षादेव, 'हत्थाओ' ति-
 हस्ताद् ग्रहणप्रवृत्तात्, 'साहत्तिं' ति-सहस्तेन, 'सिगारेहिं' ति-शृङ्गारसोपेतैः कामोत्कोचकैः करुणैस्तथैव, उपमगैः-
 उपद्रवैर्वचनचेष्टाविशेषरूपैः, 'अवयक्खह' -अपेक्षधं, 'मए सद्धि हसियाणि' इत्यादि; इह क्तप्रत्ययो भावे तस्य
 चोपाधिभेदेन भेदस्य विमथणाद् बहुवचनं, अन्यथा यद्युमाभ्या मया सद्धिं हमितं चेत्यादि वाच्यं स्यात्, तथा रतानि च
 अक्षादिभिः ललितानि च ईप्सितानि लीला वा, 'क्कीलियाणि य' ति-जलान्दोलनरुक्मीडादिभिः हिण्डितानि च वनादिषु

निहतानि मोहितानि च-निधुवनानि, एतच्च वाक्यं काकाऽध्येयं, ततः उपालम्भः प्रतीयते; 'तए नं सा रयणदीवे'त्यादि
सूत्रं वाचनान्तरे-रूपकविशेषद्वयभ्रान्तिं करोति, तथाहि-'सा पवररयणदीवस्स देवया ओहिणा उ जिणरक्खिअस्स
नाऊण वह्निमित्तं उवरि माइदिदारगाण दोणहं पि' इत्येकं, 'दोसकलिया सलीलयं नाणाविहचुणवास-
मीसियं दिव्वं घाणमणनिव्वुहकरं सव्वोउयसुरहिक्कुसुमवुट्टिकरं पमुंचमाणी' इति द्वितीयं; एवमन्यान्यपि
परिभाषनीयानि पद्यानि, पद्यबन्धं हि विना तुकारादिनिपातानां पादपूरणार्थानां निर्देशो न घटते, अपरिमितानि च छन्दः-
शास्त्राणीति, अर्थस्त्वेवम्-सा देवता जिनरक्षितस्य ज्ञात्वा भावमिति शेषो वधनिमित्तं तस्यैव, वचनमिदं ब्रवीति स्मेति
सम्बन्धः; 'दोसकलिय'ति-द्वेषयुक्ता 'सलीलयं'ति-सलीलं यथा भवतीत्यर्थः, 'चुणवास'ति-चूर्णलक्षणा वासाः चूर्ण-
वासाः तैर्मिश्रा या सा तथा तां दिव्यां घ्राणमनोनिवृत्तिकरीं सर्वतुकानां सुरभीणां च कुसुमानां या वृष्टिः सा तथा तां प्रमु-
ञ्चन्ती । तथा नानामणिकनकरत्नानां सम्बन्धीनि घण्टिकाश्च किङ्किण्यश्च-क्षुद्रघण्टिका नुपूरी च प्रतीतो मेखला च-रसना
एतल्लक्षणाणि यानि भूषणानि तेषां यो स्वस्तेन इति रूपकार्थं, 'दिसाओ विदिसाओ पूरयंती वयणमिणं वेइ य'ति
दिशो निदिशश्च पूरयन्ती वचनमिदं वक्ष्यमाणं ब्रवीति सा देवता, 'सकलुस'ति-सह कलुषेण पापेन वर्तते या सा तथेति
तृतीयं । हे हो (हा)ल हे वसुल हे गोल एतानि च पदानि नानादेशापेक्षया पुरुषाधामन्त्रणवचनानि गौरवकुत्सादिगर्भाणि
वर्चन्ते, हो (हा)ल इति दशवैकालिके होल इति दृश्यते, तथा नाथ !-योगक्षेमकरिन् !, दयित !-वल्लभ !, रक्षित ! इति
या; प्रिय !-प्रेमकर्त्तः !, रमण-मर्त्तः !, कान्त !-कमनीय ! स्वामिक !-अधिपते !, निर्धुण !-निर्दय !, सखेहाया वियोग-

दुःस्थाया मम परित्यागात्, 'नित्यक्' 'त्ति-अननसरज्ञ अनुरक्ताया ममाकाण्डे एव त्यागादित्यदं, 'छिण्ण' 'त्ति-स्त्यान !, कठिन मदीयात्यन्तानुकूलचरिताद्रवीकृतहृदयत्वात् निष्कृप !, मम दुःखिताया अप्रतीकारात्, अकृतज्ञ !, मदीयोपकारस्या-
 नेपेक्षणात् शिथिलमात्र !, अरुस्माद् मम मोचनात् निर्लज्ज ! प्रतिपद्यत्यागात् ; रुक्ष !, लेहकार्यकिरणात् ; अरुण !, हे
 जिनरक्षित मम हृदयरक्षक !-वियोगदुःखेन शतधास्फुटतो हृदयस्य त्रायक पुनर्मम स्वीकरणत इत्यर्थः इति चतुर्थं, 'नहु' 'नैव
 युज्यसे-अर्हसि एककामनायामबान्धवा तव चलनोपपातकारिका-पादसेवाविधायिनीमुज्जितमधन्यामिति, इह च समानार्थनि-
 कशब्दोपादानेऽपि न पुनरुक्तदोषः सम्प्रमाप्तिवित्वात्, यदाह-"वक्ता हर्षभयादिभिराक्षिप्तमनाः स्तुवंस्तथा निन्दन् । यत्पद-
 मसकृद् ब्रूयात् तत्पुनरुक्तं न दोषाय ॥ १ ॥" इति अर्थं, हे गुणसंकर !-गुणसमुदायरूप !, हं इति अकारलोपदर्शनादहमिति
 दृश्य त्वया विहीना न समर्था जीवितं क्षणमपीति पञ्चमं । तथा 'हमस्स उ' 'त्ति-अस्य पुनः अनेके ये झपा-मत्स्या, मकरा-
 प्राहाः, विविधश्वापदाश्च-जलचरशुद्रसत्त्वरूपास्तेषां यानि श्रुतानि तेषामाकुलगृह आकीर्णगेहं झपादीनां वा सदा-नित्यं कुल-
 गृहमिव कुलगृह यः स तथा तस्येत्यदं, रत्नाकरस्य-समुद्रस्य मध्ये आत्मानं, 'चट्ठे' 'त्ति-हन्मि तव-भवतः पुरतः-अग्रतः
 तथा एहि निवर्त्तस्व, 'जहस्सि' 'त्ति-यदि भवसि कुपितः क्षमस्वैकापराधं त्वं मे इति षष्ठं । 'तुज्झ' 'य' 'त्ति-तत्र च विगतवधन
 विमल च यच्छिमिण्डलं तस्येवाकारो यस्य श्रिया च मह यद्वर्त्तते तत्तथा, पाठान्तरेण-विगतभनविमलशिमिण्डलेनोपमा
 यस्य सश्रीकं च यत्तत्तथा; शारदं-शरत्कालसम्भवं यन्नव-प्रत्यग्रं कमलं च-सूर्यबोध्यं कुमुदं च-चन्द्रबोध्यं कुवल्यं च-
 नीलोत्पलं तेषां यो दलनिकरः-दलवृन्दं तत्सदृशे नितरा मात इति-निभे च नयने यत्र तत्तथा, पाठान्तरेण-शारदनव-

कमलकुमुदं च ते विमुकुले च ते विकसिते शेषं तथैव, वदनं-मुखं प्रतीति वाक्यशेषः, पिपासागतायाः-मुखदर्शनजलपानेच्छया आयातायाः तां वा गतायाः-प्राप्तायाः कस्याः?-मे-मम श्रद्धा-अभिलाषः किं कर्तुं?-प्रेक्षितुं-अवलोकयितुं जे इति पादपूरणे निपातः, अलोक्य ता इति-ततस्तावदिति वा इतः-अस्यां दिशि मां नाथ जा इति-येन यावदिति वा ते-तत्र प्रेक्षे वदनकमल-मिति रूपकं ॥ ७ ॥ एवं सप्रणयानि-सखेहानीव सरलानि-सुखावगम्याभिधेयानि मधुराणि च-मापया कोमलानि यानि तानि तथा; तथा करुणानि-करुणोत्पादकत्वात् वचनानि जल्पन्ती सा पापा क्रियया मार्गतः-पृष्ठतः, समन्वेति-समनु-गच्छति पापहृदयेति ॥ ८ ॥ ततोऽसौ जिनरक्षितश्चलमनाः-अभ्युपगमाच्चलितचेताः 'अवयवस्वह'ति-सम्बन्धः, किंभूतः?-मञ्जावदिगुणरागः पूर्वकालापेक्षया, कस्यां?-रत्नद्वीपदेवतायां; केन कैश्चेत्याह-तेन च-पूर्वोक्तेन भूषणत्वेन कर्णसुखो मनोहरश्च यस्तेन तैश्च पूर्ववर्णितैः सप्रणयसरलमधुरमणितैः, तथा तस्या देवतायाः सुन्दरं यस्तनजघनवदनकरचरणनय-नानां लाङ्गणं-स्पृहणीयत्वं तच्च रूपं च-शरीरसुन्दरत्वं च यौवनं च-तारुण्यं तेषां या श्रीः-सम्पत् सा तथा तां च दिव्यां-देवमम्बन्निधनीं स्मरन्ति मम्बन्धः, तथा सरमसानि-सहर्षाणि यान्युपगूहितानि-आलिङ्गितानि तानि तथा 'विन्बोयक्ताः' स्त्रीचेष्टापिशेषाः, निलसितानि च-नेत्रविकारलक्षणानि च-तानि तथा, विहसितानि च-अर्द्धहसितादीनि, सकटाक्षाः-साया-इदृशनाः, दृष्टयो-विलोक्तानि निःश्रमिदानि च-कामक्रीडायाः समुद्भवानि मलितानि च-पुरुषामिलपणीययोपिदङ्गम-र्दनानि च पाठान्तरेण-मणितानि च-रत्नजितानि उपललितानि च-क्रीडितविशेषरूपाणि, पाठान्तरेण-ललितानि-ईप्सि-तानि क्रीडितानि वा स्थितानि च-स्वमन्त्रेषु उत्सृष्टमननादिषु वा अवस्थानानि गमनानि च-हंमगत्या चङ्क्रमणानि प्रण-

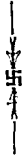
यखेदितानि च-प्रणयरोपणानि प्रसादितानि च-कोपप्रसादनानीति द्वन्द्वस्तानि च स्मरन्-चिन्तयन् रागमोहितमतिः अवश
 आत्मन इति गम्यते, कर्मवशं-कर्मणः पारतन्त्र्यं गतो यः स तथा, पाठान्तरे-कर्मवशात् वेगेन मोहस्य नडितो-विडम्बितो
 यः स कर्मवशवेगनडितः, 'अवद्वक्खइ'ति-अवेक्षते-निरीक्षते स्म मार्गतः-प्रुतोऽवलोकयति तामागच्छन्तीमित्यर्थः,
 'सवलियं'ति-सव्रीहं, सलज्जमित्यर्थः । 'मच्चुगलत्थल्लणोल्लियमइ'ति-सृत्युना-यमराधसेन 'गलत्थल्ला' हस्तेन गल-
 ग्रहणरूपा तथा नोदिता-स्वदेशगमनवैमुख्येन यमपुरीगमनाभिमुखीकृता मतिर्यस्य स तथा, तं अवेक्त्वमाणं तथैव यद्वस्तु
 शैलको भ्रात्या शूनैः२ 'उच्चिदइ'ति-उद्विजहाति-ऊर्द्धं क्षिपति, 'तदेव सणियं'-इत्येतत् पदद्वयं वाचनान्तरे-नोपलभ्यते
 निजरुष्टात् शरीरावयवविशेषात्, विगयसत्थं'ति-विगतस्वास्थ्यं पाठान्तरे-विगतश्रद्धो यक्षः शैलक इति, 'ओवयंतं'ति-
 अवपतन्तं, 'सरसयहियस्स'ति-सरसं-अभिमानसोपेतं वधितो-हृतो यः स तथा तस्य, अंगमंगाइ'ति-शरीरावय-
 वान्, 'उच्चिलत्तवलि'ति-उत्थिप्तः-ऊर्द्धं आकाशे क्षिप्तो न भूमिपट्टादिषु निवेशितो यो बलिः-देवतानामुपहारः स तथा
 तं चतुर्दिशं करोति, सा देवता 'पंजलि'ति-प्रकृताञ्जलिः प्रकृत्योपवती, 'एवमेवे'त्यादि, निगमनं; 'आसाय'ति-प्राप्ता-
 नाथयति भजते-अप्राप्तान् प्रार्थयते, ऋद्धिमन्तं याचते, स्पृहयति-अप्रार्थित एव यद्ययं श्रीमान् भोगान् मे ददाति तदा साधु
 भवति इत्येवंरूपां स्पृहां करोति, अभिलषति-दृष्टादृष्टेषु शब्दादिषु भोगेच्छां करोतीत्यर्थः, अत्रार्थे-'छल्लिउं' गाहा-छलितो-
 व्यंसितोऽनर्थं प्राप्तः 'अवकाहन्'-पथाद्भागमवलोकयन् जिनरक्षित इति प्रस्तुतमेव 'निरवयक्खो'-निस्वकाहः पथाद्भा-
 गमनवेक्षमाणस्तत्रिस्पृह इत्यर्थो गतः-स्वस्थानं प्राप्तोऽविघ्नो-अन्तरायाभावेन जिनपालित इति वक्ष्यमाणं; एष दृष्टान्ता-

नुवादो, दार्ष्टान्तिकस्त्वेवं-यस्मादेवं तस्मात् 'प्रवचनसारे'-चारित्र्ये लब्धे सतीति गम्यते, 'निरवकाङ्क्षेण'-परित्यक्तभोगान् प्रति निरपेक्षेण-अनमिलापवता भवितव्यमिति, 'भोगे' गाहा चारित्रं प्रतिपद्यापि भोगानवकाङ्क्षन्तः पतन्ति संसारसागरे घोरे जिनराक्षतवत्, इतरे तु तरन्ति जिनपालितवत् समुद्रमिति ॥ २ ॥ शेषं सूत्रसिद्धं ॥ इह विशेषोपनयमेवं वर्णयन्ति व्याख्यातारः-“जह रयणदीवदेवी तह एत्थं अविरई महापावा । जह लाहत्थी वणिपा तह सुहकामा इहं जीवा ॥ १ ॥ जह तेहि भीएहि दिट्ठो आघायमंडले पुरिसो । संसारदुक्खभीया पासंति तहेव धम्मकहं ॥ २ ॥ जह तेण तेसि कहिया देवी दुक्खाण कारणं घोरं । तत्तो चिय नित्थारो सेलगजक्खाओ नन्नत्तो ॥ ३ ॥ तह धम्मकही भन्नाण साहए दिट्ठअविरइसहावो । सयलदुहहेउभूओ विमया विरयंति जीवाणं ॥ ४ ॥ सत्ताणं दुहत्ताणं सरणं चरणं जिणिदपन्नचं । आणंदरूवनिन्वाणसाहणं तहय देसेइ ॥ ५ ॥ जह तेसि तरियव्वो रुदसमुदो तहेव संसारो । जह तेसि सगिहगमणं निन्वाणगमो तहा एत्थं ॥ ६ ॥ जह सेलगपिट्ठाओ भट्ठो देवीइ मोहियमईओ । सावयसहस्सपउरमि सायरे पाविओ निहणं ॥ ७ ॥ तह अविरईइ नडिओ

सा० १ यथा रत्नदीपदेवी तथात्राविरतिर्महापापा । यथा लाभार्थिनौ वणिजौ तथा सुखकामा इह जीवा ॥ १ ॥ यथा ताभ्या भीताभ्यां दृष्ट आघातमण्डले पुरूप । संसारदुःखभीता पश्यन्ति तथैव धर्मकथकं ॥ २ ॥ यथा तेन ताभ्यां कथिता दुःखानां घोर कारण देवी । तत एव शैलकृत्य क्षात् निस्तारो नान्यस्मात् ॥ ३ ॥ तथा धर्मकथको भव्येभ्यः कथयेत् दृष्टमविरतिस्त्वभावम् । सकलदुःखहेतुभूत विषयेभ्यो विरमयन्ति जीवान् ॥ ४ ॥ सत्त्वानां दुःखार्त्तानां शरणं चरणं जिनेन्द्रप्रकृतं । आनन्दरूपनिर्वाणसाधनं तथैव दर्शयति ॥ ५ ॥ यथा ताभ्या तरणीयो रुद्र समुद्रस्तथैव संसार । यथा तयो स्वशृङ्गमन निर्वाणमन तथाऽत्र ॥ ६ ॥ यथा शैलकपुष्टात् भ्रष्टो देवीमोहितमतिक । व्यापदसहस्रप्रचुरं सागरे प्राप्नो विधनम् ॥ ७ ॥

चरणचुओ दुक्खसावयाइणो । निवडइ अपारसमारसायरे दारुणसरूवे ॥ ८ ॥ जह देवीए अक्खाहो पत्तो सट्ठाण जीविय-
सुहाइ । तह चरणट्ठिओ साहू अक्खोहो जाइ निव्वाणं ॥ ९ ॥ समाप्तमिदं नम्रमज्ञाताध्ययनविवरणम् ॥

॥ १०—श्रीचन्द्राख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ दशमं विव्रियते, अस्य चार्यं पूर्वेण सह सम्बन्धः—अनन्तराध्ययनेऽविरतिवशवर्त्यवशवर्त्तिनोरनर्थतराबुक्तौ, इह तु
गुणहानिवृद्धिलक्षणावनर्थाधौ प्रमाद्यप्रमादिनोरभिधीयेते इत्येवं सम्बद्धमिदम्—

जति ण भत्ते !, समणेणं० णवमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते, दसमस्स के अट्ठे० ?; एवं खलु
जंजू !, तेणं कालेणं २, रायगिहे नगरे सामी समोसडे, गोयमसामी एवं वदासी-कहणं भत्ते !, जीवा वड्ढुति
वा हायन्ति वा ? गो० !, से जहा नामए बहुलपक्खस्स पाडिक्काचंदे पुण्णिमाचंदं पणिहाय हीणो; वण्णेणं
हीणे, सोम्मयाए हीणे, निद्धयाए हीणे, कंतीए; एवं दित्तीए, जुत्तीए, छायाए, पभाए, ओयाए, लेस्साए,
मंडलेणं; तयाणंतरं च णं वीयाचंदे पाडिक्काचंदं पणिहाय हीणतराए वण्णेणं जाव मंडलेणं, तयाणंतरं च

सा० १ तथाऽविरत्या नदितश्चरणच्युतो दुःसधापदाकार्णे । निपतत्यपारससारसागरे दारुणस्वरूपे ॥ ८ ॥ यथा देव्याऽक्षोभ प्राप्त स्वस्थान
जोर्वितमुखानि च । तथा चरणस्थित साधुरक्षोभो याति निर्वाणम् ॥ ९ ॥

णं तन्निआचंदे यितियाचंदं पणिहाय हीणतराए वण्णेणं जाव, मंडलेणं, एवं खलु एएणं कमेणं परिहायमाणे २, जाव अमावससाचंदे चाउदसिचंदं पणिहाय नट्टे वण्णेणं जाव नट्टे मंडलेणं; एवामेव समणाउसो ! जो अम्हं निगंगो वा, निगंगो वा जाव पच्चइए समाणे हीणे खंतीए, एवं सुत्तीए, गुत्तीए, अज्जेवेणं, मदेवेणं, लाघवेणं, सच्चेणं, तवेणं, चियाए, अकिंचणयाए, बंभचेरवासेणं, तयाणंतरं च णं हीणे हीणतराए, खंतीए जाव हीणतराए बंभचेरवासेणं; एवं खलु एएणं कमेणं परिहायमाणे २, पट्टे खंतीए जाव पट्टे बंभचेरवासेणं, से जहा वा सुक्कपक्खस्स पडिवयाचंदे अमावासाए चंदं पणिहाय अहिए वण्णेणं जाव अहिए मंडलेणं, तयाणंतरं च णं विइयाचंदे पडिवयाचंदं पणिहाय अहियराए वण्णेणं जाव अहियतराए मंडलेणं; एवं खलु एएणं कमेणं परियुद्धमाणे २, जाव पुण्णिमाचंदे चाउदसि चंदं पणिहाय पडिपुण्णं वण्णेणं जाव पडिपुण्णे मंडलेणं; एवामेव समणाउसो ! जाव पच्चतिए समाणे अहिए, खंतीए, जाव बंभचेरवासेणं, तयाणंतरं च णं अहियराए खंतीए जाव बंभचेरवासेणं एवं खलु एएणं कमेणं परिवेद्धमाणे २, जाव पडिपुण्णे बंभचेरवासेणं; एवं खलु जीवा वडुंति वा, हायंति वा एवं खलु जंजू !, समणेणं भगवता महावीरेणं दसमस्स णायज्झयणस्स अपमट्टे पणत्ते तिथेमि ॥ सूत्रम्-९६ ॥ दसमं णायज्झयणं समत्तं ॥ १० ॥

मवं सुगमम्, नवरं जीवानां द्रव्यतोऽनन्तत्वेन प्रदेशतश्च प्रत्येकमसङ्ख्यातप्रदेशत्वेनावस्थितपरिमाणत्वात् वर्द्धन्ते गुणः हीयन्ते च तैरेव । अनन्तरनिर्देशत्वेन हानिमेव तावदाह-‘से जहे’त्यादि, ‘पणिहाए’ति-प्रणिवायापेक्ष्य, ‘वर्णेन’-

शुक्लतालक्षणेन, 'सौम्यतया'-सुखदर्शनीयतया, 'स्निग्धतया'-अरुक्षतया, 'कान्त्या'-कमनीयतया, 'दीर्घा'-दीपनेन, वस्तुप्रकाशनेनेत्यर्थः; 'जुत्तीय'चि-युक्त्या आकाशसंयोगेन, खण्डेन हि मण्डलेनाल्पतरमाकाशं युज्यते न पुनर्यावत्सम्पूनेन, 'छायया'-जलादौ प्रतिबिम्बलक्षणया शोभया वा, 'प्रभया'-उद्गमनसमये यद् द्युतिस्फुरणं तया, 'ओयाए'चि-ओजसा दाहापनयनादिस्वकार्यकरणशक्त्या, 'लेखया'-किरणरूपतया, 'मण्डलेन'-दृत्ततया; क्षान्त्यादिगुणदानिश्च कुशीलसंसर्गात्, सद्गुरूणामपर्युपासनात्, प्रतिदिनं प्रमादपदासेवनात्, तथाविधचारित्रावरणकर्मोदयाच्च भवतीति; गुणवृद्धिस्त्वेतद्विपर्ययादिति, एवं च हीयमानानां जीवानां न वाञ्छितस्य निर्वाणसुखस्यावाप्तिरित्येनर्थः; आह च-'चंदोबं कालपक्त्वे परिहाई पए पए पमायपरो । तह उग्घरविग्घरनिरंगणोवि न य इच्छियं लहइ ॥ १ ॥ "त्ति गुणैर्वर्द्धमानानां तु वाञ्छिता-र्यावाप्तेरर्थ इति, विशेषयोजना पुनरेवम्-"जहं चंदो तह साहू राहुवरोहो जहा तह पमाओ । वणाई गुणगणो जह तहा खमाई समणघम्मो ॥ २ ॥ पुण्णोवि पइदिणं जह हायंतो सबहा ससी नस्से । तह पुणचरित्तोऽविहु कुसीलसंसंगिमआईहि ॥ ३ ॥ जणियपमाओ साहू हायंतो पइदिणं खमाईहि । जायइ नट्टचरित्तो तत्तो दुक्खाइं पावेइ ॥ ४ ॥ तथा-'हीणगुणो-

त्यर्थः अ । सा० १ चन्द्र इव कृष्णपक्षे परिहीयते पदे पदे प्रमादपरः । तथा उद्ग्रहविग्रहनिरञ्जनोऽपि द्रव्यतो नेप्सितं लभते ॥ १ ॥ यथा बन्दस्तथा साधुः राहूपरोधो यथा तथा प्रमादः । वर्णादिर्गुणगणो यथा तथा क्षमादिः श्रमणधर्मः ॥ २ ॥ पूर्णोऽपि प्रतिदिनं यथा हीयमानः सर्वथा नश्यति दाशो । तथा पूर्णचारित्र्योऽपि कुशीलवंसर्गोदिभिः ॥ ३ ॥ जातप्रमादः साधुः प्रतिदिनं हीयमानः क्षमादिभिः । जायते नट्टचारित्रः ततो दुःखानि प्राप्नोति ॥ ४ ॥

જાવ ચિદંતિ, અપ્પેગતિયા દાવદવા રુક્ષા જુદા ઝોડા પરિસહિયપંદુપત્તપુષ્પફલા સુઠ્ઠરુક્ષલઓ વિવ
 મિલાયમાણા ૨, ચિદંતિ; એવામેવ સમણાડસો !, જે અમ્હં નિગંથો વા, નિગંથી વા જાવ પવ્વતિતે
 સમાળે વઢૂણં સમણાં ૪, સમ્મં સહતિ જાવ અહિયાસેતિ; વઢૂણં અણઠતિથયાણં, વઢૂણં ગિહત્થાણં નો
 સમ્મં સહતિ, જાવ નો અહિયાસેતિ એસ નં મણે પુરિસે દેસવિરાહણે પણત્તે સમણાડસો ! ! જયા નં
 સામુદ્દગા ઈસિં પુરેવાયા પચ્છાવાયા, મંદાવાયા મહાવાતા વાયંતિ, તદા નં વહેવે દાવદવા રુક્ષા જુણા
 ઝોડા જાવ મિલાયમાણા ૨, ચિદંતિ, અપ્પેગદ્દયા દાવદવા રુક્ષા પત્તિયા પુષ્પિયા જાવ ઉવસોભેમાણા ૨,
 ચિદંતિ; એવામેવ સમણાડસો !, જો અમ્હં નિગંથો વા, નિગંથી વા પવ્વતિએ સમાળે વઢૂણં અણઠતિથ-
 યાણં વઢૂણં ગિહત્થાણં સમ્મં સહતિ, વઢૂણં સમણાં ૪, નો સમ્મં સહતિ; એસ નં મણે પુરિસે દેસારાહણે
 પત્તે સમણાડસો ! ! જયા નં નો દીવિચગા નો સામુદ્દગા ઈસિં પુરેવાયા પચ્છાવાયા જાવ મહાવાયા તત્તે
 નં સવ્વે દાવદવા રુક્ષા જુણા ઝોડાં એવામેવ સમણાડસો ! જાવ પવ્વતિએ સમાળે વઢૂણં સમણાં ૨
 વઢૂણં અન્નઠતિથયગિહત્થાણં નો સમ્મં સહતિ, એસ નં મણે પુરિસે સવ્વવિરાહણે પણત્તે સમણાડસો !,
 જયા નં દીવિચગાવિ સામુદ્દગાવિ ઈસિં પુરેવાયા પચ્છાવાયા જાવ વાયંતિ તદા નં સવ્વે દાવદવા રુક્ષા
 પત્તિયા જાવ ચિદંતિ; એવામેવ સમણાડસો !, જે અમ્હં પવ્વતિએ સમાળે વઢૂણં સમણાં અન્નઠતિથ-
 યગિહત્થાણં સમ્મં સહતિ, એસ નં મણે પુરિસે સવ્વારાહણે પં !, એવં સ્વલુ ગો !, જીવા આરાહગા !

वा विराहगा वा भवति; एवं खलु जंबू !, समणेणं भगवयो एकारसमस्स अयमट्ठे पणत्ते त्तिवेमि
॥ सूत्रम्-९७ ॥ एकारसमं नायज्झयणं समत्तं ॥

सर्व सुगमं, नवरं आराधका ज्ञानादिमोक्षमार्गस्य विराधका अपि तस्यैव 'जया ण'मित्यादि; 'दीविच्चगा'-द्विप्या
द्वीपसम्भवा ईषत् पुरोवाताः-भनाक्-सस्नेहवाता इत्यर्थः, पूर्वदिक्सम्बन्धिनो वा, पथ्या वाता-वनस्पतीनां सामान्येन हिता
वायवः पश्चाद्वाता वा मन्दाः-शूनैः सञ्चारिणः महावाताः-उद्बलवाता वान्ति, तदा 'अप्येगड्ढय'ति-अप्येके केचनपि
स्तोका इत्यर्थः, 'जुण्ण'ति-जीर्णा इव जीर्णाः, श्लोढः-पत्रादिघाटनं, तद्योगात्तेऽपि श्लोढाः, अत एव परिश्रितानि कानि-
चिच्च पाण्डूनि पत्राणि पुष्पफलानि च येषां ते तथा शुष्कवृक्षक इव म्लायन्तस्तिष्ठन्ति इत्येव दृष्टान्तो, योजना त्वस्यैवं
'एवामेवे'त्यादि, 'अण्णउत्थियाणं'ति-अन्ययुधिकानां-तीर्थान्तिरीयाणां, कापिलादीनामित्यर्थः; दुर्वचनादीनुपसर्गान्
नो सम्यक् सहते इति, 'एस ण'ति-य एवंभूतः एष पुरुषो देशविराधको ज्ञानादिमोक्षमार्गस्य, इयमत्र विकल्पचतुष्टयेऽपि
भावना-यथा दानद्रव्यवृक्षसमूहः स्वभावतो द्वीपनायुभिः बहुतरदेशैः समृद्धिमनुभवति देशेन चासमृद्धिः १,
समृद्धवायुभिश्च देशैरसमृद्धि देशेन च समृद्धिम् २, उभयेपां च वायूनामभावे समृद्ध्यभावम् ३, उभयसद्भावे च सर्वतः समृद्धिम्
४; एवं क्रमेण साधुः कुतीर्थिकगृहस्थानां दुर्वचनादीन्यसहमानः क्षान्तिप्रधानस्य ज्ञानादिमोक्षमार्गस्य देशतो विरायनां
करोति, श्रमणादीनां बहुमानविषयाणां दुर्वचनादिधमणेन बहुतरदेशानामाराधनात् १, श्रमणादिदुर्वचनानां त्वसहने कुती-

१ या महावीरेण अ । २ यानेः ३ अ । अ ।

॥ १२-श्रीउदकारुयं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अधुना द्वादशं विव्रियते, अस्य चैवं सम्बन्धः-अनन्तरज्ञाते चारित्रधर्मस्य निराधकृत्यमाराधकत्वं चोक्तमिह तु चारित्राराधकत्वं प्रकृतिमलीमसानामपि भव्यानां सद्गुरुपरिकर्मणातो भवतीत्युदकोदाहरणेनाभिधीयते, इत्येवं सम्प्रदिमिदम्-

जति णं भंते !, समणेणं जाव संपत्तेणं एक्कारसमस्स नायज्झयणस्स, अयमं दारसमस्स णं नायज्झयणस्स के अट्ठे पं० ?; एवं खलु जंजू !, तेणं कालेणं २, चंपा नाम नयरी, पुण्णभेद्दे, जितसत्तू राया, धारिणी देवी, अदीणसत्तू नामं कुमारे जुवराया यावि होत्था, सुवुद्धी अमचे जाव रज्जधुराचित्तेणं समणो-वासए; तीसे णं चंपाए णयरीए, वहिया उत्तरपुरच्छिमेणं एगे परिहोदए यावि होत्था, मेयवसामंसरुहिर-पूयपडलपोच्चे, मयगकलेवरसंछण्णे, अमणुण्णे वण्णेणं जाव फासेणं; से जहा नामए अहिमडेति वा, गोमडेति वा जाव मयकुहियविणट्टकिमिणवावण्णदुरभिगंधे किमिजालाउले संसत्ते असुहविगययी भत्य-दरिसणिज्जे, भवेयारूवे सिया ? , णो इण्णट्ठे समट्ठे, एत्तो अणिट्ठतराए चेव जाव गंधेणं पणत्ते ॥ सूत्रम्-१८॥ तते णं से जितसत्तू राया, अण्णदा कदाइ एहाए कयचलिकम्मे जाव अप्पमहग्घा भरणांलंकियसरीरे बह्महिं राईसर जाव सत्थवाहपभित्तिहिं सट्ठि भोयणवेलाए सुहासणवरगए विपुलं असणं ४ जाव विहरति,

जिमितभुत्तुत्तरायए जाव सुहभूते तंसि चिपुलंसि असण ४, जाव जायविम्हए, ते बहवे ईसर जाव
पभितीए एवं वयासी-अहो णं देवा० !, इमे मणुणे असण ४, वणणे उववेए जाव फासेणं उववेते
अस्सायणिज्जे, विस्सायणिज्जे, पीणणिज्जे, दीवणिज्जे, दप्पणिज्जे, मयणिज्जे, धिहणिज्जे, सव्विययाय
पल्हायणिज्जे; तते णं ते बहवे ईसर जाव पभियओ जितसत्तु एवं व०-तहेव णं सामी !, जणं तुब्भे
वदह ! अहो णं इमे मणुणे असणं ४, वणणे उववेए जाव पल्हायणिज्जे; तते णं जितसत्तु सुबुद्धिं अमच्चं
एवं व०-अहो णं सुबुद्धी !, इमे मणुणे असणं ४, जाव पल्हायणिज्जे; तए णं सुबुद्धी जितसत्तुस्सेयमट्ठं
नो आदाइ जाव तुसिणीए संचिट्ठति, तते णं जितसत्तुणा सुबुद्धी दोच्चपि एवं वुत्ते समाणे जितसत्तुं
रायं एवं वदासी-नो खलु सामी !, अहं एयंसि मणुणंसि असण ४ केइ विम्हए, एवं खलु सामी !,
सुब्भिसद्दवि पुगला दुब्भिसद्दत्ताए परिणमंति, दुब्भिसद्दवि पोगला सुब्भिसद्दत्ताए परिणमंति; सुख-
वावि पोगला दुखत्ताए परिणमंति, दुखावि पोगला सुखत्ताए परिणमंति; सुब्भिभंगधावि पोगला
दुब्भिभंगत्ताए परिणमंति, दुब्भिभंगधावि पोगला सुब्भिभंगत्ताए परिणमंति; सुरसावि पोगला दुर-
सत्ताए परिणमंति, दुरसावि पोगला सुरसत्ताए परिणमंति; सुहफासावि पोगला दुहफासत्ताए परिण-
मंति, दुहफासावि पोगला सुहफासत्ताए परिणमंति; पओगवीससापरिणयावि य णं सामी !, पोगला
पणत्ता; तते णं से जितसत्तु सुबुद्धिस्स अमच्चस्स एवमातिक्खमाणस्स ४, एयमट्ठं नो आदाति, नो

परियाणई, तुसिणीए, संचिहई; तए णं से जितसत्तू अणणदा कदाई पहाई आसखंधवरगते महया भड-
 चङगरहआसवाहणियाए निज्जायमाणे तस्स फरिहोदगस्स अदूरसामंतेणं वीतीचयइ । तते णं जितसत्तू
 तस्स फरिहोदगस्स असुभेणं गंधेणं अभिभूते समाणे सएणं उत्तरिज्जेणं आसगं पिह्हेइ, एगंतं अवक्कमति,
 ते बह्वे ईसर जाव पभित्तिओ एवं वदासी-अहो णं देवाणुप्पिया इमे फरिहोदए ! अमणुण्णे वण्णेणं ४,
 से जहा नामए अहिमडेति वा जाव अमणामतराए चेव; तए णं ते बह्वे राइसरपभिइ जाव एवं व०-
 तहेव णं तं सामी !, जं णं तुम्हे एवं वयह, अहो णं इमे फरिहोदए अमणुण्णे वण्णेणं ४, से जहा णामए
 अहिमडे इ वा जाव अमणामतराए चेव, तए णं से जियसत्तू सुबुद्धिं अमच्चं एवं वदासी-अहो णं सुबुद्धी !
 इमे फरिहोदए अमणुण्णे वण्णेणं, से जहा नामए अहिमडेइ वा जाव अमणामतराए चेव, तए णं सुबुद्धी
 अमच्चं जाव तुसिणीए, संचिहई; तए णं से जियसत्तू राया सुबुद्धिं अमच्चं दोच्चं पि एवं व०-अहो णं
 तं चेव, तए णं से सुबुद्धी अमच्चं जियसत्तुणा रत्ता दोच्चं पि एवं वुत्ते समाणे एवं व०-नो खलु
 सामी !, अमहं एयंसि फरिहोदगंसि केइ विम्हए, एवं खलु सामी ! सुविभसद्दवि पोगगला दुविभसद्द-
 त्ताए परिणमंति, तं चेव जाव पओगवीससापरिणयावि यं सामी !, पोगगला पणणत्ता, तते णं जित-
 सत्तु सुबुद्धिं एवं चेव, मा णं तुमं देवाणु० !, अप्पाणं च परं च तदुभयं वा बइहि य असंभावुंभावणाहिं

मिच्छताभिनिवेशेण य बुग्गाहेमाणे बुग्गाएमाणे विहराहि, तते णं सुबुद्धिस्स इमेयारूवे अबन्धिणए ५,
 समुत्पज्जित्था-अहो णं जितसचू संते तच्चे तहिणए अवितहे सम्भूते जिणपणत्ते भावे णो उवलभति,
 तं सेयं ऋलु मम जितसत्तुस्स रण्णो संताणं तच्चाणं तहियाणं अवितहाणं सम्भूताणं जिणपणत्ताणं
 भावाणं अभिगमणट्ठयाए एयमट्ठं उवाइणावेत्तए, एवं संपेहेति २, पच्चतिएहि पुरिसेहि सद्धि अंतरा-
 वणाओ नयए घडयपडए पगेण्हति २, संझाकालसमयंसि पविरलमणुस्संसि णिसंतपडिनिस्तंसि जेणेव
 फरिहोदए तेणेव उवागए २, तं फरिहोदगं गेणहावेति २, नवएसु घडएसु गालावेति २, नवएसु घडएसु
 पक्खिवावेति २, लंछियमुद्धिते करावेति २, सत्तरत्तं परिवसावेति २, दोचंवि नवएसु घडएसु गालावेति,
 नयएसु घडएसु पक्खिवावेति २, सज्जक्खारं पक्खिवावेइ* लंछियमुद्धिते कारवेति २, सत्तरत्तं परिवसा-
 वेति २, तच्चं पि णवएसु घडएसु जाव संवसावेति, एवं खलुं एणं उवाणं अंतरा गलावेमाणे अंतरा
 पक्खिवावेमाणे अंतराय विपरिवसावेमाणे २, सत्त २, रातिदिया विपरिवसावेति; तते णं से फरिहोदए
 सत्तमसत्तयंसि परिणममाणंसि उदगरयणे जाए यावि होत्था, अच्छे, पत्थे, जच्चे, तणुए फलिह-
 वणाभे वण्णेणं उववेते ४, आसायणिज्जे जाव सव्विदियगायपल्हायणिज्जे; तते णं सुबुद्धी अमच्चे
 जेणेव से उदगरयणे तेणेव उवा० २, करयलंसि* आसावेति २, तं उदगरयणं वण्णेणं उववेयं ४, आसा-

एवं व०-एवं खलु सामी !, तुम्हे तथा मम एवमातिक्वमाणस्स ४, एतमट्ठं नो सद्वहह, तते णं मम इमे-
 यारूवे अब्भत्थिते ६, अहो णं जितसत्तू संते जाव भावे नो सद्वहति, नो पत्तियति, नो रोएति, तं सेयं खलु
 ममं जियमत्तुस्स रत्तो संताणं जाव सब्भूत्ताणं जिणपन्नत्ताणं भावाणं अभिगमणट्ठयाए एतमट्ठं उवाहणा-
 वेत्ताए, एवं संपेहेमि २, तं चेव जाव पाणियघरियं सदावेमि २, एवं वदामि-तुमं णं देवाणु० !, उदगरतणं
 जितसत्तुस्स रत्तो भोगणवेलाए उवणेहि, तं एएणं कारणेणं सामी !, एस से फरिहोदए । तते णं जितसत्तू
 राया सुबुद्धिस्स अमच्चस्स एवमातिक्वमाणस्स ४, एतमट्ठं नो सद्वहति ३, असद्वहमाणे ३, अब्भित-
 रट्ठाणिज्जे पुरिसे सदावेति २, एवं वदासी-गच्छह णं तुम्हे देवाणुप्पिया !, अंतरावणाओ नवघडए पडए
 य गेण्हह जाव उदगसंहारणिज्जेहि दब्बेहि संभारेह, तेऽवि तहेव संभारेति २, जितसत्तुस्स उवणेति; तते
 णं जितसत्तू राया तं उदगरयणं करयलंसि आसाएति, आसातणिज्जं जाव सन्विदियगायपल्हायणिज्जं
 जाणित्ता सुबुद्धिं अमच्चं मदावेति २, एवं व०-सुबुद्धी !, एए णं तुमे संता जाव भावा जिणवयणातो
 उवलद्धा !, तते णं सुबुद्धी जितसत्तुं एवं वदासी-एए णं सामी ! मए संता जाव भावा जिणवयणातो
 उवलद्धा, तते णं जितसत्तू सुबुद्धिं एवं व०-तं इच्छामि णं देवाणु० !, तव अंतिए जिणवयणं निसामेत्तए,
 तते णं सुबुद्धी जितसत्तुस्स विचित्तं केवलपन्नत्तं चाउज्जामं धम्मं परिकहेइ, तमाइक्वति जहा जीवा
 वज्झंति जाव पंच अनुव्वयाति, तते णं जितसत्तू सुबुद्धिस्स अंतिए धम्मं सोचा णिसम्म हट्ठं सुबुद्धिं

अमघं एवं व०-सद्दहामि णं देवाणुप्पिया !, निग्गंथं पावयणं ३, जाव से जहेयं तुब्भे वयह; तं इच्छामि
णं तव अंतिए पंचाणुव्वइयं सत्तसिक्खावइयं जाव उवसंपज्जित्तणं विहरित्तए, अहासुहं देवा० ! मा
पडिबंधं, तए णं से जियसत्तु सुबुद्धिस्स अमच्चस्स अंतिए पंचाणुव्वइयं जाव दुवालसविहं सावयधम्मं
पडिवज्जइ, तते णं जितसत्तु समणोवासए अभिगयजीवाजीवे जाव पडिलाभेमाणे विहरति । तेणं कालेणं
२, धेरागमणं, जियसत्तु राया सुबुद्धी य निग्गच्छति; सुबुद्धी धम्मं सोच्चा जं णवरं जियसत्तुं आपुच्छामि
जाव पव्वयामि, अहासुह देवा० !, तते णं सुबुद्धी जेणेव जितसत्तु तेणेव उवा० २ एवं व०-एवं खलु
सामी !, मए थेराणं अंतिए धम्मं निसन्ते सेऽविय धम्मं इच्छियपडिच्छिए ३; तए णं अहं सामी !,
संसारभउव्विग्गे भीए जाव इच्छामि णं तुब्भेहिं अब्भणुन्नाए स० जाव पव्वइत्तए, तते णं जितसत्तु
सुबुद्धि एवं व०-अच्छासु ताव देवाणु० ! कतिवयातिं चासाइं उरालातिं जाव भुंजमाणा ततो पच्छा
एगयओ थेराणं अंतिए भुंढे भवित्ता जाव पव्वइस्सामो, तते णं सुबुद्धी जितसत्तुस्स एयमट्ठं पडिसुणेति,
तते णं तस्स जितसत्तुस्स सुबुद्धीणा सद्धिं यिपुलाइं माणुस्स० पच्चणुब्भवमाणस्स दुवालस चासाइं वीत्तिक्कं-
ताइं तेणं कालेणं २, धेरागमणं, तते णं जितसत्तु धम्मं सोच्चा एवं जं नवरं देवा० !, सुबुद्धि आमंतेमि
जेट्ठपुत्तं रज्जे ठवेमि; तए णं तुब्भं जाव पव्वयामि, अहासुहं, तते णं जितसत्तु जेणेव सए गिहे तेणेव
उवा० २, सुबुद्धि सहावेति २, एवं वयासी-एवं खलु मए थेराणं जाव पव्वज्जामि, तुमं णं किं करेसि ?,

तते णं सुबुद्धी जितसत्तु एवं व०-जाव के० अन्ने आहारे वा जाव पव्वयामि, तं जति णं देवा० जाव पव्वयह गच्छह णं देवाणु० ! जेट्ठपुत्तं च कुडुंवे ठावेहि २, सीयं दुरुहित्ताणं ममं अंतिए सीया जाव पाउवभवेति; तते णं सुबुद्धीए सीया जाव पाउवभवइ, तते णं जितसत्तु कोडुं वियपुरिसे सदावेति २, एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० !, अदीणसत्तुस्स कुमारस्स रायाभिसेयं उवट्टवेह जाव अभिसिंचंति जाव पव्वतिए । तते णं जितसत्तु एक्कारस अंगाइं अहिज्जति, बहूणि वासाणि परियाओ मासियाए सिद्धे; तते णं सुबुद्धी एक्कारस अंगाइं अ० बहूणि वासाणि जाव सिद्धे । एवं खलु जंबू !, समणेणं भगवया महावीरेणं वारसमस्स अयमट्ठे पणत्ते त्तिवेमि ॥ सूत्रम्—१९ ॥ वारसमं नाअज्झयणं समत्तं ॥

सर्वं सुगमं नवरं, 'फरिहोदए'ति-परिखायाः-खातवलयस्योदकं परिखोदकं, चापीति ममुच्चये, ततश्चपादिकोऽर्थोऽभूद् एवं परिखोदकं चाभूदित्येवं, चः समुच्चये इति, 'मेये'त्यादि, अत्र मेदःप्रभृतीनां पटलेन-समूहेन, 'पोचडं'—विलीनं मृतकानां यथा वा द्विपदादीनां कडेवरैः संछन्नं यत्तत्तथा, अह्लादिकडेवरविशेषणायाह-मृतं-जीवविमुक्तमात्रं सद्यत् कुथित-ईपतदुर्गन्धमित्यर्थः, तथा विनष्टं-उच्छूनत्वादिविकारवत्; 'किमिणं'ति-कतिपयकृमिवत् व्यापन्नं च-शकुन्यादिभक्षणाद्री-भस्मतां गतं सद्यदुरभिगन्धं-तीव्रतरदुष्टगन्धं तत्तथा, 'सुब्भिसदावि'ति-शुभशब्दा अपि, 'दुब्भिसदत्ताए'ति-दुष्टशब्दतया, 'पओगवीससापरिणय'ति-प्रयोगेण-जीवव्यापारेण, विश्रसया च-स्वभावेन परिणताः-अवस्थान्तरमापन्ना ये ते तथा, 'आसखंधवरगए'ति अथ एव स्कन्धः-पुद्गलप्रचयरूपो वरः-प्रधानोऽथस्कन्धवरोऽथवा स्कन्धप्रदेशप्रत्यासत्तेः पृष्ठमपि

स्कन्ध इति व्यपदिष्टमिति, 'असम्भावुभाषणाहि'ति-अमतां भावानां-वस्तुनां वस्तुधर्माणां वा या उद्भाषना-उत्क्षेप-
णानि तास्वया तामिर्मिथ्यात्वामिनिवेशेन च-विपर्यासाभिमानेन व्युद्ग्राहयन्-विचिघत्वेनाधिक्येन च ग्राहयन् व्युत्पादयन्-
अव्युत्पन्नमिति व्युत्पन्नं कुर्वन् 'संते' इत्यादि, सतो-विद्यमानान्, 'तच्चे'ति-तत्त्वरूपानैदंपर्यसमन्वितानित्यर्थः; अत एव
नृप्यान्-मत्यान्, एतदेव व्यतिरेकेणोच्यते-अवितथान् न वितथानित्यर्थः, किमुक्तं भवति ?-सञ्ज्ञतान् सता प्रकारेण
भूतान्-यातान् मद्भूतान् एकार्थी वैते शुब्दाः; 'अभिगमणद्वयाए'-अवगमलक्षणाया अर्थायेत्यर्थः, 'एतमट्टे'ति-एवं
(तं)-पुद्गलानामपरापरपरिणामलक्षणमर्थं 'उवाङ्णाचित्तए'ति-उपादापयितुं ग्राहयितुमित्यर्थः; 'अंतरावणाउ'-
चित्-परितोदकमार्गान्तरालवर्तिनो दृष्टात् कुम्भकारसम्बन्धिन इत्यर्थः; 'सज्जखारं'ति-सद्यो भस्म; 'अच्छे'त्यादि,
अच्छं-निर्मलं, पथ्यं-आरोग्यकरं जात्यं-प्रधानमिति भावः; तनुकं-लघु सुजरमिति हृदयं, 'उदगसंभारणिज्जेहि'ति-
उदकसामकैः-गालरुमुस्तादिभिः संभारयति-संभृतं करोति । इहाध्ययने यद्यपि सूत्रेणोपनयो न दर्शितः तथाऽप्येवं
द्रष्टव्यः-“मिच्छन्तमोहियमणा पावपमत्तानि पाणिणो विगुणा । फरिहोदगं व गुणिणो हवंति वरगुरुपसायाओ ॥ १ ॥”ति
ममात्मिदं द्वादशज्ञाताध्ययनविवरणम् ॥

गा०-१ मिथ्यात्वमोहितमनसः पापप्रसृष्टा अपि प्राणिनो विगुणाः । परितोदकमिव गुणिनो भवन्ति वरगुरुपसादात् ॥ १ ॥

॥ १३-श्री ददुराख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ त्रयोदशं व्याख्यायते, अस्य च पूर्वेषु सहायं सम्बन्धः, -अनन्तराध्ययने संसर्गविशेषाद् गुणोत्कर्ष उक्तः; इह तु संसर्गविशेषाभावाद् गुणापकर्ष उच्यते, इत्येवं सम्बद्धमिदम्—

जति णं भंते !, समणेणं० दारसमस्स अयमट्ठे पणत्ते, तेरसमस्स णं भंते !, नाय० के० अट्ठे पन्नत्ते !; एवं खलु जंबू !, तेणं कालेणं २, रायगिहे, गुणसिलए चेतिए, समोसरणं, परिसा निगगया; तेणं कालेणं २, सोहम्मे कप्पे, ददुरवडिसए विमाणे, सभाए सुहम्माए, ददुरंसि सीहासणंसि, ददुरे देवे, चउहिं सामा-
णियसाहस्सीहिं, चउहिं अगमहिस्सीहिं सपरिसाहिं, एवं जहा सुरियाभो भाव दिव्वाति भोगभोगाईं
भुंजमाणो विहरइ; इमं च णं केवलकप्पं जंबुदीवं २, विपुलेण ओहिणा आभोएमाणे २, जाव नट्टविहिं
उवदंसित्ता पडिगते जहा सुरियाभे ! भंतेति भगवं गोयमे, समणं भगवं महावीरं वंदइ, नमंसति २;
एवं च०-अहो णं भंते !, ददुरे देवे महिड्डिए २, ददुरस्स णं भंते ! देवस्स सा दिव्वा देविड्डी ३, कहिं
गया० ?; गो० ! सरीरं गया सरीरं अणुपविट्ठा कूडागारदिट्ठतो, ददुरेणं भंते ! देवेणं सा दिव्वा देविड्डी ३
किण्णा लद्धा जाव अभिसमन्नागया !, एवं खलु गो० ! इहेव जंबुदीवे २, भारहे चासे, रायगिहे, गुण-

सिलए चेतिण, सेणिण राया; तत्थ णं रायगिहे णंदे णामं मणियारसेट्ठी, अहुं दित्ते; तेणं कालेणं २, अहं गोयमा !, समोसहे, परिसा णिग्गया; सेणिण राया निग्गए, तते णं से नंदे मणियारसेट्ठी इमीसे कहाए लद्धटे समाणे एहाए पायचारेणं जाव पज्जुवासति, णंदे धम्मं सोचा समणोवासए जाते; तते णं अहं रायगिहाओ पडिनिक्खन्ते, वहिया जणवयविहारं विहरामि; तते णं से णंदे मणियारसेट्ठी अन्नया कदाइ असाहुंदसणेण, य, अपज्जुवासणाए य, अणुसासणाए य, असुस्सुसणाए य, सम्मतपज्जवेहिं परिहाय-माणेहिं २, मिच्छत्तपज्जवेहिं परिवट्ठमाणेहिं २, मिच्छत्तं विप्पडिवन्ने जाए यावि होत्था; तते णं नंदे मणि-यारसेट्ठी अन्नता गिम्हकालसमयंसि जेट्टामूलंसि मासंसि अट्टमभत्तं परिगेण्हति २, पोसहसालाए जाव चिहरति; तते णं णंदस्स अट्टमभत्तंसि परिणममाणंसि तण्हाए, छुहाए य अभिभूतस्स समाणस्स इमेयारूवे अब्भत्थिते ५-धन्ना णं ते जाव ईसरपभित्तओ जेसिं णं रायगिहस्स वहिया, बहूओ वावीतो, पोक्खर-णीओ जाव सरस्सरंपतियाओ, जत्थ णं बहुजणो एहाति य, पियति य, पाणिं च संवहति; तं संयं खलु ममं कल्लं पाउ० सेणियं आपुच्छित्ता, रायगिहस्स वहिया उत्तरपुरच्छिमे दिसिभाए, वेभारपव्वयस्स अदूर-मामंते, वत्तुपादगरोइत्तंसि भूमिभागंसि जाव णंदं पोक्खरणिं खणावेत्तए त्तिकट्ठ, एवं संपेहेति २, कल्लं पा० जाव पोसहं पारेति २, एहाते कयथलिकम्मे मित्तणाइ जाव संपरिवुडे महत्थ जाव पाहुडं रायारिहं गेण्हति २, जेणेव सेणिण राया तेणेव उवा० २, जाव पाहुडं उवट्ठेवेति २, एवं च०-इच्छामि णं सामी ! तुव्भेहिं अ-

ढभणुन्नाए समाणे रायगिहस्स बहिया जाव खणावेत्ताए, अहासुहं देवाणुप्पिया!; तत्ते णं णंदे सेणिएणं रत्ता
 अढभणुण्णाते समाणे हट्ठ० रायगिहं मज्झमज्जेणं निगगच्छति २, वत्थुपाढयरोइयंसि भूमिभागंसि णंदं
 पोक्खरणिं खणाविउं पयत्ते यावि होत्था, तत्ते णं सा णंदा पोक्खरणी अणुपुब्बेणं खणमाणा २, पोक्ख-
 रणी जाया यावि होत्था; चाउक्कोणा समतीरा, अणुपुब्बखुज्जायवप्पीयलज्जला, संछणपत्तविससुणाला,
 बहुप्पलपउमकुसुदनलिणसुभगसोगंधियपुंडरीयमहापुंडरीयसयपत्तसहस्सपत्तपफुल्लकैसरोवेवया परिहत्थ-
 भमतमच्छप्पयअणेगसउणगणमिहुणवियरियसदुदुन्नइयमहुरसरनाइया पासाइया ४। तत्ते णं से णंदं
 मणियारसेट्ठी णंदाए पोक्खरणीए चउद्धिसि चत्तारि वणसंढे रोवावेति। तए णं ते वणसंडा अणुपुब्बेणं
 सारक्खिज्जमाणा संगोचिज्जमाणा य संवड्ढियमाणा य से वणसंडा जाया किण्हा जाव निकुरुं वभूया
 पत्तिया पुप्फिया जाव उवसोभमाणा २, चिट्ठंति। तत्ते णं नंदे पुरच्छिमिल्ले वणसंढे एगं महं चित्तसंभं
 करावेति, अणेगखंभसयसंनिविट्ठं पा०, तत्थ णं बहूणि किण्हाणि य जाव सुक्खिलाणि य, कट्ठकम्ममाणि य,
 पोत्थकम्ममाणि चित्त० लिप्प० गंधिमवेडिमपूरिमसंघातिम० उवदंसिज्जमाणाइं २, चिट्ठंति; तत्थ णं बहूणि
 आसणाणि य, सयणाणि य अत्थुयपच्चत्थुयाइं चिट्ठंति; तत्थ णं बहूवे णडा य णट्ठा य जाव दिन्नभइ-
 भत्तवेयणा तालायरकम्मं करेमाणा चिहरंति, रायगिहविणिगओ य जत्थ बहू जणो तेसु पुब्बन्नत्थेसु
 आसणसयणेसु संनिसन्नो य, संतुयट्ठो य, सुणमाणो य, पेच्छमाणो य, सोहेमाणो य सुहंसुहेणं विहरइ;

तते णं णंदे दाहिणिह्ले वणसंडे एगं महं महाणससालं करावेति अणेगखंभ० जाव रूवं तत्थ णं चह्वे
पुरिसा दिक्षभइभत्तवेयणा विपुलं असण ४ उचक्खड्ढेति बहूणं समणमाहणअतिहीक्किवणचणीमगाणं
परिभाएमाणा २, विहरंति, तते णं णंदे मणियारसेटी पचत्थिमिह्ले वणसंडे एगं महं तेगिच्छियसालं
करेति, अणेगखंभसय० जाव रूवं, तत्थ णं चह्वे वेज्जा य वेज्जपुत्ता य जाणुया य जाणुयपुत्ता य कुसला
य कुसुलपुत्ता य दिक्षभइभत्तवेयणा बहूणं वाहियाणं गिलाणाण य रोगियाण य दुब्बलाण य तेहच्छं
करेमाणा विहरंति, अणे य एत्थ बह्वे पुरिसा दिक्ष तेसि बहूणं वाहियाण य रोगि० गिला० दुब्बला०
ओसहभेसज्जभत्तपाणेणं पडियारकम्मं करेमाणा विहरंति तते णं णंदे उत्तरिह्ले वणसंडे एगं महं अलं-
कारिसभं करेति, अणेगखंभसत० जावपडिरूवं, तत्थं णं बह्वे अलंकारियपुरिसा दिक्षभइभत्त०
बहूणं समणाण य अणाहाण य गिलाणाण य रोगि० दुब्ब० अलंकारियकम्मं करेमाणा २, विहरंति ।
तते णं तीए णंदाए पोक्खरणीए बह्वे सणाहा य, अणाहा य, पंधिया य, पहिया य, करोडिया,
कारिया०, तणहार०, पत्त० कट्ट०; अप्पेगनिया पहायंति, अप्पेगनिया पाणियं पिपंति, अप्पेगनिया
पाणियं संवहंति, अप्पे० विसज्जितसेय जल्लमलपरिस्समनिइखुप्पिवासा सुहंसुहेणं विहरंति । राय-
गिहविणिग्गओवि जत्थ बहुजणो किं ते जलरमणविविहमज्जणकयलिलयाघरयकुसुमसत्थरयअणेग
सउणगणरुयरिभितसंकुलेसु सुहंसुहेणं अभिरममाणो २ विहरति । तते णं णंदाए पोक्खरणीए

बहुजणो ण्हायमाणो पाणियं च संवहमाणो य अन्नमन्नं एवं वदासी-धण्णे णं देवा० !, णंदे मणियार-
सेट्ठी कयत्थे जाव जम्मजीवियफले जस्स णं इमेयारूवा णंदा पोक्खरणी चाउक्खोणा जाव पडिख्खा,
जस्स णं पुरत्थिमिह्ले तं चेव सव्वं चउसुवि वणसंडेसु जाव रायगिहविणिग्गओ जत्थ बहुजणो आसणेसु
य सयणेसु य सन्निस्सओ य संतुयद्धो य पेच्छमाणो य साहेमाणो य सुहंसुहेणं विहरति, तं धत्ते कयत्थे
कयपुद्धे कयाणं० लोया ! सुलद्धे माणुस्सए जम्मजीवियफले नंदस्स मणियारस्स, तते णं रायगिहे संघाडग
जाव बहुजणो अन्नमन्नस्स एवसातिकवति ४, धत्ते णं देवाणुप्पिया !, णंदे मणियारं सो चेव गमओ जाव
सुहंसुहेणं विहरति । तते णं से णंदे मणियारे बहुजणस्स अंतिए एतमट्ठं सोचा०, हट्ठ २ धाराहयकलंबगंपिव
समूससियरोमकूवे परं सायासोकखमणुभवमाणे विहरति ॥ सूत्रम्-१०० ॥

सर्वं सुगमं, नवरं 'एवं सुरियाभे'ति-यथा राजप्रश्नकृते सुरिकाभो देवो वर्णितः, एवं अयमपि वर्णनीयः; कियता वर्ण-
केनेत्याह-'जावदिन्वाह'इत्यादि, स चायं वर्णकः-“तिहि परिसाहि, सत्तहि अणिएहि, मत्तहि अणियाहवंहहि” इत्यादि;
'इमं च णं केवलकल्पं'ति इमं च केवलः-परिपूर्णः, स चासौ कल्पश्च-स्वकार्यकरणसमर्थ इति केवलकल्पः, केवल एव
वा केवलकल्पः, तं 'आभोएमाणे'-इह यावत्करणादिदं दृश्यं,--'पासइ समणं भगवं महावीर'मित्यादि; 'कूडागारदि-
ट्ठं'ति एवं चासौ 'से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुचइ सरीरं अणुपविट्ठा !, गोयमा ! से जहा नामए कूडागारसाला सिया
दुहओ बहिरन्तथ गुत्ता लित्ता' सावरणत्वेन गोमयाद्युपलेपनेन च उभयतो गुप्तत्वमेवाह-गुप्ता-बहिः प्राकारावृता गुत्तडः-

वारा-अन्तर्गुप्तित्यर्थः, अथवा-गुप्ता गुप्तद्वारा केषांचित् स्थगितत्वात् केषांचित्चास्थगितत्वादिति; 'निवाया'-
वायोरप्रवेशात्, 'निवायगंभीरा'-किल महद् गृहं निवातं प्रायो न भवतीत्यत आह-निवातगम्भीरा निवातविशालेत्यर्थः;
'तीसे णं कूडागारसालाए अदूरसामंते एत्थ णं महं एगे जणममूहे चिट्ठइ, तए णं से जणसमूहे एगं महं अब्बद्वलयं वा,
वासवद्वलयं वा, महावायं वा एज्जमाणं पासड, पासित्ता तं कूडागारसालं अंतो अणुपविसित्ताणं चिट्ठइ; से तेणट्ठेणं गोयमा !
एवं बुच्चइ सरीरगं गया सरीरगं अणुपविट्ठ'त्ति, 'असाधुदर्शनेने'ति-साधूनामदर्शनेनात एव, 'अपर्युपासनया'-
असेवनया, 'अननुशासनया'-शिक्षाया अभावेन, 'अशुश्रूषणया'-श्रवणेच्छाया अभावेन, 'सम्यक्त्वपर्यवै'-सम्य-
क्त्वरूपपरिणामविशेषैरेवं, मिथ्यात्वपर्यवैरपि मिथ्यात्वं विशेषेण प्रतिपन्नो विप्रतिपन्नः, काष्ठकर्मणि-दारुमयपुत्रिकादि-
निर्माणानि एं सर्वत्र, नवरं; पुस्तं-वस्त्रं, चित्रं लेप्यं च प्रमिदं, ग्रन्थिमानि-यानि सूत्रेण ग्रथयन्ते मालावत्, वेष्टिमानि-
यानि वेष्टन्तो निष्पाद्यन्ते, पुष्पमालालम्बूसकृत्, पूरिमाणि-यानि पूरणतो भवन्ति, कनकादिप्रतिमावत्; सङ्घातिमानि-
सङ्घातनिष्पाद्यानि रथादिवत्, उपदर्शयमानानि लोकैरन्योऽन्यमित्यर्थः; 'तालायरकम्मं'ति-प्रेक्षणकर्मविशेषः, 'तेनि-
च्छियसालं'-ति-चिकित्साशालं अरोगशालां, वैद्याः-भिषगवराः, आयुर्वेदपाठकाः, वैद्यपुत्राः-तत्पुत्रा एव; 'जाणुय'त्ति-
ज्ञायकाः शास्त्रानव्यापिनोऽपि आस्तृङ्गप्रवृत्तिदर्शनेन रोगस्वरूपतः चिकित्सावेदिनः, कुशलाः-स्ववितर्काचिकित्सादिप्रवीणाः;
'वाहियानं'ति-व्याधितानां विशिष्टचित्पीडावतां शोकादिविप्लुतचित्तानामित्यर्थः अथवा-विशिष्टा आधिर्यस्मात् स व्याधिः-
स्थिररोगः कुष्ठादिस्त्वद्वतां ग्लानानां-क्षीणहर्षाणामशक्तानामित्यर्थः, रोगितानां-सञ्जातज्वरकुष्ठआदिरोगणामाशुषातिरोगाणां

वा, 'ओसह'मित्यादि, औषधं-एकद्रव्यरूपं, भेषजं-द्रव्यसंयोगरूपं; अथवा-औषधं-एकानेकद्रव्यरूपं भेषजं तु-पथ्यं, मत्तं तु-भोजनमात्रं, प्रतिचारककर्म-प्रतिचारकत्वं, 'अलंकारियसहं'ति-नापितकर्मशालां, 'विसज्जिए'त्यादि, विसृष्टस्वे-दजलमलपरिश्रमनिद्राक्षुत्तिपासाः, तत्र जल्लोडस्थितो मालिन्यहेतुर्मलस्तु म एव कठिनीभूत इति, 'रायगिहे'त्यादि, राज-गृहनिर्निर्गतोऽपि चात्र बहुजनः, 'किं ते'ति-किं तद् यत्करोति?, उच्यते-जलरमणैः-जलक्रीडाभिः विविधमञ्जनैः-बहुप्र-कारस्नानैः कदलीनां च लतानां च गृहकैः कुसुमसस्तरैः अनेकशकुनिगणरुतैश्च रिभितैः-स्वरघोलनावद्भिर्मधुरैरित्यर्थः, सङ्कलानि यानि तानि तथा तेषु पुष्करणीयनखण्डलक्षणेपु पञ्चसु वस्तुष्विति प्रक्रमः, 'संतुयटो य'ति-श्रयितः, 'साहेमा-णो य'ति प्रतिपादयन्, 'गमय'ति पूर्वोक्तः पाठः, 'सायासोक्खं'ति सात्वात्-सातवेदनीयोदयात् सौख्यं-सुखं ॥ १०० ॥

तते णं तस्स नंदस्स मणियारसेट्ठिस्स अन्नया कयाई सरीरंगंसि सोलस रोयायंका पाउब्भूया, तं०-
 "सासे कासे जरे दाहे, कुञ्जिसूले भगंदरे ६ । अरिसा अजीरए दिट्ठिमुद्धसूले अगारए ॥ १ ॥ अञ्जि-
 वेयणा कन्नवेयणा कंहु दउदरे कोठे १६ ।" तते णं से णंदे मणियारसेट्ठी सोलसहि रोयायंकेहि अभिभूते
 समाने कोहुंविपुलसे सदावेति २, एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० !, रायगिहे सिंघाडग जाव पहेसु
 महया सहेणं उग्घोसेमाणा २, एवं व०-एवं खलु देवाणु० !, णंदस्स मणियारसेट्ठिस्स सरीरंगंसि सोलस
 रोयायंका पाउब्भूता, तं०-'सासे जाव कोठे' तं जो णं इच्छति देवाणुप्पिया !, वेज्जो वा, वेज्जपुत्तो वा,
 जाणुओ वा २, कुसलो वा २, नंदस्स मणियारस्स तेसि च णं सोलसण्हं रोयायंकाणं एगमवि रोयायंकं

वारा-अन्तर्गुप्तत्यर्थः, अथवा-गुप्ता गुप्तद्वारा केषांचित् स्थगितत्वात् केषांचिच्चास्थगितत्वादिति; 'निवाया'-
 वायोरप्रवेशात्, 'निवायगंभीरा'-किल महद् गृहं निवातं प्रायो न भवतीत्यत आह-निवातगम्भीरा निवातविशालेत्यर्थः;
 'तीसे णं कूडागारसालाए अदूरसामंते एत्थ णं महं एगे जणममूहे चिट्ठइ, तए णं से जणसमूहे एगं महं अब्बवहलयं वा,
 वासवहलयं वा, महावायं वा एज्जमाणं पासइ, पासिता तं कूडागारसालं अंतो अणुपविसित्ताणं चिट्ठइ; से तेणट्ठेणं गोयमा!
 एवं बुच्चइ सरीरं गया सरीरं अणुपविट्ठत्ति, 'अस्माधुदर्शनेने'ति-साधूनामदर्शनेनात एव, 'अपर्युपासनया'-
 असेवनया, 'अननुशासनया'-शिक्षाया अभावेन, 'अशुश्रूषणया'-श्रवणेच्छाया अभावेन, 'सम्यक्त्वपर्ययै'-सम्य-
 क्त्वरूपपरिणामविशेषैरेवं, मिथ्यात्वपर्ययैरपि मिथ्यात्वं विशेषेण प्रतिपन्नो विप्रतिपन्नः, काष्ठकर्मणि-दारुमयपुत्रिकादि-
 निर्माणानि एवं मर्वत्र, नवरं; पुस्तं-वस्त्रं, चित्रं लेप्यं च प्रसिद्धं, ग्रन्थिमानि-यानि सूत्रेण ग्रथयन्ते मालावत्, वेष्टिमानि-
 यानि वेष्टनतो निष्पाद्यन्ते, पुष्पमालालम्बूसूत्रवत्, पूरिमाणि-यानि पूरणतो भवन्ति, कनकादिप्रतिमावत्; सद्धातिमानि-
 सद्धातनिष्पाद्यानि रथादिवत्, उपदर्श्यमानानि लोकैरन्योऽन्यमित्यर्थः; 'तालायरकम्मं'ति-प्रेक्षणकर्मविशेषः, 'तेगि-
 च्छियसालं'-ति-चिकित्साशालं अरोगशालां, वैद्याः-भिक्षवराः, आयुर्वेदपाठकाः, वैद्यपुत्राः-तत्पुत्रा एव; 'जाणुय'त्ति-
 ज्ञायकाः शास्त्रानभ्यायिनोऽपि शास्त्रज्ञप्रवृत्तिदर्शनेन रोगस्वरूपतः चिकित्सावेदिनः, कुशलाः-स्ववितर्काचिकित्सादिप्रवीणाः;
 'वाट्ठियाणं'ति-व्याधितानां विशिष्टचिचपीडावतां शोकादिविप्लुतचित्तानामित्यर्थः अथवा-विशिष्टा आधिर्यस्मात् स व्याधिः-
 स्थिररोगः कुष्ठादिस्तद्वतां ग्लानानां-क्षीणदर्पणामशक्तानामित्यर्थः, रोगितानां-सञ्जातज्वरकुष्ठादिरोगणामाशुधातिरोगाणां

वा, 'ओसह'मित्यादि, औषधं-एकद्रव्यरूपं, भैषजं-द्रव्यसंयोगरूपं; अथवा-औषधं-एकानेकद्रव्यरूपं भैषजं तु-पथ्यं,
 भक्तं तु-भोजनमात्रं, प्रतिचारककर्म-प्रतिचारकत्वं, 'अलंकारियसहं'ति-नापितकर्मशालां, 'विसर्जिए'त्यादि, विसृष्टस्वे-
 दजल्लमलपरिथमनिद्राक्षुत्तिपासाः, तत्र जल्लोऽस्थिरो मालिन्यहेतुर्मलस्तु म एव कठिनीभूत इति, 'रायगिहे'त्यादि, राज-
 गृहविनिर्गतोऽपि चात्र बहुजनः, 'किं ते'ति-किं तद् यत्करोति !, उच्यते-जलरमणैः-जलक्रीडाभिः विविधमजनैः-बहुप्र-
 कारस्नानैः कदलीनां च लतानां च गृहकैः कुसुमस्तैरैः अनेकशकुनिगणस्तैश्च रिभितैः-स्वर्घोलगायद्भिर्मधुरैरित्यर्थः,
 सङ्कलानि यानि तानि तेषु पुष्करणीमनखण्डलक्षणेषु पञ्चसु वस्तुष्विति प्रक्रमः, 'संतुयटो य'ति-श्रुयितः, 'साहेमा-
 णो य'ति प्रतिपादयन्, 'गमय'ति पूर्वोक्तः पाठः, 'सायासोक्खं'ति सावात्-सातवेदनीयोदयात् सौख्यं-सुखं ॥ १०० ॥

तते णं तस्स नंदस्स मणियारसेट्ठिस्स अन्नया कयाईं सरिरगंसि सोलस रोयायंका पाउब्भूया, तं-
 "सासे कासे जरे दाहे, कुच्छिस्सुले भगंदरे ६ । अरिसा अजीरए दिट्ठिमुद्धस्सुले अगारए ॥ १ ॥ अच्छि-
 वेयणा कन्नवेयणा कंहु दउदरे कोठे १६ । " तते णं से णंदे मणियारसेट्ठी सोलसहिं रोयायंकेहिं अभिभूते
 समणे कोहुंबियपुरिसे सहावेति २, एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० !, रायगिहे सिंघाडग जाव पहेसु
 महया सहेणं उग्घोसेमाणा २, एवं व०-एवं म्वल्ल देवाणु० !, णंदस्स मणियारसेट्ठिस्स सरिरगंसि सोलस
 रोयायंका पाउब्भूता, तं०-'सासे जाव कोठे' तं जो णं इच्छति देवाणुप्पिया !, वेज्जो वा, वेज्जपुत्तो वा,
 जाणुओ वा २, कुसलो वा २, नंदस्स मणियारस्स तेसिं च णं सोलसण्हं रोयायंकाणं एगमवि रोयायंकं

वारा-अन्तर्गुप्तार्थः, अथवा-गुप्ता गुप्तद्वारा द्वाराणां केषांचित् स्थगितत्वात् केषांचिचास्थगितत्वादिति; 'निवाया'-
वायोरप्रवेशात्, 'निवायगंभीरा'-किल महद् गृहं निमातं प्रायो न भवतीत्यत आह-निमातगम्भीरा निमातविशालेत्यर्थः;
'तीसे णं कूडागारसालाए अदूरसामंते एत्थ णं महं एगे जणममूहे चिट्ठह, तए णं से जणसमूहे एगं महं अब्बमइलयं वा,
वासवइलयं वा, महावायं वा एज्जमाणं पासड, पासिचा तं कूडागारसालं अंतो अनुपविसित्ताणं चिट्ठह; से तेणेदुणं गोयमा !
एवं चुचह सरीरं गया सरीरं अनुपविट्ठ'त्ति, 'असाधुदर्शनेने'ति-साधूनामदर्शनेनात एव, 'अपर्युपासनया'-
असेवनया, 'अननुशासनया'-शिक्षाया अभावेन, 'अशुश्रूषणया'-श्रणेच्छाया अभावेन, 'सम्यस्त्वपर्ययैः'-सम्य-
कृत्वरूपपरिणामविशेषैरेवं, मिथ्यात्वपर्ययैरपि मिथ्यात्वं विशेषेण प्रतिपद्यो मिप्रतिपन्नः, काष्ठकूर्माणि-दारुमयपुत्रिकादि-
निर्माणानि एयं गर्भत्र, नररं; पुस्तं-वस्त्रं, चित्रं लेख्यं च ग्रन्थिमानि-यानि सूत्रेण ग्रथयन्ते मालायत्, वेष्टिमानि-
यानि वेष्टन्तो निष्पाद्यन्ते, पुष्पमालालम्बूसूत्रवत्, पूरिमाणि-यानि पूरणतो भवन्ति, कनकादिप्रतिमावत्; मद्धातिमानि-
सङ्घातनिष्पाद्यानि रथादिमत्, उपदर्श्यमानानि लोकैरन्योऽन्यमित्यर्थः; 'तालायरकम्मं'ति-प्रेक्षणकरुर्माविशेषः, 'तेनि-
च्छियसालं'-ति-चिकित्साशालं अरोगशालां, वैद्याः-भिक्षगराः, आयुर्वेदपाठकाः, वैद्यपुत्राः-तत्पुत्रा एव, 'जाणुय'त्ति-
ज्ञायकाः शास्त्रानव्याविनोऽपि शास्त्रज्ञप्रवृत्तिदर्शनेन रोगस्वरूपतः चिकित्सावेदिनः, कुशलाः-स्ववितर्काचिकित्मादिप्रवीणाः;
'वाहियाणं'ति-व्याधितानां विशिष्टचिचपीडायतां शोकादिविप्लुतचित्तानामित्यर्थः अथवा-विशिष्टा आधिपर्यस्मात् स व्याधिः-
स्थिररोगः कुष्ठादिस्तद्वतां ग्लानानां-क्षीणहर्षाणामशक्तानामित्यर्थः, रोगितानां-सञ्जातज्वरकुष्ठादिरोगाणामाशुषातिरोगाणां

वा, 'ओसह'मित्यादि, औषधं-एकद्रव्यरूपं, मैपञ्जं-द्रव्यसंयोगरूपं; अथवा-औषधं-एकानेकद्रव्यरूपं मैपञ्जं तु-पथ्यं, मक्तं तु-मोजनमात्रं, प्रतिचारककर्म-प्रतिचारकत्वं, 'अलंकारियसह'ति-नापितकर्मशालां, 'विसज्जिए'त्यादि, विसृष्टस्वे-दजलमलपरिश्रमनिद्राशुतिपासाः, तत्र जल्लोडस्थितो मालिन्यहेतुर्मलस्तु म एत कठिनीभूत इति, 'रायगिहे'त्यादि, राज-गृहधिनिर्गतोऽपि चात्र बहुजनः, 'किं ते'ति-किं तद् यत्करोति ?, उच्यते-जलरमणैः-जलक्रीडाभिः विविधमञ्जनैः-बहुप्र-कारस्नानैः कदलीनां च लतानां च गृहकैः कुसुमस्तम्भैः अनेकशकुनिगणरुतैश्च रिभितैः-स्वर्घोलगावद्भिर्मधुरैरित्यर्थः, मङ्गलानि यानि तानि तथा तेषु पुष्करणीयनखण्डलक्षणेपु पञ्चसु वस्तुष्विति प्रक्रमः, 'संतुयट्टो च'ति-शयितः, 'साहेमा-णो य'ति प्रतिपादयन्, 'गमय'ति पूर्वोक्तः पाठः, 'सायासोक्खं'ति सातात्-सातवेदनीयोदयात् सौख्यं-सुखं ॥ १०० ॥

तते णं तस्स नंदस्स मणियारसेट्ठिस्स अन्नया कयाई सरीरंगंसि सोलस रोयायंका पाउब्भूया, तं-
 "सासे कासे जरे दाहे, कुच्छिस्सुले भगंदरे ६ । अरिसा अजीरए दिट्ठिसुद्धसुले अगारए ॥ १ ॥ अच्छि-
 धेयणा कत्तवेयणा कंहु दउदरे कोढे १६ ।" तते णं से णंदे मणियारसेट्ठी सोलसहि रोयायंकेहि अभिभूते
 समाने कोहुंयियपुरिसे सहावेति २, एवं च०-गच्छह णं तुब्भे देवा० !, रायगिहे सिंघाडग जाव पहेसु
 महया सहेणं उग्घोसेमाणा २, एवं च०-एवं खलु देवानु० !, णंदस्स मणियारसेट्ठिस्स सरीरंगंसि सोलस
 रोयायंका पाउब्भूता, तं०-'सासे जाव कोढे' तं जो णं इच्छति देवानुप्पिया !, वेज्जो वा; वेज्जुप्पुत्तो वा,
 जानुओ वा २, कुसलो वा २, नंदस्स मणियारस्स तेसि च णं सोलसण्हं रोयायंकाणं एगमवि रोयायंकं

उवसांमेत्तए तस्स णं दे० । मणियारे विउलं अत्थसंपदानं दलयति, त्तिक्कु दोचंपि तचंपि घोसणं घोसेह
२, पच्चप्पिणह, तेवि तहेव पच्चप्पिणंति; तते णं रायगिहे इमेयारूवं घोसणं सोचा णिसम्म बहवे वेज्जा
य, वेज्जपुत्ता य जाव कुसलपुत्ता य, सत्थकोसहत्थगया य, कोसगपायहत्थगया य, सिलियाहत्थगया य,
गुलिया० य ओसहभेसज्जहत्थगया य सएहिं २, गिहेहिंतो निक्खमंति २, रायगिहं मज्झमज्झेणं जेणेव
णंदस्स मणियारसेट्ठिस्स गिहे तेणेव उवा० २, णंदस्स सरीरं पासंति, तेसिं रोयायंकाणं णियाणं पुच्छंति,
णंदस्स मणियार० बहूहिं उव्वलेहि य, उव्वलेहि य, सिणेहपाणेहि य, वमणेहि य, विरेयणेहि य,
सेयणेहि य, अवदहणेहि य, अवणहाणेहि य, अणुवासणेहि य, वत्थिकम्मेहि य, निरूहेहि य, सिरावेहेहि
य, तच्छणाहि य, पच्छणाहि य, सिरावेहेहि य, तप्पणाहि य, पुढवाएहि य, छल्लीहि य, वल्लीहि य,
मूलेहि य, कंदेहि य, पत्तेहि य, पुप्फेहि य, फलेहि य, वीएहि य, सिलियाहि य, गुलियाहि य, ओस-
हेहि य, भेसज्जेहि य, इच्छंति तेसिं सोलसण्हं रोयायंकाणं एगमवि रोयायंकं उवसामित्तए, नो चैव णं
संचाएति उवसामेत्तए, तते णं ते बहवे वेज्जा य ६ जाहे नो संचाएति, तेसिं सोलसण्हं रोगाणं एगमवि
रोगा० उव० ताहे संता तंता जाव पडिगया । तते णं नंदे तेहिं सोलसेहिं रोयायंकेहिं अभिभूते समाणे
णंदापोक्खरणीए मुच्छिए ४ तिरिक्खजोणिएहिं निबद्धाउते बद्धपएसिए अट्टदुहट्टवसट्टे कालमासे कालं
किंचा नंदाए पोक्खरणीए दहुरीए कुच्छिसि दहुरत्ताए उववन्ने । तए णं णंदे दहुरे गम्भाओ विणिग्गुक्के

समाणे उम्मुक्कालभावे विन्नायपरिणयमित्ते जीव्वणगमणुपत्ते नंदाए पोक्खरणीए अभिरममाणे २ विहरति, तते णं णंदाए पोक्खरणीए बहू जणे ण्हायमाणो य पियइ य पाणियं च संवहमाणो अन्नमन्नस्स एवमातिक्खति ४ धन्ने णं देवाणुप्पिया ! णंदे मणियारे जस्स णं इमेयारूचा णंदा पुक्खरणी चाउक्कोणा जाव पडिख्वा जस्स णं पुरतिथिमिल्ले वणसंडे चित्तसभा अगणेग्वंभं तद्देव चत्तारि सहाओ जाव जम्मजीवियफले, तते णं तस्स दहुरस्स तं अभिक्खणं २ बहुजणस्स अंतिए एयमट्ठं सोचा णिसम्म इमेयारूचे अन्नमत्थिए ६-से कट्ठि मन्ने माए इमेयारूचे सद्दे णिसंतपुब्बे त्तिक्कट्ठु सुभेणं परिणामेणं जाव जाइसरणे ममुण्णन्ने, पुब्बज्जातिं सम्मं समागच्छति, तते णं तस्स दहुरस्स इमेयारूचे अन्नमत्थिए ५-एवं खलु अहं इहेय रायगिहे नगरे णंदे णामं मणियारे अट्ठु । तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं म० समोसंडे, तए णं समणस्स भगवओ० अंतिए पंचाणुव्वइए सत्तसिक्खावइए जाव पडिबन्ने, तए णं अहं अन्नया कयाइ असाहुदंसणेण य जाव मिच्छत्तं विप्पडिबन्ने, तए णं अहं अन्नया कयाइ निग्गहे कालसमयंसि जाव उपसंपज्जिता णं विहरामि, एवं जद्देव चित्ता आपुच्छणा नंदापुक्ख० वणसंडा सहाओ तं चेव सव्वं जाव नंदाए पु० दहुरत्ताए उववन्ने, तं अहो णं अहं अहन्ने अपुन्ने अकयपुन्ने निगंगंथाओ पावयणाओ नट्ठे भट्ठे परिब्भट्ठे तं सेयं खलु ममं समयेव पुब्बपडिबन्नातिं पंचाणुव्वयातिं० उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, एवं संपेहेति २ पुब्बपडिबन्नातिं पंचाणुव्वयाइ० आरुहेति २ इमेयारूवं अभिगगं अभिगिण्हति-कप्पइ मे

जावजीवं छट्छट्टेणं अणि० अप्पाणं भावेमाणस्स विहरित्तए, छट्ठस्सविय णं पारणगंसि कप्पइ मे णंदाए पोक्खरणीए परिपेरेंतेसु फासुएणं पहाणोदएणं उम्मदणोलोलियाहि य विट्ति कप्पेमाणस्स विहरित्तए, इमेयारूवं अभिगगंहं अभिगेण्हंति, जावल्लीवाए छट्छट्टेणं जाव विहरति; तेणं कालेणं २, अहं गो० १, गुणसिलए समोसडे, परिस्ता निग्गया; तए णं नंदाए पुक्खरिणीए बहुजणो पहाय० ३ अन्नमन्नं०, जाव समणे ३ इहेव गुणसिलए०, तं गच्छामो णं देवाणु० समणं भगवं० वंदामो जाव पज्जुवासामो एयं मे इह भवे परभवे य हियाए जाव अणुगामियत्ताए भविसइ, तए णं तस्स ददुरस्स बहुजणस्स अंतिए एयमहुं सोचा निसम्म० अयमेयारूवे अब्भत्थिए ५ समुप्पज्जित्था-एवं न्वलु समणे० तं गच्छामि णं वंदामि०, एवं संपेहेति २, णंदाओ पुक्खरणीओ सणियं २, उत्तरइ; जेणेव रायमग्गे तेणेव उवा० २, ताए उक्खिट्ठाए ५, ददुरगईए वीतिवयमाणे जेणेव ममं अंतिए तेणेव पहारेत्थ गमणाए, इमं च णं सेणिए राया भंभसारं पहाए कयकोउय० जाव सन्वालंकारविभूसिए, हत्थिखंधवरगए, सकोरंटमल्लदामेणं, छत्तेणं०, सेयवरचामरा०, हयगयरह०, महया भडचडगर०, चाउरंगिणीए सेणाए सद्धि संपरिवुडे, मम पायवंदते हव्वमागच्छति; तते णं से ददुरे सेणियस्स रत्तो एगेणं आसकिसोरएणं वामपाएणं अक्के समणे अंत- निग्घातिए कते यावि होत्था, तते णं से ददुरे अत्थामे अबले अबीरिए अपुरिसकारपरक्कमे आधारणि-

ज्जमि तिकहु एगंतमवक्कमति० करयलपरिगगहिं० नमोस्त्यु णं जाव संपत्ताणं, नमोस्त्यु णं मम धम्ममय-
रियस्स जाव संपाविउकामस्स पुण्विपिय णं मए समणस्स भगवतो महावीरस्स अंतिए थूलए पाणाति-
वाए पचक्खाए जाव थूलए परिग्गेहे पचक्खाए, तं इयाणिपि तस्सेव अंतिए सव्वं पाणातिवायं पच-
क्खामि जाव सव्वं परि० पच० जावजीवं सव्वं असण ४, पच० जावजीवं जंपिय इमं सरीरं इट्ठं कंतं
जाव मा कुसंतु एयंपि णं चरिमेहिं जसासेहिं वोसिरामि त्तिकहु, तए णं से ददुदुरे कालमासे कालं किच्चा
जाव सोहम्मे कप्पे, दहुरवडिस्सए विमाणे, उववायसभाए, दहुरदेवत्ताए उवक्खे; एवं खलु गो० !,
दहुरेणं सा दिव्वा देविट्ठी लद्धा ३ । दहुरस्स णं भंते ! देवस्स केवत्तिकालं ठिई पणत्ता १, गो० !,
चत्तारि पलिओवमाइं ठिती पं०, से णं दहुरे देवे० महाविदेहे वासे सिञ्झिहिति, बुज्झि० जाव अंतं
करेहिह य । एवं खलु समणेणं भग० महावीरेणं तेरसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते त्तिवमि ॥
सूत्रम्-१०१ ॥ तेरसमं नायज्झयणं समत्तं ॥ १३ ॥

‘सासे’त्यादि श्लोकः प्रतीत्यर्थः, नवरं ‘अजीरए’ति-आहारापरिणतिः, ‘दिट्ठीमुद्धसूले’ति-दृष्टिशूलं-नेत्रशूलं,
मुद्धशूलं-मस्तकशूलं, ‘अकारए’ति-भक्तद्वयः, ‘अञ्जियेयणे’त्यादि, श्लोकातिरिक्तं, ‘कंडु’ति-खर्जुः, ‘दउदरे’ति-
दकोदरं-जलोदरमित्यर्थः, ‘सत्थकोसे’त्यादि, शस्त्रकोशः-धुरनखरदनादिभाजनं स हस्ते गतः-स्थितो येषां ते तथा, एवं
सर्वत्र, नवरं शिलिकाः-किराततिक्कादितृणरूपाः प्रतवपाणरूपा वा शस्त्रवीक्षणीकरणार्थी; तथा गुटिका-द्रव्यसंयोगनि-

स्पादितगोलिकाः ओषधमेपते तथैव 'उच्चलणेही'त्यादि, उद्वेलनानि-देहोपलेपनविशेषाः यानि देहाद्वस्तामर्शनेनापनीयमानानि मलादिरुमादायोद्वेलतीति उद्वर्तनानि-तान्येव विशेषस्तु लोकुरुद्धिममवसेय इति, स्नेहपानानि-द्रव्यविशेषपक्कघृतादिपानानि च प्रसिद्धानि विरेचनानि-अधोविरेकाः स्वेदनानि-मसधान्यकादिभिः अवदहनानि-दम्भनानि अपस्नानानि-स्नेहापनयनहेतुद्रव्यमस्कृतजलेन स्नानानि अनुद्यामनाः-चर्मयन्त्रप्रयोगेणापानेन जठरे तैलविशेषप्रपंचनानि चस्तिकर्मणि-चर्मवेष्टनप्रयोगेण शिरःप्रभृतीनां स्नेहपूरणानि गुदे वा वत्स्योद्विषेपणानि निरूहा-अनुवासना एव केवलं द्रव्यकृतो विशेषः निरोधेष्वा-नाडीवेष्टनानि रुधिरमोक्षणानीत्यर्थः तक्षणानि-त्वचः क्षुरप्रादिना तच्चूरणानि प्रक्षणानि-ह्रस्वानि त्वचो विदारणानि निरोधन्तयः-जिरसि बदस्य चर्मकोशस्य संस्कृततैलापूरलक्षणाः, प्रागुक्तानि चस्तिकर्मणि सामान्यानि अनुद्यामनानिरूढनिरोधस्तयस्तु तदुभेदाः, तर्पणानि-स्नेहद्रव्यविशेषैर्वृंहणानि, पुटपाकाः-कुष्ठिकानां कणिकावेष्टितानामग्निना पचनानि, अथवा-पुटपाकाः-पाकविशेषनिष्पन्ना औषधविशेषाः, छल्लयो-रोहिणीप्रभृतयः, बल्लयो-गुह्वरीप्रभृतयः, कन्दादीनि प्रमिद्वानि एतैरिच्छन्ति एकमपि रोगमुपशमयितुमिति, 'निबद्धाउए'ति-प्रकृतिस्थित्यनुभाषन्धायेक्षया, 'बंधपएसिए'ति-प्रदेश्यवन्धायेत्येति, 'अंतनिग्ग्याइए'ति-निर्घातितान्तः, 'सवं पाणाइवायं पचक्खामि' इत्यनेन यद्यपि सर्वग्रहणं तथापि विरथां देनपित्तरेव, इहाथे गाथे-"तिरियाणं चारित्तं निवारियं अह य तो पुणो तेसि । सुब्बइ बहुयाणंपि हु महब्बया-रोहणं ममए ॥१॥ न महब्बयसन्मावेवि चरणपरिणाममममवो तेसि । न बहुगुणाणंपि जओ केवलसंभूइपरिणामो ॥२॥" इति

पा- १ तिरियां कारित्तं निवारित्तं अथ च तदा पुनस्तेषां श्रूयते यद्द्वानामपि महाप्रतारोकेण समये ॥ १ ॥ न महाव्रतसम्प्रावेष्टपि चरणपरिणाम-धंसपस्तेषां । बहुगुणानामपि न यतः केवलसंभूतिपरिणामः ॥२॥

इह यद्यपि सूत्रे उपनयो नोक्तः तथाऽप्येवं द्रष्टव्यः—“संपन्नगुणोवि जओ सुमाहुसंमग्गिचञ्जिओ पायं । पावइ गुणपरि-
हाणीं दहुरजीचोव मणियारो ॥ १ ॥” चि, अथवा—तित्थययवंदणत्थं चलिओ भावेण पावइ सग्गं । जह दहुरदेवेणं पत्तं वेमा
णियसुरचं ॥ २ ॥” चि ममाप्तामिदं त्रयोदशज्ञाताध्ययनविवरणम् ॥ १३ ॥

॥ १४-श्रीतेतलिपुत्रज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ चतुर्दशज्ञातं विव्रियते—अस्य चायं पूर्वेण सहाभिसम्बन्धः—पूर्वस्मिन् सतां गुणानां सामग्र्यभावे हानिरुक्ता, इह तु
तथाविधसामग्रीसद्भावे गुणसम्पदुपजायते इत्यभिधीयते, इत्येवं सम्बद्धमिदम्—
जति णं भंते !, तेरसमस्स ना० अयमट्ठे पणत्ते, चोइसमस्स के अट्ठे पन्नत्ते !; एवं खलु जंबू !, तेणं
क्खालेणं २, तेयलिपुरं नाम नगरं, पमयवणे उज्जाणे, कणगरहे राया, तस्स णं कणगरहस्स पउमावती
देवी, तस्स णं कणगरहस्स तेयलिपुत्ते णामं अमचे, सामदंड०; तत्थ णं तेयलिपुरे कलादे नामं मूसियार-
दारए होत्था, अट्ठे जाय अपरिभूते, तस्स णं भद्दा नामं भारिया, तस्स णं कलायस्य मूसियारदारयस्य
सा० १ संपन्नगुणोऽपि यतः सुमापुसवर्गजितः प्रायः । प्राप्नोति गुणपरिहाणि दहुरजीव इव मणिक्कारः ॥ १ ॥ तीर्थकरवन्दनायं बलितो भावेन
प्राप्नोति स्वर्गम् । यथा दहुरदेवेन प्राप्तं वैमानिकगुरत्वम् ॥ १ ॥

धूया भद्राए अत्तया पोद्विला नामं दारिया होत्था, रूवेण जोन्वणेण य लावन्नेण उक्किट्ठा२, तते णं पोद्विला दारिया, अन्नदा कदाइ णहाता सन्वालंकरविभूसिया चेडियाचक्कवालसंपरिवुडा उट्पि पासायवरगया आगा सतलगंसि कणगमएणं तिंदूसएणं कीलमाणी २ विहरति, इमं च णं तेयलिपत्ते अमचे ण्हाए आसखंधव-
रगए महया भडचडगर आसवाहणियाए णिज्जायमाणे कलायस्स मूसियारदारगस्स गिहस्स अदूरसामंतेणं वीतिवयति, तते णं से तेयलिपुत्ते मूसियारदारगगिहस्स अदूरसामंतेणं वीतीचयमाणे २, पोद्विलं दारियं उट्पि पासायवरगयं आगासतलगंसि कणगतिंदूसएणं कीलमाणीं पासति २, पोद्विलाए दारियाए रूवे य ३ जाव अज्झोचवन्ने कोडुंबियपुरिसे सद्देवेति २, एवं व०-एस णं देवा० !, कस्स दारिया किं नामधेज्जा ? तते णं कोडुंबियपुरिसे तेयलिपुत्तं एवं वदासी-एस णं सामी !, कलायस्स मूसियारदारयस्स धूता, भद्राए अत्तया, पोद्विला नामं दारिया रूवेण य जाव सरीरा; तते णं से तेयलिपुत्ते आसवाहणियाओ पडिनि-
यत्ते समाणे अहिंभतरट्ठाणिज्जे पुरिसे सद्देवेति २, एवं व०-गच्छह णे तुब्भे देवाणुप्पिया ! कलादस्स मूसियार० धूयं भद्राए अत्तयं पोद्विलं दारियं मम भारियत्ताए वरेह, तते णं ते अबंभतरट्ठाणिज्जा पुरिसा तेतलिणा एवं वुत्ता समाणा हट्ठ० करय० तहत्ति जेणेव कालयस्स मूसि० गिहे तेणेव उवागया, तते णं से कलाए मूमियारदारते पुरिसे एज्जमाणे पासति २, हट्ठेतुट्ठे आसणाओ अबुद्धेति २, सत्तट्ठपदाति अणु-
गच्छति २, आसणेणं उवणिमंतेति २, आसत्थे वीसत्थे सुहासणवरगए एवं व०-संदिसंतु णं देवाणु० !,

किमागमणपओयणं १; तते णं ते अहिंभतरट्ठाणिज्जा पुरिसा कलायमूसियं एवं व०-अमहे णं देवाणु० !,
 तय धूयं भद्दाए अत्तयं पोदिलं दारियं तेयलिपुत्तस्स भारियताए वरेमो, तं जति णं जाणस्सि देवाणु०
 जुत्तं वा पत्तं वा सलाहणिज्जं वा सरिसो वा संजोगो ता दिज्जउ णं पोदिला दारिया तेयलिपुत्तस्स,
 ता भण देवाणु० !, किं दलामो सुक्कं १, तते णं कलाए मूसियारदारए ते अहिंभतरट्ठाणिज्जे पुरिसे एवं
 वदासी-एस्स चेव णं दे० !, मम सुं के जन्नं तेतलिपुत्ते मम दारियानिमित्तेणं अनुगहं करेति, ते ठाणिज्जे
 पुरिसे विपुलेणं असण१, पुक्कवत्थ जाव मट्ठालंकारेणं सक्कारेइ स० २, पडिचिसज्जेइ; तए णं कलायस्सवि
 मूसि० गिहाओ पडिनि० २, जेणेव तेयलिपुत्ते अ० तेणेव एवा०, तेयलिपु० एयमट्ठं निवेयंति; तते णं
 कलादे मूसियदारए अन्नया कयाइं सोहणंसि तिहिंनक्खत्तमुहुत्तंसि पोदिलं दारियं पद्दायं सन्वालंकारभू-
 स्सियं सीयं दुरुहइरत्ता मित्तणाइसंपरिवुडे सातो गिहातो पडिनिक्खमति २, सविइडुए तेयलीपुरं मज्झं-
 मज्झेणं जेणेव तेतलिस्स गिहे तेणेव उवा०, पोदिलं दारियं तेतलिपुत्तस्स सयमेव भारियत्ताए दलयति;
 तते णं तेतलिपुत्ते पोदिलं दारियं भारियत्ताए उवणीयं पासति२, पोदिलाए सद्धि पट्ठयं दुत्तहति २,
 सेतापीतएहिं कलसेहिं अप्पाणं मज्जावेति २, अग्गिगहोमं करेति २, पाणिगहणं करेति २, पोदिलाए
 भारियाए मित्तणाति जाव परिजणं विपुलेणं असणपाणत्वातिमसातिमेणं पुक्क जाव पडिचिसज्जेति; तते

णं से तेतलिपुत्ते पोद्विलाए भारियाए अणुरत्ते अविरत्ते उरालाहं जाव विहरति ॥ सूत्रम्-१०२ ॥ तते णं से कणगरहे राया रत्ते य रट्ठे य घले य चाहणे य कोसे य कोट्टागारे य अंतोरे य मुच्छित्ते ४, जाते २, पुत्ते वियंगेति, अप्पेगइयाणं हत्थंगुलियाओ छिदति, एवं पायंगुलियाओ पायंगुट्टएवि कन्नसक्कुलीएवि नासापुडाहं फालेति, अंगमंगतिं वियंगेति; तते णं तीसे पडमावतीए देवीए अत्तया पुब्बस्ताव० अयेमेयारूवे अमत्थिए समुप्पज्जित्था ४-एवं खलु कणगरहे राया रत्ते य जाव पुत्ते वियंगेति जाव अंगमंगाहं वियंगेति, तं जति अहं दारयं पयायामि सेयं खलु ममं तं दारंगं कणगरहस्स रद्धरिसयं चेव सारक्खमाणीए संगोवेमाणीए विहरित्तए, त्तिकट्टु एवं संपेहेति २, तेयलिपुत्तं अमच्चं सद्दावेति २, एवं च०-एवं खलु देवा० !, कणगरहे राया रत्ते य जाव वियंगेति तं जति णं अहं देवाणु० !, दारंगं पयायामि; तते णं तुमं कणगरहस्स रहरिसयं चेव अणुपुब्बेणं सारक्खमाणे संगोवेमाणे संबुद्धिहि, तते णं से दारए उम्मुक्कयालभावे जोव्वणगमणुप्पत्ते तव य मम य भिक्खाभायणे भविरसति, तते णं से तेयलिपुत्ते पडमावतीए एयमट्ठं पडिसुणेति २ पडिगए, तते णं पडमावतीय देवीए पोद्विलाय अमचीए सयमेव गव्वं मेणहं ति सयमेव परियहति, तते णं सा पडमावती नवण्हं मासाणं जाव पियंदसणं सुरूवं दारंगं पयाया, जं रयणिं च णं पडमावती दारयं पयाया तं रयणिं च णं पोद्विलावि अमची नवण्हं मासाणं विणिहायमावन्नं

दारियं पयाया, तते णं सा पउमावती देवी अम्मधाई सद्दावेति २, एवं व०-गच्छह-णं तुमे अम्मो !
 तेयलिगिहे तेयलिपु० रहस्सियं चेव सद्दावेह; तते णं सा अम्मधाई तहत्ति पडिमुणेति २, अंतेउरस्स
 अवदारेणं निगगच्छति २, जेणेव तेयलिस्स गिहे जेणेव तेयलिपुत्ते तेणेव उवा० २, करयल जाव एवं
 वदासी-एवं खलु देवा० !, पउमावती देवी सद्दावेति; तते णं तेयलिपुत्ते अम्मधातीए अंतिए एयमद्धं
 सोचा हट्ठ २, अम्मधातीए सद्धि सातो गिहाओ निगगच्छति २, अंतेउरस्स अवदारेणं रहस्सियं चेव अणु-
 पविसति २, जेणेव पउमावती तेणेव उवाग० करयल० एवं व०-संदि संतु णं देवाणुप्पिया ! जं मए कायव्वं ?,
 तते णं पउमावती तेयलीपुत्तं एवं व०-एवं ग्वलु कणगरहे राया जाव वियंगेति अहं च णं देवा० ! दारगं
 पयाया तं तुमं णं देवाणु० !, तं दारगं गेणहाहि जाव तव मम य भिक्खाभायणे भविस्सति त्तिकट्ट तेय-
 लिपुत्तं दलयति; तते णं तेयलिपुत्ते पउमावतीए हत्थातो दारगं गेणहति, उत्तरिज्जेणं पिहेति २, अंतेउरस्स
 रहस्सियं अवदारेणं निगगच्छति २, जेणेव सए गिहे जेणेव पोद्विला भारिया तेणेव उवा० २, पोद्विलं एवं
 व०-एवं खलु देवाणु० !, कणगरहे राया रज्जे य जाव वियंगेति अयं च णं दारए कणगरहस्स पुत्ते पउमा-
 वईए अत्तए तेणं तुमं देवा० !, इमं दारगं कणगरहस्स रहस्सियं चेव अणुपुव्वेणं सारक्खाहि य, संगोवेहि
 य, संवट्ठेहि य; तते णं एस दारए उम्मुक्खालभावे तव य मम य पउमावतीए य आहारे भविस्सति
 त्तिकट्ट पोद्विलाए पासे निक्खिवति पोद्विलाओ पासाओ तं विणिहायमावन्नियं दारियं गेणहति २, उत्तरि-

ज्जेणं पिहेति२, अंतेउरस्स अवहारेणं अणुपविससि २, जेणेव पउमावती देवी तेणेव उवा०२, पउमावतीए देवीए पासे ठावेति२, जाव पडिनिगते । तते णं तीसे पउमावतीए अंगपडियारियाओ पउमावइं देविं विणिहायमावन्नियं च दारियं पयायं पासंति २ त्ता, जेणेव कणगरहे राया तेणेव० २ त्ता करयल०, एवं व०-एवं न्वलु सामी !, पउमावती देवी मइल्लियं दारियं पयाया, तते णं कणगरहे राया तीसे मइल्लियाए दारियाए नीहरणं करेति बहूणि लोह्याइं मयकिचाइं० कालेणं विगयसोए जाते; तते णं से तेतलिपुत्ते कल्ले कोडुंविपयपुरिसे सदावेति २ एवं व०-खिप्पामेव चारगसो० जाव ठितिपडियं जम्हा णं अम्हं एस दारए कणगरहस्स रज्जे जाए तं होउ णं दारए नामेणं कणगज्झए जाव भोगसमत्थे जाते ॥ सूत्रम्-१०३ ॥

तते णं सा पोदिला अन्नया कयाई तेतलिपुत्तस्स अणिट्ठा ५, जाया यावि होत्था णेच्छइ य तेयलिपुत्ते पोदिलाए नामगोत्तमवि सवणयाए, किं पुण दरिसणं वा परिभोगं वा ?, तते णं तीसे पोदिलाए अन्नया कयाई पुंवरत्त इमेयारूवे ५ जाव समुप्पज्जित्था-एवं खलु अहं तेतलिस्स पुंन्वि इट्ठा ५, आसि इयाणि अणिट्ठा ५ जाया, नेच्छइ य तेयलिपुत्ते मम नामं जाव परिभोगं वा ओहयमणसंकप्पा जाव झियायति; तए णं तेतलिपुत्ते पोदिलं ओहयमणसंकप्पं जाव झियायमाणं पासति २, एवं व-मा णं तुमं दे० !, ओहयमणसं० तुमं णं मम महाणसंसि विपुलं असण ४, उवक्खडावेहि २, बहूणं समणमाहण जाव वणीमगाणं देयमाणी य दवावेमाणी य विहराहि, तते णं सा पोदिला तेयलिपुत्तेणं एवं वुत्ता समाणा दृढ०

तेयलिपुत्तस्स एयमहं पडिसुणेति२, कल्लाकल्लं महाणसंसि विपुलं असण४, जाव दवावेमाणी विहरति
 ॥ सूत्रम्-१०४ ॥ तेणं कालेणं२, सुब्बयाओ नामं अज्जाओ ईरियासमिताओ जाव गुत्तवं भयारिणीओ बहु-
 स्सुयाओ बहुपरिवाराओ पुब्बाणुपुब्बि जेणामेव तेयलिपुरे नयरे तेणेव उवा० २, अहापडिरुव्वं उग्गहं
 उग्गिणहंति२, संजमेण तवसा अप्पाणं भावेमाणीओ विहरंति; तते णं तासि सुब्बयाणं अज्जाणं एणे
 संघाडए पढमाए पोरसीए सज्झायं करेति जाव अडमाणीओ तेतलिस्स गिहं अणुपविट्ठाओ, तते णं सा
 पोट्टिला ताओ अज्जाओ एज्जमाणीओ पासति२ हट्ठ० आसणाओ अब्भुट्ठेति२, वंदति नमंसति२, विपुलं
 असण४, पडिलाभेति२, एवं व०-एवं खल्लु अहं अज्जाओ !, तेयलिपुत्तस्स पुब्बि इट्ठा ५, आसी इयाणि
 अणिट्ठा५, जाव दंसणं वा परिभोगं वा०; तं तुब्भे णं अज्जातो सिक्खियाओ बहुनायाओ बहुपट्टियाओ
 बहूणि गामागर जाव आहिंइह बहूणं राईसर जाव गिहांति अणुपविसह तं अत्थि याइं भे अज्जाओ !,
 केइ कहंचि चुन्नजोए वा, मंतजोगे वा, कम्मणजोए वा, हियउड्ढावणे वा, काउड्ढावणे वा, आभिओगिए
 वा, वसीकरणे वा, कोउयकम्मे वा, भूइ०, मूले, कंदे, छल्ली, वल्ली, सिलिया वा, गुलिया वा, ओसहे वा,
 भेसज्जे वा, उवलदपुब्बे जेणाहं तेयलिपुत्तस्स पुणरवि इट्ठा ५ भवेज्जामि, तते णं ताओ अज्जाओ पोट्टि-
 लाए एवं वुत्ताओ समाणीओ दोवि कत्ते ठाईति २, पोट्टिलं एवं वदासी-अग्गे णं देवा० ! समणीओ

निगंगीओ जाव गुत्तयंभचारिणीओ नो खलु कप्पह अम्हं एयप्पयारं कन्नेहि वि णिसामेत्तए, किमंग पुण उवविसित्तए वा आयरित्तए? वा !, अम्हे णं तव देवा० ! विचित्तं केवलपन्नत्तं धम्मं पडिकहिज्जामो; तते णं सा पोट्टिला ताओ अज्जाओ एवं व०-इच्छामि णं अज्जाओ !, तुम्हं अंतिए केवलपन्नत्तं धम्मं निसामित्तए; तते णं ताओ अज्जाओ पोट्टिलाए विचित्तं धम्मं परिकहेति, तते णं सा पोट्टिला धम्मं सोचा निसम्म हट्ठ०, एवं व०-सद्धहामि णं अज्जाओ !, निगंगं पावयणं जाव से जहेयं तुब्भे वयह, इच्छामि णं अहं तुब्भं अंतिए पंचाणुव्वयाइं जाव धम्मं पडिवज्जित्तए, अहासुहं; तए णं सा पोट्टिला तासि अज्जाणं अंतिए पंचाणुव्वहयं जाव धम्मं पडिवज्जह, ताओ अज्जाओ वंदति, नमंसति२, पडिवि- सज्जेति; तए णं सा पोट्टिला समणोवासिया जाया जाव पडिलाभेमाणी विहरह ॥ सूत्रम्-१०५ ॥

सवं गुगंमं, नवरं 'कलाए'ति-कलादो नाम्ना मूषिकारदारक इति पितृव्यपदेशेनेति 'अहिंभतरठाणिज्जे'ति-आभ्य- न्तरानाप्तानित्यर्थः, 'वियंगेइ'ति-व्यङ्ग्यति विगतकर्णनाशाहस्ताद्यद्वान् करोतीत्यर्थः; 'विइतेति'ति-विकृतन्तति छिन- चीत्यर्थः; 'संरक्खमाणीय'ति-संरक्षन्त्याः आपदः सङ्क्षोषयन्त्याः प्रच्छादनतः, 'भिकखाभायणे'ति-भिक्षाभाजनमिव भिक्षामाजनं तदस्माकं भिक्षोरिव निर्वाहकारणमित्यर्थः, 'पढमाए पोरुसीए सज्झाय'मित्यादौ यावत्करणादिदं द्रष्टव्यं- 'वीयाए पोरिसीए द्वाणं क्षियायह, तईयाए पोरिसीए अतुरियमचवलमसंभंते मुहपोत्तियं पडिलेहेइ, मायणवत्थाणि पडिलेहेइ, मायणाणि पमज्जइ, मायणाणि उग्गाहेइ२, जेणेव सुवयाओ अज्जाओ तेणेव उवागच्छन्ति२, सुवयाओ अज्जाओ वंदन्ति, नमं-

सन्ति२, एवं वयासी इच्छामो न तुभेहि अन्मणुप्पिया !, मा पडिवंध, तए णं ताओ अज्जाहि सुवयाओ सुवयाओ अज्जाहि अन्मणुप्पियाओ समा-
रियाए अडिच्चए, अहासुहं देवाणुप्पिया !, मा पडिवंध, तए णं ताओ अज्जाहि सुवयाओ सुवयाओ अज्जाहि अन्मणुप्पियाओ समा-
णीओ सुवयाणं अज्जाण अंतियाओ पडिस्मयाओ पडिनिक्खमिति अतुरियमचलमसंभताए गतीए जुगंतरपलीयणाए दिट्ठीए
पुरओ रियं सोहेमाणीओ तेयलिपुरे नयरे उच्चनीयमज्झिमाइ कुलाइं घरसमूयाणस्स भिक्खायरियं अडमाणीउ'त्तिं गृहेषु
समुदानं-भिक्खा गृहमसुदानं तस्मै गृहसमुदानाय भिक्षाचर्या-भिक्षानिमित्तं विचरणं अटन्त्यः-कुर्वाणाः, 'अतिथ याइं भे'त्ति
आइंति-देगुमापायां मेत्ति-भयतीनां, 'चुण्णजोए'त्ति-द्रव्यचूर्णानां योगः स्तम्भनादिकर्मकारी, 'कम्मणजोए'त्ति-कुष्ठा-
दिरोगेहेतुः, 'कम्माजोए'त्ति-काम्ययोगः-कमनीयताहेतुः, 'हियउड्ढावणे'त्ति-हृदयोद्घापनं चित्ताकर्षणहेतुः, 'काउड्ढा-
यणे'त्ति-कार्याकर्षणहेतुः, 'आभिओगिण'त्ति-पराभिमानहेतुः, 'वसीकरणे'त्ति-वश्यताहेतुः, 'कोउयकम्मे'त्ति-सौभाग्य-
निमित्तं स्वपनादि; 'भूहकम्मे'त्ति मन्त्राभिसंस्कृतभूतिदानं ॥ १०५ ॥

तते णं तीसे पोट्टिलाए अन्नया कयाइ पुब्बरत्तावरत्तकालस० कुडुंजजागरियं० अयमेयारूवे अन्भ-
त्थिते० एवं गल्लु अहं तेतलि० पुन्वि इट्ठा'५, आसि इयाणि अणिट्ठा'५ जाव परिभोगं वा तं सेयं खल्लु
मम सुन्वयाणं अज्जाणं अंतिए पन्वतित्तए, एवं संपेहेति२ कल्लं पाउ० जेणेव तेतलिपुत्ते तेणेव उवा०२
करयलपरि० एवं य०-एवं खल्लु देवाणुप्पिया !, मए सुन्वयाणं अज्जाणं अंतिए धम्मे णिसंते जाव अन्भ-

पुत्राया पञ्चदत्तए, तते णं तेयलिपुत्ते पोद्विलं एवं व०-खलु तुमं देवानुग्गिए ! मुंडो पञ्चइया समाणी कालमासे कालं किच्चा अन्नतरेसु देवलोएसु देवत्ताए उववज्जिहिसि, तं जति णं तुमं देवा०, ममं ताओ देवलोयाओ आगम्म केवलपन्नत्ते धम्मे वोहिहि तोइहं विसज्जेमि, अहं णं तुमं ममं ण संबोहेसि तो ते ण विसज्जेमि; तते णं सा पोद्विला तेयलिपुत्तस्स एयमट्ठं पडिसुणेति, तते णं तेयलिपुत्ते विपुलं असण४, उयक्खढावेति२, मित्तणातिजावआमंतेइ२ जाव सम्माणेइ२ पोद्विलं पहायं जाव पुरिससहस्सवाहणीयं सिसं दुरुहित्ता मित्तणाति जाव परिवुडे सव्विद्धिए जाव रवेणं तेतलीपुत्तस्स मज्झमज्जेणं जेणेव सुव्वयाणं उवस्सए तेणेव उवा० सीयाओ पचोरुहति २ पोद्विलं पुरतो कट्ठु जेणेव सुव्वया अज्जा तेणेव उवा-गच्छति२, वंदति-नमंसति२, एवं व०-एवं खलु देवा० !, मम पोद्विला भारिया इट्ठा ५ एस णं संसार-भउन्विग्गा जाव पञ्चतित्तए पडिच्छंतु णं देवा० ! सिसिणिभिक्खं दलयामि, अहासुहं मा० प०, तते णं सा पोद्विला सुव्वयाहिं अज्जाहिं एवं वुत्ता समाणा हट्ठ० उत्तरपुर० सयमेव आभरणमल्लालंकारं ओमु-यति२ सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं करेइ२, जेणेव सुव्वयाओ अज्जाओ तेणेव उवागच्छइ२, वंदति-नमंसति२, एवं व०-आलित्ते णं भंते !, लोए एवं जहा देवाणंदा जाव एक्कारस अंगां बहूणि वासाणि सामन्नपरि-यागं पाउणइ२, मासियाए संलेहणाए अत्ताणं झोसेत्ता सट्ठि भत्ताइं अण० आलोइयपडि० समाहिं पत्ता

कालमासे कालं किंचा अन्नतरं सु देवलोएसु देवदत्ताए उववन्ना ॥ सूत्रम्-१०६ ॥ तते णं से कणंगरहे रायां
 अन्नया कयाई कालधम्मुणा संजुत्ते यावि होत्था, तते णं राईसर जाव णीहरणं करेति २ अन्नमन्नं एवं
 च०-एवं खलु देवाणु० ! कणगरहे राया रज्जे य जाव पुत्ते वियंगित्था, अम्हे णं देवा० ! रायाहीणा राया-
 हिट्ठिया रायाहीणकज्जा अयं च णं तेतली अमचे कणगरहस्स रत्तो सव्वट्ठाणेसु सव्वभूमियासु लद्धपच्चए
 दिन्नविचारो सव्वकज्जवट्ठावए यावि होत्था, तं सेयं खलु अम्हं तेतलिपुत्तं अमचं कुमारं जातित्तए त्तिकट्टु
 अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति २, जेणेव तेयलिपुत्ते अमचे तेणेव उवा० २, तेयलिपुत्तं एवं च०-एवं खलु
 देवाणु० !, कणगरहे राया रज्जे य रट्ठे य जाव वियंगेइ, अम्हे य णं देवाणु० ! रायाहीणा जाव रायाहीण-
 कज्जा, तुमं च णं देवा० ! कणगरहस्स रत्तो सव्वट्ठाणेसु जाव रज्जधुराचितए, तं जइ णं देवाणु० ! अत्थि
 केइ कुमारो रायलक्खणसंपन्ने अभिसेयारिहे तणं तुमं अम्हं दलाहि, जा णं अम्हे महया २ रायाभिसे-
 एणं अभिसिचामो, तए णं तेतलिपुत्ते तेसि ईसर० एतमट्ठं पडिसुणेति २, कणगज्जय कुमारं पहायं जाव
 सस्सिरीयं करेइ २ त्ता, तेसि ईसर जाव उवणेति २, एवं च०-एस णं देवा० !, कणगरहस्स रत्तो पुत्ते
 पउमावतीए देवीए अत्तए कणगज्जए नामं कुमारो अभिसेयारिहे रायलक्खणसंपन्ने मए कणगरहस्स रत्तो
 रहसियं संवट्ठिए, एयं णं तुम्हे महया २ रायाभिसेणं अभिसिचह, सव्वं च तेसि उट्ठाणपरियावणियं
 परिकहेइ । तते णं ते ईसर० कणगज्जय कुमारं महया २ अभिसिचंति । तते णं से कणगज्जए कुमारो

राया जाए महया हिमवंतमलय० चणओ जाव रज्जं पसासेमाणे विहरह । तते णं सा पउमावती देवी कणगज्झयं रायं सदावेति २ एवं व०-एस णं पुत्ता ! तव० रज्जे जाव अंतेउरे य० तुमं च तेतलिपुत्तस्स पहावेणं, तं तुमं णं तेतलिपुत्तं अमच्चं आढाहि, परिजाणाहि, सक्कारेहि, सम्माणेहि इतं अब्बुद्धेहि ठियं पज्जुवासाहि वच्चंतं पडिस्संसाहेहि अद्दासणेणं उवणिमंतेहि भोगं च से अणुवद्धेहि, तते णं से कणगज्झए पउमावतीए तहत्ति पडि० जाव भोगं च से वद्धेति ॥ सूत्रम्-१०७ ॥

‘रायाहीणा’इत्यादि, राजाधीनाः राज्ञो दुरेऽपि वर्त्तमाना राजवशवर्त्तिन इत्यर्थः, राजाधिष्णितास्तेन स्वयमध्यासिताः, राजाधीनानि-राजायत्तानि कार्याणि येषां ते त्रयं राजाधीनकार्याः, ‘सब्बं च से उट्ठाणपरियावणियं’ति-मवं च से-तस्य उत्थानं च-उत्पत्तिं परियापनिका च-कालान्तरं यावत् स्थितिरित्युत्थानपरियापनिकं तत्परिकथयतीति, ‘वयंतं पडिस्संसाहेहि’चि विनयप्रस्तायात् व्रजन्तं प्रतिस्माधय-अनुव्रज, अथवा वदन्तं प्रति संश्चाधय-साधूकं साधित्वेवं प्रशंसां कुर्वित्यर्थः, भोगं-वर्त्तनं ॥ १०७ ॥

तते णं से पोद्धिले देवे तेतलिपुत्तं अभिक्खणं२, केवलपन्नत्ते धम्मे संबोहेति, नो चैव णं से तेतलिपुत्ते संबुज्झति, तते णं तस्स पोद्धिलेदेवस्स इमेयारूवे अब्बत्थिते५, एवं खलु कणगज्झए राया तेयलिपुत्तं आढाति जाव भोगं च संबद्धेति, तते णं से तेतली अभिक्खणं२, संबोहिज्जमाणेवि धम्मे नो संबुज्झति, तं सेयं खलु कणगज्झयं तेतलिपुत्तातो विप्परिणामेत्तए त्तिकहु एवं संपेहेति२त्ता, कणगज्झयं तेत-

लिपुत्तातो विप्परिणामेइ । तते णं तेतलिपुत्ते कल्लं प्हाते जाव पायच्छित्ते आसखंधवरगए बहूहि पुरिसंहि
 संपरियुढे सातो गिहातो निगगच्छति२, जेणेव कणगज्झए राया तेणेव प्हारेत्थ गमणाए, तते णं तेतलि-
 पुत्तं अमच्चं जे जहा बह्वे राईसरतलवर जाव पभियओ पासंति ते तेहेव आढायंति, परिजाणंति,
 अब्भुद्धंति२, अंजलिपरिगहं करंति, इट्ठाहि कंताहि जाव वग्गूहि आलवेमाणा य, संलवेमाणा य, पुरतो य,
 पिट्ठतो य, पासतो य, मगगतो य, समणुगच्छंति, तते णं से तेतलिपुत्ते जेणेव कणगज्झए तेणेव उवा-
 गच्छति, तते णं कणगज्झए तेतलिपुत्तं एज्जमाणं पासति२, नो आढाति, नो परियाणाति, नो अब्भुद्धंति;
 अणादायमाणे ३, परम्भुहे संचिद्धति; तते णं तेतलिपुत्ते कणगज्झयस्स रद्धो अंजलिं करेइ, तते णं से
 कणगज्झए राया अणादायमाणे, तुसिणीए, परम्भुहे संचिद्धति; तते णं तेतलिपुत्ते कणगज्झयं विप्परिणयं
 जाणिता भीते जाव संजातभए, एवं व०-रुद्धे णं ममं कणगज्झए राया हीणे णं मम कणगज्झए राया
 अवज्झाए णं कणगज्झए, तं ण नज्झइ णं मम केणइ कुमारेण मारेहिति त्तिक्कडु भीते तत्थे य जाव सणियं
 २, पद्योसक्कोति२, तमेव आसखंधं दुरुद्धेति२, तेतलिपुत्तं मज्झमज्झेणं जेणेव सए गिहे तेणेव प्हारेत्थ
 गमणाए; तते णं तेयलिपुत्तं जे जहा ईसर जाव पासंति ते तहा नो आढायंति, नो परियाणंति, नो
 अब्भुद्धंति, नो अंजलि०, इट्ठाहि जाव णो संलवंति नो पुरओ य, पिट्ठओ य, पासओ य, (मगगतो य),
 समणुगच्छंति; तते णं तेतलिपुत्ते जेणेव सए गिहे तेणेव उवागच्छति, जावि य से तत्थ बाहिरिया परिसा

भवात्, त०-दासति वा, पेसेति वा, भाइल्लएति वा, सावि य णं नो आढाइ २, जाविय से अङ्गिभतरिया
परिसा भवति, तंजहा-पियाइ वा, माताति वा, जाव सुण्हाति वा, सावि य णं वा नो आढाइ ३; तत्ते णं
से तेतलिपुत्ते जेणेव वासधरे जेणेव सए सयणिज्जे तेणेव उवागच्छति २, सयणिज्जंस्सि णिसीयति २, एवं
व०-एवं खलु अहं सयातो गिहातो निगगच्छामि, तं चेव जाव अङ्गिभतरिया परिसा नो आढाति, नो
परियाणाति, नो अब्बुद्धेति, तं सेयं खलु मम अप्पाणं जीवियातो ववरोचित्तए त्तिक्कु एवं संपेहेति २,
तालउडं विसं आसंगंसि पक्खिवति, से य विसे णो संकमनि; तत्ते णं से तेतलिपुत्ते नीलुप्पल जाव अंसि
खंवे ओहरति, तत्थवि य से धारा ओपद्धा; तत्ते णं से तेतलिपुत्ते जेणेव असोगवणिया तेणेव उवागच्छति २,
पासगं गीवाए बंधति २, रुक्खं दुरुहति २, पासं रुक्खे बंधति २, अप्पाणं सुयति, तत्थवि य से रज्जू छिन्ना;
तत्ते णं से तेतलिपुत्ते महतिमहालयं सिलं गीवाए बंधति २, अत्थाहमतारमपोरिसियंसि उदगंसि अप्पाणं
सुयति, तत्थवि य से अगणिकाए विज्झाए; तत्ते णं से तेतली एवं व०-संद्धेयं खलु, भो समणा वयंति संद्धेयं
खलु, भो माहणा वयंति संद्धेयं खलु, भो समणा माहणा वयंति; अहं एगो असंद्धेयं वयामि, एवं खलु
अहं सह पुत्तेहिं अपुत्ते को भेदं सद्वहिस्सति १, सह मित्तेहिं अमित्ते को भेदं सद्वहिस्सति १, एवं अत्थेणं
दारेणं दासेहिं परिजणेणं, एवं खलु तेयलिपुत्ते णं अ० कणगज्झाएणं रत्ता अवज्झाएणं समाणेणं तेयलि-
पुत्ते तालपुड्ढगे विसे आसंगंसि पक्खित्ते सेविय णो कमति को मेयं सद्वहिस्सति १, तेतलिपुत्ते नीलुप्पल

जाव खंधसि ओहरिए तत्थविय से धारा ओपह्णा को मेदं सदहिससति ? तेतलिपुत्तस पासंगं गीवाए बंधेत्ता
 जाव रज्जू छिन्ना को मेदं सदहिससति ? तेतलिपुत्ते महासिलयं जाव बंधित्ता अत्थाह जाव उदगंसि
 अप्पा सुक्के तत्थविय णं थाहे जाए को मेयं सदहिससति ? तेतलिपुत्ते सुक्कंसि तणकूढे, अग्गी विज्झाए,
 को मेदं सदहिससति ? ओहतमणसंकप्पे जाव क्षियाइ । तते णं से पोदिले देवे पोदिलारूवं विउव्वतिर,
 तेतलिपुत्तस अदूरसामंते ठिचा एवं व०-हं भो । तेतलिपुत्ता !, पुरतो पवाए, पिट्टओ हत्थिभयं दुहओ
 अचक्खुफासे मज्झे सराणि वरिसयंति, गामे पलित्ते, रत्ने क्षियाति, रत्ने पलित्ते गामे क्षियाति; आउसो !,
 तेतलिपुत्ता !, कओ चयामो ?; तते णं से तेतलिपुत्ते पोदिलं एवं वयासी-भीयस्स खलु भो !, पव्वज्जा
 सरणं, उक्कट्टियस्स सद्दसगमणं, छुहियस्स अन्नं, तिसियस्स पाणं, आउरस्स भेसज्जं माइयस्स रहस्सं,
 अभिजुत्तस्स पचयकरणं, अद्धानपरिसंतस्स वाहणगमणं, तरिउकामस्स पवहणं; किंचं परं अभिओजि-
 तुकामस्स सहायकिंचं खंतस्स दंतस्स जित्तिदियस्स एत्तो एगमवि ण भवति, तते णं से पोदिले देवे
 तेयलिपुत्तं अमचं एवं व०-सुहु णं तुमं तेतलिपुत्ता ! एयमट्ठं आयाणिहि त्तिक्कट्ठ दोच्चं पि एवं वयइर, जामेव
 दिसं पाउब्भए तामेव दिस्सि पडिगए ॥ सूत्रम्-१०८ ॥ तते णं तस्स तेयलिपुत्तस्स सुभेणं परिणामेणं
 जाइसरणे समुप्पत्ते, तते णं तस्स तेयलिपुत्तस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिते ५, समु०-एवं खलु अहं इहेव
 जंजुद्धीवेर, महाविदेहे वासे पोक्खलावतीविजये पोंडरीगिणीते रायहाणीए महापउमे नामं राया होत्था;

तते णं अहं थेराणं अंतिए सुंढे भवित्ता जाव चोदस पुब्बवत्तिं, बहूणि वासाणि सामन्नपरियाए०, मासि-
याए०, संलेहणाए, महासुक्के कप्पे देवे; तते णं अहं ताओ देवलोयाओ आउक्खएणं इहेव तेयलिपुरे तेय-
लिस्स अमच्चस्स भद्दाए भारियाए दारगत्ताए पच्चायाते; तं सेयं खलु मम पुब्बदिट्ठाइं महव्वयाइं समयमेव
उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, एवं संपेहेतिर समयमेव महव्वयाइं आरुहेतिर, जेणेव पमयवणे उज्जाणे तेणेव
उवा०२, असो गवरपायवस्स अहे पुढविसिलापडुयंसि सुहनिसन्नस्स अणुच्चित्तिमाणस्स पुब्बाहीयाति
सामाइयमातियाइं चोदसपुब्बाइं समयमेव अभिसमन्नागयाइं, तते णं तस्स तेयलिपुत्तस्स अणगारस्स
सुभेणं परिणामेणं जाव तयावरणिज्जाणं कम्माणं खओवसमेणं कम्मरयविकरणकरं अपुब्बकरणं पविट्ठस्स
केवलवरणाणदंसणे समुत्पन्ने ॥ सूत्रम्-१०९ ॥ तए णं तेतलिपुरे नगरे अह्मासन्निहिहि चाणमंतरेहि देवेहि
देवीहि य देवदुंदुभीओ समाहयाओ दसद्धवन्ने कुसुमे निवाइए, दिब्बे गीयगंधव्वनिनाए कए यावि
होत्था, तते णं से कणगज्झए राया इमीसे कहाए लद्धे, एवं व०-एवं खलु तेतलि मए अबज्झाते सुंढे
भवित्ता पव्वतिते तं गच्छामि णं तेयलिपुत्तं अणगारं वंदामि-नमंसामि २, एयमट्ठं विणएणं सुज्जो२,
स्वामेमि; एवं संपेहेतिर, ण्हाए चाउरंगिणीए सेणाए जेणेव पमयवणे उज्जाणे तेतलिपुत्ते अणगारे
तेणेव उवागच्छतिर, तेतलिपुत्तं अणगारं वंदति-नमंसतिर, एयमट्ठं च विणएणं सुज्जो२ स्वामेह नच्चासन्ने
जाव पज्जुवासइ; तते णं से तेयलिपुत्ते अणगारे कणगज्झयस्स रत्तो तीसे य महइ० धम्मं परिकहेह,

तते णं से कणगज्जए राया तेतलिपुत्तस्स केवलस्स अंतिए धम्मं सोचा णिसम्म पंचाणुब्बइयं सत्तसिक्खा
वइयं सावगयम्मं पडिबज्जइ, समणोधास्सए जाते जाव अहिगयजीवाजीवे । तते णं तेतलिपुत्ते केवली
बहूणि वासाणि केवलपरियागं पोउणित्ता जाव सिद्धे । एवं खलु जंबू ! भगवया समणेणं महावीरेणं
चोइसमस्स नायज्झयणस्स अयमंठे पन्नत्ते, त्तिवेमि ॥ सूत्रम्-११० ॥ चउदसमं अज्झयणं समत्तं ॥ १४ ॥

‘रुद्धे ण’मित्यादी, हीनोऽयं मम प्रीत्येति गम्यते, अपर्यातो-दुष्टचिन्तावान् अमेति-ममोपरि कनकध्वजः, पाठान्तरेण
दुष्यतोऽहं-दुष्टचिन्ताविषयीकृतोऽहं कनकध्वजेन राज्ञा, तत्-तस्मान्न ज्ञायते केनापि कुमारेण-विरूपमारणप्रकारेण मारयिष्य
तीति ‘खंधंस्सि उवहरइ’ इति-स्कन्धे उपहरति विनाशयतीति, ‘धारा ओपल्ल’ति-अपदीर्णा कुण्ठीभूतेत्यर्थः; ‘अत्थाहं’ति-
अस्तं-निरस्तमविद्यमानमधस्तलं प्रतिष्ठानं यस्य तदस्ताधं स्ताधो वा-प्रतिष्ठानं तदभावादस्ताध, अतार यस्य तरण
नास्ति पुरुषः परिमाणं यस्य तत्पौरुष्यं तन्निषेधादपौरुष्यं ततः पदत्रयस्य कर्मधारयो, मकारो च प्राकृतत्वात्; अतस्तत्र,
‘संद्धेय’मित्यादि, श्रद्धेयं श्रमणा वदन्ति आत्मपरलोकगुणपापादिकर्मार्थजात, अतीन्द्रियस्यापि तस्य प्रमाणावाधितत्वेन
श्रद्धानगोचरत्वात्, अहं पुनरेकोऽश्रद्धेयं वदामि पुरादिपरिवारयुक्तस्यात्यर्थं राजसम्मत्तस्य च अपुत्रादित्वमराजममत्तत्वं
च विपलवङ्गपाशकजलाग्निभिरहिंस्यत्वं चात्मनः प्रतिपादयतो मम युक्तिबाधितत्वेन जनप्रतीतेरविषयत्वेनाश्रद्धेयत्वादिति
प्रस्तुतसूत्रभावेन, ‘तए ण’मित्यादि, हं मो !, इत्यामन्त्रणे, पुरतः-अग्रतः, प्रपातो-गर्तः पृष्ठतो हस्तिमय, ‘दुहओ’त्ति-
उभयतः अर्चशुःस्पर्शः-अन्धकारं मध्ये-मध्यभागे यत्र वयमास्मिहे तेन शरा-बीणां निपतन्ति, ततश्च सर्वतो भयं वर्तते इत्यर्थः;

तथा ग्रामः प्रदीप्तोऽग्निना ज्वलति, अरण्यं तु ध्मायतेऽनुपशान्तदाहं वर्त्तते, अयं बौ-ध्यायंतीव-ध्यायति, अग्रं विध्यार्नेन जागर्त्ती-वेत्यर्थः; अथवा-अरण्यं प्रदीप्तं ग्रामो ध्मायते न विध्ययति, एवं सर्वस्यापि भयानकत्वात् स्थानान्तरस्य चामावादायुग्मं स्तेतलिपुत्र !, 'कउ'त्ति-क व्रजामः ? , भीतर्गन्तव्यमस्माभिरिवान्येनापि भवतीति प्रश्नः; उत्तरं च भीतस्य प्रव्रज्या शरणं भवतीति गम्यते, यथोत्कण्ठितादीनां स्वदेशगमनादीनि, तत्र 'छुहियस्स'त्ति-नुमुक्षितस्य मायिनो-वंचकस्य रहस्यं-गुप्तत्वं शरणमिति सर्वत्र गमनीयं, अभियुक्तस्य-सम्पादितदूषणस्य प्रत्ययकरणं-दूषणापोहेन प्रतीत्युत्पादनं अध्वानं अरियतो (अध्व-परिश्रान्तस्य)-गन्तुमशक्तस्य वाहनगमनं-शकटाद्यारोहणं तरीतुकामस्य नद्यादिकं प्लवनं-तरणं कृत्यं-कार्यं यस्य तत् प्लव-नकृत्यं-तरकाण्डं परमभियोक्तुकामस्य-अभिमवितुकामस्य सहायकृत्यं-मित्रादिकृतं सहायकर्ममिति, अथ कथं भीतस्य प्रव्रज्या शरणं भवति, अत उच्यते-'ग्वत्ते'त्यादि, क्षान्तस्य क्रोधनिग्रहेण, दान्तस्येन्द्रियनोदन्दिग्रदमेन, जितेन्द्रियस्य विषयेषु रागादि-निरोद्धुः, 'एत्तो'त्ति-एतेभ्योऽनन्तरोदितेभ्योऽग्रतः प्रपातादिभ्यो भयेभ्यः एकमपि भयं न भवति, प्रव्रजितस्य सामायिकपरि-णत्या शरीरादिषु निरमिष्वङ्गत्वात् मरणादिभयाभावादिति, एवं देवेनामात्यः स्ववाचा भीतस्य प्रव्रज्या श्रेयसीत्यभ्युपगमं कार-यित्वा एवमुक्तः; 'सुहु'इत्यादि, अयमर्थो-भीतस्य प्रव्रज्या शरणमिति, यदि प्रतिज्ञायते तदा सुहु ते मत्तं, भयाभिभूतस्त्वमि-दानीमसीति एतमर्थमाजानीहि-अनुष्ठानद्वारेणावबुध्यस्व प्रव्रज्यां विधेहीति यावत् । इह च यद्यपि खत्रे उपनयो नोक्तः तथा-प्येवं द्रष्टव्यः,-जाव न दुक्खं पत्ता माणब्भंसं चं पाणिणो पायं । ताव नं धम्मं गेण्हंति भावओ तेयलीसुउव ॥ १ ॥

समाप्तमिदं चतुर्दशज्ञाताध्ययनविवरणम् ॥ १४ ॥

सा०-प्र जिनः प्रायेण तावन्न धर्मं गृह्णन्ति भावतः, यावद्दु खं न प्राप्ता मानुष्रंशं च तेतल्लिसुतवत् ॥ १ ॥

॥ १५-श्रीनन्दीफलाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अधुना पञ्चदशं निरियते, अस्य चैवं पूर्वेण मह सम्बन्धः—पूर्वस्मिन्नपमानाद्विषयत्यागः प्रतिपादितः, इह तु विनोपदे-
ज्ञात्, तत्र च मूलार्थप्राप्तिस्तदभावे तन्नर्थप्राप्तिरभिधीयत इत्येवंसम्बद्धमिदम्—

जति णं भंते !, चोदसमस्स नायज्जयणस्स अयमट्ठे पणत्ते, पन्नरसमस्स के अट्ठे पन्नत्ते !; एवं खलु
जंजु !, तेणं कालेणं२, चंपा नाम नयरी होत्था, पुन्नभदे चेहए, जियसत्तू राया; तत्थ णं चंपाए नयरीए घण्णे
णामं सत्थवाहे होत्था, अट्ठे जाव अपरिभूए; तीसे णं चंपाए नयरीए उत्तरपुरिच्छिमे दिसिभाए अहि-
च्छत्ता नाम नयरी होत्था, रिद्धिधिमियसमिद्धा चन्नओ; तत्थ णं अहिच्छत्ताए नयरीए कणगकेउ नामं
राया होत्था, महया चन्नओ, तस्स घण्णस्स सत्थवाहस्स अन्नवा कदाइ पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि इमे-
यारूवे अन्नमत्थिते चित्तिए पत्थिए मणोए संकप्पे समुपपज्जित्था-सेयं खलु मम विपुलं पणियमंडमा-
याए अहिच्छत्तं नगरं चाणिज्जाए गमित्तए, एवं संपेहेत्ति२, गणिमं च ४ चउव्विहं भंडं गेण्हइ२, सगडी-
सागडं सज्जेइ२, सगडीसागडं भरेत्ति२, कोडुंधिययुरिस्से सदावेत्ति२, एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० !
चंपाए नगरीए सिंघाडग जाव पहेसुं एवं खलु देवाणु० ! घण्णे सत्थवाहे विपुले पणिय० इच्छति, अहि-
च्छत्तं नगरं चाणिज्जाए गमित्तते, त जे णं देवाणु० !, चरए वा चीरिए वा, चम्मखंडिए वा, भिच्छुंडे वा
पंडुरगे वा, गोतमे वा, गोवतीते वा, गिहिधम्ममे वा, गिहिधम्मचित्तए वा, अविस्सुद्विरुद्धुइसावगरत्तपड-

निगन्धप्यमितियासं द्रव्ये वा, गिहत्थे वा, तस्स णं धण्णेणं सद्धिं अहिच्छत्तं नगरिं गच्छइ; तस्स णं धण्णे अच्छत्तगस्स छत्तगं दलाह् अणुवाहणस्स उवाहणाउ दलयइ, अकुण्डियस्स कुण्डियं दलयइ, अपत्थय-
-णस्स पत्थयणं दलयइ, अपक्खेयगस्स पक्खेयं दलयइ, अंतराऽविय से पडियस्स वा भग्गेल्लुगंसा-
हेज्जं दलयति, सुहंसुहेण य णं अहिच्छत्तं संपावेति त्तिकट्ठु दोहं पि तच्चं पि घोसेहरे, मम एयमाणत्तियं
पचप्पिणह; तते णं ते कोटुं वियपुरिस्सा जाव एवं व०-हंदि सुणंतु भगवंतो चंपानगरीवंत्थञ्वा बह्वे
चरगा य जाव पचप्पिणंति, तते णं से कोटुं वियघोसणं सुचा चंपाए णयरीए बह्वे चरगा य जाव गिहत्था य
जेणेव धण्णे सत्थवाहे तेणेव उवागच्छन्ति, तते णं धण्णे तेसिं चरगाण य जाव गिहत्थाण य अच्छत्तगस्स
छत्तं दलयइ जाव पत्थयणं दलाति, गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया !, चंपाए नयरीए बहिया अगुज्जाणंसि
ममं पडियालेमाणा चिट्ठह, तते णं चरगा य० धण्णेणं सत्थवाहेणं एवं वुत्तां समाणा जाव चिट्ठति, तते णं
धण्णे सत्थवाहे सोहणंसि तिहिकरणनक्खत्तंसि विपुलं असणं ४ उवक्खडावेहरे तां, मित्तं नाई आमंतेतिरे,
भोयणं भोयावेतिरे, आपुच्छतिरे, सगडीसागडं जोयावेतिरे, चंपानगरीओ निगच्छति; णाहविप्पगिट्ठिहि
अद्राणेहि वसमाणेरे सुहेहि यसहिपायरासेहि अंगं जणवयं मज्झमज्जेणं जेणेव देसगं तेणेव उवाग-
च्छतिरे, सगडीसागडं भोयावेतिरे, सत्थणिवेसं करेतिरे, कोटुं वियपुरिसे सदावेति; एवं व-तुब्भे णं देवा०

१ ० ति २ ता ए० अ ।

मम सत्थनिवेसंसि महयार, सधेणं उग्घोसेमाणा२, एवं वदह-एवं खलु देवानु० ! इमीसे आगामियाए
छिन्नाचायाए वीहमद्दाए अडवीए बहुमज्झदेसभाए बहवे णंदिफला नामं रुक्खा पन्नत्ता, किण्हा जाव
पत्तिया, पुप्फिया, फलिया, हरियेरिज्जमाणा सिरीए अईव अतीव उवसोमेमाणा चिट्ठंति, मंणुण्णा वन्नेणं ४
जाव मणुन्ना फासेणं मणुन्ना छायाए, तं जो णं देवानुप्पिया ! तेसि नंदिफलाणं रुक्खाणं मूलाणि वा कंद०
तय० पत्त० पुप्फ० फल० वीयाणि वा हरियाणि वा आहारेति छायाए वा वीसमति, तस्स णं आवाए भइए
भवति, ततो पच्छा परिणममाणा२, अकाले चैव जीवियातो ववरोव्वेति, तं मा णं देवानुप्पिया ! केइ तेसि
नंदिफलाणं मूलाणि वा जाव छायाए वा वीसमउ, मा णं सेऽवि अकाले चैव जीवियातो ववरोविज्जिस्सति;
तुब्भे णं देवानु० ! अन्नेसि रुक्खाणं मूलाणि य जाव हरियाणि य आहारेण छायासु वीसमहत्ति घोसणं
घोसेह जाव पचप्पिणंति, तते णं धण्णे सत्थवाहे सगडीसागडं जोएति२, जेणेव नंदिफला रुक्खा तेणेव
उवागच्छति२, तेसि नंदिफलाणं अदूरसामंते सत्थणिवेसं करेति२, दोचंपि कौंडुवियपुरिसे सद्दा
वेति२, एवं व०-तुब्भे णं देवानु० !, मम सत्थनिवेससि महत्ता सधेणं उग्घोसेमाणा२, एवं वयह-एए णं
देवानु० ! ते णंदिफला किण्हा जाव मणुन्ना छायाए तं जो णं देवानु० ! एएसि णंदिफलाणं रुक्खाणं
मूलाणि वा कंद० पुप्फ० तय० फल० जाव अकाले चैव जीवियाओ ववरोव्वेति, तं मा णं तुब्भे जाव दूरं
दूरेणं परिहरमाणा वीसमह, मा णं अकाले जीवितातो ववरोविस्संति, अन्नेसि रुक्खाणं मूलाणि य जाव

वीसमहंति कटु घोसणं पक्षिपणंति, तत्थ णं अत्थेगइया पुरिसा धणस्स सत्थवाहस्स एयमट्ठं सदहंति जाव रोयंति, एयमट्ठं सदहमाणा तेसि नंदिफलाणं दूरं दूरेण परिहरमाणा२, अन्नेमि रुक्खाणं मूलाणि य जाव वीसमंति, तेसि णं आवाए नो भइए भवति, ततो पच्छा परिणममाणा२, सुहरूवताए ५ मुज्जो२, परिणमंति; एवामेव समणाउसो ! जो अम्हं निग्गंथो वा२ जाव पंचसु कामगुणेषु नो मज्जेति, नो रज्जेति; से णं इह भवे चेव बहणं समणाणं ४ अचणिज्जे परलोए नो आगच्छति जाव वीतीवतिससति; तत्थ णं जे से अप्पेगतिया पुरिसा धणस्स एयमट्ठं नो सदहंति३, धणस्स एतमट्ठं असदहमाणा२, जेणेव ते नंदिफला तेणेव उवागच्छंति२, तेसि नंदिफलाणं मूलाणि य जाव वीसमंति, तेसि णं आवाए भइए भवति, ततो पच्छा परिणममाणा जाव ववरोवेंति, एवामेव समणाउसो ! जो अम्हं निग्गंथो वा निग्गंथी वा पव्वतिए पंचसु कामगुणेषु सज्जेति३ जाव अनुपरियट्ठिस्सति जहा व से पुरिसा, तते णं से धणो सगडीसागडं जोयाचेति२ जेणेव अहिच्छत्ता नगरी तेणेव उवागच्छति२, अहिच्छत्ताए णयरीए वहिया अगुज्जाणे सत्थनिवेसं करेति२, सगडीसागडं मोयावेइ; तए णं से धणो सत्थवाहे महत्थं३, रायरिहं पाहुडं गेणहइ२, बहुपुरिसेहिं सद्धिं संपरिवुडे अहिच्छत्तं नयरं मज्झमज्जेणं अनुप्पविसइ, जेणेव कणगकेऊ राया तेणेव उवागच्छति, करयल जाव वद्धावेइ, तं महत्थं३, पाहुडं उवणेइ; तए णं से कणगकेऊ राया हट्टुट्टु० धणस्स सत्थवाहस्स तं महत्थं३, जाव पडिच्छइ२, धणं सत्थवाहं सकारेइ, सम्मणेइ२, उरसुक्कं वियरति२, पडिविसं-

ज्वेह; भंडविणिमयं करेइ२, पडिभंडं गेण्हति२, सुहंसुहेणं जेणेव चंपानयरी तेणेव उवागच्छति२, मित्त-
 नाति० अभिसमन्नागते विपुलाइं माणुस्सगाइं जाव विहरति; तेणं कालेणं २ घेरागमणं धण्णे धम्मं
 सोचा, जेदुपुत्तं कुंडुवे ठावेत्ता पव्वइए एक्कारस सामाइयाति अंगाति बहूणि वासाणि जाव मासियाए सं०
 अन्नतरेसु देवलोएसु देवत्ताए उववन्ने, महाविदेहे वासे सिज्झिहिति जाव अंतं करेति । एवं खलु जंबू !
 समणेणं भगवया महावीरेणं पन्नरसस्स नायज्झयणस्स अयमेट्ठे पण्णत्ते त्ति वेमि ॥ सूत्रम्-१११ ॥

पन्नरसमं नायज्झयणं समत्तं ।
 ममं सुगमं नवरं 'चरए वे' त्यादि, तत्र चरको-घाटिभिक्षाचरः, चीरिको-स्थ्यापतितचीवरपरिधानः, चीरोपकरण
 इत्यन्ये; चर्मखण्डकः-चर्मपरिधानः, चर्मोपकरण इति चान्ये; भिक्षाण्डो-भिक्षाभोजी सुगतशासनस्थ इत्यन्ये, पाण्डुरागः-शैवः;
 गौतमः-लघुतराधमालाचर्चितविविचित्रपादपतनादिशिक्षाकलापवद्बुधभक्तोपायतः कणभिक्षाग्राही गोत्रतिकः-गोश्रयानुकारी,
 उक्तं च-"गौवीहि समं निगमपवेसठाणामणाइ पकरेति भुंजति । जहा गावी तिरिक्खवासं विभावैता ॥१॥ गृहिधर्मा-गृहस्थ-
 धर्म एव श्रेयानित्यभिसन्धाय तद्यथोक्तकारी धर्मचिन्तको-धर्मसंहितापरिज्ञानवान् मभासदः अविरुद्धो-वैनयिकः, उक्तं च-
 "अविरुद्धो विणयकारी देयाईणं पराए भतीए । जह वेसियायणसुओ एवं अब्बेवि नापवा ॥ २ ॥" विरुद्धो-अक्रियावादी

सा० १ गोधि. समं प्रवेशनिर्गमस्थानासनादि प्रदुर्वन्ति । भुञ्जन्ति यथा गावास्तिर्यग्मासं विभावयन्तः ॥ १ ॥

२ अविरुद्धो विनयकारी देवदोना परया भस्स्या । यथा वेदसायनसुत एवमन्येऽपि ज्ञातव्याः ॥ २ ॥

परलोकानम्युपगमात् मर्त्यवादिभ्यो विरुद्धः, एवं बृद्धः-तापम प्रथममुत्पन्नत्वात् प्रायो बृद्धकाले च दीक्षाप्रतिपत्तेः श्रावको-
ब्राह्मणः, अन्ये तु बृद्धश्रावक इति व्याचक्षते, स च ब्राह्मण एव, रक्तपटः-परिव्राजको निर्यन्थः-माधु प्रभृतिग्रहणात् कापि-
लादिपरिग्रह इति, 'पत्थयणं'ति पथ्यदनं-शुम्बलं 'पक्खिवं' ति अर्द्धपथे द्रुटितशुम्बलस्य शुम्बलपूर्णं द्रव्यं प्रक्षेपकः,
'पडियस्स' ति वाहनान्त्यवित्तस्य रोगे वा पतितस्य, 'भग्गरुग्गरस्स' ति वाहनात् स्खलनाद्वा पतने भग्नस्य रुग्णस्य
च जीर्णतां गतस्येत्यर्थः, 'हंदि'ति-आमन्त्र्यो, 'नाहविग्गिट्ठेहि अट्टाणेहि'ति-नातिविप्रकृष्टेषु-नातिदीर्घव्यवसु-
प्रयाणकर्मणेषु चसन् शुभैरनुकूलैः 'वसतिप्रातरादौः'-आवागमस्थानैः प्रातर्मोजनकालैश्चेत्यर्थः, 'देस्सग्गं'ति-देशान्तं ।
इहोपनयः धर्माभिहित एव, विशेषतः पुनरेवं तं प्रतिपादयन्ति-"चंपा इव मणुयगंती धणोव भयवं जिणो दण्कस्सो ।
अहिच्छत्तानयारिममं इह निव्वणं मुण्येयव्वं ॥ १ ॥ घोसणया इव तित्थंकरस्स सिवमगदेमणमहग्गं । चरंगोहणोव इत्थं सिव-
सुहकामा जिया बहवे ॥ २ ॥ नंदिफलाह व्व इहं सिवपहडिण्णमाण विसया उ । तन्नमक्खणाओ मरणं जह तह विमएहि
संसारो ॥ ३ ॥ तन्नवज्जणेण जह इट्ठपुरगमो विमयवज्जणेण तथा । परमानंदनिबंघणसिचपुरगमणं मुण्येयव्वं ॥ ४ ॥
समाप्तमिदं पञ्चदशज्ञातचिवरणम् ॥ १५ ॥

सा० धर्म्येव मनुष्यगतिर्धनं इव भगवान् विनो दयैकसः अहिच्छत्तानगरीसममिह निर्वाणं ज्ञातव्यं ॥ १ ॥ घोषणमिव तीर्थंकरस्य शिवभागदेशन-
मन्त्रे । चरकादिवदत्र शिवसुखकामा जीवा बहवः ॥ २ ॥ नन्दीफलानीवैह शिवपथप्रतिपत्तानां विषयाः । तद्वज्जणेन मरणं यथा तथैव विषयः संसारः
॥ ३ ॥ तद्वज्जनेनेत्युपगमो यथा विषयवर्जनेन तथा । परमानन्दनिबन्धनशिवपुरगमेन ज्ञातव्यं ॥ ४ ॥

॥ १६-श्रीअपरकङ्कार्ख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ षोडशं व्याख्यायते, अस्य च पूर्वेण सहायममिमम्बन्धः-पूर्वत्र विषयाभिज्वद्रस्यानर्थफलतोक्ता, इह तु तद्विषय-निदानस्य सोच्यते इत्येवंसम्बद्धमिदम्-

जति णं भंते ! स० भ० म० पन्नरसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे प० सोलसमस्स णं णायज्झयणस्स णं सम० भग० महा० के अट्ठे पणत्ते !, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ चंपा नाम नयरी होत्था, तीसे णं चंपाए नयरीए बहिया उत्तरपुरच्छिमे दिसिभाए सुभूमिभागे उज्जाणे होत्था, तत्थ णं चंपाए नयरीए तओ माहणा भातरो परिवसंति, तंजहा-सोमे, सोमदत्ते, सोमभूती; अट्ठा जाव रिउंवेव ४ जाव सुपरिनिट्ठिया, तेसि णं माहणाणं तओ भारियातो होत्था, तं०-नागसिरी, भूयसिरी, जक्खसिरी; सुकुमाल जाव तेसि णं माहणाणं इट्ठाओ विपुले माणुस्सए जाव चिहरंति । तते णं तेसि माहणाणं अन्नयां कयाई एगयओ समुवागयाणं जाव इमेयारूवे मिहो कहांसमुल्लावे समुप्पज्जित्था, एवं खलु देवानुप्पिया ! अमहं इमे विपुले घणे जाव सायतेल्ले अलाहि जाव आसत्तमाओ कुलवंसाओ पकामं दाउं पकामं भोत्तुं पकामं परिभाए० तं सेयं खलु अमहं देवानु० अन्नमन्नस्स गिहेसु कल्लाकल्लि विपुलं असणं ४ उवक्खवेउं २ परिभुंजमाणं विहरित्तए, अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडिंसुणंति, कल्लाकल्लि अन्नमन्नस्स गिहेसु विपुलं असणं ४ उवक्खवेउं २ परिभुंजमाणं

२ परिभुञ्जमाणा विहरन्ति, तते णं तीसे नागसिरिए माहणीए अन्नदा भोयणवारए जाते यावि होत्था, तते णं सा नागसिरी विपुलं असणं ४, उवक्खडेति २; एगं मंहं सालतियं तित्तालाउअं बहुसंभारसंजुत्तं णेहाव-
गाढं उवक्खड्ढावेति, एगं विदुयं करयलंसि आसाएइ तं म्वारं कटुयं अक्खज्जं अभोज्जं विसम्भूयं जाणित्ता
एवं व०-धिरत्थु णं मम नागसिरीए अहन्नाए अपुत्ताए दूभगाए दूमगसत्ताए दूभगणियोलियाए जीए णं
मए सालइए बहुसंभारसंभिए नेहावगाढे उवक्खपडिए सुवहुदव्वक्खएणं, नेहक्खए य कए, तं जति णं
ममं जाउयाओ जाणिस्संति, तो णं मम खिसिस्संति, तं जाव ताव ममं जाउयाओ ण जाणंति ताव मम
मेयं एयं सालतियं तित्तालाउ बहुसंभारणेहकयं एगंते गोवेत्तए, अन्नं सालइयं महुरालाउयं जाव
नेहावगाढं उवक्खडेत्तए, एवं संपेहेति २ तं सालतियं जाव गोवेइ, अन्नं सालतियं महुरालाउयं उव-
क्खडेइ, तेसि माहणाणं पहायाणं जाव सुहामणवरगयाणं तं विपुलं असणं ४, परिवेसेति; तते णं
ते माहणा ज्जिमित्तुत्तरागया समाणा आयंता चोक्खा परमसुहभूया सकम्मसंपत्ता जाया यावि
होत्था, तते णं ताओ माहणीओ पहायाओ जाव विभूसियाओ तं विपुलं असणं ४, आहारेंति २;
जेणेव सयाइं २ गेहाइं तेणेव उवा० २ सकम्मसंपत्तातो जायातो सूत्रम्-११२ ॥ तेणं कालेणं २,
धम्मयोसा नाम येरा जाव बहुपरिवारा, जेणेव चंपा नामं नगरी, जेणेव सुभूमिभागे उज्जाणे, तेणेव
उवा० २ अहापडिरूवं जाव विहरंति, परिसा निग्गया, धम्मो कहिओ, परिसा पडिग्गया; तए णं

तेसिं धम्मघोसाणं थेराणं अंतेवासी धम्मरूई नाम अणगारे ओराले जाव तेउलेस्से मासं मासेणं खम-
 माणे विहरति, तते णं से धम्मरूई अणगारे मासखमणपरणगंसि पढमाए पोरिसीए सज्झायं करेइ,
 २ बीयाए पोरिसीए एवं जहा गोयमसामी तहेव उग्गहेति २ तहेव धम्मघोसं थेरं आपुच्छइ जाव चंपाए
 नयरीए उच्चनीयमज्झिमकुलाइं जाव अडमाणे, जेणेव नागसिरीए माहणीए गिहे तेणेव अणुपविट्ठे; तते णं
 सा नागसिरी माहणी धम्मरूई एज्जमाणं पासति २ ता, तस्स सालइयस्स तित्तकडुयस्स बहु० णेहा०
 निसिरणट्टयाए हट्टुट्टा उट्टेति २ जेणेव भत्तघरे तेणेव उवा० २ तं सालतियं तित्तकडुयं च बहुनेहं धम्म-
 रूइस्स अणगारस्स पडिगगहंसि सन्वमेव निसिरइ, तते णं से धम्मरूई अणगारे अहापज्जत्तमिति कट्टु
 णागसिरीए माहणीए गिहातो पडिनिक्खमति २ चंपाए नगरीए मज्झिमज्जेणं पडिनिक्खमति २, जेणेव
 सुभूमिभागे उज्जाणे तंणेव उवागच्छति २ धम्मघोसस्स अदूरसामंते अन्नपाणं पडिदंसेइ २, अन्नपाणं
 करयलंसि पडिदंसेति; तते णं ते धम्मघोसा थेरा तस्स सालइतस्स नेहावगाढस्स गंधेणं अभिभूया
 समाणा, ततो सालइयान्तो नेहावगाढाओ एणं थिंदुगं गहाय करयलंसि आसादेति तित्तगं खारं कडुयं
 अखज्जं अभोज्जं विसभूयं जाणिता धम्मरूई अणगारं एवं वदासी-जति णं तुमं देवाणु० ! एयं सालइयं
 जाव नेहावगाढं आहारंसि तो णं तुमं अकाले चेव जीवितातो ववरोविज्जसि, तं मा णं तुमं देवाणु० ! इमं
 सालतियं जाव आहारंसि, मा णं तुमं अकाले चेव जीविताओ ववरोविज्जसि, तं गच्छ णं तुमं देवाणु० !

इमं सालतिथं एगंतमणाचाए अबित्ते थंडिले परिद्वेहेहि २, अन्न फासुयं एसणिज्जं असण ४, पडिगाहेत्तां
आहारं आहारेहि; तत्ते णं से धम्मरूई अणगारे धम्मघोसेणं धेरणं एवं बुत्ते समाणे धम्मघोसरस्स धेरस्स
अंतियाओ पडिनिक्खमति २, सुभूमिभागउज्जाणाओ अदूरसामंते थंडिल्लं पडिलेहेति २; ततो सालइयातो
एगं थिदुगं गहेइ २, थंडिलंसि निसिरति; तत्ते णं तस्स सालतियस्स तित्तकडुयस्स बहुनेहावगादस्स
गंधेणं बहूणि पिपीलिगासहस्साणि पाउ० जा जहा य णं पिपीलिको आहारेति सा तथा अकाले चैव
जीवितातो ववरोविज्जति, तत्ते णं तस्स धम्मरूइस्स अणगारस्स इमेयारूवे अबमत्तिथए ५-जड ताव इमस्स
सालतियस्स जाव एगंमि थिदुगंमि पक्खित्तंमि अणेगातिं पिपीलिकासहस्साइं ववरोविज्जंति, तं जति णं
अहं एयं सालइयं थंडिल्लंसि सव्वं निसिरामि, तत्ते णं बहूणं पाणाणं ४ वहकरणं भविससति; तं सेयं खलु
ममेयं सालइयं जाव गाढं सयमेव आहारेत्तए, मम चैव एणं सरीरेणं जिज्जाउ त्तिकडु एवं संपेहेति २,
मुहपेत्तिगं २, पडिलेहेति २, ससीसोवरियं कायं पमज्जेति २, तं सालइयं तित्तकडुयं बहुनेहावगाढं बिल-
मिव पन्नगभूतेणं अप्पणेणं सव्वं सरीरकोट्टंसि पक्खिवति; तत्ते णं तस्स धम्मरूइस्स तं सालइयं जाव
नेहावगाढं आहारियस्स समाणस्स सुहुत्तंत्तरेणं परिणममाणंसि सरीरगंसि कैवणा पाउ०भूतां उज्जलां जाव
दुरहियासा, तत्ते णं से धम्मरूची अणगारे अथामे अबले अबीरिए अपुरिसेकारपरकमे आधारणिज्जमि-
त्तिकडु आचारभंडगं एणं ते ठवेइ २ थंडिल्लं पडिलेहेति २ धम्मसंधारणं खंबीरेइ २ धम्मसंधारणं बुद्धरुत्ति २

पुरत्थाभिमुहे संपलियंकनिसन्ने करयलपरिगगहिं एवं व०-नमोऽस्तु णं अरहंताणं जाव संपत्ताणं, णमो-
 ऽस्तु णं धम्मघोसाणं थेराणं मम धम्मायरियाणं धम्मोवएसगाणं, पुट्ठिवि णं मए धम्मघोसाणं थेराणं
 अंतिए सव्वे पाणातिवाए पच्चक्खाए जावल्लीवाए जाव परिगगहे; इयाणिपि णं अहं तेसि चैव भगवंताणं
 अंतियं सव्वं पाणाति० पच्चक्खामि जाव परिगगहं पच्चक्खामि जावजीवाए, जहा खंदओ जाव चरिमेहि
 उस्सासेहि वोसिरामित्तिकट्टु आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते कालगए, तते णं ते धम्मघोसा थेरा धम्मरुइ
 अणगारं चिरं गयं जाणित्ता समणे निगंथे सद्दावेंति२ एवं व०, एवं खलु देवाणु० ! धम्मरुइस्स अणगारस्स
 मासखमणपारणगंसि सालइयस्स जाव गाढस्स णिसिरणट्टयाए बहिया निगते चिराति तं गच्छह णं तुब्भे
 देवाणु० ! धम्मरुइस्स अणगारस्स सव्वतो समंता मग्गणगवेसणं करेह, तते णं ते समणा निगंथा जाव
 पडिसुणेंति२ धम्मघोसाणं थेराणं अंतियाओ पडिनिकलमंति२, धम्मरुइस्स अणगारस्स सव्वओ सयंता
 मग्गणगवेसणं करेमाणा जेणेव थंडिल्लं तेणेव उवागच्छंति२, धम्मरुइस्स अणगारस्स । सरीरं निप्पाणं
 निचेट्ठं जीवविप्पजटं पासंति२, हा हा अहो अकज्जमित्तिकट्टु धम्मरुइस्स अणगारस्स परिनिव्वाणवत्तियं
 काउस्सगं करेंति, धम्मरुइस्स आयारभंडगं गेण्हंति२, जेणेव धम्मघोसा थेरा तेणेव उवागच्छंति२,
 गमणागमणं पडिक्कमंति२, एवं व०-एवं खलु अम्हे तुब्भं अंतियाओ पडिनिकलमामो२ सुभूमिभागस्स
 उ० परिपेरंतेणं धम्मरुइस्स अणगारस्स सव्वं जाव करेमाणे जेणेव थंडिल्ले तेणेव उवा०२ जाव इहं

हवमागया, - तं कालगएणं मंते ! धम्मरुई अणगारे इमे से आयारभंडए, ततेणं ते धम्मघोसा थेरा पुव्वगए उवओगं गच्छंति२, समणे निगंथे निगंथीओ य सदावेति२ एवं व०-एवं खलु अज्जो ! मम अंतेवासी धम्मरुची नाम अणगारे पगइभइए जाव विणीए मासंमासेणं अणिविखत्तेणं तवोक्कम्मेणं जाव नागसिरीए माहणीए गिहे अणुपविट्ठे, तएणं सा नागसिरी माहणी जाव निसिरइ, तएणं से धम्मरुई अणगारे अहापज्जत्तमितिकट्ठु जाव कालं अणवकंखेमाणे विहरति, सेणं धम्मरुई अणगारे यट्ठणि वासाणि सामन्नपरियाणं पाउणित्ता आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते कालमासे कालं किचा उट्ठु सोहम्म ! जाव सब्वट्ठसिद्धे महाविमाणे देवत्ताए उववत्ते, तत्थ णं अजहण्णमणुक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोव-माइं ठिती पन्नत्ता, तत्थ धम्मरुइस्सवि देवस्स तेत्तीसं सागरोवमाइं ठिती पणत्ता, सेणं धम्मरुई देवे ताओ देवलोगाओ जाव महाविदेहे वासे सिद्धिहिति ॥ सूत्रम्-११३ ॥ तं धिरत्थु णं अज्जो ! नागसिरीए माहणीए अधन्नाए अपुन्नाए जाव णियोलियाए जाएणं तहारूवे साहू धम्मरुई अणगारे मासत्वमण-पारणगंसि सालइएणं जाव गढेणं अकाले चेवे जीवितातो ववरोविए, ततेणं ते समणा निगंथा धम्म-घोमाणं थेराणं अंतिए एतमट्ठं सोचा णिसम्म चंपाए सिंघाडगतिगजाव बहुजणस्स एवमातिक्खंति- धिरत्थु णं देवा० ! नागसिरीए माहणीए जाव णियोलियाए जाएणं तहारूवे साहू सालतिएणं जीविपाओ ववरोवेइ, तएणं तेसिं समणाणं अंतिए एयमट्ठं सोचा णिसम्म बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमा-

तिव्रवति एवं भासति-धिरत्थु णं नागसिरीए माहणीए जाव जीवियाओ ववरोविते, तते णं ते माहणा
 चंपाए नगरीए बहुजणस्स अंतिए एतमट्ठं सोचा निसम्म आसुरुत्ता जाव मिसिमिसेमाणा 'जेणेव नाग-
 सिरी माहणी तेणेव उवागच्छंति', नागसिरी माहणीं एवं वदासी-हं भो ! नागसिरी ! अपत्थियपत्थिए
 दुरंतपंतलक्खणे हीणपुण्णचाउइसे धिरत्थु णं तव अधन्नाए अपुन्नाए जाव णिचोलियाते जाए णं तुमे तहा-
 रूवे साहु साहुरूवे मासवमणपारणंगंसि सालतिएणं जाव ववरोविते, उचावएहिं अक्कोसणाहिं अक्कोसंति,
 उचावयाहिं उद्धंसणाहिं उद्धंसंति, उचावयाहिं णिब्भत्थणाहिं णिब्भत्थंति उचावयाहिं णिच्छोडणाहिं
 निच्छोडंति तल्लंति तल्लंति तल्लंति तल्लंति तल्लंति तल्लंति तल्लंति तल्लंति तल्लंति तल्लंति तल्लंति तल्लंति तल्लंति तल्लंति तल्लंति तल्लंति
 गिहातो निच्छुद्धा समाणी चंपाए नगरीए सिंघाडगतिचउक्कचचउम्मुहं बहुजणेणं हीलज्जमाणी
 खिसिज्जमाणी निदिज्जमाणी गरहिज्जमाणी तज्जिज्जमाणी पव्वहिज्जमाणी धिक्कारिज्जमाणी युक्कारिज्जमाणी
 कत्थइ ठाणं वा निलयं वा अलभमाणी २ दंडीखंडनिवसणा खंडमल्लयखंडघडगहत्थगया फुट्टहडाहडसीसा
 मच्छिन्नायाचडगरेणं अज्जिमाणमग्गा गेहंगेहेणं देहंयलियाए विट्ठि कप्पेमाणी विहरति, तते णं तीसे नाग-
 सिरीए माहणीए तवभवंसि चेव मोलस रोयायंका पाउब्भूया, तंजहा-"मासे कासे जोणिसूले जाव कोटे,"
 तए णं सा नागसिरी माहणी सोलसहिं रोयायंकेहिं अभिभूता समाणी अट्टुट्टुहट्टवमट्टा कालमासे कालं
 किचा, छट्ठीए पुट्ठीए उक्कोसेणं यावीससागरोवमट्ठितीणसु नरएसु नेरइयत्ताते उववत्ता; सा णं तओणं-

तरंसि उन्वदित्ता मच्छेसु उववन्ना, तत्थ णं सत्थवज्झा दाहवक्कंतिए कालमासे कालं किच्चा अहेसत्तमीए पुढवीए उक्कोसाए तित्तीसंसागरोवमद्वितीएसु नेरइएसु उववन्ना, सा णं ततोऽणंतरं उन्वदित्ता दोचंपि मच्छेसु उववज्जति, तत्थविय णं सत्थवज्झा दाहवक्कंतीए दोचंपि अहे सत्तमीए पुढवीए उक्कोसं तेत्तीस-सागरोवमद्वितीएसु नेरइएसु उववज्जति, सा णं तओहिंतो जाव उन्वदित्ता तंचंपि मच्छेसु उववन्ना, तत्थविय णं सत्थवज्झा जाव कालं किच्चा दोचंपि छट्ठीए पुढवीए उक्कोसेणं० तओऽणंतरं उन्वदित्ता नरएसु एवं जहा गोसाले तथा नेयवं जाव रयणप्पभाए सत्तसु उववन्ना, ततो उन्वदित्ता जाव इमाहं खहयरविहाणाहं जाव अदुत्तरं च णं खरवायरपुढविकाइयत्ताते तेसु अणेगसतसहस्स खुत्तो ॥सूत्रम्-११४॥

सवं सुगमं, नवरं 'सालइयं'ति-आरदिकं सारेण वा-रसेन चित्तं-युक्तं सारचित्तं, 'तित्तालाउयं'ति-कडुकतुम्भकं 'बहुसंभारसंजुत्तं'-बहुभिः सम्भारद्रव्यैः-उपरि प्रक्षेपद्रव्यैस्त्वगेलाप्रभृतिभिः संयुक्तं यत्तत्तथा 'स्नेहावगाढं'-स्नेहव्याप्तं 'दूभगसत्ताए'ति-दुर्भगः सत्त्वः-प्राणी यस्याः सा तथा, 'दूभगनियोलियाए'चि-निम्बगुलिकेव-निम्बफलमिव अत्य-नादेयत्वसाधर्म्यात् दुर्भगाणां मध्ये निम्बगुलिका दुर्भगनिम्बगुलिका, अथवा-दुर्भगानां मध्ये निर्बोलिता-निमज्जिता-दुर्भ-गनिर्बोलिता, 'जाउयाउ'ति-देवराणां जाया भार्या इत्यर्थः; 'चिलमिबे'त्यादि, बिले इव-रन्ध्रे इव पन्नगभूतेन-सर्पकल्पेन आत्मना करणभूतेन सर्वं तदलाबु शरीरकोष्ठके प्रक्षिपति, यथा किल बिले सर्प आत्मानं प्रक्षिपति पार्श्वान् असंस्पृशन् एवममौ वदनकन्दरपार्श्वान् असंस्पृशन् आहारेण तदसञ्चारणतस्तदलाबु जठरबिले प्रवेशितवानिति भाव 'गमणागमणाए

पङ्क्तिमंति'ति-गमनागमनं-ईर्यापधिकीं, 'उच्चावचाहि'ति-असमझसाभिः, 'अक्कोसणाहि'ति-मृताऽसि त्वमित्यादिभि-
 र्वचनैः, 'उद्धंसणाहि'ति-दुःकुलीनेत्यादिभिः कुलाद्यभिमानपातनार्थैः, 'निच्छुहणाहि'ति-निःसरास्मद्गोहादित्यादिभिः,
 'निच्छोडणाहि'ति-त्यजास्मदीयं वस्त्रादीत्यादिभिः, 'तज्जंति'ति-ज्ञास्यसि पापे ! इत्यादिमणनतः, 'ताल्लिति'ति-
 चपेटादिभिः, हील्यमाना-जात्याद्युद्धवृत्तेन, खिस्यमाना-परोक्षकुत्सनेन, निन्द्यमाना-मनसा जनेन, गर्ह्यमाणा-तत्समक्षमेव
 तर्ज्यमाना-अङ्गुलीचालनेन ज्ञास्यसि पापे इत्यादिमणनतः प्रव्यथ्यमाना-यथ्यादिताडनेन धिक्क्रयमाणा-धिक्शब्दत्रिपयी-
 क्रियमाणा, एवं धुत्क्रियमाणा, दण्डी-कृतसन्धानं जीर्णवस्त्रं तस्य खण्डं निवसनं-परिधानं यस्याः सा तथा, खण्डमष्टकं-
 खण्डशरावं मिथ्यामाजनं खण्डघटकश्च-पानीयमाजनं ते हस्तयोगते यस्याः सा तथा, 'फुटं'ति-स्फुटितया स्फुटितकेश-
 सञ्चयत्वेन विकीर्णकेशं, 'हडाहडं'ति अत्यर्थं-'शीर्षं' शिरो यस्याः सा तथा, मक्षिकाचटकरेण-मक्षिकाममुदायेन अन्वीय-
 मानमार्गा-अनुगम्यमानमार्गा मलाविलं हि वस्तु मक्षिकाभिर्वेद्यते एवेति, देहं चलमित्येतस्याख्यानं देहवल्लिका तथा,
 अनुस्वारो नैपातिकः, 'सत्थचज्झ'ति-शस्त्रवध्या जातेति गम्यते, 'दाहवक्कंति'ति-दाहव्युत्क्रान्त्या-दाहोत्पत्त्या
 'स्वहयरविहाणाइं जाव अदुत्तरं चे'त्यत्र गोशालकाध्ययनममानं घृष्टं तत एव हृदयं, बहुत्वात्तु न लिखितं ॥११॥

सा णं तओऽणंतरं उव्वट्ठित्ता इहेव जंघुदीवे कीवे भारहे वासे चंपाए नयरीए सागरदत्तस्स सत्थवा-
 हस्स भद्दाए भारियाए कुळिछसि दारियत्ताए पच्चायाया, तत्ते णं सा भद्दा सत्थवाही णवणहं मासाणं
 दारियं पयाया सुकुमालकोमलियं गयताल्लयसमाणं तीसे दारियाए निव्वत्ते दारमाहियाए अस्मापियरो

इमं एतारूढं गोत्रगुणनिष्कलं नामधेज्जं करेति-जम्हा नं अम्हं एसा दारिया सुकुमाला गयतालुयसमाणा तं होउ नं अम्हं इमीसे दारियाए नामधेज्जं सुकुमालिया, तते नं तीसे दारियाए अम्मापितरो नामधेज्जं करेति सूमालियत्ति, तए नं सा सूमालिया दा० पंचघाईपरिगहिहिया तंजहा-न्वीरघाईए जाव गिरिकंदर-मल्लीणा इव चंपकलया निब्बाए निब्बाघायंसि जाव परिवट्ठह, तते नं सा सूमालिया दारिया उम्मुक्कबाल-भावा जाव रूवेण य जोव्वणेण य लावणेण य उक्किट्टा उक्किट्टसरीरा जाता यावि होत्था ॥ सूत्रम्-११५ ॥

तत्थ नं चंपाए नयरीए जिणदत्ते नाम सत्थवाहे-अट्टे०, तस्स नं जिणदत्तस्स भद्दा भारिया सूमाला इट्टा जाव माणुस्सए कामभोए पच्चणुभवमाणा विहरति, तस्स नं जिणदत्तस्स पुत्ते भद्दाए भारियाए अत्तए सागरए नामं दारए सुकुमाले जाव सुरूवे, तते नं से जिणदत्ते सत्थवाहे अन्नदा-कदाई सातो गिहातो पडिनिक्खमतिर, सागरदत्तस्स गिहस्स अदूरसामंतेणं वीतीवयइ इमं च नं सूमालिया दारिया पहाया च्चेडियासंघपरिवुडा उट्पि आगासतलगंसि कणगंतेंदूसएणं कीलमाणीर विहरति, तते नं से जिणदत्ते सत्थवाहे सूमालियं दारियं पासतिर, सूमालियाए दारियाए रूवे य र जायविम्हए कोडुबियपुरिसे सदा-वेतिर, एवं व०-एस नं देवा० ! कस्स दारिया?, किं वा णामधेज्जं से?, तते नं ते कोडुबियपुरिसा जिण-दत्तेण सत्थवाहेणं एवं वुत्ता समाणा हट्ट करयल जाव एवं ययासी-एस नं देवाणु० ! सागरदत्तस्स सत्थ-वाइस्स धूया, भद्दाए अत्तया, सूमालिया नाम दारिया, सुकुमालपाणिपाया जाव उक्किट्टा; तते नं से जिण-

१०
 दत्ते सत्थवाहे तेसि कोडुधियाणं अंतिए एयमट्ठं सोचा जेणेव सए गिहे तेणेव उवा० २ पहाए जाव मित्त-
 नाइपरिबुडे चंपाए जेणेव सागरदत्तस्स गिहे तेणेव उवागच्छइ, तए णं सागरदत्ते सत्थवाहे जिणदत्तं सत्थ-
 वाहं एज्जमाणं पासइ, एज्जमाणं पासइत्ता, आसणाओ अब्भुट्ठइ २ ता, आसणेणं उवणिमंतेति २, आसत्थं
 वीसत्थं सुहासणवरगयं एवं वयासी-भण देवानुत्पिया ! किमागमणपओयणं ? तते णं से जिणदत्ते
 सत्थवाहे सागरदत्तं सत्थवाहं एवं वयासी-एवं ब्वलु अहं देवा० ! तव धूर्यं, भद्दाए अत्तियं, सूमालियं,
 सागरस्स भारियत्ताए वरेमि, जति णं जाणाह देवा० ! जुत्तं वा पत्तं वा सलाहणिज्जं वा सरिसो वा
 संजोगो ता दिज्जउ णं सूमालिया सागरस्स, तते णं देवा० ! किं दलयामो सुकं सूमालियाए ? तए णं से
 सागरदत्ते तं जिणदत्तं एवं वयासी-एवं ब्वलु देवा० ! सूमालिया दारिया मम एगा एगजाया इट्ठा जाव
 किमंग पुण पासण्याए तं नो ब्वलु अहं इच्छामि सूमालियाए दारियाए ब्वणमवि विष्पओगं, तं जति णं
 देवानुत्पिया ! सागरदारए मम घरजामाउए भवति, तो णं अहं सागरस्स दारगस्स सूमालियं दलयामि,
 तते णं से जिणदत्ते सत्थवाहे सागरदत्तेणं सत्थवाहेणं एवं बुत्ते समाणे जेणेव सए गिहे तेणेव उवाग-
 च्छइ २ सागरदारगं सदावेति २ एवं व०-एवं ब्वलु पुत्ता ! सागरदत्ते स० मम एवं वयासी-एवं ब्वलु देवा० !
 सूमालिया दारिया इट्ठा तं चेव तं जति णं सागरदारए मम घरजामाउए भवइ, ता दलयामि; तते णं से
 सागरए दारए जिणदत्तेणं सत्थवाहेणं एवं बुत्ते समाणे तुसिणीए, तते णं जिणदत्ते स० अन्नदा कदाइ

सोहर्णसि तिहिकरणे विउलं असण ४ उवक्खडावेति २, मित्तणाई आमंतेइ जाव सम्माणित्ता सागरं दारगं
पहायं जाव सव्वालंकारविभूसियं करेइ २ पुरिससहस्रवाहिणि सीयं दुरूहावेति २, मित्तणाड जाव संप-
रिखुडे सव्विदीए सातो गिहाओ निगच्छति २ चंपानयरि मज्झमज्जेणं जेणेव सागरदत्तस्स गिहे तेणेव
उवागच्छति २, सीयाओ पचोरेहति २, सागरगं दारगं सागरदत्तस्स सत्थ० उवणेति; तते णं सागरदत्ते
सत्थवाहे विपुलं असण ४ उवक्खडावेइ २ जाव सम्माणित्ता सागरगं दारगं सूमालियाए दारियाए सद्धि
पट्ठयं दुरूहावेइ २ सेयापीतएहि कलसेहि मज्जावेति २, होमं करावेति २, सागरं दारयं सूमालियाए दारियाए
पाणिं गेण्हावेति ॥ सूत्रम् ११६ ॥ तते णं सागरदारए सूमालियाए दारि० इमं एयारूवं पाणिफासं पडि-
संवेदेति से जहा नाम ए असिपत्ते इ वा जाव मुम्मुरे इ वा इतो अणिट्ठतराए चेव पाणिफासं पडि-
संवेदेति, तते णं से सागरए अकामए अवसव्वसे तं मुहुत्तमित्तं संचिद्धति, तते णं से सागरदत्ते
सत्थवाहे सागरस्स दारगस्स अम्मापियरो मित्तणाइ विउलं असण ४ पुप्फवत्थ जाव सम्माणित्ता
पडिविसज्जति, तते णं सागरए दारए सूमालियाए सद्धि जेणेव वासघरे तेणेव उवा० २ सूमालियाए
दारियाए सद्धि तलिंगसि निवज्जइ, तते णं ते सागरए दा० सूमालियाए दा० इमं एयारूवं अंगफासं
पडिसंवेदेति, से जहा नामए असिपत्तेइ वा जाव अमणामयरगं चेव अंगफासं पच्चणुभवमाणे
विहरति, तते णं से सागरए अंगफासं असहमाणे अवसव्वसे मुहुत्तमित्तं संचिद्धति, तते णं से

सागरदारए सूमालियं दारियं सुहपसुत्तं जाणित्ता सूमालियाए दारियाए पासाउ उट्टेति२, जेणेव सए सय-
 णिज्जे तेणेव उवा० २ सयणीयंसि निवज्झइ, तते णं सूमालिया दारिया तओ सुहुत्तंतरस्स पडिबुद्धा
 समाणी पत्तिवया पइमणुरत्ता पत्तिं पासे अपस्समाणी तलिमाउ उट्टेति२ जेणेव से सयणिज्जे तेणेव
 उवागच्छति२ सागरस्स पासे णुवज्झइ, तते णं से सागरदारए सूमालियाए दारि० दुच्चंपि इमं एयारूवं
 अंगफासं पडिसंवेदति जाव अकामए अवसन्वसे सुहुत्तमित्तं संचिद्धति, तते णं से सागरदारए सूमालियं
 दारियं सुहपसुत्तं जाणित्ता सयणिज्जाओ उट्टेइ२ वासघरस्स दारं विहादेति२ मारासुक्के विव काए जामेव
 विसिं पाउन्भूए तामेव विसिं पडिगए ॥ सूत्रम्-११७॥ तते णं सूमालिया दारिया ततो सुहुत्तंतरस्स पडिबुद्धा
 पत्तिवया जाव अपासमाणी सयणिज्जाओ उट्टेति सागरस्स दा० सव्वतो समंता मगगणगेवसणं करेमाणी
 २ वासघरस्स दारं विहाडियं पासइ २ एवं व०-गए से सागरे त्तिकहु ओहयमसंकप्पा जाव क्षियायइ, तते
 णं सा भद्दा सत्थवाही कल्लं पाउ० दासचेडियं सद्दावेति २ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवाणुप्पिए ! बहुव-
 रस्स सुहसोहणियं उवणेहि, तते णं सा दासचेडी भद्दाए एवं बुत्ता समाणी एयमट्ठं तहत्ति पडिसुणंति,
 सुहधोवणियं गेण्हति २ जेणेव वासघरे तेणेव उवागच्छति २ सूमालियं दारियं जाव क्षियायमाणि
 पासति २ एवं व०-किन्नं तुमं देवाणु० ! ओहयमणसंकप्पा जाव क्षियाहिसि !, तते णं सा सूमालिया दारिया
 तं दासचेडियं एवं व० एवं खल्ल देवा० ! सागरए दारए मम सुहपसुत्तं जाणित्ता मम पासाओ उट्टेति २

बासघरदुवारं अवगुण्डति जाव पडिगए, तते णं ततो अहं सुहुत्तंतरस्स जाव विहाडियं पासामि, गंए णं से
सागरए त्तिकट्टु ओहयमण जाव क्षियायामि, तते णं सा दासचेडी सूमालियाए दारि० एयमट्टं सोचा जेणेव
सागरदत्ते तेणेव उवागच्छइ २ सा सागरदत्तस्स एयमट्टं निवेएइ, तते मं से सागरदत्ते दासचेडीए अंतिए
एयमट्टं सोचा निसम्म आसुरुत्ते जेणेव जिणदत्तसत्थवाहगिहे तेणेव उवा० २ जिणद० एवं व०-किण्णं
देवाणुप्पिया ! एवं जुत्तं वा, पत्तं वा, कुलाणुरूवं वा, कुलसरिसं वा, जन्नं सागरदारए सूमालियं दारियं
अदिट्ठदोसं पइवयं विप्पजहाय इहमागओ बहहिं विज्जणियाहि य रुंढणियाहि य उवालभति, तए णं जिण-
दत्ते सागरदत्तस्स एयमट्टं सोचा जेणेव सागरए दारए तेणेव उवा० २ सागरयं दारयं एवं व०-डुहु णं पुत्ता !
तुमे कयं सागरदत्तस्स गिहाओ इहं हवमागते, तेणं तं गच्छह णं तुमं पुत्ता ! एवमवि गते सागरदत्तस्स
गिहे, तते णं से सागरए जिणदत्तं एवं व०-अवि यार्ति अहं ताओ ! गिरिपडणं वा, तरुपडणं वा, मरुप्पवायं
वा, जलप्पवेसं वा, विसमक्खणं वा, बेहाणसं वा, सत्थोवाडणं वा, गिद्धापिड्ढं वा, पव्वज्जं वा, विदेसगमणं वा,
अन्नुबगच्छिज्जामि नो खलु अहं सागरदत्तस्स गिहं गच्छिज्जा, तते णं से सागरदत्ते सत्थवाहे कुहुंतरिए
सागरस्स एयमट्टं निसामति २ लज्जिए विलीए विडे जिणदत्तस्स गिहातो पडिनिक्खमइ जेणेव सए गिहे
तेणेव उवा० २ सुकुमालियं दारियं सदावेइ २ अंके निवेसेइ २ एवं व०-किण्णं तव पुत्ता ! सागरएणं

दारपणं मुक्ताः, अहं णं तुमं तस्स दाहामि जस्स णं तुमं इट्ठा जाव मणामा भविस्ससिस्ति सुमालियं दारियं
 ताहि इट्ठाहि वग्गहि समासासेह २ पडिविस्सजेह । तए णं से सागरदत्ते सत्थं अन्नया उट्ठि आगासत-
 लंगंसि सुह निसण्णे । रायमग्गं ओलोएमाणे २ चिट्ठति, तते णं से सागरदत्ते एगं महं दमगपुरिसं पासइ
 दंडिखंडनिवसणं खंडगमल्लगघडगहत्थगयं मच्छियासहस्सेहि जाव अन्निल्लमाणमग्गं तते णं से सागरदत्ते
 कोडुं बियपुरिसे सदावेति २ एवं व०-तुम्हे णं देवा० ! एयं दमगपुरिसं चिउलेणं असण ४ पलोभेहि २, गिहं
 अणुप्पवेसेह २, खंडगमल्लगं खंडघडगं ते एगंते एदेह २, अलंकारियकम्मं कारेह २; एहायं कयवलि० जाव
 सन्वांलंकारविभूसियं करेह २-मणुणं असण ४ भोयावेह २ मम अंतियं उवणेह; तए णं कोडुं बियपुरिसा
 जाव पडिसुणेंति २ जेणेव से दमगपुरिसे तेणेव उवा० २-त्ता तं दमगं असणं उवप्पलोभेति २ ता सयं
 गिहं अणुपवेसिस्ति २ तं खंडगमल्लगं खंडगघडगं च तस्स दमगपुरिस्सस्स एगंते एडंति, तते णं से दमगे तं
 खंडमल्लगंसि खंडघडगंसि य एगंते एडिल्लमाणंसि महया २ सदेणं आरसति, तए णं से सागरदत्ते तस्स
 दमगपुरिस्सस्स तं महया २ आरत्तियसदं सोचा निसम्म कोडुं बियपुरिसे एवं व०-किणं देवाणु० ! एस
 दमगपुरिसे महया २ सदेणं आरसति, तते णं ते कोडुं बियपुरिसा एवं व०-एस णं सामी ! तंसि खंडमल्ल-
 गंसि खंडघडगंसि एगंते एडिल्लमाणंसि महया २ सदेणं आरसइ, तते णं से सागरदत्ते सत्थं ते कोडुं-
 बियपुरिसे एवं व०-मा णं तुम्हे देवा० ! एयस्स दमगस्स तं खंड जाव एदेह पासे ठवेह जहा णं पत्तियं

भवति, तेवि तदेव ठविति; तए णं ते कोडुंघियपुरिसा तस्स दमगस्स अलंकारियकम्मं करेति २ सयपा-
गसहस्सपगेहिं तिल्लिहिं अब्भंगेति अब्भंगिए समणे सुरभिगंधुव्वद्वणेणं गायं उव्वद्विट्ठिति २ उसिणो-
दगंधोदएणं सीतोदगेणं पहाणेति, पम्हलसुकुमालगंधकासाईए गायाइं ल्हंति २ हंसलक्खणं पट्टसाडणं
परिहंति २, सव्वालंकारविभूसियं करेति २, विउलं अमण ४ भोयाव्वेति २ सागरदत्तस्स उवणेनन्ति, तए
णं सागरदत्ते सूमालियं दारियं पहायं जाव सव्वालंकारभूसियं करित्ता तं दमगपुरिसं एवं व०-एस णं
देवा० मम धूया इट्ठा एयं णं अहं तव भारियत्ताए दलामि भदियाए भदतो भविज्जासि, तते णं से दम-
गपुरिसे सागरदत्तस्स एयमट्ठं पडिसुणेति २ सूमालियाए दारियाए सट्ठि वासघरं अणुपविससि सूमा-
लियाए दा० सट्ठि तलिंगंसि निवज्जइ, तते णं से दमगपुरिसे सूमालियाए इमं एयारूव अंगफासं पडि-
संवेदेति, सेसं जहा सागरस्स जाव सयणिज्जाओ अब्भुट्ठेति २ वासघराओ निगच्छति २, खंडमल्लगं
खंडयडं च गहाय मारासुक्के विव काए जामेव दिसं पाउब्भूए तामेव दिसं पडिगए, तते णं सा सूमा-
लिया जाव गए णं से दमगपुरिसे त्तिकट्टु ओहयमण जाव म्मियायति ॥सूत्रम्-११८॥ तते णं सा भइ कल्लं
पाउ० दासचेडिं सदावेति २ एवं वयासी जाव सागरदत्तस्स एयमट्ठं निवेदेति, तते णं से सागरदत्ते तदेव
संभंते समणे जेणेव वासहरे तेणेव उवा० २सूमालियं दारियं अंके निवेसेति २ एवं व-अहो णं तुमं पुत्ता!

पुरापोराणेणं जाव पचणुभवमाणी विहरसि तं मा णं तुमं पुत्ता ! ओहयमण जाव झियाहि तुमं णं पुत्ता,
 मम महाणसंसि चियुलं असणं ४ जहा पुट्टिला जाव परिभाएमाणी विहराहि; तते णं सा सूमालिया
 दारिया एयमट्टं पडिसुणेति २ महाणसंसि विपुलं असण जाव दलमाणी विहरइ । तेणं कालेणं २ गोवा-
 लियाओ अज्जाओ बहुसुयाओ एवं जहेव तेयलिणाए सुवयाओ तहेव समोसद्धाओ तहेव संघाडओ
 जाव अनुपविट्ठे तहेव जाव सूमालिया पडिलाभित्ता एवं वदासी-एवं खलु अज्जाओ ! अहं सागरस्स
 अणिट्ठा जाव अमणामा नेच्छइ णं सागरए मम नामं वा जाव परिभोगं वा, जस्स २ विय णं दिज्जामि
 तस्स २ विय णं अणिट्ठा जाव अमणामा भवामि, तुम्हे य णं अज्जाओ ! चहुनायाओ एवं जहा पुट्टिला
 जाव उवलद्धे जे णं अहं सागरस्स दार० इट्ठा कंता जाव भवेज्जामि, अज्जाओ तहेव भणंति तहेव साविया
 जाया तहेव चिंता तहेव सागरदत्तं सत्थवाहं आपुच्छति जाव गोवालियाणं अंतिए पव्वइया तते, णं सा
 सूमालिया अज्जा जाया ईरियासमिया जाव चंभयारिणी वहूहि चउत्थछट्टम जाव विहरति, तते णं सा
 सूमालिया अज्जा अत्रया कयाइ जेणेव गोवालियाओ अज्जाओ तेणेव उवा० २ वंदति नमंसति २ एवं
 व०-इच्छामि णं अज्जाओ ! तुम्हेहिं अब्भणुन्नाया समाणी चंपाओ चाहिं सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स
 अदूरसामंते छट्ठं छट्ठेणं अनिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं सूराम्भिसुही आयावेमाणी विहरित्तए, तते णं ताओ

गोवालियाओ अज्जाओ सूमालियं एवं व०-अम्हे णं अज्जे ! समणीओ निगङ्गीओ ईरियासमियाओ जाव
गुत्तवंभचारिणीओ नो खलु अम्हे कप्पति वहिया गामस्स जाव सण्णिवेस्स वा छट्ठं २ जाव विहरि-
त्तए, कप्पति णं अम्हे अंतो उवस्सयस्स वतिपरिक्खित्तस्स संघाडियद्धियाए णं समतलपतियाए आया-
वित्तए, तते णं सा सूमालिया गोवालिया एयमट्ठं नो सद्वहति, नो पत्तिगइ, नो रोएति, एयमट्ठं अ० ३
सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स अदूरसामंते छट्ठं छट्ठेणं जाव विहरति ॥ सूत्रम्-११९ ॥

सुकुमालकमलिकां-अत्यर्थं सुकुमारां, गजतालुसमानां, गजतालुकं ह्यत्यर्थं सुकुमालं मनतीति, 'जुत्तं वा' इत्यादि
युक्तं-मङ्गतं, 'पत्तं'ति प्राप्तं प्राप्तकालं पात्रं वा गुणानामेव पुत्रः, श्लाघनीयं वा महशो वा संयोगो त्रिधाहयोरिति,
'से जहा नामए असिपत्तेइ वा' इत्यत्र यात्रकारणादिदं द्रष्टव्यं । 'करपत्तेइ वा, खुरपत्तेइ वा, कलंवचीरिगापत्तेइ वा,
सत्तिअग्गेति वा, कोतग्गेति वा, तोमग्गेति वा, मिडिमालग्गेइ वा, ख्वचिकलावएति वा, पिच्छुयडंकेइ वा, कविकच्छइ वा, इगा-
लेइति वा, मुम्भुरेति वा, अचीइ वा, जालेइ वा, अलाएति वा, सुद्धागणीइ वा; भवेतारूवे १, नो इण्णट्ठे ममट्ठे, एत्तो अणिट्ठ-
तराए चेव, अकंततराए चेव, अप्पिततराए चेव, अमणुन्नतराए चेव 'ति; तत्रासिपत्रं-खड्गः, करपत्रं-क्रकचं,
खुरपत्रं-खुरः, कदम्भीरिकादीनि लोक्खल्लाडवसेयानि, वृथिकड्डः-वृथिकरुक्कण्टकः, कपिकच्छु-खज्जुकारी वनस्पतिविशेषः,
अङ्गारो-पिज्वालोलोऽग्निक्कणः, मुम्भुरः-अग्निक्कणमिश्रं मसम, अर्चिः-इन्धनप्रतिबद्धा ज्वाला तु-इन्धनच्छिन्ना अलातं-
उल्बुकं, सुद्धाग्निः-अयस्पिण्डान्तर्गतोऽग्निरिति 'अकामए'ति अकामको-निरभिलाषः, 'अवस्सवसे'ति अपस्ववद्वा;

अपगतारमतन्त्रत्व इत्यर्थः, 'तलियंसि निवज्जइ'ति तल्ये-शयनीये निपद्यते-शेते 'पइंवय'ति पति-मत्तारिं व्रत-
 यति-तमेवाभिगच्छामीत्येवं नियमं करोतीति पतिव्रता, पतिमनुरक्ता-मर्चरिं प्रति रागवतीति, 'मारासुकेचिव काण' ति
 मार्यन्ते प्राणिनो यस्यां शालायां सा मारा-शूना तस्या मुक्तो-थः स माराशुक्तो माराद्वा-मरणान्मारकपुरुषाद्वा मुक्तो-
 विच्छुटितः काको-वायसः, 'बहुवरस्स'ति बधूथ वरश्च बधूवरं तस्य, 'कुलाणुरूवं'ति कुलोचितं वणिजां वाणिज्य-
 पिव 'कुलसरिसं'ति श्रीमद्भणिजां रत्नवाणिज्यमिव 'अदिट्ठदोसचडियं'ति न दृष्टे-उपलभ्यस्वरूपे दोषे-दूषणे
 पतिता-समापन्ना अदृष्टदोषपतिता तां, 'खिज्जणियाहि'ति खेदक्रियाभिः रुष्टनकादिभिः-रुदितक्रियाभिः, 'मरुप्प-
 वायं व'ति निर्जलदेयप्रपातं 'सत्थोवाडणं'ति शस्त्रेणावपाटनं-विदारणमात्मन इत्यर्थः, 'गिद्धपट्ठं'ति गृध्रस्पृष्टं-
 गृध्रैः स्पर्शनं कडेवराणां मध्ये निपत्य गृध्रैरात्मनो भक्षणमित्यर्थः, 'अब्भुवेज्जामि'ति अभ्युपैमि, 'पुरा पोरणाण
 मित्यत्र यावत्करणादेवं द्रष्टव्यं 'दुच्चिण्णाणं दुप्परकंताणं कडाणं पावाणं कम्माणं पावगं फलविचिचिसेसं'ति
 'पुरा पोरणाण' मित्यत्र यावत्करणादेवं द्रष्टव्यं 'दुच्चिण्णाणं दुप्परकंताणं कडाणं पावाणं कम्माणं पावगं फलविचिचिसेसं'ति
 अयमर्थः-पुरा-पूर्वमेषु, पुराणानां-अतीतकालभाविनां तथा दुशीणं-दुश्चरितं मृषावादनपारदार्यादि तद्वेतुकानि कर्मण्यपि
 दुशीर्णानि व्यपदिश्यन्ते अतस्तेषामेव दुष्पराक्रान्तानां नवरं दुष्पराक्रान्तं-प्राणिघातादत्तापहारादिकृतानां प्रकृत्यादिभेदेन,
 पुराशब्दस्येह सम्बन्धः, पापानां-अपुण्यरूपाणां, 'कर्मणां' ज्ञानावरणादीनां, पापकं-अशुभं 'फलवृत्तिविशेषं' उदय-
 वर्तनमेदं, 'प्रत्यनुभवन्ती'-वेदयन्ती, 'विहरसि'-वर्त्तते, 'कप्पइ णं अम्हं' इत्यादि 'अम्हं'ति अस्माकं मते

प्रव्रजिताया इति गम्यते, अन्तः-मध्ये 'उपाश्रयस्य' वमतेर्धृत्तिपरिधिस्तस्य परेषामनालोकवत् इत्यर्थः, 'संघाटी' निर्ग्रन्थि-
काप्रच्छदविशेषः सा वद्धा-निवेष्टिता काये इति गम्यते यया सा संघाटीबद्धिका तस्याः, णमित्यलङ्कारे समतले द्वयोरपि
भुवि विन्यस्तत्वात् पदे-पादौ यस्याः सा समतलपदिका तस्याः 'आतापयितुं' आतापनां कर्तुं कल्पते इति योगः ॥११९॥

तत्थ णं चंपाए ललिया नाम गोद्वी परिवसति, नरवइदिण्णवि(प)यारा अम्मापिहनिययनिप्पिवासा
वेसविहारकयनिकेया नाणाविहअविणयप्पहाणा अट्ठा जाव अपरिभूया, तत्थ णं चंपाए देवदत्ता नामं
गणिया होत्था, सुकुमाला जहा अंडणाए; तते णं तीसे ललियाए गोद्वीए अन्नया पंच गोद्विह्लगपुरिसा देव-
दत्ताए गणियाए सद्धिं सुभूमिभागस्स उज्जाणसिर्णि पच्चणुअभवमाणा विहरंति, तत्थ णं एगे
गोद्विह्लगपुरिसे देवदत्तं गणियं उच्छंगे धरति, एगे पिट्ठओ आयवत्तं धरेइ, एगे पुष्फपूरयं रएइ, एगे पाए
रएइ, एगे चामरुखेवं करेइ; तते णं सा सूमालिया अज्जा देवदत्तं गणियं तेहि पंचहि गोद्विह्लपुरिसेहि सद्धिं
उरालाई माणुस्सगाई भोगभोगाई मुंजमाणीं पासति २ इमेयारूवे संकप्पे समुप्पज्जित्था-अहो णं इमा
इत्थिया पुरा पोरणाणं कम्माणं जाव विहरइ, तं जति णं केइ इमस्स सुचरियस्स तवनियमवंभचेरवास-
स्स कल्लाणे फलवित्ति विसेसे अत्थि तो णं अहमवि आगमिस्सेणं भवग्गहणेणं इमेयारूवाइ उरालाई जाव
विहरिज्जामि त्तिकट्ठु नियणं करेति २ आयावणभूमिओ पचोरुहति ॥ सूत्रम्-१२० ॥ तते णं सा सूमालिया
अज्जा सरीरवउसा जाया यावि होत्था, अभिक्खणं २ हत्थे धोवेइ, पाए धोवेइ, सुहं धोवेइ, थणं-

तरां घोवेइ, कखंतरां घोवेइ, गोडंंतरां घोवेइ; जत्थ णं ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेएति तत्थवि
य णं पुव्वामेव उदएणं अब्भुक्खइत्ता ततो पच्छा ठाणं वा ३ चेएति, तते णं तातो गोवालियाओ अज्जाओ
सूमालियं अज्जं एवं व०-एवं खलु देवा० ! अज्जे अम्हे समणीओ निगंथीओ ईरियासमियाओ जाव यंभ-
चेरधारिणीओ, नो खलु कप्पति अमंहं सरीरवाउसियाए होत्तए, तुमं च णं अज्जे ! सरीरवाउसिया अभि-
क्खणं २ हत्थे घोयसि जाव चेदेसि, तं तुमं णं देवाणुप्पिए ! तस्स ठाणस्स आलोएहि जाव पडिक्खइहि,
तते णं सूमालिया गोवालियाणं अज्जाणं एयमट्ठं नो आढाइ नो परिजाणति अणाढायमाणी अपरिजाणमाणी
विहरति, तए णं ताओ अज्जाओ सूमालियं अज्जं अभिक्खणं २ अभिहीलंति जाव परिभवंति, अभि-
क्खणं २ एयमट्ठं निवारंति, तते णं तीए सूमालियाए समणीहि निगंथीहि हील्लिमाणीए जाव चारिज्ज-
माणीए इमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था, जया णं अहं अगारवासमज्झे वसामि तया णं अहं
अप्पवसा, जया णं अहं मुंहे भवित्ता पव्वइया तया णं अहं परवसा, पुण्हि च णं ममं समणीओ आढा-
यंति २ इयानि नो आहंति २ तं सेयं खलु मम कल्लं पाउ० गोवालियाणं अंतियाओ पडिक्खमित्ता
पाडिक्कं उवस्सगं उवस्संपज्जित्ताणं विहरित्ताए त्तिकट्ठु, एवं संपेहेति २ कल्लं पा० गोवालियाणं अज्जाणं अंति-
याओ पडिक्खिमति २ ता पाडिक्कं उवस्सगं उवस्संपज्जित्ता णं विहरति, तते णं सा सूमालिया अज्जा
अणोहट्ठिया अनिचारिया सच्छंदमई अभिक्खणं २, हत्थे घोवेइ जाव चेएति; तत्थविय णं पासत्था पास-

तथविहारी, ओसण्णा ओसण्णविहारी, कुसीला २ संसत्ता २ बहूणि चास्राणि सामणपरियागं पाउणत्ति अद्धमासियाए संलेहणाए तस्स ठाणस्स अणालोइय अपडिक्कंता कालमासे कालं किच्चा ईसणे कल्पे अण्ण-यरंसि विमाणंसि देवगणियत्ताए उववण्णा, तत्थेगत्तियाणं देवीणं नव पल्लिओवमाइं ठिती पणत्ता, तत्थ णं सुमालियाए देवीए नव पल्लिओवमाइं ठिती पन्नत्ता ॥ सूत्रम्-१२१ ॥

‘ललिय’त्ति क्रीडाप्रधाना, ‘गोट्टि’त्ति जनममृदायविशेषः, ‘नरवइदिन्नपयार’त्ति-नुपानुज्ञातकामचारा ‘अम्मा-पिइनिघगनिप्पवास’त्ति मात्रादिनिषेधा ‘वेसविहारकयनिकेय’त्ति वेइयाविहारेषु-वेइयामन्दिरेषु कुतो निकेतो-निवामो यया मा तथा, ‘नाणाविहअविणयप्पहाणा’ कण्ठयं ‘पुप्फपूरयं रएइ’त्ति पुष्पशेखरं करोति, ‘पाए रएइ’ पादावलक्तादिना रञ्जयति, पाठान्तरे-‘रावेइ’त्ति घृतजलाम्यामार्द्रयति, ‘सरीरवाउसियं’त्ति वक्रशुः-श्वलचरित्रः स च गुरीरत उपकरणतथेत्युक्तं गुरीरवक्त्रा-तदिभूषणानुवर्तिनीति, ‘ठाणं’त्ति कायोत्सर्गस्थानं निपदनस्थानं वा ‘शटय्यां’-स्त्वगवर्त्तनं, ‘नेपेधिकी’-स्वाध्यायभूमिं चेतयति-करोति, ‘आलोएहि जावे’त्यत्र यावत्करणत् ‘निन्दाहि गरिहाहि पडिक्कमाहि विउ-इहाहि विसोहेहि अकरणयाए अबुद्धेहि अहारिहं तवोक्रमं पायच्छित्तं पडिवज्जाहि’त्ति हृदयमिति, तत्रालोचनं-गुरोर्निवेदनं निन्दनं-पश्चात्तापो गर्हणं-गुरुसमक्षं निन्दनमेव प्रतिक्रमणं-मिथ्यादुष्कृतदानलक्षणं अकृत्यान्निवर्त्तनं वा वित्रोटनं-अनुबन्ध-च्छेदनं विशेषधनं-व्रतानां पुनर्नवीकरणं श्रेयं कण्ठ्यमिति, ‘पडिएक्कं’त्ति-पृथक्, ‘अणोहट्टिय’त्ति-अविद्यमानोऽपघट्टको-

यदृच्छया प्रवर्त्तमानायाः हस्तग्राहादिना निवर्त्तको यस्या सा तथा, तथा नास्ति निवारको-मैवं कार्पोरित्वेवं निषेधको यस्याः सा तथा ॥ १२०-१२१ ॥

तेनं कालेनं २ इहेव जंबुद्वीवे भारहे वासे पंचालेसु जणवएसु कंपिल्लपुरे नामं नगरे होत्था, वन्नओ, तत्थ नं दुवए नामं राया होत्था, वन्नओ; तस्स नं चुलणी देवी घट्टज्जुणे कुमारे जुवराया, तए नं सा सुमालिया देवी ताओ देवलोयाओ आउक्खएणं जाव चइत्ता इहेव जंबुद्वीवे २ भारहे वासे पंचालेसु जणवएसु कंपिल्लपुरे नयरे दुपयस्स रण्णो चुलणीए देवीए कुळिञ्जिसि दारियत्ताए पचायाया, तते नं सा चुलणी देवी नवण्हं मासाणं जाव दारियं पयाया, तते नं तीसे दारियाए निव्वत्तधारसाहियाए इमं एया-स्सुं० नामं० जम्हा नं एस दारिया दुवयस्स रण्णो धूया चुलणीए देवीए अत्तिया तं होउ नं अम्हं इमीसे दारियाए नामधिज्जे दोवई, तए नं तीसे अम्मापियरो इमं एयास्सुं गुणं गुणनिष्फन्नं नामधेज्जं करिंति दोवती, तते नं मा दोवई दारिया पंचघाइपरिगहिया जाव गिरिकंदरमल्लीण इव चंपगलया निवायनि-व्वाघायंसि सुहंसुहेणं परिवट्ठइ । तते नं सा दोवई रायवरकन्ना उम्मुक्खालभावा जाव उक्किट्सरीरा जाया यायि होत्था, तते नं तं दोवतिं रायवरकन्नं अणया कयाई अंतोरियाओ ण्हायं जाव बिम्भुसियं करंति २ दुवयस्स रण्णो पायवंविउं पेसंति, तते नं सा दोवती राय० जेणेव दुवए राया तेणेव उवाग-च्छइ २ दुवयस्स रण्णो पायगगहणं करेति, तए नं से दुवए राया दोवतिं दारियं अंके निवेसेइ २ दोवईए

रायवरकन्नाए रूवेण य जोव्वणेण य लावण्णेण य जायविम्हए दोवहं रायवरकन्नं एवं व०-अस्स णं अहं
 पुत्ता ! रायस्स वा जुवरायस्स वा भारियत्ताए सयमेव दलइस्सामि, तत्थ णं तुमं सुहिया वा दुक्खिया
 वा भयिज्जासि, तत्ते णं ममं जावजीवाए हिययडाहे भविस्सइ, तं णं अहं तव पुत्ता ! अज्जयाए सयंवरं
 विरयामि, अज्जयाए णं तुमं दिण्णं सयंवरा जेणं तुमं सयमेव रायं वा जुवरायं वा वरेहिसि से णं तव
 भत्तारे भविस्सइ त्तिकहु ताहि इट्ठाहि जावआसासेइ २ पडिदिसल्लेइ ॥ सूत्रम्-१२२ ॥ तत्ते णं से दुवए
 राया दूयं सदावेति २ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवा० ! चारवइं नगरिं तत्थ णं तुमं कण्हं वसुदेवं समुद्ध-
 विजयपामोक्खे दस्स दसारे, वलदेवपामुक्खे पंच महावीरे, उगयसेणपामोक्खे सोलस रायसहस्से, पज्जुण-
 पामुक्खाओ अट्ठहाओ कुमारकोडीओ, संवपामोक्खाओ सट्ठि दुद्धंतसाहस्सीओ, वीरसेणपामुक्खाओ
 इक्खीसं वीरपुरिससाहस्सीओ, महसेणपामोक्खाओ छप्पन्नं वलवगसाहस्सीओ, अन्ने य ववहे राईसरतल-
 वरमाडंघियकोडुंविग्रहं भसिद्धिसेणावइसत्थवाहपभिइओ करयलपरिगहियं दसनहं सिरसावत्तं अंजलि
 मत्थए कहु जएणं विजएणं वद्धावेहि २ एवं वयाहि-एवं खलु देवाणुरिपया ! कं पिछपुरे नयरे दुवयस्स
 रण्णो धूयाए जुल्लणीए देवीए अत्तयाए घट्टज्जुणकुमारस्स भगिणीए दोवईए रायवरकणाए सयंवरं भवि-
 स्सइ, तं णं तुम्भे देवा० ! दुवयं रायं अणुगिण्हेमाणा अकालपरिहीणं चेव कं पिछपुरे नयरे समोसरह; तए
 णं से दूए करयल जाव कहु दुवयस्स रण्णो एयमट्ठं पडिमुणेंति २ जेणेव सए मिहे तेणेव उवागच्छइ २

कोडुबियपुरिसे सदावेइ २ एवं व०-खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! चाउगंधं आसरहं जुत्तामेवं उवट्टेवहे
जाव उवट्टेवेंति, तए णं से दूए ण्हाते जाव अलंकार० सरीरे चाउगंधं आसरहं ठुरुहइ २, वट्टहिं पुरिसेहिं
सन्नद्ध जाव गहियाऽऽउहपरहणेहिं सद्धि संपरिबुडे कंप्पिल्लपुरं नगरं मज्झंमज्झेणं निगगच्छति, पंचाल-
जणवयस्स मज्झंमज्झेणं जेणेव उवागच्छइ, सुरट्ठाजणवयस्स मज्झंमज्झेणं जेणेव चार-
वती नगरी तेणेव उवागच्छइ २, यारवइं नगरिं मज्झंमज्झेणं अणुपविसइ २, जेणेव कण्हस्स वासुदेवस्स
वाहिरिया उवट्ठाणसाला तेणेव उवागच्छइ २, चाउगंधं आसरहं ठवेइ २, रहाओ पचोरुहति २, मणुस्स-
वग्गुरापरिक्रित्ते पायचारविहारचारेणं जेणेव कण्हे वासुदेवे तेणेव उवा० २, कण्हं वासुदेवं समुद्विजय-
पामुक्खे य दस दसारे जाव बलवगसाहस्सीओ करयल तं चेव जाव समोसरह । तते णं से कण्हे वासु-
देवे तस्स दूयस्स अंतिए एयमट्ठं सोचा निसम्म हट्ठ जाव हियए तं दूयं सकारेइ सम्माणेइ २ पडिचिस-
जेइ । तए णं से कण्हे वासुदेवे कोडुबियपुरिसं सदावेइ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवाणुप्पिया ! सभाए
सुहम्माए सामुदाइयं भेरिं तालेहि, तए णं से कोडुबियपुरिसे करयल जाव कण्हस्स वासुदेवस्स एयमट्ठं
पडिसुणेंति २, जेणेव सभाए सुहम्माए सामुदाइया भेरी तेणेव उवागच्छइ २, सामुदाइयं भेरिं महया २,
सव्वेणं तालेइ; तए णं ताए सामुदाइयाए भेरीए तालियाए समाणीए समुद्विजयपामोक्खा दस दसारा
जाव महसेणपामुक्खाओ छप्पणं बलवगसाहस्सीओ ण्हाया जाव विभूतिसिया जहा विभवइड्डिसक्कार-

समुदणं अप्पेगइया जाव पायविहारचारेणं जेणेव कण्हे वासुदेवे तेणेव उवागच्छंति २ करयल जाव कण्हं वासुदेवं जणं चिजणं वढावैति, तए णं से कण्हे वासुदेवे कोडुबियपुरिसे सहावेति २ एवं व०-स्त्रिप्पामेव भो ! देवाणुप्पिया ! अभिसेक्कं हत्थिरयणं पडिकप्पेह हयगय जाव पच्चप्पिणंति, तते णं से कण्हे वासुदेवे जेणेव मज्झणघरे तेणेव उवाग० २ समुत्तजालाकुलाभिरामे जाव अंजणगिरिकूडसन्निभं गयवइं नरवईं दुरुद्धे, तते णं से कण्हे वासुदेवे समुद्विजयपासुक्खेहिं दसहिं दसारेहिं जाव अणंगसेणा-पासुक्खेहिं, अणेगाहिं गणियासाहस्सीहिं सद्धिं संपुरिबुडे सत्विट्ठीए जाव रवेणं बारवइनयरिं मज्झं-मज्झेणं निगगच्छइ २ सुरट्टाजणवयस्स मज्झंमज्झेणं जेणेव देसप्पंते तेणेव उवागच्छइ २, पंचालजण-वयस्स मज्झंमज्झेणं जेणेव कंप्पिछपुरे नयरे तेणेव प्हारेत्थगमणाए । तए णं से दुवए राया दोचं दूयं सहावेइ २ एवं व०-गच्छ णं तुमं देवाणुप्पिया ! हत्थिणाउरं नगरं तत्थ णं तुमं पंडुरायं सपुत्तयं जुहि-ट्टिल्लं, भीमसेणं, अज्जुणं, नउलं, सहदेवं, दुज्जोहणं भाइसयसमगं गंगेयं विदुरं दोणं जयइहं सउणीं कीवं आसत्थामं करयल जाव कहु तहेव समोसरह, तए णं से दूए एवं व०-जहा वासुदेवे नवरं भेरी नत्थि जाव जेणेव कंप्पिछपुरे नयरे तेणेव प्हारेत्थ गमणाए २ । एणेव कमेणं तचं दूयं चंपानयरिं तत्थ णं तुमं कण्हं अंगरायं सेल्लं नंदिरायं करयल तहेव जाव समोसरह । चउत्थं दूयं सुत्तिमइं नयरिं तत्थ णं तुमं सिंसुपालं दमयोससुयं पंचभाइसयसंपरिबुडं करयल तहेव जाव समोसरह । पंचमगं दूयं हत्थीसीसनयं

तत्थ णं तुमं दमदंतं रायं करयल तहेव जाव समोसरह । छट्ठं दूयं महुरं नयरिं तत्थ णं तुमं धरं रायं
करयल जाव समोसरह । सत्तमं दूयं रायगिहं नगरं तत्थ णं तुमं सहदेवं जरासिधुसुयं करयल जाव
समोसरह । अट्ठमं दूयं कोटिणं नयरं तत्थ णं तुमं रुप्पि भेसगसुयं करयल तहेव जाव समोसरह ।
नवमं दूयं विराडनयरं तत्थ णं तुमं कियगं भाउसयसमगं करयल जाव समोसरह । दसमं दूयं अवसे-
सेसु य गामागरनगरेसु अणेगाइं रायसहस्साइं जाव समोसरह । तए णं से दूए तहेव निगगच्छइ जेणेव
गामागर जाव समोसरह । तए णं ताइं अणेगाइं रायसहस्साइं तस्स दूयस्स अंतिए एयमहुं सोचा निसम्म
हट्ठं तं दूयं सक्खरंति २, सम्माणंति २, पडिविसज्जिति; तए णं ते वासुदेवपासुक्खा बहेवे रायसहस्सा
पत्तेयं २ णहाया सन्नद्धहत्थिन्वंधवरगया हयगयरहं महया भडचडगररहपहकरं सएहिं २ नगरेहितो
अभिनिगगच्छंति २ जेणेव पंचाले जणवए तेणेव पहरेतथ गमणाए ॥ सूत्रम्-१२३ ॥ तए णं से दुवए राया
कोडुंबियपुरिसे सदावेइ २ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवाणु० ! कंषिछपुरे नयरे बहिया गंगाए महानदीए
अदूरसामंते एगं महं सयंधरमंडवं करेह अणेगखंभसयसन्निविट्ठं लीलट्टियसालभंजिआगं जाव पचप्पिणंति,
तए णं से दुवए राया कोडुंबियपुरिसे सदावेइ २ एवं वयासी-खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! वासुदेव-
पासुक्खाणं बहूणं रायसहस्साणं आवासे करेह, तेवि करेत्ता पचप्पिणंति; तए णं दुवए वासुदेवपासु
क्खाणं बहूणं रायसहस्साणं आगमं जाणेत्ता पत्तेयं २ हत्थिखंधजावपरिवुडे अगधं च पज्जं च गहाय

सन्विष्टि ए कं पि छपुरा ओ निगच्छह २ जेणेव ते वासुदेवपासुक्खा बहवे रायसहस्सा तेणेव उवागच्छह २, ताडं वासुदेवपासुक्खाइं अग्घेण य पजेण य सक्कारेति सम्माणेइ २ तेसिं वासुदेवपासुक्खाणं पत्तेयं २, आवासे वियरति, तए णं ते वासुदेवपामोक्खा जेणेव सया २ आवासा तेणेव उवा० २ हत्थिखंधाहिंतो पधोक्कंहति २ पत्तेयं खंधावारनिवेसं करेति २ सए २ आवासे अणुपविसंति २, सएसु २, आवासेसु आसणेसु य सयणेसु य सत्तिसत्ता य संतुपद्दा य बह्वहिं गंधन्वेहि य नाडएहि य उवगिज्जमाणा य उवणञ्जिज्जमाणा य चिहरंति, तते णं से दुवए राया कं पि छपुरं नगरं अणुपविसति २ विउलं असण ४ उवक्खडावेइ २ कोडुंबियपुरिसे सद्दावेइ २ एवं व०-गच्छह णं तुम्भे देवाणुप्पिया ! विउलं असणं ४ सुरं च मज्जं च भंसं च सीधुं च पसणं च सुधहुपुप्फवत्थगंधमल्लालंकारं च वासुदेवपामोक्खाणं रायसहस्साणं आवासेसु साहरह, तेवि साहरंति, तते णं ते वासुदेवपासुक्खा तं विपुलं असणं ४ जाव पसन्नं च-आसाएमाणा ४ विहरंति, जिमियमुत्ततरागयाविय णं समाणा आयंता जाव सुहासणवरगया बह्वहिं गंधन्वेहि जाव विहरंति, तते णं से दुवए राया पुन्वावरणहकालसमयंसि कोडुंबियपुरिसे सद्दावेइ २ ता, एवं व०-गच्छह णं तुम्भे देवाणुप्पिया ! कं पि छपुरे संघाडग जाव पेहे वासुदेवपासुक्खाण य रायसहस्साणं आवासेसु हत्थिखंधवरगया महया २, संघेणं जाव उग्घोसेमाणा २, एवं वदह-एवं खल्ल देवाणु० कल्लं पाउ० दुबयस्स रण्णो धूयाए चुलणीए देवीए अत्तयाए घट्टज्जुणस्स भगिणीए दोवईए रायवरकण्णाए सयंबरे भविस्सह,

तं तुभ्ये नं देवा० ! दुवयं रायाणं अणुगिणहेमाणा ण्हाया जाव विभूसिया हत्थिखंधवरगया सकोरंट०
सेयवरचामर० हयगयरह० महया भडवरगरेणं जाव परिक्खित्ता जेणेव सयंवरमंडवे तेणेव उवा० २
पत्तेयं नामंकेसु आसणेसु निसीयह २ दोवइं रायकणं पडिवाल्लेमाणा २ चिट्ठह, घोसणं घोसेह २ मम
एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह, तए णं ते कोडुविया तहेव जाव पच्चप्पिणंति, तए णं से दुवए राया कोडुविय-
पुरिसे सदा० २ एवं व०-गच्छह णं तुभ्ये देवाणु० ! सयंवरमंडपं आसियसंमज्जिओवलित्तं सुगंधवरगंधियं
पंचवण्णपुण्णुजोवयारकलियं कालागरुपवरकुंदुरुक्तुक्रजाव गंधवट्ठिभूयं मंचाहमंचकलियं करेह २
वासुदेवपासुक्खाणं बहूणं रायसहस्साणं पत्तेयं २ नामंकाहं आसणाहं अत्थुयपच्चत्थुयाहं एएह २ एयमाण-
त्तियं पच्चप्पिणह, तेवि जाव पच्चप्पिणंति, तते णं ते वासुदेवपासुक्खा बहवे रायसहस्सा कल्लं पाउ०
ण्हाया जाव विभूसिया हत्थिखंधवरगया सकोरंट० सेयवरचामराहिं हयगय जाव परिवुडा सन्विट्ठीए
जाव रवेणं जेणेव सयंवरे तेणेव उवा० २ अणुपविसंति २ पत्तेयं २ नामंकेसु निसीयंति दोवइं रायवर-
कणं पडिवाल्लेमाणा चिट्ठंति, तए णं से पंडुए राया कल्लं ण्हाए जाव विभूसिए हत्थिखंधवरगए सकोरंट०
हयगय० कंप्पिष्ठपुरं मज्झंमज्जेणं निग्गच्छंति जेणेव सयंवरामंडवे जेणेव वासुदेवपासुक्खा बहवे राय-
सहस्सा तेणेव उवा० २ तेसि वासुदेवपासुक्खाणं करयल० बद्धावेत्ता कणहस्स वासुदेवस्स सेयवरचामरं
गहाय उववीयमाणे चिट्ठति ॥ सूत्रम्-१२४ ॥ तए णं सा दोवइं रायवरकत्ता जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवा-

गच्छइ २ पहाया कयचलिकम्मा कयकोउयमंगलपायच्छित्ता सुद्धप्पावेसाइं मंगलाइं वत्थाइं पवर परिहिया मज्जनघराओ पडिनिक्खमइ २ जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ २ जिणघरं अणुपविसइ २ जिणपडिमाणं आलोए पमाणं करेइ २ लोमहत्थयं परामुसइ एवं जहा सूरियाभो जिणपडिमाओ अब्बेइ २ तेहेय भाणियन्वं जाव धूवं डहइ २ वामं जाणुं अब्बेति दाहिणं जाणुं धरणियलंसि णिवेसेति २ तिक्खुत्तो सुद्धाणं धरणियलंसि नमेइ २ ईसि पच्छुणमति करयल जाव कट्टु एवं वयासी-नमोऽत्थुणं अरिहंताणं भगवंताणं जाव संपत्ताणं वंदइ नमंसइ २ जिणघराओ पडिनिक्खमति २ जेणेव अंतेउरे तेणेव उवागच्छइ ॥ सूत्रम्-१२५ ॥

‘अज्जयाए’ति अद्यप्रभृति, ‘अग्घं च’ति अर्घं पुष्पादीनि पूजाद्रव्याणि, ‘पज्जं च’ति पादहितं पाद्यं-पादप्रक्षालन-स्नेहोद्वर्तनादि, मयमीधुप्रसन्नाख्याः सुरामेदा एव, ‘जिणपडिमाणं अचणं करेइ’ति एकस्यां वाचनायामेतावदेव दृश्यते, वाचनान्तरे तु ‘ण्हाया जाय मव्यालंकारविभूसिया मज्जनघराओ पडिनिक्खमइ २ जेणामेय जिणघरे तेणामेव उवागच्छति २ जिणघर अणुपविसइ २ जिणपडिमाणं आलोए पणामं करेइ २ लोमहत्थयं परामुसइ २ एवं जहा सूरियाभो जिणपडिमाओ अब्बेति तेहेय भाणियव्व जाव धूय डहइ’ति इह यावत्करणात् अर्थत् इदं दृश्य-लोमहस्तकेन जिनप्रतिमाः प्रमाणं सुरभिणा गन्धोदकेन खपयति गोशीर्षचन्दनेनानुलिम्पति वस्त्राणि निवासयति, ततः पुष्पाणां मालयानां-प्रथिताना-मित्यर्थः, गन्धानां चूर्णानां वस्त्राणामामरणानां चारोपणं करोति स्म, मालाकलापाग्लम्बनं पुष्पप्रकरं तन्दुर्लैर्दर्पणाद्यष्टमङ्ग-

लालेखनं च करोति, 'चामं जाणुं अञ्चेह'ति उत्तिष्ठपतीत्यर्थः, दाहिणं जाणुं धरणीतलमि निहट्टु-निहत्य स्थापयित्वेत्यर्थः, 'तिक्खुत्तो सुट्ठाणं धरणीतलंसि निवेसेइ-निवेशयतीत्यर्थः, 'ईसि पञ्चुत्तमत्ति २ कस्तलपरिगगहिंयं अंजलिं मत्थए कट्टु एवं वयासी-नमोत्थु णं अरहंताणं जाव संपत्ताणं वंदति नमंसति २ जिणघराओ पड्डि-निकरमइ'ति तत्र वन्दते चैत्यवन्दनविधिना प्रसिद्धेन नमस्यति पश्चात् प्रणिधानादियोगेनेति वृद्धाः, न च द्रौपद्याः प्रणिपातदण्डरुमात्रं चैत्यवन्दनमभिहितं सूत्रे इति सूत्रमात्रप्रामाण्यादन्यस्यापि श्रावकादेस्तावदेव तदिति मन्तव्यं, चरितानुवादरूपत्वादस्य, न च चरितानुवादरचनानि विधिनिषेधमाधकानि भवन्ति, अन्यथा स्वरिकामादिदेवकृत्यतायां बहूनां शुद्धादिवस्तूनामर्चनं श्रूयते इति तदपि विधेयं स्यात्, किञ्च-अविरतानां प्रणिपातदण्डरुमात्रमपि चैत्यवन्दनं सम्भाव्यते, यतो वन्दते नमस्यतीति पदद्वयस्य वृद्धान्तरव्याख्यानमेवमुपदर्शितं जीवाभिगमवृत्तिकृता-“विरतिमतामेव प्रसिद्ध-चैत्यवन्दनविधिर्भवति, अन्येषां तथाऽभ्युपगमपुरस्सरकायोत्सर्गासिद्धेः, ततो वन्दते सामान्येन नमस्करोति आश्रयवृद्धेः प्रीत्युत्थानरूपनमस्कारेणे'ति किञ्च-“ममणेण भावएण य अवस्स कायवयं हवइ जम्हा । अंतो अहो निसिस्स य तम्हा आवस्सयं नाम ॥ १ ॥” तथा “जण्णं ममणो वा समणी वा सायओ या सायिया वा तच्चित्ते तल्लेसे तम्मणे उभओ कालं आवस्मए विट्ठति तन्न लोउत्तरिए भावावस्मए” [अमणेन श्रावकेण चावश्यं कर्तव्यं भवति यस्मात् । अन्तरहो निशायाश्च तस्मादावश्यकं नाम ॥ १ ॥ यत् अमणो वा श्रमणी वा श्रावको वा श्राविको वा तच्चित्तः तन्मनाः तल्लेशयः उभयस्मिन् काले आगदयकाय विट्ठति तत् लोकोत्तरिकं भावावश्यकं] इत्यादेरनुयोगद्वारावचनात्, तथा 'मम्यग्दर्शन-

मम्पन्नः प्रवचनमक्तिमान् पद्मिधावश्यकनिरतः पट्टस्थानयुक्तश्च श्रावको भवती 'त्युमास्वातिवाचकवचनाच्च श्रावकस्य पद्मिधावश्यकस्य सिद्धावावश्यकान्तर्गतं प्रसिद्धं चैत्यवन्दनं मिद्धमेव भवतीति ॥ १२५ ॥

तते णं से दोवइं रायवरकन्नं अंतेउरियाओ सञ्चालंकारविभूसियं करेति किं ते ? वरपायपत्तणेउरा जाव चेडियाचक्कवालमयरगविदपरिक्खित्ता अंतेउराओ पडिणिक्खमति २ जेणेव दाहिरिया उवट्ठाण-
साला जेणेव चाउग्घंटे आसरहे तेणेव उवा० २ किङ्कावियाए लेहियाए सद्धि चाउग्घंटे आसरहं दूरूहति,
तते णं से घट्टज्जुणे कुमारे दोवतीए कण्णाए सारत्थं करेति, तते णं सा दोवती रायवरकण्णा कंप्पिल्लपुरं
नयरं मज्झमज्जेणं जेणेव संयंवरमंडवे तेणेव उवा० २ रहं ठवेति रहाओ पच्चोरूहति २ किङ्कावियाए
लेहियाए य सद्धि संयंवरं मंडपं अनुपविसति करयल तेसिं वासुदेवपामुक्ख्वाणं बहूणं रायवरसहस्साणं
पणामं करेति, तते णं सा दोवती रायवर० एणं महं सिरिदामगंडं किं ते ? पाडलमल्लियचंपय जाव सत्त-
च्छयार्हहिं गंधद्वणिं सुयंतं परमसुहफासं दरिसणिज्जं गिणहति, तते णं सा किङ्काविया जाव सुरूवा जाव
वामहत्थेणं चिछलगदप्पणं गहेज्ज सललियं दप्पणसंकंतविचं संदंसिए य से दाहिणेणं हत्थेणं दरिसिए
पवररायसीहे फुडविसयचिसुद्धरिभियंगंभीरमहुरभणिया सा तेसिं सञ्चेसिं पत्थिवाणं अम्मपिऊणं वंस-
सत्तसामत्थगोत्तविकंतिकंतिवहुविहआगममाहप्परूवजोव्वणगुणलावणकुलसीलजाणिया कित्तणं करेइ,
पढमं ताव वणिहुंगवाणं दसदसारवीरपुरिसाणं तेलोक्कबलवगाणं सत्तुसयसहस्समाणावमहगाणं भव-

सिद्धिपवरपुंडरीयाणं चिह्नलगाणं बलवीर्यरूबजोन्वणगुणलावन्नकित्तिया कित्तणं करेति, ततो पुणो
 उग्गसेणमाईणं जायवाणं, भणति य-सोहगरूबकलिए वरेहि वरपुरिसगंधहत्थीणं । जो हु ते होइ
 हियदइओ, तते णं सा दोवई रायवरकक्रगा बहूणं रायवरसहस्साणं मज्झंमज्जेणं समतिच्छमाणी २
 पुब्बकयणियाणेणं चोइल्लमाणी २ जेणेव पंच पंडवा तेणेव उवा० २ ते पंचपंडवे तेणं दसद्धवणणेणं
 कुसुमदाणेणं आवेदियपरिवेदियं करेति २ ता एवं वयासी-एए णं मए पंच पंडवा वरिया, तते णं तेसिं
 वासुदेवपामोक्खाणं चहूणि रायसहस्साणि महया २ सद्धेणं उग्गोसेमाणा २ एवं वयंति-सुवरियं खल्ल
 भो ! दोवइए रायवरकक्राए २ त्तिकहु सयंवरमंडवाओ पडिनिक्खंमंति २, जेणेव सया २ आवासा तेणेव
 उवा०, तते णं धट्टज्जुणे कुमारे पंच पंडवे दोवति रायवरकणं चाउग्गं आसरहं दूरूहति २ ता
 कंप्पिल्लपुरं मज्झंमज्जेणं जाव सयं भवणं अणुपविसति, तते णं दुवए राया पंच पंडवे दोवइं रायवरकणं
 पट्टयं दुरूहेति २ सेयापीएहि कलसेहिं मज्जावेति २ अग्निहोमं कारवेति पंचणहं पंडवाणं दोवतीए य
 पाणिग्गहणं करावेइ, तते णं से दुवए राया दोवतीए रायवरकणयाए इमं एयारूवं पीतिदाणं दलयती,
 तंजहा-अट्ट हिरणकोडीओ जाव अट्ट पेसणकारीओ दासचेडीओ, अणं च विपुलं धणकणग जाव
 दलयति तते णं से दुवए राया ताइं वासुदेवपामोक्खाइं विपुलेणं असण ४ वत्थगंध जाव पडिविसज्जेति
 ॥सुत्रम्-१२६॥ तते णं से पंडू राया तेसिं वासुदेवपामोक्खाणं बहूणं रा० करयल एवं व०-एवं खल्ल देवा० !

हत्थिणाउरे नयरे पंचणहं पंडवानं दोवतीए य देवीए कछाणरूरे भविस्समति तं तुम्हे णं देवा०! ममं
अणुगिण्हमाणा अकालपरिहीणं समोसरह, तते णं वासुदेवपामोक्खा पत्तेयं २ जाय-पद्मरत्न गमणाए ।
तते णं से पंडुराया कोडुवियपुरिसे सदा० एवं व०-गच्छह णं तुम्हे देवा०! हत्थिणाउरे पंचणहं पंडवानं
पंच पासायवडिंसए कारेह अन्सुगयम्सिय वण्णओ जाव पडिस्सवे, तते णं ते कोडुवियपुरिसा पडि-
सुणेंति जाव करावेंति, तते णं से पंडुए पंचहिं पंडवेहिं दोवईए देवीए सद्धि ह्यगयसंपरिबुडे कंप्पिह-
पुराओ पडिनिक्खमइ २ जेणेव हत्थिणाउरे तेणेव उवागए, तते णं से पंडुराया तेमि वासुदेवपामो-
क्खाणं आगमणं जाणिता कोडुवि० सहवेइ २ एवं व०-गच्छह णं तुम्हे देवाणुप्पिया ! हत्थिणाउरस्स
नयरस्स बहिया वासुदेवपामोक्खाणं बहणं रायसहस्साणं आवासे कारेह अणेगत्वंमसय तहेव जाव
पच्चप्पिणंति, तते णं ते वासुदेवपामोक्खा बहवे रायसहस्सा जेणेव हत्थिणाउरे तेणेव उवागच्छति, तते
णं से पंडुराया तेमि वासुदेवपामोक्खाणं आगमणं जाणिता इट्ठुडे ण्हाए कयवलि० जहा दुप्पए जाव
जहारिहं आवासे दलयति, तते णं ते वासुदेवपा० बहवे रायसहस्सा जेणेव सयाइं २ आवासाइं तेणेव
उवा० तहेव जाव विहरंति, तते णं से पंडुराया हत्थिणाउरं णयरं अणुपविसति २ कोडुविय० सदावेति २
एवं व०-तुम्हे णं देवा०! विउलं असण ४ तहेव जाव उवणेंति, तते णं ते वासुदेवपामोक्खा बहवे राया

(१) १ एतदन्तर्गत. पाठ. अ प्रती नास्ति । २ उवा० २, -सा तु० अ ।

पहाया कयवलिकम्मा तं विपुलं असणं ४ तहेव जाव विहरति, तते णं से। पंडुराया पंच पंडवे दोवति च
 देवि पट्टयं दुखहेति २ सीयापीएहिं कलसेहिं पहावेति २ कल्लणकारं करेति २ ते वासुदेवपामोक्खे वहवे
 रायसहस्से विपुलेणं असण ४ पुक्कवत्थेणं सक्करेति सम्माणेति जाव पडिविसज्जेति, तते णं ताइं वासु-
 देवपामोक्खाइं बहुहिं जाव पडिगयाति ॥ सूत्रम्-१२७ ॥ तते णं ते पंच पंडवा दोवतीए देवीए सद्धि अंतो
 अंतेउरपरियाल सद्धि कल्लाकल्लिं वारंवारणं ओरालाति भोगभोगाइं जाव विहरति. तते णं से पंडू राया
 अत्रया कयाइं पंचहिं पंडवेहिं कौत्सीए देवीए दोवतीए देवीए य सद्धि अंतो अंतेउरपरियाल सद्धि संपरि-
 बुद्धे सीहासणवरगते यावि विहरति, इमं च णं कच्छुल्लणारए दंसणेणं अइ भइए विणीए अंतो २ य कलु-
 सहियए मज्झत्थोवत्थिए य अल्लीणसोमपियदंसणे सुखे अमइलसगलपरिहिए कालमियचम्मउत्तरासंग-
 रइयवत्थे वण्डकमण्डलुहत्थे जडामउडदित्तसिए जन्नोवइयगणेत्तियमुंजमेहलवागलधरे हत्थकयकच्छ-
 भीए पियगंधवे धरणिगोयरप्पहाणे संवरणावरणओवयणउप्पयणिलेसणीसु य संकामणिअभिओग-
 पणत्तिगमणीथं भणीसु य बहुसु विज्जाहरीसु विज्जासु विसुयजसे इट्टे रामस्स य केसवस्स य पज्जुन्न-
 पईवसंवअनिरुद्धणिसडउम्मुयसारणगयसुसुहदुम्मुहातीण जायवाणं अट्टुहाण कुमारकोडीणं हिययदइए
 संधवए कलहजुद्धकोलाहलपिए भंडणाभिलासी बहुसु य समरसयसंपराएसु दंसणरए समंतओ कलह-
 मदक्खिणं अणुगवेसमाणे असमाहिकरे दसारवरवीरपुरिसतिलोक्खलघगणं आमंतेऊण तं भगवतीं एक-

मणिं गगणगमणदृच्छं उत्पद्यते गगणमभिलंघयंतो गामागनगरखेडकवडमंडवदोणमुहपट्टणसंवाहसह-
स्समंदिंयं धिमियमेइणीतलं वसुहं ओलोहंतो रम्मं हत्थिणाउरं उवागए पंडुरायभवणंसि अइवेगेण समो
वइए, तते णं से पंडुराया कच्छुल्लनारयं एल्लमाणं पासति २ पंचहिं पंडवेहिं कुंतीए य देवीए सद्धि आस-
णातो अब्भुट्ठेति २ कच्छुल्लनारयं सत्तट्ठपयाइं पच्छुगगच्छइ २ तिकवुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेति २
बंदति णमंसति महरिहेणं आसणेणं उवणिमंतेति, तते णं से कच्छुल्लनारए उदगपरिफोसियाए दब्भोवरि-
पच्चयुयाए भिसियाए णिसीयति २ पंडुरायं रल्ले जाव अंतेउरे य कुसलोदंतं पुच्छइ, तते णं से पंडुराया
कौंतीदेवी पंच य पंडवा कच्छुल्लनारयं आहंति जाव पञ्जुवासंति, तए णं सा दोवइं कच्छुल्लनारयं अस्सं-
जयं अचिरयं अपडिहयपच्चक्खायपावकम्मंतिकट्टु नो आहाति नो परियाणइ नो अब्भुट्ठेति नो पञ्जु-
वासति ॥ सूत्रम्-१२८ ॥ तते णं तस्स कच्छुल्लनारयस्स इमेयारूवे अब्भत्थिए चित्तिए पत्थिए मणोगए
संकप्पे समुत्पज्जित्था अहो णं दोवती देवी रूवेणं जाव लावणेण य पंचहिं पंडवेहिं अनुबद्धा समाणी
ममं णो आहाति जाव नो पञ्जुवासइ तं सेयं खलु मम दोवतीए देवीए वित्थियं करित्तएत्तिकट्टु एवं
संपेहेति २ पंडुरायं आपुच्छइ २ उत्पयणिं विज्जं आवाहेति २ नाए उक्किट्ठाए जाव विज्जाहरगईए लवण-
समुहं मज्झमज्झेणं पुरत्थाभिमुहे वीइवतिउं पयत्ते यावि होत्था । तेणं कालेणं तेणं समएणं धायइसंडे
दीवे पुरत्थिमददाहिणइ भरहवासे अवरकंका णाम रायहाणी होत्था, तते णं अमरकंकाए रायहाणीए पड-

मणामे णामं राया होत्था महया हिमवंतं घणओ, तस्स णं पउमनाभस्स रत्तो सत्त देवीसयाति
 ओरोहे होत्था, तस्स णं पउमनाभस्स रणो सुनामे नामं पुत्ते जुवरायायावि होत्था, तते णं से पउम-
 णामे राया अंतो अंतोरसि ओरोहसंपरिवुडे सिंहासणवरगए विहरति, तए णं से कच्छुल्लणारए जेणेव
 अमरकंका रायहाणी जेणेव पउमनाहस्स भवणे तेणेव उवागच्छति २ पउमनाभस्य रत्तो भवणंसि झट्ति २
 वेणेणं समोचइए, तते णं से पउमनामे राया कच्छुल्लनारयं एल्लमाणं पासति २ आसणातो अब्भुट्ठेति २
 अग्वेणं जाव आसणेणं उवणिमंतेति, तए णं से कच्छुल्लनारए उदयपरिफोसियाए दब्भोवरिपचत्थुयाते
 भित्तियाए निसीयइ जाव कुसलोदंतं आपुच्छइ, तते णं से पउमनामे राया णिअगओरोहे जायविग्गहए
 कच्छुल्लणारयं एवं य०-तुब्भं देवाणुप्पिया ! यद्दणि गामाणि जाव गेहान्ति अणुपविससि, तं अत्थि-
 याइं तं कहिंचि देवाणुप्पिया ! एरिसए ओरोहे दिट्ठपुब्बे जारिसए णं मम ओरोहे !, तते णं से कच्छु-
 ल्लनारए पउमनामेणं रत्ता एवं पुत्ते समाणे ईसिं विहसियं करेइ २ एवं य०-सरिसे णं तुमं पउम-
 णाभा ! तस्स अगडदहुरस्स, के णं देवाणुप्पिया से अगडदहुरे !, एवं जहा मल्लिणाए एवं खल्ल देवा० !
 जंबूदीवे २ भारहे वासे हत्थिणाउरे दुपयस्स रणो धूया चूलणीए देवीए अत्तया पंडुस्स सुण्हा पंचण्हं
 पंडवाणं मारिया दोवती देवी रूवेण य जाव उक्किट्ठसरीरा दोवईए णं देवीए छिन्नस्सवि पायंगुट्ठयस्स अयं
 तव ओरोहे सतिमंप्पि कलं ण अग्वतित्तिकट्ठ, पउमणाभं आपुच्छति २ जाव पडिगए २, तते णं से पउम-

नामै राया कच्छुल्लनारयस्स अंतिए एयमट्ठं सोचा णिसम्म दोवतीए-देवीए सूवे य ३ सुच्छिए ४ दोवईए
 अज्झोववत्ते जेणेव पोसहसाला तेणेव उव० २ पोसहसालं जाव पुव्वसंगतिं देवं एवं व०-एवं खलु
 देवा० ! जंबुद्वीचे २ भारहे वासे हत्थिणाउरे जाव सरीरा तं इच्छामि णं देवा० ! दोवतीं देवीं इहमाणिं,
 तते णं पुव्वसंगतिए-देवे पडमनाभं एवं व०-नो खलु देवा० ! एवं भूयं वा भव्वं वा भविस्सं वा
 जणं दोवती देवी पंच पंडवे मोचूण अत्तेणं पुरिसेणं सद्धि ओरालातिं जाव विहरिस्सति, तहाविय णं
 अहं तवः पियट्ठतयाए दोवतीं देविं इहं हव्वमाणेमि त्तिकट्ठ पडमणाभं आपुच्छइ २ ताए उक्किट्ठाए जाव
 लयणस्समुद्धं मज्झमज्झेणं जेणेव हत्थिणाउरे णयेर तेणेव पहरित्थ गमणाए । तेणं कालेणं २ हत्थिणाउरे
 जुहिट्ठिल्ले राया दोवतीए सद्धि उप्पि आगासतलंसि-सुहपसुत्ते यावि होत्था, तए णं से पुव्वसंगतिए देवे
 जेणेव जुहिट्ठिल्ले राया जेणेव दोवती देवी तेणेव उवाग० २ दोवतीए-देवीए ओसोवणिं-दलयइ २
 दोवतिं देविं गिणहइ २ ताए उक्किट्ठाए जाव जेणेव अमरकंका जेणेव पडमणाभस्स भवणे तेणेव उवा० २
 पडमणाभस्स भवणंसि असोगवणियाए दोवतिं देवीं ठावेड २ ओसोवणिं अवहरति २ जेणेव पडमणाभे
 तेणेव उ० २ एवं व०-एस णं देवा० ! मए हत्थिणाउराओ दोवती इह हव्वमाणीया तव असोगवणियाए
 चिट्ठति, अतो परं तुमं जाणसि त्तिकट्ठ जामेव दिस्सि पाउब्भूए तामेव दिस्सि पडिगए । तते णं सा दोवई
 देवी ततो मुहुत्तंतरस्स पडिबुद्धा समानी तं भवणं असोगवणिं च अपच्चभिजाणमाणी एवं व०-ओ

खलु अमहं एसे सए भवणे णो खलु एसा अमहं सगा असोगवणिग्या, तं ण पज्जति णं अहं केणई देवेण
 वा दाणवेण वा किंपुरिसेण वा किन्नरेण वा महोरगेण वा गंधवेण वा अन्नस्स रण्णो असोगवणिग्यं साह-
 रियं त्तिकहु ओहयमणसंक्खा जाव झियायति, तते णं से पउमणाभे राया पहाए जाव सव्वालंकारभूसिए
 अंतेउरपरियालसंपरिवुडे जेणेव असोगवणिग्या जेणेव दोवती देवी तेणेव उवा० २ दोवती देवी ओहय०
 जाव झियायमणीं यासति २ ता एवं व०-क्रिणं तुमं देवा० ! ओहय जाव झियाहि १, एवं खलु तुमं
 देवा० ! मम पुव्वसंगतिपणं देवेणं जंबुद्वीवाओ २ भारहाओ वासाओ हत्थिणापुराओ नयराओ जुहि-
 द्विस्स रण्णो भवणाओ साहरिया तं मा णं तुमं देवा० ! ओहय० जाव झियाहि, तुमं मए सद्धिं विपु-
 लाहं भोगभोगाहं जाव विहराहि, तते णं सा दोवती देवी पउमणाभं एवं व०-एवं खलु देवा० ! जंबुद्वीवे
 २ भारहे वासे यारवतिए णयरीए कण्हे णामं वासुदेवे ममप्पियभाउए परिचसति, तं जति णं से छण्हं
 मासाणं ममं क्वं नो हवमागच्छइ तते णं अहं देवा० ! जं तुमं वदसि तस्स आणाओवायवयणणिहेसे
 चिद्धिस्सामि, तते णं से पउमे दोवतीए एयमट्टं पडिसुणेत्ता २ दोवतिं देविं कण्णंतेउरे ठवेति, तते णं सा
 दोवती देवी छट्ठंछट्ठेणं अनिच्छिस्सेणं आयं विलपरिगगहिणं तवोरुममेणं अप्पाणं भावेमाणी विहरति
 ॥सूत्रम्-१२९॥ तते णं से जुहुट्टिले राया तओ सुहुत्तंतरस्स पडिवुद्धे समाणे दोवतिं देविं पासे अपासमाणो
 समयणिज्जाओ उट्टेइ २ ता दोवतीए देवीए सव्वओ समंता मगगणवेसणं करेइ २-त्ता-दोवतीए देवीए

कथए सुहं वा खुहं वा पवर्त्ति वा अलभमाणे जेणेव पंडुराया तेणेव उवा० २ ता पंडुरायं एवं व०-एवं
 खलु ताओ ! ममं आगासतलगंसि पसुत्तस्स पासातो दोवती देवी ण गज्जति केणह देवेण वा दाणवेण
 वा किन्नरेण वा महोरगेण वा गंधवेण वा हिया वा नीया वा अवक्खित्ता वा !, इच्छामि णं ताओ !
 दोवतीए देवीए सन्वतो समंता मग्गणगेवेसणं कयं, तते णं से पंडुराया कोडुवियपुरिसे सदावेह २ एवं व०-
 गच्छह णं तुम्हे देवा० ! हत्थिणाउरे नयरे सिंघाडगतियचउक्कचरमहापहपहेसु महया २ सद्देणं उग्घोसे-
 माणा २ एवं व०-एवं खलु देवा० ! जुहिट्टिहस्स रण्णो आगासतलगंसि सुहपसुत्तस्स पासातो दोवती देवी
 ण गज्जति केणह देवेण वा दाणवेण वा किंपुरिसेण वा किन्नरेण वा महोरगेण वा गंधवेण वा हिया वा
 नीया वा अवक्खित्ता वा, तं जो णं देवाणुप्पिया ! दोवतीए देवीए सुत्ति वा जाव पवर्त्ति वा परिकहेति
 तस्स णं पंडुराया विउलं अत्थसंपयाणं दाणं दलयति त्तिकट्टु घोसणं घोसावेह २ एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह,
 तते णं ते कोडुवियपुरिसा जाव पच्चप्पिणंति तते णं से पंडू राया दोवतीए देवीए कत्थति सुहं वा जाव
 अलभमाणे कोती देवीं सदावेति २ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवाणु० ! बारवर्त्ति णयर्णि कणस्स वासुदेवस्स
 णयमट्ठं णिवेदेहि, कण्हे णं परं वासुदेवे दोवतीए मग्गणगेवेसणं करेज्जा, अन्नहा न नज्जह दोवतीए देवीए
 सुतीं वा खुतीं वा पवर्त्तीं वा उवलभेज्जा, तते णं सा कोती देवी पंडुरण्णा एवं वुत्ता समाणी जाव
 पडिसुणेह २ पहाया कयबलिकम्मा हत्थिणाउरं मज्झमज्जेणं णिगगच्छह २ कुळ-

जणवयं मज्झमज्जेणं जेणेव सुरहुजणवए, जेणेव वारवतीणयरी, जेणेव अग्गुज्जाणे, तेणेव उवा० २ हत्थि-
 खंघाओ पचोरुहति २ कोडुवियपुरिसे सद्दा० २ एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० ! जेणेव वारवई णयरि
 वारवति णयरि अणुपविसह२, कण्हं वासुदेवं करयल एवं वयह-एवं खलु सामी ! तुब्भं पिउच्छा कौंती
 देवी हत्थिणाउराओ नयराओ इह हवमागया तुब्भं दंसणं कंखति, तते णं ते कोडुवियपुरिसा जाव
 कहेति, तते णं कणहे वासुदेवे कोडुवियपुरिसाणं अंतिए सोचा णिसम्मं हत्थिखंघवरगए हयगय वार-
 वतीए य मज्झमज्जेणं जेणेव कौंती देवी तेणेव उ० २, हत्थिखंघातो पचोरुहति २, कौंतीए देवीए पाय-
 ग्गहणं करेति २, कौंतीए देवीए सद्धि हत्थिखंघं दुरुहति २, वारवतीए णयरीए मज्झमज्जेणं जेणेव सए
 निहे तेणेव उवा० २, सयं निहं अणुपविसति । तते णं से कणहे वासुदेवे कौंती देविं पहायं कयबलिकम्मं
 जिमियमुत्तुत्तरागयं जाव सुहासणवरगयं एवं व०-संसिउ णं पिउच्छा ! किमागमणपओयणं ?, तते णं
 सा कौंती देवी कण्हं वासुदेवं एवं व०-एवं खलु पुत्ता ! हत्थिणाउरे णयरे जुहिट्टिल्लस्स आगासतले सुह-
 पमुत्तस्स दोवती देवी पासाओ ण णल्लति केणह अवहिया जाव अवक्खित्ता वा, तं इच्छामि णं पुत्ता !
 दोवतीए देवीए मग्गणगवेसणं कयं, तते णं से कणहे वासुदेवे कौंती पिउच्छि एवं व०-जं णवरं पिउच्छा !
 दोवतीए देवीए कथइ सुइं वा जाव लभामि तो णं अहं पायालाओ वा भवणाओ वा अद्धभरहाओ वा

समन्तओ दोवन्ति साहत्थि उवणेमि त्तिकट्टु कौतीं पिउत्थि सक्कारेति सम्माणेति जाव पडिविसज्जेति, तते
णं सा कौती देवी कण्हेणं वासुदेवेणं पडिविसज्जिया समाणी जामेव दिसि पाउ० तामेव दिसि पडि० ।
तते णं से कण्हे वासुदेवे कोडुवियपुरिसे सदा० २ एवं व०-गच्छह णं तुम्भे देवा० ! वारवन्ति एवं जहा
पट्ट तहा घोसणं घोसावेति जाव पच्चप्पिणंति, पंडुस्स जहा, तते णं से कण्हे वासुदेवे अन्नया अंतो अंते-
उरगए ओरोहे जाव विहरति, इमं च णं कच्छुल्लए जाव समोवइए जाव णिसीइत्ता कण्हं वासुदेवं
कुसलोदंतं पुच्छह, तते णं से कण्हे वासुदेवे कच्छुल्लं एवं व०-तुमं णं देवा० ! बहूणि गामा जाव अणु-
पविससि, तं अत्थि याइं ते कर्हिंवि दोवतीए देवीए सुती वा जाव उवलद्धा !, तते णं से कच्छुल्ले कण्हं
वासुदेवं एवं व०-एवं खलु देवा० ! अन्नया धायतीसंढे दीवे पुरत्थिमद्धं दाहिणट्टु भरहवासं अवरकंकाराय-
हाणि गए, तत्थ णं मए पउमनाभस्स रत्तो भवणंसि दोवती देवी जारिसिया दिट्ठपुन्वा यावि होत्था,
तते णं कण्हे वासुदेवे कच्छुल्लं एवं व०-तुम्भं चैव णं देवाणु० ! एवं पुव्वकम्मं, तते णं से कच्छुल्लनारए
कण्हेणं वासुदेवेणं एवं युत्ते समाणे उप्पयणिं विज्जं आवाहेति २, जामेव दिसि पाउब्भूए तामेव दिसि
पडिगए, तते णं से कण्हे वासुदेवे दूयं सदावेइ २, एवं व०-गच्छह णं तुमं देवा० ! हत्थिणाउरं पंडुस्स
रत्तो एयमट्ठं निवेदेहि-एवं खलु देवाणु० ! धायइसंढे दीवे पुरच्छिमद्धे अवरकंकाए रायहाणीए पउमणाभ-
भवणंसि दोवतीए देवीए पउत्ती उवलद्धा, तं गच्छंतु पंच पंडवा चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपुरिबुडा

पुरत्थिमवेयालीए ममं पडिवालेमाणा चिट्ठंतु, तते णं से दूए जाव भणति, पडिवालेमाणा चिट्ठह, तेवि
 जाव चिट्ठति, तते णं से कणहे वासुदेवे कोडुंविपुसिसे सद्दावेइ २ ता, एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० !
 सद्दाहियं मेरिं ताडेह, तेवि तालेंति, तते णं तीसे सण्णाहियाए मेरीए संहं सोचा समुद्विजयपामोक्खा
 दसदसारा जाव छप्पणं बलवयसाहस्सीओ सन्नद्धय्ज जाव गहियाउहपहरणा अप्पेगतिया हयगया
 गयगया जाव बगुरापरिक्खत्ता जेणेव सभा सुधम्मा जेणेव कणहे वासुदेवे तेणेवं २, करयल जाव
 चट्ठावेंति, तते णं कणहे वासुदेवे हत्थिखंघवरगए सकोरेंटमल्लदामेणं छत्तेणं० सेयवर० हयगय० महया
 भडचडगरपहकरेणं वारवती णयरी मज्झमज्झेणं णिगच्छति, जेणेव पुरत्थिमवेयाली तेणेव उवा० २,
 पंचहिं पंडवेहिं सद्धि एगयओ मिलइ २, खंधावारणिवेसं करेति २, पोसहसालं अणुपविसति २, सुट्ठियं
 देवं मणसि करेमाणे २, चिट्ठति, तते णं कणहस्स वासुदेवस्स अट्टमभत्तंसि परिणममाणंसि सुट्ठिओ
 आगतो, भण देवा० ! जं मए कायव्वं, तते णं से कणहे वासुदेवे सुट्ठियं एवं व०-एवं खलु देवा० ! दोवती
 देवी जाव पउमनाभस्स भवणंसि साहरिया तणं तुमं देवा० ! मम पंचहिं पंडवेहिं सद्धि अप्पच्छट्ठस्स
 छण्हं रहाणं लवणसमुद्धे मगं वियरेहि, जणं अहं अमरकंकारायहाणीं दोवतीए कूवं गच्छामि, तते णं
 से सुट्ठिए देवे कण्हं वासुदेवं एवं वयासी-किण्हं देवा० ! जहा चेव पउमणाभस्स रत्तो पुव्वसंगतिएणं

देवेणं दोवती जाव संहरिया तथा चेव दोवतिं देविं घायतीसंडाओ दीवाओ भारहाओ जाव हत्थिणापुरं
साहसमि, उदाहु पउमणांमं रायं सपुरवल्वाहणं लवणसमुद्दे पक्खिवामि !, तते णं कणहे वासुदेवे
सुट्टियं देवं एवं व०-मा णं तुमं देवा० ! जाव साहराहि तुमं णं देवा० ! लवणसमुद्दे अप्पच्छट्टस्स छण्हं
रहाणं मगं वियराहि, सयमेव णं अहं दोवतीए कूवं गच्छामि, तए णं से सुट्टिए देवे कण्हं वासुदेवं एवं
वयासी-एवं होउ, पंचहिं पंडवेहिं सद्धि अप्पच्छट्टस्स छण्हं रहाणं लवणसमुद्दे मगं वितरति, तते णं से
कणहे वासुदेवे चाउरंगिणीसेणं पडिविसज्जेति २, पंचहिं पंडवेहिं सद्धि अप्पच्छट्टे छहिं रहेहिं लवणसमुद्दे
मज्झिमज्जेणं धीतीवयति २, जेणेव अमरकंका रायहाणी जेणेव अमरकंकाए अगुल्लाणे तेणेव उवागच्छइ २,
रहं ठवेइ २, दारुयं सारहिं सदावेति एवं व०-गच्छह णं तुमं देवा० ! अमरकंकारायहाणीं अनुपविसाहि २,
पउमणा भरस रण्णो वामेणं पाएणं पायपीढं अक्कमित्ता कुंतगेणं छेहं पणामेहि तिवलियं भिउडिं णिडाले
साहट्ट आसुरुते रुढे कुद्धे कुविए चंडिक्खिए एवं व०-हं भो पउमणाहा ! अपत्थियपत्थिया दुरंतपंतलक्खणा
हीणपुत्तचाउइसा सिरीहिरिघीपरिवज्जिया अल्ल ण भवसि किन्नं तुमं ण याणासि कण्हस्स वासुदेवस्स
भगिणिं दोवतिं देवि इहं हव्वं आणमाणे, तं एयमवि गए पक्खिपणाहि णं तुमं दोवतिं देविं कण्हस्स वासु-
देवस्स अहव णं जुद्धसज्जे णिगगच्छाहि, एस णं कणहे वासुदेवे पंचहिं पंडवेहिं अप्पच्छट्टे दोवतीदेवीए कूवं
हव्वमागए, तते णं से दारुए सारही कणहेणं वासुदेवेणं एवं वुत्ते समाणे हट्टतुटे जाव पडिसुणेइ २, अमरकंका-

रायहाणि अणुपचिसति २, जेणेव पउमनाहे तेणेव उवा० २, करयल जाव बद्दावेत्ता एवं व०-एस णं सामी !
 मम विणयपडिविती इमा अत्ता मम सामिस्स समुहाणत्ति त्तिकहु आसुरुत्ते वामपाएणं पायपीढं अणुक्कमति
 २, कोत्तगेणं लेहं पणामति २ ता, जाव कूवं हव्वमागए, तते णं से पउमणाभे दारुणेणं सारहिणा एवं
 बुत्ते समाणे आगुरुत्ते तिबलिं भिडडिं निडाले साहट्टु एवं व०-णो अप्पिणामि णं अहं देवा० ! कणहस्स
 घासुदेवस्स दोयति, एस णं अहं समयमेव जुज्झसल्लो णिगच्छामि त्तिकहु दारुयं सारहिं एवं व०-केयलं
 भो ! रायसत्थेसु दूये अयज्जे त्तिकहु असक्कारिय असम्माणिय अवदारेणं णिच्छु भावेति, तते णं से दारुए
 सारही पउमणाभेणं असक्कारिय जाव णिच्छूढे समाणे जेणेव कणहे वासुदेवे तेणेव उ० २, करयल० कणहे
 जाव एवं व०-एयं खलु अहं सामी ! तुभं वयणेणं जाव णिच्छु भावेति, तते णं से पउमणाभे चलवाउयं
 सदावेति २ एवं व०-विष्णामेव भो देवाणु० ! आभिसेक्कं हत्थिरयणं पडिक्कप्पेह, तयाणंतरं च णं छया-
 यरियउवदेसमइक्कणविगप्पेहि जाव उवणेति, तते णं से पउमनाहे सन्नद्ध० अभिसेयं० दूरुहति २,
 हयगय जेणेव कणहे वासुदेवे तेणेव पहरेत्य गमणाए, तते णं से कणहे वासुदेवे पउमणाभं रायाणं
 एल्लमाणं पासति २, ते पंच पंडवे एवं व०-हं भो दारगा ! किन्नं तुभं पउमनाभेणं सद्धिं जुज्झहिह
 उयाहु पेच्छहिह ? , तते णं ते पंच पंडवा कणहं वासुदेवं एवं व०-अम्हे णं सामी ! जुज्झामो तुभं
 पेच्छह, तते णं पंच पंडवे सण्णद्ध जाव पहरणा रहे दूरुहंति २ जेणेव पउमनाभे राया तेणेव उ० २, एवं

व०-अम्हे पउमणाभे वा राय त्तिकहु पउमनाभेणं सद्धि संपलग्गा यावि होत्था, तते णं से पउमनाभे राया ते पंच पंडवे खिप्पामेव हयमहियपवरविचडियचिन्धद्वयपडागा जाव दिसोदिस्सि पडिसेहेतित्ति, तते णं ते पंच पंडवा पउमनाभेणं रत्ता हयमहियपवरविचडिय जाव पडिसेहिया समाणा अत्थामा जाव आधारणिज्जत्तिरुहु जेणेव कण्हे वासुदेवे तेणेव उवा०, तते णं से कण्हे वासुदेवे ते पंच पंडवे एवं व०-कहणं तुंभे देवाणु० ! पउमणाभेण रत्ता सद्धि संपलग्गा !, तते णं ते पंच पंडवा कण्हे वासुदेवं एवं व०-एवं खलु देवा० ! अम्हे तुंभेहिं अंभणुत्ताया समाणा सन्नद्ध० रहे दुरुहामो २, जेणेव पउमनाभे जाव पडिसेहेतित्ति, तते णं से कण्हे वासुदेवे तं पंच पंडवे एवं व०-जति णं तुंभे देवा० ! एवं वयंता अम्हे णो पउमनाभे राय त्तिकहु पउमनाभेणं सद्धि संपलग्गता तो णं तुंभे णो पउमणाहे हयमहियपवर जाव पडिसेहते, तं पेच्छह णं तुंभे देवा० ! अहं नो पउमणाभे राय त्तिकहु पउमनाभेणं रत्ता सद्धि जुज्झामि रहं दुरुहति २ जेणेव पउमनाभे राया तेणेव उवाग० २ सेयं गोखीरहारधवलं तणसोल्लियसिंदुवारकुंद-दुसन्निगासं निययवलस्स हरिसजणं रिउसेपणविणासकरं पंचवणं संखं परामुसति २, सुहवायपूरियं करेति; तते णं तरस्स पउमणाहस्स तेणं संखसद्देणं बलतिभाए हते जाव पडिसेहिए, तते णं से कण्हे वासुदेवे घणुं परामुसति वेढो घणुं पूरेति २, घणुसदं करेति; तते णं तरस्स पउमनाभस्स दोच्चे बलतिभाए तेणं घणुसद्देणं हयमहिय जाव पडिसेहिए, तते णं से पउमणाभे राया तिभागबलावसेसे अत्थामे अबले

अवीरिए अपुरिसक्कारपरक्कम्मे अधारणिज्ज त्तिकहु त्तिसिंघं तुरियं जेणेव उ० २, अमरकंका
 रायहाणि अनुपचिसति २, दाराति पिहेति २, रोहसज्जे चिट्ठति; तते णं से कण्हे वासुदेवे जेणेव अमरकंका
 तेणेव उ० २ रहं ठवेति २, रहातो पचोरूहति २, वेउन्वियसमुघाएणं समोहणति; एणं महं णरसीहरूवं
 चिउन्वति २, महया २, सद्धेणं पाददहरियं करेति; तते णं से कण्हेणं वासुदेवेणं महया २, सद्धेणं पाददह-
 रणं कण्णं समणेणं अमरकंका रायहाणी संभगपागारगोपुराट्ठालयचरियतोरणपल्हत्थियपवरभवण-
 सिरिघरा सरस्सरस्स घरणियले सन्निवहया, तते णं से पउमणाभे राया अमरकंका रायहाणि संभग
 जाव पासित्ता भीए दोवति देवि सरणं उवेति, तते णं सा दोवई देवी पउमनाभं रायं एवं व०-किण्णं
 तुमं देवा० ! न जाणसि कण्हस्स वासुदेवस्स उत्तमपुरिसस्स विप्पियं करमाणे ममं इह हव्वमाणेसि, तं
 एवमवि गए गच्छह णं तुमं देवा० ! ण्हाए उल्लपडसाडए अवचूलगवत्थणियत्थे अंतेउरपरियालसंपरिबुडे
 अग्गाइं चराइं रयणाइं गहाय ममं पुरतो काउं कण्हं वासुदेवं करयलपायपडिए सरणं उवेहि, पणिवइय-
 वच्छला णं देवाणुप्पिया ! उत्तमपुरिसा, तते णं से पउमनाभे दोवतीए देवीए एयमट्ठं पडिसुणेति २, ण्हाए
 जाव सरणं उवेति २, करयल० एवं व०-दिट्ठा णं देवाणुप्पियाणं इट्ठी जाव परक्कमे तं खामेमि णं देवाणु-
 प्पिया ! जाव खमंतु णं जाव णाहं भुज्जो २ एवंकरणयाए त्तिकहु पंजलियुडे पायवडिए कण्हस्स वासुदेवस्स
 दोवति देवि साहत्थि उवणेति, तते णं से कण्हे वासुदेवे पउमणाभं एवं व०-हं भो पउमणाभा !

अप्पत्थियपत्थिया ४ किण्णं तुमं ण जाणसि मम भगिणि दोवतीं देवीं इह हव्वमाणमाणे तं एवमवि
गए णत्थि ते ममाहिं तो इयाणिं भयमत्थि च्चिकट्टु पउमणाभं पडिविसज्जेति, दोवतिं देविं गिण्हति २, रहं
दुक्खेति २, जेणेव पंच पंडवे तेणेव उवा० २, पंचणहं पंडवाणं दोवतिं देविं साहत्थि उवणेति; तते णं से
कणेहं पंचहिं पंडवेहिं सद्धि अप्पच्छे छहिं रेहेहिं लवणसमुदं मज्झमज्जेणं जेणेव जंबुदीवे २, जेणेव
भारहे वासे तेणेव पहारेत्थ गमणाए ॥ सूत्रम्-१३० ॥

‘सारत्थं’ति मारत्थं मारथिकर्म, ‘तए णं सा किट्ठाविए’त्यादौ यावत्करणादेवं दृश्यं-‘साभावियहंसा चोदहजणस्म
उत्सुयकरं विचित्तमणिरयणवद्धच्छरुहं’ति, तत्र क्रीडापिका-क्रीडनवात्री ‘साभावियहंसा’ति साद्भाविकः-अकैतवकृतो घर्षो-
घर्षणं यस्य म तथा तं दर्पणमिति गोगः, ‘चोदहजणस्स ऊत्सुयकरे’ति तरुणलोकस्य औत्सुक्यकरं-प्रेक्षणलम्पटत्वकरं
‘विचित्तमणिरयणवद्धच्छरुहं’ति विचित्रमणिरत्नैर्वद्धः छरुको-मुष्टिग्रहणस्थानं यस्य म तथा तं ‘च्चिह्नुगं’-दीप्यमानं
दर्पम्-आदर्शम्, ‘दर्पणसंकंतयियसंदंसिए य से’ति-दर्पणे सङ्क्रान्तानि यानि राज्ञां बिम्बानि-प्रतिबिम्बानि तैः संद-
शिताः-उपलम्भिता ये ते तथा तांश्च से-तस्या दक्षिणहस्तेन दर्शयति स्म द्रोपद्या इति प्रक्रमः प्रवरराजसिंहान्, स्फुटमर्थतो
विशदं वर्णतः विशुद्धं शब्दार्थदोषरहितं रिभितं-स्वरघोलनाप्रकारोपेतं गम्भीरं-मेघशब्दवत् मधुरं-कर्णसुखकरं भणितं-भाषितं
यस्याः क्रीडापिकायाः मा तथा तां, माहापितरो वंश्च-दरिं वंश्चादिकं सत्त्वं-आपत्स्वैच्छुव्यकरमध्यवसानकरं च मामर्थ्यं-बलं,
गोत्रं-गौतमगोत्रादि, विक्रान्ति-विक्रमं, कान्ति-प्रभां, पाठान्तरेण कीर्तिं वा-प्रख्यातिं बहुविधागमं-नानाविधशास्त्रवि-

शारदमित्यर्थः; माहात्म्यं-महानुभावतां, कुलं-वंशस्यावान्तरभेदं शीलं च-खभावं जानाति या सा तथा कीर्त्तनं करोति स्मेति,
 वृष्णिपुङ्गवानां-यदुद्गवानां यदुप्रधानानां दशाराणां-ममुद्रविजयादीनां दशारस्य वा-वासुदेवस्य ये वरा वीराश्च पुरुषास्ते
 तथा ते च ते त्रैलोक्येऽपि बलवन्तश्चेति विग्रहस्तत्स्तेषां, शुशुशतसहस्राणां-रिपुलक्षणां मानमवमृद्नन्ति ये ते तथा तेषां
 तथा भविष्यतीति मवा-भाविनी सा सिद्धिर्येषां ते भवसिद्धिकास्तेषां मध्ये वरपुण्डरीकाणीव वरपुण्डरीकाणि ये ते तथा तेषां
 'चिह्नगाणं'ति-दीप्यमानानां तेजसा तथा बलं-शरीरं, वीर्यं-जीवप्रभवं, रूपं-शरीरसौन्दर्यं, यौवनं-तारुण्यं, गुणान्-सौन्दर्या-
 दीन्, लावण्यं च-स्पृहणीयतां कीर्त्तयति या सा तथा, क्रीडापिका कीर्त्तनं करोति स्म, पूर्वोक्तमपि किञ्चिद्विशेषाभिधाना-
 याभिहितमिति न दुष्टं, 'समइच्छमाणी'ति समतिक्रामन्ती, 'दसद्वचणेणं'तीह श्रीदामगण्डेन पूर्वगृहीतेनेति सम्बन्धनीयं
 'कल्याणकारे'चि-कल्याणकरणं मङ्गलकरणमित्यर्थः; 'इमं च णं'ति इतश्च 'कण्छुल्लानारए'चि-एतन्नामा तापसः, इह
 क्वचिदावत्करणादिदं दृश्यं, 'दंसणेणं अइभइए' भद्रदर्शन इत्यर्थः, 'विणीए अंतो अंतो य कलुमहियए' अन्तरान्तरा-
 दुष्टचित्तः केलीप्रियत्वादित्यर्थः, 'मज्झत्थउवत्थिए य' माध्यस्थ्यं-समतामम्युपगतो ब्रतग्रहणत इति भावः, 'अल्लीण-
 सोमपियदंसणे सुरुवे' आलीनानां-आश्रितानां सौम्यं-अरौद्रं प्रियं च दर्शनं यस्य स तथा 'अमइलसगलपरिहिए'
 अमलिनं सकलं-अखण्डं शुकलं वा खण्डं बलक्वास इति गम्यते परिहितं-निवसितं येन स तथा, 'कालमियचम्मउत्तरा-
 संगरइयवत्थे' कालमृगचर्म उत्तरासङ्गेन रचितं वक्षसि येन स तथा 'दंडकमंडलुहत्थे' जडामण्डलदित्तसिरए
 जन्नोवइयगणेत्तिथमुंजमेहलावागलधरे' गणेत्रिका-रुद्राक्षकृतं कलाचिकाभरणं मुञ्जमेखला-मुञ्जमयः कटीदवरकः

चलकलं-तल्लवक्क, 'हृत्यक्रयकच्छभीए'-कच्छपिका तदुपकरणविशेषः, 'पियंगंधवे'-गीतप्रियः, 'धरणिगोयरप्पहाणे'-
 आकाशगामित्वात्, 'संचरणावरणउवयणिलेसणीसु य संकामणिअभियोगपणत्तिगमणीयंभीणीसु य बहुसु विजाहरीसु विज्जासु
 विस्सुयजसे' इह मञ्जर्यादिविद्यानामर्थः शब्दानुसारतो वाच्यः, 'चिज्जाहरिस्सु'त्ति-विद्याधरसम्बन्धिनीषु विश्रुतयशाः-
 ख्यातकीर्तिः, 'इट्टे रामरस केसवस्स य पज्जुन्नपर्देवसंचअनिरुद्धनिसडउम्मुयसारणगयसुसुहडुम्मुहार्हणं
 जायवाणं अद्धट्टाणं कुमारकोडीणं हिययवइए' बल्लभ इत्यर्थः, 'संधवे' एतेषां संस्तावकः, 'कलहजुद्धकोलाह-
 लप्पि' कलहो-वाग्पुदं युद्धं तु-आयुधयुद्धं कोलाहलो-बहुजनमहाध्वनिः, 'भंडणाभिलासी'-भंडनं पिशतकादिभिः
 'बहुसु य समरसंपराएस्सु'-समरसङ्ग्रामेष्वावित्यर्थः, 'दंसणए समंतओ कलहं सदक्खिणं' सदानमित्यर्थः,
 'अणुगवेसमाणे असमाहिक्करे दसारवरवीरपुरिसतेलोकचलवगाणं आमंतेऊणं तं भगवति एक्कमणिं
 गमणत्थं उप्पइओ गगणतलमभिलंघयंतो गामागरनगरखेडकच्चडमंडबदोणमुहपट्टणसंथाहसहस्समंडियं
 थिमियमेइणीयं णिब्भरजनपदं चसुहं ओलोयंतो रम्मं हत्थिणपुरं उवागए' 'असंजयअचिरयअप्पडिहय-
 पचक्कत्तायपावक्कम्मेत्तिकट्टु' असंयतः संयमरहितत्वात् अविरतो विशेषतस्तपस्यस्तत्वात् न प्रतिहतानि-न प्रतिषेधितानि
 अतीतकालकृतानि निन्दनतः न प्रत्याख्यातानि च भविष्यत्कालमावीनि पापकर्मणि-प्राणातिपातादिक्रिया येन अथवा
 न प्रतिहतानि सागरोपमकोटीकोट्यन्तःप्रवेशनेन मम्यक्त्वलामतः न च प्रत्याख्यातानि सागरोपमकोटीकोट्याः सङ्ख्यात-
 सागरोपमैर्नूतनाकरणेन सर्वविरतिलामतः पापकर्मणि-ज्ञानानरणादीनि येन न तथेति पदत्रयस्य कर्मधारयः, 'कूबं' ति-

कूजकं व्यावर्तकबलमिति भावः, 'सुइं च 'त्ति-श्रूयते इति श्रुतिः-शब्दः तां, 'सुति च 'त्ति क्षुतिः छीत्कारादि-
 शब्दविशेष एव तां प्रयुक्ति-वार्त्ता, वार्त्तापर्यायाश्चेते इति, 'हिया च 'त्ति-हृता प्रदेशान्तरे स्थापिता, 'नीता' नेत्रा
 स्वस्थानं प्रापिता 'आक्षिपिता' आकृष्टेवेति, 'इमा अण्णे'त्यादि, इयमन्या अपरा मदीयस्वामिनः सम्बन्धिनी
 विनयप्रतिपत्तिरिति वर्त्तते, 'समुहाणस्ति त्तिक्कट्टु' स्वमुखेन स्वकीयवदनेन भणिता आह्वसिः-आदेशः स्वमुखवाह्वसि-
 रितिकृत्वा-एवमभिधाय, 'आसुरुत्ते 'त्ति कुद्धः, 'बलवाउए 'त्ति-बलव्यापृतः सैन्यव्यापारवान्, 'अभिसेक्क 'न्ति-
 अभियेकमर्हतीत्याभियेक्यं मूर्द्धाभिपिक्तमित्यर्थः, 'छेयायरियउवएसमइविगप्पणाविगप्पेहि 'त्ति-छेको-निपुणो य
 आचार्यः-कलाचार्यः तस्योपदेशात्-तत्पूर्विकाया मतेः-बुद्धेर्याः कल्पनाः-विकल्पाः कल्पसिमेदास्ते तथा तैरिति,
 इह यावत्करणादिदं दृश्यं 'सुनिउणेहि 'त्ति-सुनिपुणैर्नरैः, 'उज्जलनेवत्तयहव्वपरिवच्छियं'ति उज्जलनेपश्येन-
 निर्मलत्वेण 'हव्व 'न्ति-शीघ्रं परिक्षिप्तः-परिगृहीतः परिवृतो यः स तथा तं 'सुसज्जं'-सुष्ठु प्रगुणं, 'वम्मिय-
 सन्नद्धवद्धकवचियउप्पीलियकच्छवच्छवद्धगेवज्जगलयवरभूसणचिरायंतं'-वर्मणि नियुक्ता वार्मिकास्तैः मन्त्रद्वः-
 कृतसन्नाहो यः स वार्मिकसन्नद्धः वद्धं कवचं-सन्नाहविशेषो यस्य स वद्धकवचः, स एव वद्धकवचिकः, अथवा वर्मितः
 सन्नद्धः वद्धस्त्वक्प्राणबन्धनात् कवचितश्च यः स तथा, भेदश्चैतेषां लोकतोऽवसेयः, एकार्थाश्चेते शब्दाः सन्नद्धता-
 प्रकर्षाभिधानायोक्ता इति, तथा उत्पीडिता-गाढीकृता कक्षा-हृदयरज्जुर्वक्षसि यस्य स तथा ग्रैवेयकं-ग्रीवामरणं वद्धं गले-
 कण्ठे यस्य स तथा वरभूषणैर्विराजमानो यः स तथा, ततो वर्मितादिपदानां कर्मधारयोऽतस्तं, 'अहियेतेयजुत्तं सललि-

तवररुणपूरविराजितं पलवंओचूलमहुयकयंघगारं' प्रलम्बानि अवचूलानि-करक(ट)न्यस्ताधोमुखकूर्चकाः यस्य सः प्रलम्बावचूलः मधुकैरः-अमरैर्मदजलगन्धाकूटैः कृतमन्धकारं येन स तथा, ततः कर्मधारयोऽतस्तं, चित्तपरिच्छेय-पच्छदं' चित्रो-विचित्रः परिच्छेको-लघुः प्रच्छदो-वस्त्रविशेषो यस्य स तथा तं, 'प्रहरणावरभरियजुद्धसज्जं' प्रहरणानां-कुन्तादीनामावरणानां च-कङ्कटानां भृतो यः स तथा स च युद्धसज्जश्चेति कर्मधारयः अतस्तं 'सच्छत्तं सज्जयं सघटं पंचामेलयपरिमंडिययाभिरामं' पञ्चभिरापीडैः-शेखरैः परिमण्डितोऽत एवाभिरामश्च-रम्यो यः, 'ओसारियजमल-जुयलघटं'-अवसारित-अवलम्बितं यमलं-समं युगलं-द्वयं घण्टोर्योत्र स तथा तं, 'विज्जुप्पणिद्धं च कालमेहं' घण्टा प्रहरणादीनामुज्ज्वलत्वेन विधूत्कल्पत्वात् हस्तिदेहस्य कालत्वेन महत्त्वेन वा मेघकल्पत्वादिति, 'उत्पाइयपव्वयं च चंकमंतं' चङ्क्रममाणमिवोत्पातिकपर्वतं, पाठान्तरेण ओत्पातिकं पर्वतमिव, 'सक्खं'ति साक्षात्, 'मत्तं'ति-मदवन्तं 'गुलु २ गुलंतं' 'मणपवणजइणवेगं' मनःपवनजयी वेगो यस्य स तथा तं, 'भीमं संगामियाजोगं' साङ्घात्मिक आयोगः मरिकरो यस्य स तथा तं, 'अभिसेकं हत्थिरयणं पडिकप्पंति २ उवणेंति'ति 'हयमहियपवरविवडियच्चिधधयप डाने' हतमथिता-अत्यर्थं हताः अथवा हताः प्रहृतो मथिताः मानमथनात् हतमथिताः तथा प्रवरा विपतिताश्चिन्हवज्जा-दयः पताकाश्च तदन्या येषां ते तथा ततः कर्मधारयोऽतस्तान्, यावत्करणात् 'किञ्छोवगयप्पाणे'ति दृश्यं कष्टगतजीवित-व्यानित्यर्थः, 'अम्हे वा पउमनाभे वा राय त्तिकहु' इति अस्माकं पञ्चनामस्य च बलवत्त्वादिव सङ्घामे वयं वा भवामः पञ्चनामो वा, नोभयेयामपीह संयुगे त्राणमस्तीतिकृत्वा-इति निश्चयं विधाय सम्प्रलम्बाः योद्धमिति शेषः, 'अम्हे नो

पउमनाभे राय त्तिर्कट्टं' वयमेवेह रणे जयामो न पद्मनाभो राजेति, यदि स्वविषये विजयनिश्चयं कृत्वा पद्मनाभेन सार्द्धं
 योद्धुं सम्प्रालम्बिष्यथ ततो न पराजयं प्राप्स्यथ, निश्चयसारत्वात् फलप्राप्तेः, आह च-"शुभाशुभानि सर्वाणि, निमित्तानि
 स्युरेकतः । एकतस्तु मनो याति, तद्विशुद्धं जयावहम् ॥ १ ॥ तथा-स्यान्निश्चयैरुनिष्ठानां, कार्यसिद्धिः परा नृणाम् । संश-
 यक्षुण्णचिदानां, कार्ये संशीतिरेव हि ॥ २ ॥" शृङ्खलविशेषणानि क्वचिद् दृश्यन्ते-'सेयं गोखीरहारधवलं तणसोह्लिय-
 सिदुवारकुंदेदुसन्निगासं' 'तणसोह्लिय'न्ति मल्लिका सिदुवारो-निर्गुण्डिः, 'निययस्स बलस्स हरिसज्जणं
 रिउसेणविणासकरं पंचजण'न्ति-पाञ्चजन्याभिधानं, 'वेढो'त्ति-वेष्टकः एरुवस्तुविषया पदपद्धतिः, स चेह धनुर्विषयो
 जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिप्रसिद्धोऽध्येतव्यः, तद्यथा-'अहरुगयवालचंददंघणुसन्निकासं' अचिरोद्गतो यो बालचन्द्रः-शुक्लपक्षद्वि-
 तीयाचन्द्रः तेनेन्द्रघनुपा च वक्रतया सन्निकाशं-सदृशं यत्तत्तथा 'वरमहिसदरियदप्पियददघणसिगगरइयसारं' वरमहिपस्य
 हस्तदर्पितस्य-सञ्जातदर्पतिशयस्य यानि दृढानि घनानि च शृङ्गाग्राणि तै रचितं सारं यत्तत्तथा, 'उरगवरपवरगवलपवर
 परहुयभमरकुलनीलधंतघोयपट्टं' उरगवरो-नागवरः प्रसरगवलं-वरमहिपशृङ्गं प्रसरपरश्रुतो-वरकोकिलो भ्रमरकुलं-मधुकरनिकरो
 नीली-गुलिका एतानीव स्निग्धं कालकान्तिमत् ह्मातं च-तेजसा ज्वलत् धौतमिव धौतं च-निर्मलं पृष्ठं यस्य
 तत्तथा, 'निउणोचियमिसिमिसितमणिरयणधंटियाजालपरिक्खित्तं' निपुणेन शिल्पिना ओषितानां-उज्ज्वलितानां मणिरत्न-
 घण्टिकानां यज्जालं तेन परिश्लिप्तं-वेष्टितं यत्तत्तथा 'तडितरुणकिरणतवणिज्जवद्धचिंधं' तडितिव-विद्युदिव तरुणाः-

प्रत्यग्राः किरणाः यस्य तत्तथा तस्य तपनीयस्य सम्बन्धीनि बद्धानि चिन्धानि-लाञ्छनानि यत्र तत्तथा 'दहरमलयगिरिसि-
हरकेशमरचामरवालपद्वचंदविंबं' दर्दरमलयाभिधानो यौ गिरी तयोर्पानि शिखराणि तत्सम्बन्धिनो ये केशरचामरवालाः-
सिंहस्कन्धचमरपुच्छकेशाः अर्द्धचन्द्राश्च तल्लक्षणानि चिह्नानि यत्र तत्तथा, 'कालहरियरचपीयसुक्लिच्छचहुण्डहारुणिसंपिनद्धजीयं'
कालादिवर्णाः या स्नायवः-शरीरान्तर्वर्ध्नास्ताभिः सम्पिनद्धा-बद्धा जीवा-प्रत्यश्चा यस्य तत्तथा 'जीवियान्तकरं'ति शृङ्गणा-
मिति गम्यते, 'संभग्गे'त्यादि, सम्मन्त्रानि प्राकारो गोपुराणि च-प्रतोल्यः अट्टालकाश्च-प्राकारोपरिस्थानविशेषाः चरिका
च-नगरप्राकारान्तरेऽष्टहस्तो मार्गः तोरणानि च यस्यां सा तथा, पर्यस्त्वितानि-पर्यस्तीकृतानि सर्वतः क्षिप्तानि इत्यर्थः प्रवर-
भवनानि श्रीगृहाणि च-भाण्डागाराणि यस्यां सा तथा, ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः, 'सरसरस्स'चि-श्रुकरणश्रन्दोऽयमिति,
'उल्लपडसाढप'चि सद्यः स्नानेन आर्द्रै-पटुशूटकौ उत्तरीयपरिधाने यस्य स तथा, 'अवचूलगवत्थनियत्थे'चि अव-
चूलं-अथोमुखचूलं मुत्कलाञ्चलं यथा भवतीत्येवं वस्त्रं निवसितं येन स तथा, 'तं एवमवि गए नत्थि ते ममाहितो
द्वयाणि भयमत्थि'चि तत-तस्मादित्यमपि गते अस्मिन् कार्ये नास्ति अयं पक्षो यदुत ते-तत्र मत्तो भयमस्ति-भवति ।

तेन कालेनं २ धायतिसंडे दीवे पुरच्छिमद्वे भारहे वासे चंपा णामं णयरी होत्था, पुण्णभदे चेत्तिए,
तत्थ णं चंपाए नयरीए कविले णामं वासुदेवे राया होत्था, महया हिमवंतं वण्णओ; तेणं कालेनं २
मुणिसुव्वए अरहा चंपाए पुण्णभदे समोसडे, कपिले वासुदेवे धम्मं सुणेत्ति, तते णं मे कविले वासुदेवे
मुणिसुव्वयस्स अरहतो धम्मं सुणेमाणे ऋणहस्स वासुदेयस्स संवसदं सुणेत्ति, तते णं तस्स कविलस्स

वासुदेवस्स इमेयारूवे अब्भत्थिए ससुप्पज्जित्था-किं मण्णे धायइसंडे दीवे भारहे वासे दोच्चे वासुदेवे
ससुप्पण्णे ? जस्स णं अयं संखसद्दे ममंपिव सुहवायपूरिते वियंभति, कविले वासु० सद्धानिं सुणेइ,
मुणिसुव्वए अरहा कविलं वासुदेवं एवं व०-से णूणं ते कविला वासुदेवा ! मम अंतिए घम्मं णिसामे-
माणस्स संखसदं आकणित्ता इमेयारूवे अब्भत्थिए-किं मन्ने जाव वियंभइ, से णूणं कविला वासुदेवा !
अयमट्ठे समट्ठे ?, हंता ! अत्थि, नो खलु कविला ! एवं भूयं वा ३ जन्नं एगे खेत्ते एगे जुगे एगे समए दुवे
अरहंता वा चक्खवट्ठी वा बलदेवा वा वासुदेवा वा उत्पज्जित्ति उत्पज्जित्ति वा, एवं खलु
वासुदेवा ! जंबुदीवाओ भारहाओ वासाओ हत्थिणाउरणयराओ पंडुस्स रण्णो सुण्हा पंचण्हं पंडवाणं
भारिया दोवती देवी तव पउमनाभस्स रण्णो पुव्वसंगतिएणं देवेणं अमरकंकाणयरिं साहरिया, तत्ते णं
से कण्हे वासुदेवे पंचहिं पंडवेहिं सद्धि अप्पछट्ठे छहिं रेहिं अमरकंकां रायहाणि दोवतीए देवीए कूवं
हव्वमागए, तत्ते णं तस्स कण्हस्स वासुदेवस्स पउमणाभेणं रण्णा सद्धि संगमं, संगामेमाणस्स अयं
संखसद्दे तव सुहवाया० इव इट्ठे कंते इहेव वियंभति, तए णं से कविले वासुदेवे मुणिसुव्वयं वंदति २
एवं व०-गच्छामि णं अहं भंते ! कण्हं वासुदेवं उत्तमपुरिसं सरिस्सपुरिसं पासामि, तए णं मुणिसुव्वए
अरहा कविलं वासुदेवं एवं व०-नो खलु देवा० ! एवं भूयं वा ३ जण्णं अरहंता वा अरहंतां पासंति, चक्खवट्ठी
वा चक्खवट्ठि पासंति, बलदेवा वा बलदेवं पासंति, वासुदेवा वा वासुदेवं पासंति; तहविय णं तुमं कण्हस्स

वासुदेवस्स लवणसमुद्दं मज्झमज्झेणं वीतिवयमाणस्स सेयापीयाइं धयग्गातिं पासिहिस्सि, तते णं से कविले
 चासुदेवे मुणिसुब्बयं वंदति २, हत्थिखंधं दुरूहति २, सिग्घं २, जेणेव वेलाउले तेणेव उ० २, कणहस्स
 चासुदेवस्स लवणसमुद्दं मज्झमज्झेणं वीतिवयमाणस्स सेयापियाहिं धयग्गातिं पासति २, एवं वयइ-एस
 णं मम सरिसपुरिसे उत्तमपुरिसे कणहे वासुदेवे लवणसमुद्दं मज्झमज्झेणं वीतीवयति त्तिकड्डु पंचयन्नं संखं
 परासुसति मुहवायपूरियं करेति, तते णं से कणहे वासुदेवे कविलस्स वासुदेवस्स संखसइं आग्रजेति २,
 पंचयन्नं जाव पूरियं करेति, तते णं दोवि वासुदेवा संखसइसामायारिं करेति, तते णं से कविले वासुदेवे
 जेणेव अमरकंका तेणेव उ० २ अमरकंकां रायहाणि संभगगतोरणं जाव पासति २, पउणणाभं एवं व०-
 किन्नं देवाणुप्पिया ! एसा अमरकंका संभग जाव सन्निवइया !, तते णं से पउमणाहे कविलं वासुदेवं एवं
 व०-एवं ग्वलु सामी ! जंबुदीवाओ दीवाओ भारहाओ वासाओ इहं हव्वमागम्म कणहेणं वासुदेवेणं
 तुब्भे परिभूय अमरकंका जाव सन्निवाडिया, तते णं से कविले वासुदेवे पउमणाहस्म अंतिए एयमट्ठं
 सोचा पउमणाहं एवं व०-हं भो ! पउमणाभा ! अपत्थियपत्थिया किन्नं तुमं न जाणसि मम सरिस-
 पुरिस्सस्स कणहस्स वासुदेवस्स विप्पियं करेमाणे !, आसुरुत्ते जाव पउमणाहं णिब्बिसयं आणवेति,
 पउमणाहस्स पुत्तं अमरकंकारायहाणीए सहया २ रायाभिसेएणं अभिसिचति जाव पडिगते ॥ सूत्रम्-
 १३१ ॥ तते णं से कणहे वासुदेवे लवणसमुद्दं मज्झमज्झेणं वीतिवयति, ते पंच पड्डवे एवं व०-गच्छह णं

तुम्हे देवा० ! गंगामहानदि उत्तरह जाव ताव अहं सुट्टियं लवणाहिवइं पासामि, तते णं ते पंच पंडवा
कण्हेणं वासुदेवेणं एवं बुत्ता समाणा जेणेव गंगामहानदी तेणेव उ० २ एगट्टियाए पावाए मग्गणगवेसणं
करेति २ एगट्टियाए नावाए गंगामहानदि उत्तरंति २ अण्णमण्णं एवं वयन्ति-पहू णं देवा० ! कण्हे
वासुदेवे गंगामहानदि वाहाहिं उत्तरित्तए उदाहु णो पभू उत्तरित्तए त्तिक्कट्टु एगट्टियाओ नावाओ णूमैति
२ कण्हे वासुदेवं पडिवालेमाणा २ चिट्ठंति, तते णं से कण्हे वासुदेवे सुट्टियं लवणाहिवइं पासति २ जेणेव
गंगा महानदी तेणेव उ० २, एगट्टियाए सब्बओ समंता मग्गणगवेसणं करेति २, एगट्टियं अपासमाणे
एगाए वाहाए रहं सतुरगं ससारहिं गेण्हइ एगाए वाहाए गंगं महानदि वासट्ठिं जेयणातिं अट्टजोगणं च
विच्छिन्नं उत्तरिउं पयत्ते यायि होत्था, तते णं से कण्हे वासुदेवे गंगामहानदीए बहुमज्झदेसभागं संपत्ते
समाणे संते तंते परितंते यद्धमेए जाए यायि होत्था, तते णं कण्हस्स वासुदेवस्स इमे एयारूवे अब्भत्थिए
जाव समुप्पज्जित्था-अहो णं पंच पंडवा महावलवगा जेहिं गंगामहानदी वासट्ठिं जेयणाइं अट्टजोयणं
च विच्छिण्णा वाहाहिं उत्तिण्णा, इच्छंतएहिं णं पंचहिं पंडवेहि पउमणाभे राया जाव णो पडिसेहिए,
तते णं गंगादेवी कण्हस्स वासुदेवस्स इमं एयारूवं अब्भत्थियं जाव जाणित्ता थाहं वितरति, तते णं से
कण्हे वासुदेवे सुहुत्तंरं समासासति २, गंगामहानदि वावाट्ठिं जाव उत्तरति २, जेणेव पंच पंडवा तेणेव
उवा० पंच पंडवे एवं व०-अहो णं तुम्हे देवा० ! महावलवगा जेणं तुम्हेहि गंगामहानदी वासट्ठिं जाव

उत्तिष्णन्ता, इच्छन्तएहिं तुभेहिं पउम जाव णो पडिसेहिए, तते णं ते पंच पंडवा कणेहेणं वासुदेवेणं एवं वुत्ता समाणा कण्हं वासुदेवं एवं व०-एवं खलु देवा० ! अम्हे तुभेहिं विसज्जिया समाणा जेणेव गंगा महानदी तेणेव उवा० २ एगट्टियाए मगगणवेसणं तं चेव जाव णमेमो तुभे पडिवालमाणा चिट्ठामो, तते णं से कणहे वासुदेवे तेसिं पंचण्हं पांडवाणं एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म आसुरुत्ते जाव तिवलियं एवं व०-अहो णं जया मए लवणसमुदं दुवे जोयणसयसहस्सा विच्छिण्णं वीतीवहत्ता पउमणाभं हयमहिय जाव पडिसेहित्ता अमरकंका संभग० दोवती साहत्थि उवणीया तथा णं तुभेहिं मम माहप्पं ण विण्णायं इयाणि जाणिसह त्तिकट्ठु लोहदंडं परासुसत्ति, पंचण्हं पंडवाणं रहे चुरेति २, णिव्विस्सए आणवेति २, तत्थ णं रहमहणे णामं कोट्ठु णिव्विट्ठे, तते णं से कणहे वासुदेवे जेणेव वा सए खंधावारे तेणेव उवागच्छइ २, सएणं खंधावारेणं सद्धिं अभिसमन्नागए यावि होत्था, तते णं से कणहे वासुदेवे जेणेव बारवई णयरी तेणेव उवा० २ अणुपविसत्ति ॥ सूत्रम्-१३२ ॥ तते णं से पंच पंडवा जेणेव हत्थिणाउरे तेणेव उवागच्छन्ति २ जेणेव पंडू तेणेव उ० २ करयल एवं व०-एवं खलु ताओ ! अम्हे कणेहेणं णिव्विस्सया आणत्ता, तते णं पंडुराया ते पंच पंडवे एवं व०-कहणं पुत्ता ! तुभे कणेहेणं वासुदेवेणं णिव्विस्सया आणत्ता?, तते णं ते पंच पंडवा पंडुरायं एवं व०-एवं खलु ताओ ! अम्हे अमरकंकातो पडिणियत्ता लवणसमुदं दोन्नि जोयणसयसहस्साहं वीतिवत्तित्ता(स्था) तए णं से कणहे अम्हे एवं वयामि-गच्छह णं तुभे देवा० ! गंगामहाणदि उत्तरह जाव चिट्ठह

ताव अहं एवं तदेव जाव चिद्दामो, तते णं से कण्हे वासुदेवे सुष्टियं लवणाहिवइं ददूण तं चेव सव्वं
 नवरं कण्हस्स चिंता ण जुज्झ (बुच)ति जाव अम्हे णिव्विस्सए आणवेत्ति, तए णं मे पंडुराया ते पंच पंडवे
 एवं व०-बुद्धं णं पुत्ता ! कयं कण्हस्स वासुदेवस्स विट्पियं करेमाणेहि, तते णं से पंडू राया कौत्ति देवि
 सदावेत्ति २ एवं व०-गच्छ णं तुमं देवा० ! वारवत्ति कण्हस्स वासु० णिवेदेहि-एवं खलु देवा० ! तुम्हे
 पंच पंडवा णिव्विस्सया आणत्ता तुमं च णं देवा० ! दाहिणदुभरहस्स सामी तं संदिसंतु णं देवा० ! ते
 पंच पंडवा कयरं दिसि वा चिसिं या गच्छंतु !, तते णं सा कौत्ती पंडुणा एवं पुत्ता समाणी हत्थिबन्धं
 बुरूहति २ जहा हेट्ठा जाव संदिसंतु णं पिउत्था ! किमागमणपओयणं !, तते णं सा कौत्ती कण्हं वासु-
 देवं एवं व०-एवं खलु पुत्ता ! तुमे पंच पंडवा णिव्विस्सया आणत्ता तुमं च णं दाहिणदुभरह जाव वि-
 दिसं वा० गच्छंतु !, तत णं से कण्हे वासुदेवे कौत्ति देवि एवं व०-अपूर्वयणा णं पिउत्था ! उत्तमपुरिसा
 वासुदेवा बलदेवा चक्रवर्ती तं गच्छंतु णं देवाणु० ! पंच पंडवा दाहिणिछं वेयालिं तत्थ पंडुमहुरं णिवेसंतु
 ममं अदिदुस्सेयगा भवंतु त्तिक्कु कौत्ति देविं सक्कारेत्ति सम्माणेत्ति जाव पडिचिसज्जेत्ति; तते णं सा कौत्ती
 देवी जाव पंडुस्स एयमट्ठं णिवेदेत्ति, तते णं पंडू पंच पंडवे सदावेत्ति २ एवं व०-गच्छह णं तुम्भे पुत्ता !
 दाहिणिछं वेयालिं तत्थ णं तुम्भे पंडुमहुरं णिवेसेह, तते णं पंच पंडवा पंडुस्स रणो जाव तहत्ति पडि-
 सुणेत्ति सबलयाहणा हयगय० हत्थिणाउराओ पडिणिक्खमंति २, जेणेव दक्खिणिछे वेयाली तेणेव

उवा० २ पंडुमहुरं नगरिं निवेसेति २ तत्थ णं ते विपुलभोगसमितिसमणागया यावि होत्था ॥ सूत्रम्-
१३३ ॥ तते णं सा दोवई देवी अन्नया कयाई आवणसत्ता जाया यावि होत्था, तते णं सा दोवती देवी
णवणहं मासाणं जाय सुखं दारगं पयाया सूमालं णिवत्तवारसाहस्स इमं एयारूवं जम्हा णं अम्हं
एस दारए पंचणहं पंडवाणं पुत्ते दोवतीए अत्तए तं होउ अम्हं इमस्स दारगस्स णामधेज्जं पंडुसेणे, तते णं
तस्स दारगस्स अममापियरो णामधेज्जं करइ पंडुसेणत्ति, यावत्तरिं कलाओ जाव भोगसमत्थे जाए
जुवराया जाव विहरति, थेरा समोसढा परिसा निग्गया पंडवा निग्गया धम्मं सोचा एवं व०-जं णवरं
देवा० ! दोवतिं देविं आपुच्छामो पंडुसेणं च कुमारं रज्जे ठावेमो ततो पच्छा देवा० ! अंतिए सुंडे भविता
जाव पव्वयामो, अह्मासुहं देवा० !, तते णं ते पंच पंडवा जेणेव सए गिहे तेणेव उवा० २ दोवतिं देविं
सद्धान्वेति २ एवं व०-एवं खलु देवा० ! अम्हेहिं थेराणं अंतिए धम्मे णिसंते जाव पव्वयामो तुमं देवाणु-
प्पिए ! किं करेसि !, तते णं सा दोवती देवी ते पंच पंडवे एवं व०-जति णं तुम्हे देवा० ! संसारभउ-
व्विग्गा पव्वयह ममं के अण्णे आलंवे वा जाव भविस्सति ?, अहंपि य णं संसारभउव्विग्गा देवाणु-
प्पिएहिं सद्धिं पव्वतिसामि, तते णं ते पंच पंडवा पंडुसेणस्स अभिसेओ जाव राया जाए जाव रज्जं
पसाहेमाणे चिहरति, तते णं ते पंच पंडवा दोवती य देवी अन्नया कयाई पंडुसेणं रायाणं आपुच्छंति
तते णं से पंडुसेणे राया कोडुच्चियपुरिसे सदावेति २ एवं वयासी-व्विप्पामेव भो ! देवाणु० ! निक्ख-

मणाभिसंयं जाय उचट्वेह पुरिससहस्रयाहणीओ सिधियाओ उचट्वेह जाय पचोरुहंति जेणेव थेरा
तेणेव० आलिते नं जाय समणा जाया चोदस्स पुब्बाहं अहिज्जंति २ बहूणि वासाणि छट्ठमदसमदु-
वालसेहिं मासद्वमासवमणेहिं अण्याणं भावेमाणा विहरंति ॥ सूत्रम्-१३४ ॥ तते नं सा दोवती देवी
सीयातो पचोरुहति जाय पवति या सुवयाए अज्जाए सिस्सणीयत्ताए दलयति, इक्कारस्स अंगाहं
अहिज्जइ बहूणि वासाणि छट्ठमदसमदुवालसेहिं जाय विहरति ॥ सूत्रम्-१३५ ॥ तते नं थेरा भगवंतो
अन्नया कयाहं पंडुमहुरातो णयरीतो सहसंयवणाओ उज्जाणाओ पडिणिकवमंति २, बहिया जणवय-
विहारं विहरंति, तेणं कालेणं २, अरिहा अरिट्ठनेमी जेणेव सुरट्टाजणवए तेणेव उवा० २, सुरट्टाजणवयंसि
संजमेणं तयसा अप्पाणं भावेमाणे विहरति तते नं बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमातिकवइ०-एवं खलु
देवाणुप्पिया ! अरिहा अरिट्ठनेमी सुरट्टाजणवए जाय वि०, तते नं से जुहिद्विष्णामोक्खा पंच अणगारा
बहुजणस्स अंतिए एयमट्ठं सोचा अन्नमन्नं सद्भावति २, एवं व०-एवं खलु देवाणु० ! अरहा अरिट्ठनेमी
पुब्बाणु० जाय विहरइ, तं सेयं खलु अमहं थेरा आपुच्छिता अरहं अरिट्ठनेमि वंदणाए गमित्तए, अन्न-
मन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणंति २ जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवा० २, थेरे भगवंते वंदंति णमंसंति २ स्ता,
एवं व०-इच्छामो नं तुवभेहिं अब्भणुद्वाया समाणा अरहं अरिट्ठनेमि जाय गमित्तए, अहासुहं देवा० !,
तते नं ते जुहिद्विष्णामोक्खा पंच अणगारा थेरेहिं अब्भणुद्वाया समाणा थेरे भगवंते वंदंति णमंसंति २

धेराणं अंतियाओ पडिणिक्खमंति मासंमासेणं अणिविक्खत्तेणं तवोकम्मेणं गामाणुगामं दूईज्जमाणा जाव जेणेव हत्थरूपे नयरे तेणेव उवा० हत्थकप्पस्स बहिया सहसंबवणे उज्जाणे जाव विहरंति, तते णं ते जुहिट्ठिक्खज्जा चत्तारि अणगारा मासखमणपारणए पढमाए पोरसीए सज्झायं करेति वीयाए एवं जहा गोयमसामी णवरं जुहिट्ठिक्खं आपुच्छंति जाव अडमाणा बहुजणसहं णिसामेत्ति, एवं खलु देवा० ! अरहा अरिट्ठेमी उज्जितसेलसिहरे मासिएणं भत्तेणं अपाणएणं पंचहिं छत्तीसेहिं अणगारसएहिं सद्धिं कालगए जाव पहीणे, तते णं ते जुहिट्ठिक्खज्जा चत्तारि अणगारा बहुजणस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा हत्थ- कप्पाओ पडिणिक्खमंति २, जेणेव सहसंबवणे उज्जाणे जेणेव जुहिट्ठिक्खे अणगारे तेणेव उवा० २, भत्त- पाणं पच्चुवेक्खंति २, गमणागमणस्स पडिक्कमंति २, एसणमणेसणं आलोएंति २, भत्तपाणं पडिदंसेंति २, एवं व०-एयं खलु देवाणुप्पिया ! जाव कालगए तं सेयं खलु अमहं देवाणुप्पिया ! इमं पुब्बगहियं भत्तपाणं परिट्ठेत्ता सेत्तुञ्जं पच्चयं सणियं सणियं दुरुहित्तए संलेहणाए झूसणा सियाणं कालं अणवकं- खमाणाणं विहरित्तएत्तिकट्ठुअणमणस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति २, तं पुब्बगहियं भत्तपाणं एगंते परिट्ठेत्ति २, जेणेव सेत्तुञ्जे पच्चए तेणेव उवागच्छइ २ ता, सेत्तुञ्जं पच्चयं दुरुहंति २, जाव कालं अणवकंखमाणा विहरंति । तते णं ते जुहिट्ठिक्खपामोक्खा पंच अणगारा सामाइयमातियानि चोइस्स पुब्बाइं बहूणि वासाणि दोमासियाए संलेहणाए अत्ताणं झोसित्ता जस्सट्ठाए कीरति णग्गभावे जाव तमट्ठमाराहेति २

अणंते जाव केवलवरणाणंदंसणे समुत्पन्ने जाव सिद्धा ॥ सूत्रम्-१३६ ॥ तत्ते णं सा दोवती अत्ता सुव्वयाणं अज्झियाणं अंतिणं सामाइयमाइयाइं एक्कारस्स अंगरत्तिं अहिज्जति २ बहूणि वासाणि मासियाणं संलेहणाणं आलोइयपच्चिकंता कालमासे कालं किच्चा धंभलोए उववत्ता, तत्थ णं अत्थेगतिपाणं देव्वाणं दम सागरोवमाइं छिती प० तत्थ णं दुवत्तिस्स देवस्स दस सागरोवमाइं छिती पत्तत्ता, से णं भेत्ते ! दुवणं देवे ततो जाव महाविदेहे वासे जाव अंतं काहिंति । एवं खल्ल जंबू ! समणेणं सोलमस्स अयमट्ठे पणत्ते त्तियेमि ॥ सूत्रम्-१३७ ॥ सोलसमं नायज्झयणं समत्तं ॥ १४ ॥

‘पगट्ठिय’त्ति नोः ‘नूमंति’त्ति-गोपयन्ति, श्रान्तः-खिन्नः तान्तः-तरकाण्डकाङ्गावान् जातः परितान्तः-सर्वथा खिन्नः एकार्थिका वैते, ‘इच्छंतएहि’ति इच्छया कयाचिदित्यर्थः, ‘वेयालीण’त्ति वेलावटे इति । इहापि सूत्रे उपनयो न दृश्यते, एवं चासौ द्रष्टव्यः-“सुव्वहुं पि तपक्किलेसो नियणादोसेण दूसिओ संतो । न सिच्चाय दोवतिए जइ किल सुक्कुमालि-याज्जमे ॥१॥” अथवा-“अमणुस्समभत्तीए पत्ते दाणं भवे अणत्थाय । जइ कइयंतुं वदाणं नागसिरिमंविं दोयइए ॥२॥” त्ति [सुव्वहुरपि तपःक्लेशो निदानदोषेण दूषितः सन् । न यिच्चाय द्रोपया यथा सुक्कुमारिस्साजन्मनि ॥ १ ॥ अमनोञ्जममत्तया पात्रे दानं भवेदनर्थापि । यथा कटुतुम्बदानं नागधीपवे द्रोपया अपि ॥२॥] समाप्तं षोडशब्राह्मण्यपनविंशरणम् ॥ १६ ॥

१७-श्रीअश्वख्यं ज्ञाताध्ययनम् ।

अथ सप्तदशाध्ययनविवरणम् ॥ १७ ॥

अथ सप्तदशं व्याख्यायते, अस्य च पूर्वेण सहायमभिमन्वन्धः-इहानन्तराध्ययने निदानात् कुतिसतदानाद्वा अनर्थ उक्त इह त्विन्द्रियेभ्योऽनियन्त्रितेभ्यः स उच्यते, इत्येवंमन्वद्वमिदम्—

जति नं भन्ते ! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपतेणं सोलसमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पणस्से सत्तरसमस्स णं णायज्झयणस्स के अट्ठे पन्नत्ते १, एवं खलु जंजू ! तेणं कालेणं २ हत्थिस्सीसे नयरे होत्था, वण्णओ, तत्थ णं कणगकेज्ज णामं राया होत्था, वण्णओ; तत्थ णं हत्थिस्सीसे णयरे बह्वे संजुत्ताणावावाणियगा परिवसंति अट्ठा जाव बहूजणस्स अपरिभूया यावि होत्था, तत्ते णं तेसिं संजुत्ता- णावावाणियगाणं अन्नया एगयओ जहा अरहणओ जाव लवणसमुदं अणेगाइं जोयणसयाइं ओगाढा यावि होत्था, तत्ते णं तेसिं जाव बहूणि उप्पातियसयातिं जहा मार्गेदियदारगाणं जाव कालियवाए य तत्थ समुत्थिए तत्ते णं सा णावा तेणं कालियवाएणं आधोलिज्जमाणी २, संचालिज्जमाणी २, संखोहिज्ज- माणी २, तत्थेव परिममत्ति; तत्ते णं से णिज्जामए णट्ठमुत्तीते णट्ठसण्णे मूढविसाभाए जाए

याचि होत्था, ण जाणइ कयरं देसं वा, दिसं वा, चिदिसं वा; पोयवहणे अवहित त्तिक्कु ओहयमणसंकप्पे
 जाव झियायति, तत्ते णं ते बह्वे कुच्छिधारा य, कणधारा य, गम्भिरा य, संजुत्ताणावावाणियगा य;
 जेणेव से णिज्जामए तेणेव उवा० २, एवं व०-किन्नं तुमं देवा० ! ओहयमणसंकप्पा जाव झियायह !,
 तत्ते णं से णिज्जामए ते बह्वे कुच्छिधारा य ४, एवं व०-एवं खलु देवा० ! णट्टमतीति जाव अवहिए त्तिक्कु
 ततो ओहयमणसंकप्पे जाव झियामि, तत्ते णं ते कणधारा, तस्स णिज्जामयस्स अंतिए एयमइं सोच्चा
 णिमम्म भीया ५, पहाया ऋचलिकम्मा करयल बहूणं इंदाण य खंधाण य जहा मल्लिनाए जाव उवाय-
 माणा २, चिट्ठंति, तत्ते णं से णिज्जामए ततो मुहुत्तंतरस्स लद्धमतीति ३, अमूढदिसाभाए जाए याचि
 होत्था, तत्ते णं से णिज्जामए ते बह्वे कुच्छिधारा य ४, एवं व०-एवं खलु अहं देवा० ! लद्धमतीए जाव
 अमूढदिसाभाए जाए, अम्हे णं देवा० ! कालियदीवंतेणं संवूढा, एस णं कालियदीवे आलोकति, तत्ते णं ते
 कुच्छिधारा य ४ तस्स णिज्जामस्स अंतिए सोच्चा इट्ठुट्ठा पयक्खिखणाणुकूलेणं चाएणं जेणेव कालियदीवे
 तेणेव उवागच्छंति २ पोयवहणं लंयेति २ एगट्ठियाहिं कालियदीवं उत्तरंति, तत्थ णं बह्वे हिरणागरे य
 सुवण्णागरे य रयणागरे य बइरागरे य बह्वे तत्थ आसे पासंति, किं ते १, हरिरेणुसोणिसुत्तगा आईण-
 वेढो, तत्ते णं ते आसा ते वाणियए पासंति तेसिं गंधं अग्घायंति २, भीया तत्था उच्चिरगा, उच्चिरगमणा;
 ततो अणेगाइं जोइणातिं उवभमंति, ते णं तत्थ पउरगोयरा पउरतणपाणिया निवभया निरुच्चिरगा

सुहं सुहेणं विहरंति, तए णं संजुत्तानावावाणियगा अण्णमण्णं एवं व०-किण्हं अम्हे देवा० ! आसेहिं !, इमे णं बह्वे हिरण्णागरा य, सुवण्णागरा य, रयणागरा य, बहरागरा य; तं सेयं खलु अम्हं हिरणस्स य, सुवण्णस्स य, रयणस्स य, बहरस्स य, पोयवहणं भरित्तए त्तिकट्टु अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति २, हिरणस्स य, सुवण्णस्स य, रयणस्स य, बहरस्स य, तणस्स य, अण्णस्स य, कट्टस्स य, पाणियस्स य पोयवहणं भेरेंति २, पयक्खिण्णाणुकूलेणं वाएणं जेणेव गंभीरपोयवहणपट्टणे तेणेव उ० २, पोयवहणं लंबेंति २, सगङ्गीसागडं सज्जेति २, तं हिरण्णं जाव बहरं च एगट्ठियाहिं पोयवहणाओ संचारेंति २, सगङ्गीसागडं संजोहंति २, जेणेव हत्थिसीसए नयरे तेणेव उवा० २, हत्थिसीसयस्स नयरस्स बहिया अगुज्जाणे सत्थ-
णिवेसं करेंति २, सगङ्गीसागडं मोएंति २; महत्थं जाव पाहुडं गेणहंति २, हत्थिसीसं च नगरं अणुपविसंति २, जेणेव कणगकेऊ तेणेव उ० २, जाव उव्वणेंति, तते णं से कणगकेऊ तेसिं संजुत्तानावावाणियगाणं तं महत्थं जाव पडिच्छति ॥ सूत्रम्-१३८ ॥ ते संजुत्तानावावाणियगा एवं व०-तुब्भे णं देवा० ! गामागर जाव आहिंङ्ह लवणसमुद्धं च अभिक्खणं २, पोयवहणेणं ओगाहह तं अत्थि याइं केइ भे कहिंन्वि अच्छेरए दिट्ठपुब्बे !, तते णं ते संजुत्तानावावाणियगा कणगकेउं एवं व०-एवं खलु अम्हे देवा० ! इहेव हत्थिसीसे नयरे परिवसामो तं चेव जाव कालियदीवतेणं संबूढा, तत्थ णं बह्वे हिरण्णागरा य जाव बह्वे तत्थ आसे, किंते !, हरिरेणु जाव अणेगाइं जोगणाइं उब्भमंति, तते णं सामी ! अम्हेहिं कालियदीवे ते आसा अच्छेरए

दिद्वपुन्वे, तते णं से कणगकेज तेसि संजत्तगाणं अंतिए एयमढं सोचा ते संजुत्तए एवं व०-गच्छह णं
 तुब्भे देवा० ! मम कोडुवियपुरिसेहिं सद्धि कालियदीवाओ ते आसे आणेह, तते णं से संजुत्ता० कणग-
 केउं एवं व०-एवं सामि त्तिकहु आणाए विणएणं वयणं पडिसुणेंति, तते णं कणगकेज कोडुवियपुरिसे
 सद्देवेति २ एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० ! संजुत्तएहिं सद्धि कालियदीवाओ मम आसे आणेह, तेवि
 पडिसुणेंति, तते णं ते कोडुविय० सगडीसागडं सज्जेति २, तत्थ णं बहूणं वीणाण य, बल्लकीण य, भाम-
 रीण य, कच्छभीण य, भंभाण य, छब्भामरीण य, विचित्तवीणाण य; अन्नेसि च बहूणं सोत्तिदियपाउग्गाणं
 दब्बाणं सगडीसागडं भरेति २, बहूणं किण्हाण य जाव सुक्खिलाण य कट्टकम्माण य ४, गंधिमाण य ४,
 जाव संघाहमाण य अन्नेसि च बहूणं चक्खिदियपाउग्गाणं दब्बाणं सगडीसागडं भरेति २, बहूणं कोट्ट-
 पुडाण य केयइपुडाण य जाव अन्नेसि च बहूणं घाणिदियपाउग्गाणं दब्बाणं सगडीसागडं भरेति २,
 बहुस्स खंडस्स य, गुलस्स य, सक्काए य, मच्छंडियाए य, पुप्फुत्तरपउसुत्तर० अन्नेसि च जिहिंभदियपाउग्गाणं
 दब्बाणं भरेति २, बहूणं कोयवयाण य, कंथलाण य, पावरणाण य, नवतयाण य, मलयाण य, मसूराण य,
 सिलावट्टाण जाव हंसगम्भाण य अन्नेसि च फासिदियपाउग्गाणं दब्बाणं जाव भरेति २, सगडीसागडं
 जोएति २, जेणेव गंभीरए पोयट्टाणे तेणेव य उवा० २, सगडीसागडं मोएति २, पोयवहणं सज्जेति २,
 तेसि उक्किट्ठाणं सब्भरिसरसरूवंगंधाणं कट्टस्स य, तणस्स य, पाणियस्स य, तंडुलाण य, समियस्स य,

गोरमस्स य जाव अन्नेसिं च बहूणं पोयवहणपाउग्गणं पोयवहणं भरेति २, दक्खिणाणुक्खलेणं वाएणं जेणेव कालियदीवे तेणेव उवा० २, पोयवहणं लंवेति २, ताइं उक्खिटाइं सद्धफरिसरसरुवंगंघाई एगट्ठि-
याहिं कालियदीवं उत्तारेंति २, जहिं २, च णं ते आसा आसयंति वा, सयंति वा, चिद्धंति वा, तुयद्धंति
वा; तहिं २ च णं ते कोडुंविघपुरिसा ताओ वीणाओ य जाव विचित्तवीणातो य अन्नाणि बहूणि सोइ-
दियपाउग्गणि य दब्बाणि समुद्धीरेमाणा चिद्धंति, तेसिं परिपेरेतेणं पासए ठवेति २, णिच्चला णिप्फंदा
तुसिणीया चिद्धंति, जत्थ २ ते आसा आसयंति वा जाव तुयद्धंति वा तत्थ तत्थ णं ते कोडुंविघ० बहूणि
क्किण्हाणि य ५ कट्ठकम्मणि य जाव संघाइमाणि य अन्नाणि य बहूणि चक्खिदियपाउग्गणि य दब्बाणि
ठवेति तेसिं परिपेरेतेणं पासए ठवेति २, णिच्चला णिप्फंदा० चिद्धंति जत्थ २, ते आसा आसयंति ४, तत्थ
२, णं तेसिं बहूणं कोट्टपुडाण य अन्नेसिं च घाणिदियपाउग्गणं दब्बाणं पुंजे य णियरे य करेति २, तेसिं
परिपेरेते जाव चिद्धंति जत्थ २, णं ते आसा आसयंति ४, तत्थ २, गुलस्स जाव अन्नेसिं च बहूणं जिहिंभ-
दियपाउग्गणं दब्बाणं पुंजे य निकरे य करेति २, वियए खणंति २, गुलपाणगस्स खंडपाणगस्स पार-
पाणगस्स अन्नेसिं च बहूणि पाणगणं वियरे भरेति २, तेसिं परिपेरेतेणं पासए ठवेति जाव चिद्धंति; जहिं
२, च णं ते आसा आस० तहिं २, च ते बहवे कोयवया य जाव सिलावट्टया अण्णाणि य फासिंदिया-
पाउगाइं अत्थुयपच्चत्थुयाइं ठवेति २, तेसिं परिपेरेतेणं जाव चिद्धंति; तते णं आसा जेणेव एते उक्खिटा

सदफरिसरसखगंधा तेणेव उवा० २, तत्थ नं अत्थेगतिया आसा अपुन्वा नं इमे सदफरिसरसखगंधा
इतिकहु तेसु उक्किटसु सदफरिसरसखगंधेसु अमुच्छिया ४, तेसि उक्किटाणं सद जाव गंधाणं दूरंदूरेणं
अवन्नमंति, ते नं तत्थ पउरगोयरा पउरतणपाणिया पिन्भया निरुन्धियगा सुहंसुहेणं विहरंति, एवामेव
समणाउसो ! जो अमंहं णिगंधो वा २, सदफरिसरसखगंधा नो सज्जति से नं इहलोए चेव बहूणं सम-
णाणं ४ अचणिल्ले जाव वीनिययति ॥ सूत्रम्-१३० ॥ तत्थ नं अत्थेगतिया आसा जेणेव उक्किटसदफरिसरस-
खगंधा तेणेव उवा० २ तेसु उक्किटसु सदफरिस ५, मुच्छिया जाव अज्झोववण्णा आसेविउं पयत्ते
यावि होत्था, तते नं ते आसा एए उक्किटे सद ५, आसेवमाणा तेहिं बहूहिं कूडेहि य पासेहि य गलएसु
य यज्झंति, तते नं ते कोहुंयिया एए आसे गिण्हंति २ एगट्टियाहिं पोयवहणे संचारंति २, तणस्स कट्टस्स
जाव भरंति, तते नं ते संजुत्ता दक्खिणणाणुकूलणं चाएणं जेणेव गंभीरपोयपट्टणे तेणेव उवा० २, पोयवहणं
लंघंति २, ते आसे उत्तारंति २, जेणेव हत्थिसीसे णयरे जेणेव कणगकेऊ राया तेणेव उवागच्छन्ति
२ ता फरपल जाव वद्धावेंति २, ते आसे उवणंति; तते नं से तेसि संजुत्ताचाणियगाणं उस्सुक्कं वितरति
२ सक्कारंति संमाणेति २ ता, पड्विसज्जेति, तते नं से कणगकेऊ कोहुंयियपुरिसे सदावेह २, सक्कारंति०
पड्विसज्जेति, तते नं से कणगकेऊ आसमदए सदावेति २ एवं व०-तुन्ने नं वेवा० ! मम आसे
धिणएह, तते नं ते आसमदगा तहत्ति पड्विसुणंति २, ते आसे बहूहिं सुहबंघेहि य कणगबंधेहि य

पासाबंधेहि य वालबंधेहि य सुरबंधेहि य कडगबंधेहि य खलिणबंधेहि य अहिलाणेहि य पडियाणेहि य अंकणाहि य वेलप्पहारेहि य चित्तप्पहारेहि य लयप्पहारेहि य कसप्पहारेहि य छिवप्पहारेहि य विण-
यंति २, कणगकेउस्स रत्तो उवणेंति २; तते णं से कणगकेऊ ते आसमद्धए सक्कारेति २, पडिविसज्जेति, तत्ते णं ते आसा चट्ठहिं सुहबंधेहि य जाव छिवप्पहारेहि य चट्ठणि सारीरमाणसाणि दुक्खान्ति पावेंति, एवमेव समणाउसो ! जो अमहं णिगंगंथो वा २, पब्बदए समाने इट्ठेसु सद्धफरिस जाव गंधेसु य सज्जंति रज्जंति गिज्जंति मुज्जंति अज्झोववज्जंति से णं इहलोए चेव यट्ठणं समणाण य जाव सावियाण य हील-
णिज्जे जाव अणुपरियट्ठिस्सति ॥ सूत्रम्-१४० ॥

मयं सुगमं, नवरं नट्टमतीएत्ति-चक्षुर्ज्ञानस्य विषयानिश्चायकत्वात् नष्टश्रुतिको-निर्यामकशास्त्रेण दिगादिविवेचनस्य करणे अशक्तत्वात्, नष्टसंज्ञो मनसो भ्रान्तत्वात्, किमुक्तं भवति ?-मूढः-अविनिश्चितो दिशां भागो-विभागो यस्य स मूढदिग्भागः, कुक्षिधारादयो यानपात्रव्यापारविशेषनियोगिनः, 'हिरण्णागरे'त्यादि, हिरण्याकरांश्च सुवर्णाकरांश्च रत्नाकरांश्च वैराकरांश्च तदुत्पत्तिभूमिरित्यर्थः, बह्व्यात्राश्चान्-घोटकान् पश्यन्ति स्म, 'किंते'ति किंभूतान् ? अत्रोच्यते-'हरी'त्यादि, 'आइन्नवेवो'ति-आकीर्णा-जात्याः अश्वाः तेषां 'वेढो'ति-वर्णनार्था वाक्यपद्धतिराकीर्णवेष्टकः, स चायं-'हरिरेणुमोणिसुवग सकविलमज्जारपायकुडवोडसमुगयसामवन्ना । गोहुमगोरंगमोरीपाडलगोरा पवालवण्णा य धूमवण्णा य केह ॥१॥ तलपच्च रिट्ठवण्णा सालोबन्ना य मासवन्ना य । केइ जंपियतिलकीडणा य सोलोयरिट्ठणा य पुंडयइया य कणगपट्ठा य केह ॥२॥

चक्कागपिट्टवण्णा सारसवण्णा य हंसवण्णा य केई । केइत्थ अबवन्ना पक्तलमेहवन्ना य बहुवन्ना य केइ ॥३॥ संझाणुराग-
 सरिमा सुयमुहगुंजदरागमरिसत्थ केइ । एलापाडलगोरा सामलयागवलसामला पुणो केइ ॥४॥ बहवे अन्ने अणिइमा
 सामाकासीमरत्तपीया अचंतविसुद्धाविय णं आइणजाइकुलविणीयगयमच्छरा हयवरा जहोवएमकमवाहिणोऽविय णं सिक्खा-
 विणीयविणया लंघणवगणधावणधोरणत्तिवईजईणसिक्खियगइ, किं ते ? मणसावि उविइताइं अणेगाइं आससयाइं पासंति”
 चि तत्र हरिद्रेणवथ-नीलवर्णपांसवः श्रोणिद्वयं च-बालकानां वर्मादिद्वयरूपं कटीद्वयं, तद्वि प्रायः कालं भवति, सह
 कपिलेन-पक्षिविशेषेण यो मार्जारो-विडालः स च तथा पादकुट्टः-कुक्कुटविशेषः स च तथा घोडं-कर्पासीफलं तस्य समुद्-
 गकं-सम्पुटमभिन्नावस्थं कर्पासीफलमित्यर्थः, तच्चेति द्वन्द्वस्तत् एवामिव इयामो वर्णो येषां ते तथा, इह च सर्वत्र द्वितीयार्थे
 प्रथमा, अतस्तानिति, तथा गोधूमो-धान्यविशेषः तद्वद् गौरमङ्गं येषां ते तथा गौरी या पाटला-पुष्पजातिविशेषस्तद्वद्ये गो-
 रास्ते तथा ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः, गोधूमगौराङ्गगौरपाटलागौरास्तान्, तथा प्रवालवर्णाश्च-विद्रुमवर्णान् अभिनवपल्ल-
 ववर्णान् वा रक्तानित्यर्थः, धूमवर्णाश्च-धूम्रवर्णान् पाण्डुरानित्यर्थः, ‘केइ’ति-काञ्चिन्न सर्वानित्यर्थः, इदं च हरीत्यत आर-
 म्य घोण्डशब्दे कलिमतार्द्धरूपकं भवति । १ । तलपत्राणि-तालाभिधानधृशुपर्णानि रिष्ठा च-मदिरा तद्वद्वर्णो येषां ते तलपत्र-
 रिष्ठावर्णास्तान्, तथा शालिवर्णाश्च शुक्लानित्यर्थः, ‘भासवण्णा य’ति-भस्मवर्णाश्च भापो वा पक्षिविशेषस्तद्वर्णाश्च काञ्चि-
 दित्यर्थः, ‘जंपियतिलकीडगाय’ति यापिताः-कालान्तरप्रापिता ये तिलाः-धान्यविशेषास्तेषां ये कीटकाः-जीवविशेषास्त-
 द्बद् ये वर्णसाधर्म्यात् ते तथा तांश्च यापिततिलक्रीडकांश्च ‘सोलोपरिट्ठगा य’ति-सावलीकं-सोद्योतं यद्विष्टकं-रत्नविशेष-

स्तद्वद्ये वर्णमाधर्म्यति ते साबलोकरिष्ठास्तांश्च 'पुण्डपइया च'ति-पुण्डहानि-बलानि पदानि-यादा येषां ते तथा ते एव पुण्ड-
पदिकास्तांश्च, तथा कनकशृणान् कांश्चिदितिरूपकं । २ । 'चक्रागपिट्टवर्ण'ति-चक्रवाकः-पश्चिदिशेपस्तत्पुष्टस्येव वर्णो येषां
ते तथा तान् मारसवर्णीश्च हंमवर्णान् कांश्चिद् इति पदार्थं, 'केतित्य अन्मवर्णो'ति कांश्चिदग्राप्रवर्णान् 'पङ्कतलमेह-
वर्णा य'ति-पङ्कपत्रो यस्तलः-तालवृक्षः स च मेघश्चेति विग्रहस्तस्येव वर्णो येषां ते तथा तान्, 'पचिरलमेहवर्ण'ति
कचिरपाठः, तथा 'बहुवर्णा केह'स्ति-बहुवर्णान् कांश्चित्पद्मानित्यर्थः, बाहुवर्णानिति कचिद् दृश्यते, रूपकमिदं ३ । तथा
'संज्ञानुरागसरिस'ति-सन्ध्यानुरागेण महशान् वर्णत इत्यर्थः, 'सुयमुहगुंजद्वरागसरिसस्थ केह'चि-शुकमुखस्य
गुह्यार्द्धस्य च प्रतीतस्य रागेण-सदृशो रागो येषां ते तथा तान्, अत्र-इह कांश्चिदित्यर्थः, 'एलापाडलगोर'चि एलापाड-
ला-पाटलाविशेषोऽथवा एला च पाटला च तद्वत् गौरा ये ते तथा तान्, 'सामलयागवलसामला पुणो केह'चि-श्या-
मलता-प्रियङ्गुलता गवलं च -महिषशृङ्गं तद्वत् श्यामलान्-श्यामान् पुनः कांश्चिदिति रूपकं । ४ । 'यहवे अन्ने य निवेस'ति
एकवर्णेनाव्यपदेश्यानित्यर्थः, अत एवाह 'सामाकासीसरत्तपिय'ति-श्यामकाश्च काशीसं-रागद्रव्यं तद्वद्ये ते कासीमा-
स्ते च रक्ताश्च पीताश्च ये ते तथा तान् शबलानित्यर्थः, 'अबंतविसुद्धाचिय णं'ति-निर्दोषांश्चत्यर्थः णमित्यलङ्कारे 'आह-
णज्जाइकुलचिणीयगयमच्छर'ति-आकीर्णानां-भवादिगुणयुक्तानां सम्बन्धिनी जातिकृते येषां ते तथा ते च ते विनी-
ताश्च गतमत्सराश्च-परस्परामहनवर्जिता निर्मसका वेति तथा तान्, 'हयबर'चि-हयानां-अश्वानां मध्ये वरान् प्रधानानि-
त्यर्थः, 'जहोबदेसकमबाहिणोऽविय णं'ति-ययोपदेशक्रममित्र-उपदिष्टपरिपाठानतिक्रमेणैव बोद्धुंशीलं येषां ते तथा ता-

नपि च णमित्यलङ्कारे, 'सिक्खाचिणीयविणय'ति-शिष्येयव-अश्वदमकपुल्यशिधाकरणादिव विनीतः-अत्राप्तः विनयो
येस्ते तथा तान्, 'लंघणवरगणघाचणघोरणतिवर्जजडणसिक्खियगह'चि-लङ्घनं गर्त्तादीनां बलानं-कूर्जनं घावनं-
वेगयद् गमनं घोरणं-चतुरत्वं गतिविषयं त्रिगदी-मल्लस्येव रङ्गभूम्यां गतिविशेषः एतद्रूपा जविनी-वेगवती शिषितेव शि-
षिता गतिर्येस्ते तथा तान्, किं ते इति किमपरं, 'मणसावि उब्बिहंताहं'ति-मनसाऽपि-चेतसाऽपि न केवलं वपुषा
'उब्बिहंताहं'ति उत्पतन्ति, 'अणेगाहं आससयाहं'ति न केवलमश्वानेकैकजः अपि तु अश्वशतानि पश्यन्ति स्मेति,
गमनिकामाग्रेतदस्य वर्णकस्य भावार्थस्तु बहुवचनबोध इति । 'पउरगोयर'ति-प्रचुरचरणक्षेत्राः, 'वीणाण ये'त्यादि,
वीणादीनां तन्त्रीसङ्ख्यादिकृतो विशेषः, भंभा-दका 'कोट्टपुडे'त्यादि, कोष्ठपटे ये पच्यन्ते ते कोष्ठपुटाः-वासविशेषाः तेषां
च, इह यावत्तरुणादिदं दृश्यं--'पत्तपुड्डाण य'-पत्राणि तमालपत्रादीनि 'चोयपुड्डाण य'; 'चोय'ति-त्वक्पुटं-पत्रादिमयं
तद्भोजनं 'तगरपुड्डाण य एलापुड्डाण य हरियेरपुड्डाण य चंदणपुड्डाण य कुंकुमपुड्डाण य ओसीरपुड्डाण य
वंपगपुड्डाण य मरुअगपुड्डाण य दमणगपुड्डाण य ज्जातिपुड्डाण य जूहियापुड्डाण य मल्लियापुड्डाण य
नोमालियापुड्डाण य चासंतियापुड्डाण य केयहपुड्डाण य कप्पूरुपुड्डाण य पाडलपुड्डाण य'ति, इह तगरादीनि
गन्धद्रव्याणि गान्धकप्रसिद्धानि, हिरिरेर-वालकः उसीरं-वैरणीमूलं, केचित्तु पुष्पजातिविशेषाः लोकप्रसिद्धाः, पुष्पजातयश्च
प्रायो यद्यपि बहुदिनधुमा न भवन्ति तथाऽऽप्नुपायतः कतिपयदिनधुमाः सम्भाव्यन्ते, न च शुक्लतायामपि तामां सर्वया
सुगन्धामाव इति तद्ग्रहणमिहादृष्टमिति, तथा 'पहुस्स'ति-बहोः तण्डादेः पुष्पोत्तरा पचोत्तरा च गर्क्ताभेदावेव, 'कोय-

वगाण य'त्ति-रूपरितपटानां प्राचाराः-प्राचरणविशेषा नवतानि जीनानि मलयानि मसुरकाणि चासनविशेषाः, अथवा मलयानि-मलयदेशोत्पन्नाः वल्लविशेषाः, पाठान्तरेण 'मसुरगाण य'त्ति मशुकाः--कृत्तिमण्डिताः वल्लविशेषाः शिलापट्टाः-मसुणशिलाः, 'समियस्स'त्ति-कणिकायाः, 'खल्लिणयंधेहि य'त्ति-खल्लिनैः--कविकैः, 'उवीलणेहि य'त्ति-अवपीडनाभिर्बन्धनविशेषैः, पाठान्तरे 'अहिलानेहि'--मुखबन्धनविशेषैः 'पडियाणएहि य'त्ति-पटतानकं पर्याणस्याधो यदीयते इति शेषं प्रायः प्रसिद्धं । अथेन्द्रियासंहृतानां स्वरूपस्येन्द्रियासंहृतोपस्य चाभिधायकं गायकदम्बकं वाचनान्तरेऽधिकमुपलभ्यते, तत्र—

कलरिभियमहुरन्तीतलतालवंसकउहाभिरामेसु । सदेसु रज्जमाणा रमंती सोहंदियवसद्धा ॥ १ ॥
सोहंदियदुहन्तत्तणस्स अह एत्तिओ हवति दोसो । वीविगरुपमसंहतो वहबंधं तित्तिरो पत्तो ॥ २ ॥
थणजहणवयणकररणयणगव्वियविलासियगतीसु । रूवेसु रज्जमाणा रमंति चक्खिदियवसद्धा ॥ ३ ॥
चक्खिदियदुहंतत्तणस्स अह एत्तिओ भवति दोसो । जं जलणंमि जलंते पडति पयंगो अबुद्धीओ ॥ ४ ॥
अगुरुवरपवरधूवणउउयमल्लानुलेवणाविहीसु । गंधेसु रज्जमाणा रमंति घाणिंदियवसद्धा ॥ ५ ॥ घाणिं-
दियदुहंतत्तणस्स अह एत्तिओ हवह दोसो । जं ओसहिगंधेणं विलाओ निद्धावती उरगो ॥ ६ ॥ तित्त-
कडुयं कसायंब महुरं बहुलज्जपेज्जलेज्जेसु । आसायंमि उ गिद्धा रमंति जिहिंभदियवसद्धा ॥ ७ ॥ जिहिंभ-
दियदुहंतत्तणस्स अह एत्तिओ हवह दोसो । जं गललगुक्खित्तो फुरइ थलविरह्छिओ मच्छो ॥ ८ ॥ उउ-

भयमाणसुहेहि य सचिभवहिपयगमणिबुइकरेसु । फासेसु रज्जमाणा रमंति फासिदियवसदा ॥ ९ ॥
 फासिदियदुइंततणस्स अह पत्तिओ हवइ दोसो । जं न्वणइ मत्थयं कुंजरस्स लोहं कुसो तिक्खलो ॥ १० ॥
 कलरिभिपमदुरंतंतीतलतालंयंसकउहाभिरामेसु । सहेसु जे न गिद्धा वसट्टमरणं न ते मरण ॥ ११ ॥
 धणजइणवयणकरचरणयणगन्वियविलासियगतीसु । रूवेसु जे न रत्ता वसट्टमरणं न ते मरण ॥ १२ ॥
 अगकरपयरूयणउउयमद्धानुलेयणविहीसु । गंधेसु जे न गिद्धा वसट्टमरणं न ते मरण ॥ १३ ॥ तित्त-
 कदुयं कसायंप महुरं बहुवज्जपेज्जलेज्जेसु । आसाये जे न गिद्धा वसट्टमरणं न ते मरण ॥ १४ ॥ उउभ-
 यमाणसुहेसु य सचिभवहिपयगमणिबुइकरेसु । फासेसु जे न गिद्धा वसट्टमरणं न ते मरण ॥ १५ ॥
 सहेसु य भइयपायएसु सोयचिसयं उवगएसु । तुट्टेण व रुट्टेण व समणेण सया ण होयब्बं ॥ १६ ॥ रूवेसु
 य भइगपायएसु चक्खुचिसयं उवगएसु । तुट्टेण व रुट्टेण व समणेण सया ण होयब्बं ॥ १७ ॥ गंधेसु य
 भइयपायएसु घाणचिसयं उवगएसु । तुट्टेण व रुट्टेण व समणेण सया ण होयब्बं ॥ १८ ॥ रसेसु य भइ-
 यपायएसु जिह्मचिसयं उवगएसु । तुट्टेण व रुट्टेण व समणेण सया ण होयब्बं ॥ १९ ॥ फासेसु य भइ-
 यपायएसु कायचिसयं उवगएसु । तुट्टेण व रुट्टेण व समणेण सया ण होयब्बं ॥ २० ॥ एवं मल्लु जंजु ।
 ममणेणं भगयया महावीरेणं जाव संपत्तेणं सत्तरसमस्सणायज्झयणस्म अपमट्टे पन्नत्ते त्तिपेमि ॥ सूअम्-
 १४१ ॥ सत्तरसमं नागज्झयणं समत्तं ॥ १७ ॥

‘कलरिभियमहुरतंतितलतालवंसकुह्याभिरामेसु’चि-कलाः-अत्यन्तश्रवणहृदयहराः अव्यक्तध्वनिरूपा अथवा कलावन्तः-परिणामवन्त इत्यर्थः रिमिताः-स्पर्शोलनाप्रकारवन्तः मधुरा-श्रवणसुखकरा ये तन्त्रीतलतालवंशाः ते तथा, तत्र तन्त्री-वीणा तलतालाः-हस्ततालाः अथवा तलाः-हस्ताः तालाः-कंसिकाः वंशाः-वेणवः, इह च तन्त्र्यादयः कला-दिभिः शब्दधर्मविशेषिताः शब्दकारणत्वाच्च ते ककुदाः-प्रधानाः स्वरूपेणाभिरामाश्च-मनोज्ञा इति कर्मधारयोऽस्तस्तेषु, रमन्ति-रति कुर्वन्तीति इति योगः, ‘सद्येसु रज्जमाणा रमन्ति सोऽहंदिद्यवसद्वा’चि-शब्देषु-मनोज्ञध्वनिषु श्रोतोविषयेषु रज्यमाना-रागवन्तः श्रोत्रेन्द्रियस्य वशेन-बलेन ऋताः-पीडिता इति विग्रहः, ये शब्देषु रज्यन्ते-तत्कारणेषु तन्त्र्यादिषु श्रोत्रेन्द्रियवशाद्रमन्ते इति वाक्यार्थः, अनेन च कार्यतः श्रोत्रेन्द्रियस्वरूपपृष्ठत्वं ॥ ‘सोऽहंदिद्यदुदृतत्तणरसस अह पत्तिओ हवइ दोसो । धीविपरुयमसहंतो वहयंघं तित्तिरो पत्तो’ ॥ २ ॥ कण्ठ्या, नवरं शाकुनिकपुरुषसम्बन्धी पञ्जरस्थ- तित्तिरो धीपिका उच्यते तस्य यो रवस्तमसहमान, स्वनिलयाभिर्गतो वधं-मरणं वधं च-पञ्जरबन्धनं प्राप्त इत्यर्थः । ‘यणसघणवयणकरश्चरणनयणगन्धिवयविलासियगईसु’चि-स्तनादिषु तथा गवितानां-सौभाग्यमानवतीनां स्त्रीणां या विलसिता-जातविलासाः सविकारा गतयस्तासु धेत्यर्थः । ‘रूवेसु रज्जमाणा रमन्ति चर्विस्वदियवसद्वा’ प्रतीतमेव, ‘चर्विस्वदियदुदृतत्तणरसस अह पत्तिओ हवइ दोसो । जं जलणंमि जलंते पडइ पयंगो अबुद्धीओ ॥ ४ ॥’ कण्ठ्या, अगुरुवर- पवरधूवणउडयमच्छानुलेवणविहीसु । गंधेषु रज्जमाणा रमन्ति घाणिदियवसद्वा ॥ ५ ॥’ कण्ठ्याः, नवरं अगुरुवर-कण्ठागुरुः प्रवरधूपनानि-गन्धयुक्पुष्पपदेवविरचिता धूपविशेषाः, ‘उडय’चि-ऋतौ २ घान्धुपचितानि तानि आर्चयानि मादयानि-

जात्यादिकुसुमानि अनुलेपनानि च-श्रीखण्डकुङ्कुमादीनि विधयः-एतत्प्रकारा इति ॥ 'घर्णिदियदुहन्तत्तणरस' अहं
 एतिओ भवति दोसो । जं ओसहिगंधेणं विलाओ निद्धावई उलगो' ॥६॥ कण्ठ्या; तित्तकडुअं कसायंबमहुरं
 बहुखज्जपेज्जलेज्जेसु । आसायंमि उ गिद्धा रमंति जिहिंभदियवसद्धा' ॥७॥ पूर्ववत्, नवरं तित्तानि-निम्बकडु-
 कादीनि कडुकानि-शृङ्गवेरादीनि कपायाणि-मुद्गगादीनि अम्लानि-तक्रादिसंस्कृतानि मधुगणि-खण्डादीनि स्वाद्यानि-
 कूरमोदकादीनि पेयानि-जलमद्यदुग्धादीनि लेह्यानि-मधुगिलखरिणीप्रमृतीनि आस्वादे-रसे ॥ 'जिन्मदियदुहन्तत्तणस्म अहं
 एत्तिओ भवइ दोसो । जं गललगुक्खित्तो फुरइ थलविरेल्लिओ मच्छो ॥८॥ कण्ठ्या, नवरं गलं-विडिपं तत्र लग्नः कण्ठे
 विद्धत्वात् उत्थितो-जलादुद्धृतस्ततः कर्मधारयः, स्फुरति-स्पन्दते स्थले-भूतले 'विरेल्लिओ'त्ति प्रसारितः क्षिप्त इत्यर्थः
 यः स तथा ॥ 'उडभयमाणसुहेसु य सविभवहिययमणनिब्बुइकरेसु फासेसु रज्जमाणा रमंति फासिदिय
 वसद्धा' ॥ ९ ॥ कण्ठ्या, नवरं ऋतुपु-हेमन्तादिषु भज्यमानानि-सेव्यमानानि सुखानि-सुखकराणि तानि तथा तेषु;
 मविमवानि-समृद्धियुक्तानि महाघनानीत्यर्थः, हितकानि-प्रकृत्यनुकूलानि सविमवानां वा-श्रीमतां हितकानि यानि तानि
 तथा मनसो निर्वृतिकराणि यानि तानि तथा ततः पदत्रयस्य तदुद्दयस्य वा कर्मधारयोऽवस्तेषु, सक्वन्दनाङ्गनावसन-
 त्त्यादिषु ब्रव्येति गम्यते, 'फासिदियदुहन्तत्तणस्स अहं एत्तिओ' हवइ दोसो । जं खणइ मत्थयं कुंजरस्स लोहं कुमो
 तिवत्तो ॥ १० ॥ भाषणा प्रतीतिव, अथेन्द्रियाणां संवरे गुणमाह-'कलरिभियमहुरंततींतलतालवंमककुहाभिरामेसु' । सहेसु
 जे न गिद्धा वसइमणो न ते मए' ॥११॥ पूर्ववत्, नवरमिह तन्त्यादयः शुब्दकारणत्वेनोपचाराच्छब्दा एव विवक्षिता

अतः शुब्देष्वित्येतस्य विशेषणतया व्याख्येयाः, तथा वशेन-इन्द्रियपारतन्त्र्येण क्रताः-पीडिता वशात्ताः वशं वा-विषय-
पारतन्त्र्यं क्रताः-प्राप्ता वशात्ताः, तेषां मरणं वशात्तमरणं वशत्तमरणं वा न ते 'मरण'ति त्रियन्ते छान्दसन्मादेकवचन-
प्रयोगेऽपि बहुवचनं व्याख्यातमिति, 'यणजघवयणकरचरणनयणगधियविलासियगईसु । रुवेसु जे न रत्ता वसट्टमणं न ते
मरण ॥ १२ ॥' एवमन्यास्तिस्रो गाथाः पूर्वोक्तार्था वाक्याः, उपदेशमिन्द्रियाश्रितमाह-'सदेसु य मइयपावणसु सोयविसयं
उवगणसु । तुट्टेण व रुट्टेण व समणेण सया न होयवं ॥ १६ ॥' कण्ठ्या, नवरं मद्रकेषु-मनोक्षेपु पापकेषु-अमनोक्षेपु क्रमेण
तुट्टेन-रागवता रुट्टेन-रोषवतेति, एवमन्या अपि चतस्रोऽध्येतव्या इति । इह विशेषोपनयमेवमाचक्षते-"जह सो कालियदीनो
अणुवमसोकलो तहेव जइधम्मो । जह आसा तह साहू वणियवडणुकूलकारिजणा ॥ १ ॥ जह सदाहअगिद्धा पत्ता नो पास-
बंधणं आसा । तह विसणसु अगिद्धा बज्झति न कम्मणा माहू ॥ २ ॥ जह सच्छंदविहारो आमाणं तह य इह वरमुणीणं ।
जरमरणाहं विवज्जिय संपत्ताणंदनिवाणं ॥ ३ ॥ जह सदाइसु गिद्धा बद्धा आसा तहेव विसयरया । पावैति कम्मबंधं परमा-
सुहकारणं घोर ॥ ४ ॥ जह ते कालियदीना पीया अन्नत्थ दुहगणं पत्ता । तह धम्मपरिभट्टा अधम्मपत्ता इहं जीवा ॥ ५ ॥
पावैति कम्मनरवइवसया संसारवाहयालीए । आसप्पमइएहि व नेरइयाइहि दुक्खाइं ॥ ६ ॥" [यथा स कालिकदीपोऽनुपम-
सौख्यस्तथा यत्तिधर्मः । यथाऽश्वास्तथा साधवः वणिज इवानुकूलकारिणो जनाः ॥ १ ॥ यथा शब्दाद्येषु अगृद्धाः प्राप्ता न
पाद्यबन्धनं अश्वाः । तथा विषयेषु अगृद्धा बध्यन्ते न कर्मणा साधवः ॥ २ ॥ यथा स्वच्छन्दविहारोऽश्वानां तथाचेह वर-
मुनीनां । जरामरणानि विवर्ज्य संप्राप्ताऽनन्दं निर्वाणं ॥ ३ ॥ यथा शब्दादिषु गृद्धा बद्धा अश्वास्तथैव विषयरताः ।

प्राप्नुवन्ति कर्मबन्धं परमासुखकारणं घोरम् ॥ ४ ॥ यथा ते कालकट्ठीपात् नीता अन्यत्र दुःखगणं प्राप्ताः । तथा धर्मपरिभ्रष्टाः
अधर्मप्राप्ता इह जीवाः ॥ ५ ॥ प्राप्नुवन्ति कर्मनरपतिवशगताः संसारबाह्यालौ अश्वप्रमदकैरिव नैरयिकादिभिर्दुःखानि ॥ ६ ॥
इति सप्तदशं ज्ञातं विवरणतः समाप्तम् ॥ १७ ॥

१८-श्रीसुसुमाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ।

अथाष्टादशमारभ्यते, अस्य चायं पूर्वेण सहायमभिमम्बन्धः-पूर्वस्मिन्निन्द्रियवशवर्त्तिनामितरेषां चानर्थेतराबुक्ताविह तु
लोभवशवर्त्तिनामितरेषां च तावेवोच्येते इत्येवंसम्बद्धमिदम्-

जति णं भंते ! समणेणं० सत्तरसमस्स अयमट्ठे पणन्ने अट्ठारसमस्य के अट्ठे पन्नत्ते !, एवं खलु जंबू !
तेणं कालेणं २ रायगिहे णामं नयरे होत्था, वण्णओ, तत्थ णं घण्णे सत्थवाहे भद्दा भारिया, तस्स णं
घण्णस्स सत्थवाहस्स पुत्ता भद्दाए अत्तया पंच सत्थवाहदारगा होत्था, तं०-घणे घणपाले घणदेवे घणगोवे
घणरखिखए, तस्स णं धणस्स सत्थवाहस्स धूया भद्दाए अत्तया पंचण्हं पुत्ताणं अणुमग्गजातीया सुंसु-
माणामं दारिया होत्था सूमालपाणिपाया, तस्स णं धणस्स सत्थवाहस्स चिलाए नामं दासचेडे होत्था
अहीणपंचिदियसरीरे मंसोवचिए घालकीलावणकुसले यावि होत्था, तते णं से दासचेडे सुंसुमाए दारियाए
घालग्गाहे जाए यावि होत्था, सुंसुमं दारियं कडीए गिण्हति २, बह्हि दारएहि य दारियाहि य डिभ-

एहि य डिभियाहि य कुमारएहि य कुमारियाहि य सद्धि अभिरममाणे २ विहरति, तते णं से चिलाए दासचेडे तेसि बहूणं दारियाण य ६ अप्पेगतियाणं खल्लए अवहरति, एवं वट्टए आडोलियांतो तेदुसए पोतुल्लए साडोल्लए अप्पेगतियाणं आभरणमल्लालंकारं अवहरति अप्पेगतिया आउससति एवं अवहसइ निच्छोडेति निम्भच्छेति तज्जेति अप्पे० तालेति, तते णं ते बहवे दारगा य ६, रोयमाणा ण ५, साणं २, अम्मापिऊणं णिवेदति; तते णं तेसि बहूणं दारगाण य ६, अम्मापियरो जेणेव घण्णे सत्थवाहे तेणेव उवा० घण्णं सत्थवाहं बहूहि खेज्जणाहि य रुट्टणाहि य उवलंभणाहि य खेज्जमाणा य रुट्टमाणा य उवलंभेमाणा य घण्णस्स एयमट्टं णिवेदति, तते णं घण्णे सत्थवाहे चिलायं दासचेडं एयमट्टं सुज्जो २, णिवारंति णो चेव णं चिलाए दासचेडे उवरमति, ततेणं से चिलाए दासचेडे तेसि बहूणं दारगाण य ६, अप्पेगतियाणं खुल्लए अवहरति जाव तालेति, तते णं ते बहवे दारगा य ६, रोयमाणा य जाव अम्मापिऊणं णिवेदति, तते णं ते आसुरुत्ता ५ जेणेव घण्णे सत्थवाहे तेणेव उवा० २ त्तो, बहूहि खिज्ज जाव एयमट्टं णिवेदति, तते णं से घण्णे सत्थवाहे बहूणं दारगाणं ६, अम्मापिऊणं अंतिए एयमट्टं सोच्चा आसुरुत्ते चिलायं दासचेडं उच्चावयाहि आउसणाहि आउसति उद्धसति णिम्भच्छेति निच्छोडेति तज्जेति उच्चावयाहि तालणाहि तालेति सातो गिहातो णिच्छुभति ॥ सूत्रम्-१४२ ॥ तते णं से चिलाए दासचेडे सातो गिहातो निच्छेदे समाणे रायगिहे नयेर सिघाडए जाव पेहेसु देवकुलेसु य सभासु य पवांसु य जूयल्लएंसु य

वेसाघरसु य पाणघरसु य सुहंसुहेणं परिवहति, तते णं से चिलाए दासचेडे अणोहट्टिए अणिवारिए
सच्छंदमई सहरप्पयारी मज्जपसंगी चोच्चपसंगी मंसपसंगी जूयप्पसंगी वेसापसंगी परदारप्पसंगी जाए
यावि होत्था, तते णं रायगिहस्स नगरस्स अदूरसामंते दाहिणपुरत्थिमे दिसिभाए सीहगुहा नामं चोर-
पल्ली होत्था विसमगिरिकडगकोडंबसंनिविद्धा वंसीकलंकपागारपरिक्खित्ता छिण्णसेलविसमप्पवायफरि-
होवगूढा एगदुवारा अणेगवंडी चिदित्तजणणिगमपयेसा अडिभतरपाणिया सुदुल्लभजलपेरंता सुबहुस्सवि-
कूवियबलस्स आगयस्स दुप्पहंसा यावि होत्था, तत्थ णं सीहगुहाए चोरपल्लीए विजए णामं चोरसेणावती
परिवसति अहम्मिए जाव अधम्मं केऊ समुट्टिए बहुणगरणिगयजसे सूरे दढप्पहारी साहसीए सद्धेवही,
से णं तत्थ सीहगुहाए चोरपल्लीए पंचणहं चोरसयाणं आहेवचं जाव विहरति, तते णं से विजए तक्करे
चोरसेणावती बहूणं चोराण य पारदारियाण य गंठिभेयगाण य संधिच्छेयगाण य स्वत्तखणगाण य राया-
वगारीण य अणधारगाण य बालघायगाण य वीसंभघायगाण य जूयकाराण य खंडरक्खाण य अन्नसिं च
बहूणं छिन्नभिन्नबहिराहयाणं कुडंगे यावि होत्था, तते णं से विजए तक्करे चोरसेणावती रायगिहस्स
दाहिणपुरच्छिमं जणवयं बहूहिं गामघाएहि य नगरघाएहि य गोग्गहणेहि य वंदिग्गहणेहि य पंथ-
कुट्टणेहि य स्वत्तखणणेहि य उवीलिमाणे २, चिद्धंसेमाणे २, णित्थाणं णिट्ठणं करेमाणे विहरति; तते णं से
चिलाए दासचेडे रायगिहे बहूहिं अत्थाभिसंकीहि य चोच्चाभिसंकीहि य दाराभिसंकीहि य धणिएहि य

जहकरेहि य परभवमाणे २ रायगिहाओ नगरीओ गिगच्छति २ जेणेव सीहगुफा चोरपल्ली तेणेव उवा०
२ विजयं चोरसेनावती उवसंपलित्तानं विहरति, तते णं से चिलाए दासचेडे विजयरस चोरसेनावहस्स
अगो असिलहुगहे जाए यावि होत्था, जाहेविय णं से विजए चोरसेनावती गामघायं वा जाव पंधकोट्टि
वा काउं वचति ताहेविय णं से चिलाए दासचेडे सुबहुं पि हु कूविययलं हयविमहिं जाव पडिसेहिंति,
पुणरचि लद्धे कयकजे अणहसमगे सीहगुहं चोरपल्लि हवमागच्छति, तते णं से विजए चोरसेनावती
चिलायं तकरं वहुइओ चोरविजाओ य चोरमते य चोरमायाओ चोरनिगडीओ य सिक्खावेइं, तते णं से
विजए चोरसेनावई अन्नया कयाइं कालधम्मणा संजुत्ते यावि होत्था, तते णं ताइं पंचचोरसयातिं विजयरस
चोरसेनावहस्स महया २, इहीसकारसमुदणं णीहरणं करेति २, वहुइं लोइयातिं मयकिचाइं करेइ २, जाव
विगयसोया जाया यावि होत्था, तते णं ताइं पंच चोरसयातिं अन्नमन्नं सदावेति २ एवं व०-एवं खलु
अम्हं देवा० ! विजए चोरसेनावई कालधम्मणा संजुत्ते अयं च णं चिलाए तकरं विजएणं चोरसेनावहणा
वहुइओ चोरविजाओ य जाव सिक्खाविए तं सेयं खलु अम्हं देवाणुरपिया ! चिलायं तकरं सीहगुहाए
चोरपल्लीए चोरसेनावहत्ताए अभिसिंचित्तए त्ति कट्टु अन्नमन्नस एयमट्ठं पडिसुणेंति २, चिलायं तीए सीह-
गुहाए चोरसेनावहत्ताए अभिमिंचति, तते णं से चिलाए चोरसेनावती जाए अहम्मिए जाव विहरति,

तए णं से चिलाए चोरसेणावती चोरणायगे जाव कुडंगे यावि होत्था, से णं तत्थ सीहगुहाए चोरपल्लीए
 पंचणहं चोरसयाण य एवं जहा विजओ तहेव सब्वं जाव रायगिहस्स दाहिणपुरच्छिमिहं जणवयं जाव
 गित्थाणं निद्वणं करेमाणे विहरति ॥ सूत्रम्-१४३॥ तते णं से चिलाए चोरसेणावती अन्नया कयाइं विपुलं
 असण ४, उवक्खडावेत्ता पंच चोरसए आमंतेइ तओ पच्छा पहाए कययलिकम्मे भोयणमंडवंसि तेहि
 पंचहिं चोरसएहिं सद्धि विपुलं असणं ४ सुरं च जाव पसणं च आसाएमाणे ४, विहरति; जिमिय-
 मुत्तुत्तरागए ते पंच चोरसए विपुलेणं धूवपुष्पगंधमल्लालंकारेणं सक्कारेति सम्माणेति २, एवं व०-एवं ग्वल्ल
 देवा० ! रायगिहे नयेरे धण्णे णामं सत्थवाहे अहे, तस्स णं धूया भद्दाए अत्तया पंचणहं पुत्ताणं
 अनुमगजातिया सुंसुमाणामं दारिया यावि होत्था अहीणा जाव सुखा, तं गच्छामो णं देवा० !
 धणस्स सत्थवाहस्स गिहं विलुंणामो तुभं विपुले धणकणग जाव सिलप्पवाले ममं सुंसुमा दारिया,
 तते णं ते पंच चोरसया चिलायस्स० पडिसुणेति, तते णं से चिलाए चोरसेणावती तेहिं पंचहिं
 चोरसएहिं सद्धि अल्लचम्मं वुरूहति २, पुव्वावरणहकालसमयंसि पंचहिं चोरसएहिं सद्धि सण्णद्ध जाव
 गहियाउहपहरणा माइयगोसुहिएहिं फलएहिं णिकट्टाहिं असिलट्टीहिं अंसगएहिं तोणेहिं सजीवेहिं
 धणहिं समुक्खित्तेहिं सेरेहिं समुल्लालियाहिं दीहाहिं ओसारियाहिं उरुंधटियाहिं छिप्पत्तूरेहिं वज्जमाणेहिं
 मइया २ उक्किट्टसीहणायचोरकलकलवं जाव सइवभूयं करेमाणा सीहगुहातो चोरपल्लीओ पडिनि-

ष्वमति २, जेणेव रायगिहे नगरे तेणेव उवा० २, रायगिहस्स अदूरसामंते एगं महं गहणं अणुपविससि
२, दिवसं खवेमाणा चिट्ठति, तते णं से चिलाए चोरसेणावई अदूरत्तकालसमयंसि निसंतपडिनिसंतसि
पंचहिं चोरसएहिं सद्धि माइयगोमुहिहेहिं फलएहिं जाव मूइआहिं उरुवंटियाहिं जेणेव रायगिहे
पुरत्थिमिल्ले दुवारं तेणेव उवा० २, उदगवत्थि परासुसति आयंते ३ तालुगघाडणिचिज्जं आवाहेइ २,
रायगिहस्स दुवारकवाडे उदएणं अच्छोडेति कवाडं विहाडेति २, रायगिहं अणुपविससि २, महया २,
सद्धेणं उग्घोसेमाणे २, एवं व०-एवं खलु अहं देवा० ! चिलाए णामं चोरसेणावई पंचहिं चोरसएहिं
सद्धि सीहगुहातो चोरपल्लीओ इह हव्वमागए धणस्स सत्थचाहस्स गिहं घाउकामे तं जो णं
णचियाए माउयाए दुद्धं पाउकामे से णं निगगच्छउ त्ति कट्टु जेणेव धणस्स सत्थचाहस्स गिहे तेणेव उवा०
२, धणस्स गिहं विहाडेति, तते णं से धण्णे चिलाएणं चोरसेणावतिणा पंचहिं चोरसएहिं सद्धि गिहं
घाइज्जमाणं पासति २, भीते तत्थे ४, पंचहिं पुत्तेहिं सद्धि एगंतं अवक्कमति, तते णं से चिलाए चोरसे-
णावती धणस्स सत्थचाहस्स गिहं घाएति २ सुवहुं धणकणग जाव सावएज्जं सुंसुमं च दारियं गेणहति
२ ता रायगिहाओ पडिणिकव्वमति २ जेणेव सीहगुहा तेणेव पहारेत्थ गमणाए ॥ सूत्रम्-१४४ ॥

मवं सुगमं नवरं 'खुल्लए'त्ति-कपर्दकविशेषान् 'वर्त्तकान्'-जत्वादिमयगोलकान् 'आडोलियाउ'त्ति-रुद्धा उग्रया
इति वा योच्यते, 'तद्धूस्सए'त्ति-कन्दुकान्, 'पोत्तुल्लए'त्ति-वक्त्रमयपुत्रिका अपवा 'परिधानवस्त्राणि, 'साडोल्लए'त्ति-

उत्तरीयचत्वारि, 'खेज्जणाहि य' 'त्ति-खेदनाभिः-खेदसंस्त्रचिकाभिः चाग्निः, रुदनादिभिः-रुदितप्रायाधिरुपालम्भनभिः-
 युक्तमेतद्वाट्यामित्यादिभिरिति 'अणोहट्टए' 'त्ति-अकार्ये प्रवर्त्तमानं तं हस्ते शुद्धीत्वा योऽपहरति-व्यावर्त्तयति तदभावा-
 दनपहर्तृकः अनपघट्टको वा वाचा निवारयितुरभावादनिवारकः, अत एव स्वच्छन्दमतिः-निरर्गलबुद्धिरत एव स्वैरप्रचारी-
 स्वच्छन्दविहारी, 'चोज्जपसंगे' 'त्ति-चौर्यप्रसक्तः, अथवा 'चोज्ज' 'त्ति-आश्चर्येषु कुहेटकेषु प्रसक्त इत्यर्थः, 'विसमगिरिकडगं-
 कोलंबसन्निविट्ट' 'त्ति-विपमो योऽसौ गिरिकटकस्य-पर्वतनितम्बस्य कोलम्बः-प्रान्तस्तत्र सन्निविष्टा-निवेशिता या सा तथा,
 कोलम्बो हि लोकेऽवनतं वृक्षशाखाग्रमुच्यते इह चोपचारतः कटकाग्रं कोलम्बो व्याख्यातः, 'वंसीकलंकपागारपरि-
 क्लिप्त' 'त्ति वंशीकलङ्का-वंशजालीमयी वृत्तिः सैव प्राकारस्तेन परिक्षिप्ता-वेष्टिता या सा तथा, पाठान्तरे तु वंशीकृत-
 प्राकारेति, 'छिन्नसेलविसमप्पचायपरिहोचगूढ' 'त्ति-छिन्नो-विभक्तोऽयवान्तरापेक्षया यः शैलस्तस्य सम्बन्धिनो ये
 विषयाः प्रयाता-गर्त्ताः त एव परिक्ता तयोपगूढा-वेष्टिता या सा तथा, एकद्वारा-एकप्रवेशनिर्गममार्गा, 'अणेगखंडि' 'त्ति-
 अनेकनश्यन्ननिर्गमपद्वारा विदितानामेव-प्रतीतानां जनानां निर्गमप्रवेशौ यस्यां हेरिकादिभयात् सा तथा, अभ्यन्तरे पानीयं
 यस्याः सा तथा, सुदुर्लभं जलं पर्यन्तेषु-बहिःपार्श्वेषु यस्याः सा तथा, सुबहोरपि 'कूवियबलस्स' 'त्ति-भोषण्यावर्त्तकसैन्य-
 स्यागतस्य दुष्टप्रध्वंस्या, वाचनान्तरे पुनरेवं पठ्यते- 'जत्थ चउरंगबलनिउत्तावि कूवियबला हयमहियपवरवीर-
 घाइयनिवडियचिन्धयवडया कीरंति' 'त्ति-अत्र चतुर्णामिद्धानां हस्त्यश्वश्चपदातिलक्षणानां यद्गलं-सामर्थ्यं तेन
 निशुक्तानि-नितरां मद्गतानि यानि तानि तथा, 'कूवियबल' 'त्ति-निवर्त्तकसैन्यानीति, 'अघम्मिए' 'त्ति-अधर्मेण चरतीत्य-

धार्मिकः, यावत्करणात् 'अधर्मिणोऽतिशयेन निर्दम्योऽतिशयेन निर्वृत्तशक्यमकारित्वात्, 'अधर्ममकुर्वद्' - अधर्ममा-
ख्यातुं शीलं यस्य स तथा, 'अधर्ममाणुष' - अधर्मं कर्तव्येऽनुज्ञा-अनुमोदनं यस्य सोऽधर्मानुज्ञः अधर्मानुगो वा
'अधर्ममपलोह' अधर्ममेव प्रलोकयितुं शीलं यस्यामाधर्मप्रलोकी 'अधर्ममपलज्जणे' - अधर्मप्रायेषु कर्मसु प्रकर्षेण
रज्यते इत्यधर्मप्रजनः, रलयोरैक्यमिति कृत्वा रस्य स्थाने लकारः, 'अधर्मसीलसमुदायार' - अधर्म एव शीलं-स्वभावः
समुदाचारश्च यत्किञ्चनानुष्ठानं यस्य स तथा, 'अधर्ममेण चैव विवृत्ति कल्पेमाणे विहरति' - अधर्मेण-पापेन सावद्या-
नुष्ठानैव दहनाङ्गनिलीञ्छनादिना कर्मणा वृत्ति-वर्तनं कल्पयन्-कुर्वणो विहरति-आस्ते स्म 'हृणाछिदभिदवियत्तए' -
हन-विनाशय छिन्द-दिघा कुरु भिद-कुंठादिना भेदं विधेहीत्येवं परानपि प्रेरयन् प्राणिनो विकृन्ततीति हनच्छिन्दमिन्द-
विकर्त्तकः, हनेत्यादयः शब्दाः संस्कृतेऽपि न विरुद्धाः, अनुकरणरूपत्वादेयां, 'लोहियपाणि' - प्राणविकर्त्तनो (नतो)
लोहितो रक्तकतया पाणी-हस्तौ यस्य स तथा, 'चंटे' - वण्डः उत्तरोपत्वात्, 'रुहे' - रौद्रो निर्वृत्तत्वात्, क्षुद्रः
क्षुद्रकर्मकारित्वात्, साहसिकः - अयमीशितकारित्वात्, 'उक्कचणवंचणमायानियडिकवडकूडसाहसंपओगबहुले'
उत्कञ्चनशुक्लोवा, सुगंधं प्रति तत्प्रतिरूपदानादिकममव्यवहारं कर्तुं प्रवृत्तस्त पार्श्ववर्त्तिविचक्षणभयात् क्षणं यत्तदकरणं
तदुत्कञ्चनमित्यन्ये, वञ्चनं-प्रतारणं माया-परवञ्चनबुद्धिः निष्कृतिः - वक्तव्यत्वा कुण्डादिकरणं अधिकोपचारकरणेन परच्छलन-
मित्यन्ये मायाप्रच्छादनार्थं मायान्तरकरणमित्यन्ये कपट-वेपादिविपर्ययरूपं कूटं कार्यापणतुलाव्यवस्थापत्रादीनामन्यथा-
करणं 'साह' - अविश्रम्भः, एषां सम्ययोगः - प्रवर्त्तने तेन बहुलः स वा बहुलो यस्य स तथा, 'निरसीळे' - अपगतशुभ-

निसर्गार्थमाकृष्टैः शरदैः सकाशाच्छरैः चाणैः 'समुल्लासियाहि'ति-प्रहरणविशेषाः, 'ओसारियाहि'ति-प्रलम्बीकृताभिः ऊरुधंटाभिः-जङ्घाघण्टाभिः 'छिपत्तुरेणं'ति-क्षिप्ततूर्येण, द्रुतं वाद्यमानेन तूर्येणेत्यर्थः, प्रतिनिःक्रामन्ति, इह बहुवचनं चौरव्यक्त्यपेक्षया अन्यथा चौरसेनापतिप्रक्रमादेकवचनमेव स्यादिति ।

तते णं से घण्णे सत्थवाहे जेणेव सए गिहे तेणेव उवा० २, सुबहुं घणकणं सुंसुमं च दारियं अव-हरियं जाणित्ता महत्तयं ३, पाहुडं गहाय जेणेव णगरगुत्तिया तेणेव उवा० २, तं महत्तयं पाहुडं जाव उवणंति २ एवं व०-एवं खलु देवा० ! चिलाए चोरसेणावती सीहगुहातो चोरपल्लीओ इहं हव्वमागम्म पंचहिं चोरसएहिं सद्धि मम गिहं घाएत्ता सुबहुं घणकणं सुंसुमं च दारियं गहाय जाव पडिगाए, तं इच्छामो णं देवा० ! सुंसुमादारियाए कूवं गमित्तए, तुब्भे णं देवाणुप्पिया ! से विपुले घणकणगे मम सुंसुमा दारिया, तते णं ते णयरगुत्तिया घणस्स एयमट्ठं पडिसुणंति २, सत्तद्व जाव गहियाउहपहरणा महया २, उक्किट्ठ० जाव समुहरवसूयपिव करेमाणा रायगिहाओ णिग्गच्छंति २, जेणेव चिलाए चोर तेणेव उवा० २, चिलाएणं चोरसेणावतिणा सद्धि संपलग्गा यावि होत्था, तते णं णगरगुत्तिया चिलायं चोरसेणावतिं हयमहिया जाव पडिसेहंति, तते णं ते पंच चोरसया णगरगोत्तिएहिं हयमहिय जाव पडिसेहिया समाणा तं विपुलं घणकणं विच्छेदुमाणा य विप्पकिरेमाणा य सव्वतो समंता विप्पलाहत्था, तते णं ते णयरगुत्तिया तं विपुलं घणकणं जेणहंति २ जेणेव रायगिहे तेणेव उवा०, तते णं से चिलाए तं चोरसेणं

तेहि णयरगुत्तिएहि हयमहिय जाव भीते तत्ये सुंसुमं दारियं गहाय एगं महं अगामियं दीहमद्धं अडविं
 अनुपविट्ठे, तते णं घणणे सत्थवाहे सुंसुमं दारियं चिलाएणं अडवीमुट्ठिं अवहीरमानिं पासित्ताणं पंचहिं-
 पुत्तेहिं सद्धिं अप्पच्छेत्ते सन्नद्धयद्धं चिलायस्स पदमग्गविहिं अभिगच्छति, अनुगल्लेमाणे हकारेमाणे
 पुकारेमाणे अभितल्लेमाणे अभितासेमाणे पिट्ठओ अनुगच्छति, तते णं से चिलाए तं घणं सत्थवाहं
 पंचहिं पुत्तेहिं अप्पच्छेत्ते सन्नद्धयद्धं समणुगच्छमाणं पासति २, अत्थामे ४, जाहे णो संचाएति सुंसुमं
 दारयं णिब्बादित्तए ताहे संते तंते परिसंते नीलुप्पलं असिं परामुसति २ सुंसुमाए दारियाए उत्तमंगं
 छिद्यति २ तं गहाय तं अगामियं अडविं अनुपविट्ठे, तते णं चिलाए तीसे अगामियाए अडवीए तण्हाते
 अभिभूते समाने पम्भुट्ठदिसाभाए सीहगुहं चोरपल्लिं असंपत्ते अंतरा चेव कालगए । एवांभेव समणा-
 उत्तो ! जाव पच्चतिए समाने इमस्स ओरालियसरीस्स वंतासवस्स जाव चिद्धंसणधम्मस्स वण्णहेउं
 जाय आहारं आहारंति से णं इहलोए चेव वट्ठणं समणाणं ४, हीलणिज्जे जाव अनुपरियट्ठिसति जहा
 य से चिलाए तक्करे । तते णं से घणणे सत्थवाहे पंचहिं पुत्तेहिं अप्पच्छेत्ते चिलायं परिधाडेमाणे २,
 तण्हाए छुहाए य संते तंते परितंते नो संचाहए चिलातं चोरसेणावतिं साहत्थिं गिण्हत्तए, से णं तओ
 पडिनिमत्तह २, जेणेव सा सुंसुमा दारिया चिलाएणं जीवियाओ चवरोविट्ठिया तेणंतेणेव उवागच्छति २,
 सुंसुमं दारियं चिलाएणं जीवियाओ चवरोयियं पासह २, परसुनिगंतेव चंपग्गपायवे, तते णं से घणणे

सत्पथाहे अप्यच्छेदे आसत्ये कूयमाणे कंदमाणे विलयमाणे महया २, सदेगं कुह २, सुपरुद्धे सुचिरं कालं
वाहमोक्त्वं करोति, तते नं से धणने पंचहिं पुत्तेहिं अप्यच्छेदे चिलायं तीसे अगामियाए सव्वतो समंता
परिघाडेमाणा तण्हाए छुहाए य परिभं(रद्धं)ते समाणे तीसे अगामियाए अडवीए सव्वतो समंता उद-
गस्स मग्गणगवेसणं करेति २, संते तंते परितंते णिविद्धे तीसे अगामियाए अडवीए उदगस्स मग्गण-
गवेसणं करेमाणे नो चेव नं उदगं आसादेति, तते नं उदगं अणासाएमाणे जेनेव सुंसमा जीवियातो
ववरोएल्लिया तेनेव उवा० २, जेद्धं पुत्तं धणने सद्दवेह २ एवं वयासी-एवं खल्ल पुत्ता ! सुंसुमाए दारियाए
अट्टाए चिलायं तक्करं सव्वतो समंता परिघाडेमाणा तण्हाए छुहाए य अभिभूया समाणा इमीसे आगा-
मियाए अडवीए उदगस्स मग्गणगवेसणं करेमाणा णो चेव नं उदगं आसादेमो, तते नं उदगं अणा-
साएमाणा णो संचाएमो रायगिहं संपावित्तए, तण्णं तुब्भं ममं देवा० ! जीवियाओ ववरोवेह मंसं च
सोणियं च आहारेह २ तेणं आहारेणं अवहिट्ठा समाणा ततो पच्छा इमं आगामियं अडविं णित्थरि-
हिह रायगिहं च संपाविहिह मित्तणाइय अभिसमागच्छिहिह अत्थस्स य धम्मस्स य पुण्णस्स य
आभागी भविस्सह, तते नं से जेट्ठपुत्ते धण्णेणं एवं बुत्ते समाणे धण्णं सत्थवाहं एवं व०-तुब्भे नं ताओ !
अम्हं पिया गुरूजणया देवयभूया ठायका पत्तिट्ठावका संरक्खागा संगोवगा तं कहुणं अमहे तातो ! तुब्भे
जीवियाओ ववरोवेमो तुब्भं नं मंसं च सोणियं च आहारेमो ? तं तुब्भे नं तातो ! ममं जीविय

ववरोवेह मंसं च सोणियं च आहारेह आगामियं अडविं गित्थरह तं चेव सव्वं भणइ जाव
 अत्थस्स जाव पुणस्स आभागी भविस्सह, तते णं धणं सत्थं दोवे पुत्ते एवं व०-मा णं
 ताओ ! अम्हे जेट्ठं भायरं गुहं देवयं जीवियाओ ववरोवेमो तुब्भे णं ताओ ! मम जीवि-
 याओ ववरोवेह जाव आभागी भविस्सह, एवं जाव पंचमे पुत्ते, तते णं से धणं सत्थवाहे
 पंच पुत्ताणं हियइच्छियं जाणित्ता ते पंच पुत्ते एवं व०-मा णं अम्हे पुत्ता ! एगमवि जीवियाओ
 ववरोवेमो एस णं सुंसुमाए दारियाए सरीरए णिप्पाणे जाव जीवविप्पजेट्ठे तं सेयं खलु पुत्ता ! अम्हं
 सुंसुमाए दारियाए मंसं च सोणियं च आहारेत्ताए, तते णं अम्हे तेणं आहारेणं अवत्थद्धा समाणा राय-
 गिहं संपाउणिस्सामो, तते णं ते पंच पुत्ता धणणेणं सत्थवाहेणं एवं पुत्ता समाणा एयमट्ठं पडिसुणेंति,
 तते णं धणं सत्थं पंचहिं पुत्तेहिं सद्धिं अरणिं करेति २, सरगं च करेति २, सरएणं अरणिं मेहेति २,
 अग्गि पाडेलि २, अग्गि संधुक्खेलि २, दाक्याति परिकखेलि २, अग्गि पज्जालेलि २, सुंसुमाए दारियाए
 मंसं च सोणियं च आहारेति, तेणं आहारेणं अवत्थद्धा समाणा रायगिहं नयरिं संपत्ता मित्तणार्हअभि-
 समण्णागया तस्स य विउलस्स धणकणगरयण जाव आभागी जायाविहोत्था, तते णं से धणं सत्थ-
 वाहे सुंसुमाए दारियाए यद्दहं लोहयातिं जाव विगयसोए जाए यावि होत्था ॥ सूत्रम्-१४५ ॥ तेणं कालेण
 २, समणे भगवं महावीरे गुणसिलए चेहए समोसढे; से णं धणं सत्थवाहे संपत्ते धम्मं सोचा पव्वतिए

एकारसंगवी मासियाए संलेहणाए सोहंमे उववण्णो महाचिवेहे वासे सिद्धिहिति, जहाविय णं जंय ! धणणेणं सत्थवाहेणं णो वण्णहेउं वा नो रुवहेउं वा नो वलहेउं वा नो विसयहेउं वा सुंसुमाए दारियाए मंससोपिआ आहारिए नन्नत्थ एगाए रायगिहं संपावणट्टयाए, एवामेव समणाउसो ! जो अमहं निगंगंथो वा २ इमस्स ओरालियसरीरस्स वंतासवस्स पित्तासवस्स सुक्कासवस्स सोणियासवस्स जाव अवस्सं विपपजहियन्वस्स वा, नो वण्णहेउं वा, नो रुवहेउं वा, नो वल० विसयहेउं वा, आहारं आहारंति नन्नत्थ एगाए सिद्धिगमणसंपावणट्टयाए; से णं इहभवे चेव चट्ठणं समणाणं २ चट्ठणं सावयाणं चट्ठणं साविगाणं अघणिजे जाव वीतीवतीरसति, एवं खलु जंयू ! समणेणं भगवया अट्टारसमस्स अयमेट्ठे पणत्ते त्तिबेमि ॥ सूत्रम्-१४६ ॥ अट्टारसमं णायज्झयणं समत्तं ॥ १८ ॥

‘मूहयाहिं’ति-मूकीकृतमिनिःशब्दीकृताभिरित्यर्थः, ‘उदगयत्थि’ति-जलभृतदृतिः जलाधारचर्ममयमाजनमित्यर्थः, ‘जो णं णवियाए’त्यादि, यो हि नविकायाः-अत्रेतनमभाविन्याः मातुर्दुग्धं पातुकामः स निर्गच्छतु, यो मुमुर्षुरित्यर्थः, ‘आगामियं’ति अग्रामिकं ‘दीहमद्धं’ति दीर्घमार्गं, ‘पयमग्गविहिं’ति-पदमार्गप्रचार, ‘पम्हुट्टदिसाभाए’ति-विस्मृतदिग्भागः, ‘अंतरा चेव कालगाए’ति-इह एतावदनेपयोभीति आचश्यकादिप्रसिद्धं तदीयं शेषचरितं साधुदर्शनोपशमाधुपदेशेन सम्यक्त्वपरिभावनचञ्चुण्डकीटिकाभक्षणदेवलोकगमनलक्षण नोक्तमिति न विरोधः सम्भावनीयः, उपनयग्रन्थः, पूर्ववत्; ‘वाहपामोक्खं’ति-अश्रुविमोचनं; ‘पिया’इत्यादौ, पितोपचारतो लोके-

न्योऽपि रूढो, यदाह—“ जनेता चोपनेता च, यस्तु विद्यां प्रयच्छति । अन्नदाता मयश्राता, पञ्चते पितरः स्मृताः ॥ १ ॥ ” इति जनकप्रहणं स्थापकाः—गृहस्थधर्मे दारादिमद्वहणात् प्रतिष्ठापकाः—राजादिसमक्षं स्वपदनिवेशनेन संरक्षकाः—नानाव्यमनेभ्यः सङ्क्षोपकाः—यदृच्छाचारितायां संवरणात्, ‘अरणि’ति—अरणिरेव उत्पादनार्थं निर्मथ्यते यद्दत्तं, ‘सरगं करेह’ति—शरको निर्मथ्यते तद्येनेति, ‘नो चन्द्रहेतु’मित्यादि, अनेन च किमुक्तं भवति ?—‘नन्नत्थ’चि एकस्याः सिद्धि-गमनप्रापणार्थतया अन्यत्र नाहारमादायति, तां वर्जयित्वा कारणान्तरेण नाहारयतीत्यर्थः, तत्र सिद्धिगमनस्य—सिद्धि-गतेर्यः प्रापणलक्षणोऽर्थः प्राप्तिरित्यर्थः तस्य भावस्तत्ता तस्या इति, इह चैवं विशेषोपनयः—“ जह सो चिलादुपुत्तो सुसुम-गिद्धो अकञ्जपडिवद्धो । धणपारद्धो पत्तो महाडवि वसणसयकलियं ॥ १ ॥ तह जीवो विसयसुहे लुद्धो काऊण पावकिरियाओ । कम्मचयेणं पावइ मवाडसीए मदादुक्खं ॥ २ ॥ धणतेड्डीविण गुरुणो पुत्ता इव साहवो भवो अडवी । सुयमंसमिवाहारो रायगिहं इह सिवं नेयं ॥ ३ ॥ जह अडविनयरनिरथरणपावणत्थं तएहिं सुयमंसं । भुत्तं तहेह साहू गुरुण आणाए आहारं ॥ ४ ॥ भवलं वणसिचपावणहेउं भुज्जंति ण उण मेहीए । वणवलरूवहेउं च भावियप्पा महासत्ता ॥ ५ ॥ अज्झयणं सम्मत्तं ॥ १८ ॥

[सा० यथा स चिलातिपुत्रः सुसुमागृद्धोऽकार्यप्रतिबद्धः धन्येन प्रारब्धः प्राप्तो महाटवी व्यसनशतकलिताम् ॥ १ ॥ तथा जीवो विषयसुहे लुब्धः कुरवा पापक्रियाः । कर्मवशेन प्राप्नोति भवाटव्यो महादुःखम् ॥ २ ॥ धनश्रेष्ठोऽपि गुरुवः पुत्रा इव साधवो भवोऽटवी । सुतामांसमिवाहारो राजगृहं इह शिव शेषम् ॥ ३ ॥ यथाऽटवीनिरतरणनगरप्रापणार्थं तेः सुतामांसं । भुक्तं तथेह साधवो गुरुणामाशयाऽऽहार ॥ ४ ॥ भवललङ्घनशिवप्रापणहेतोर्भुज्जन्ति न पुनर्गृह्या । वर्णवलरूपहेतोश्च भावितात्मानो महासत्त्वाः ॥ ५ ॥] अष्टादश शतविवरणं समाप्तम् ॥ १८ ॥

१९-श्री पुण्डरीकाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ।

अथैकौनविंशतितमं व्याख्यायते, अस्य च पूर्वेण महायमभिमम्बन्धः-पूर्वत्रासंवृताश्रवस्येतरस्य चानर्थेतरावुक्ताविह तु चिरं संवृताश्रवो भूत्वाऽपि यः पश्चादन्यथा स्यात्तस्य अल्पकालं संवृताश्रवस्य च तावुच्येते इत्येवंसम्बद्धमिदम्—

जति नं भंते समणेणं भग० म० जाव संपत्तेणं अट्टारसमस्स नायजझयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते एगूण-
वीसइमस्स नायजझयणस्स के अट्ठे पन्नत्ते ! एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं तेणं कालेणं
२ इहेव जंबूदीवे दीवे पुब्बविदेहे सीयाए महाणदीए उत्तरिल्ले कूले नीलवंतस्स दाहिणेणं उत्तरिल्लस्स
सीतामुहवणसंडस्स पच्छिमेणं एगसेलगस्स वक्खारपब्बयस्स पुरत्थिमेणं एत्थ णं पुक्खलावई णामं विजए
पन्नत्ते, तत्थ णं पुंडरिणिणी णामं रायहाणी पन्नत्ता णवजोयणविच्छिण्णा दुवालसजोयणायामा जाव
पच्चक्खं देवलोयभूया पासतीया ४ । तीसे णं पुंडरिणिणीए णयरीए उत्तरपुरच्छिमे दिसिभाए जल्लिणि-
वणे णामं उज्जाणे, तत्थ णं पुंडरिणिणीए रायहाणीए महापउमे णामं राया होत्था, तस्स णं पउमावती
णामं देवी होत्था, तस्स णं महापउमस्स रत्तो पुत्ता पउमावतीए देवीए अत्तया दुवे कुमारा होत्था, तं-
पुंडरीए य कंडरीए य सुक्कुमालपाणिपाया०, पुंडरीयए जुवराया तेणं कालेणं २, थेरागमणं महापउमे
राया णिग्गए घम्मं सोच्चा पौंडरीयं रत्ते ठवेत्ता पब्बतिए, पौंडरीए राया जाए, कंडरीए जुवराया, महापउमे

१९ श्री-
पुण्डरी-
काख्य-
ज्ञाताध्य०
अध्ययन-
स्य
पूर्वापर-
संबन्धादि-
वर्णन-
सूत्रम् ।

॥ २४९ ॥

अणगारे चोदसपुव्वाइं अहिज्जइ, तते णं थेरा धहिया जणवयविहारं विहरति, तते णं से महापउमे, बहूणि
 वासाणि जाव सिद्धे ॥ सूत्रम्-१४७ ॥ तते णं थेरा अन्नया कयाइं पुणरवि पुंडरीगिणीए रायहाणीए णलिणवणे
 उज्जाणे समोसडा, पुंडरीए राया णिगए, कंडरीए महाजणसइं सोचा जहा महवलो जाव पज्जुवासति,
 थेरा धम्मं परिकहेति, पुंडरीए समणोवासए जाए जाव पडिगते, तते णं कंडरीए उट्ठाए उट्ठेत्ता
 जाव से जहेयं तुम्हे वदह जं णवरं पुंडरीयं रायं आपुच्छामि तए णं जाव पव्वयामि, अहासुहं देवाणु-
 णिपया !, तए णं से कंडरीए जाव थेरे वंदइ नमंसइ०, अंतियाओ पडिनिक्खमइ तमेव चाउघंठं आसरहं
 दुरुहति जाव पचोरुहइ जेणेव पुण्डरीए राया तेणेव उवागच्छति करयल जाव पुंडरीयं एवं वयासी-एवं
 खलु देवा० ! मए थेराणं अंतिए जाव धम्मे निसंते से धम्मे अभिरुहए तए णं देवा० ! जाव पव्वइत्तए, तए
 णं से पुंडरीए कंडरीयं एवं वयासी-मा णं तुमं देवाणुण्णिपया ! इदानीं मुंडे जाव पव्वयाहि अहं णं तुमं महया
 २ रायाभिसेएणं अभिसिचयामि, तए णं से कंडरीए पुंडरीयस्स रण्णो एयमइं णो आढाति जाव तुसिणीए
 संचिद्धति, तते णं पुंडरीए राया कंडरीयं दोचंपि तचंपि एवं व०-जाव तुसिणीए संचिद्धति, तते णं पुंडरीए
 कंडरीयं कुमारं जाहे नो संचाएति बहूहिं आघवणाहि य ४, ताहे अकामए चेव एयमइं अणु-
 मन्नित्था जाव णिक्खमणाभिसेएणं अभिसिचति जाव थेराणं सीसभिक्खं दलयति, पव्वतिए अणगारे जाए
 एक्कारसंगघिऊ, तते णं थेरा भगवंतो अन्नया कयाइं पुंडरीगिणीओ नयरीओ णलिणीवणाओ उज्जाणाओ

पडिणिक्खमंति घहिया जणवयविहारं विहरति ॥ सूत्रम्-१४८ ॥ तत्ते णं तस्स कंडरीयस्स अणगारस्स तेहिं
अंतेहि य पंतेहि य जहा सेलगस्स जाव दाहवच्छंतीए यावि विहरति, तत्ते णं थेरा अन्नया कयाइ जेणेव
पोंडरिगिणी तेणेव उवागच्छइ २ नल्लिणिवणे समोसदा, पोंडरीए णिगए धम्मं सुणेति, तए णं पोंडरीए
राया धम्मं सोचा जेणेव कंडरीए अणगारे तेणेव उवा० कंडरीयं वंदति णमंसति २, कंडरीयस्स अणगारस्स
सरीरगं सञ्चाबाहं सरीयं पासति २, जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवा० २, थेरे भगवंते वंदति णमंसइ २
त्ता एयं व०-अहणं भंते ! कंडरीयस्स अणगारस्स अहापवत्तेहिं ओसहभेसज्जेहिं जाव तेहच्छं आउट्टामि
तं तुब्भे णं भंते ! मम जाणसालासु समोसरह, तत्ते णं थेरा भगवंतो पुंडरीयस्स पडिसुणंति २, जाव
उयसंपज्जित्ताणं विहरंति, तत्ते णं पुंडरीए राया जहा मंडुए सेलगस्स जाव वलियसरीरे जाए, तत्ते णं थेरा
भगवंतो पोंडरीयं रायं पुच्छंति २, बहिया जणवयविहारं विहरंति, तत्ते णं से कंडरीए ताओ रोयायंकाओ
विप्पमुक्के समाणे तंसि मणुणंसि असणपणखाइमसाइमंसि मुच्छिए गिद्धे गडिए अज्झोवचण्णे णो संचाएइ
पोंडरीयं आपुच्छित्ता बहिया अब्भुज्जएणं जणवयविहारं विहरित्तए, तत्थेव ओसण्णे जाए, तत्ते णं से
पोंडरीए इमीसे कहाए लद्धे समाने पहाए अंतेउरपरियालसंपरिवुढे जेणेव कंडरीए अणगारे तेणेव उवा०
२ कंडरियं तिकपुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ २ वंदति णमंसति २ एवं व०-धेन्नसि णं तुमं देवा० ! कयत्थे
कयपुत्ते कयलक्खणे सुलद्धे णं देवा० ! तव माणुस्सए जम्मजीवियफले जे णं तुमं रज्जं च जाव अंतेउरं

च छद्महता विगोवहता जाव पव्वति, अहं नं अहणं अकपुत्ते रज्ज्वा जाव अंतेउरे य माणुस्सएसु य
 कामभोगेसु सुच्छिण्ण जाव अज्झोववत्ते नो संचाएमि जाव पव्वति, तं घट्टेऽसि नं तुमं देवा० ! जाव
 जीविपफले, तते नं से कंडरीए अणारं पुंडरीयस्स एयमट्ठं णो आढाति जाव संचिद्धति, तते नं कंडरीए
 पौंडरीएणं दोचंपि तचंपि एवं बुत्ते समणे अकामए अवस्सवसे लज्जाए गारवेण य पौंडरीयं रायं आपु-
 च्छति २ थेरेहिं सद्धिं दहिया जणवयविहारं विहरति, तते नं से कंडरीए थेरेहिं सद्धिं किंचि कालं उग्गं-
 उग्गेणं विहरति, ततो पच्छा समणत्तणपरितंते समणत्तणनिष्ठिवणे समणत्तणनिष्ठिथए समणगुणमु-
 क्कजोगी थेराणं अंतियाओ सणियं २, पच्चोसकति २, जेणेव पुंडरिणिणी नग्ररी जेणेव पुंडरीयस्स भवणे
 तेणेव उवा० असं. विणियाए असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलापट्ठंसि णिसीयति २, ओहयमण-
 संकल्पे जाव झियायमाणे संचिद्धति, तते नं तस्स पुंडरीयस्स अम्मघाती जेणेव असोगवणिया तेणेव
 उवा० २, कंडरीयं अणगारं असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलावट्ठयसि ओहयमणसंकल्पं जाव झियाय-
 माणं पासति २, जे०. व पौंडरीए राया तेणेव उवा० २, पौंडरीयं रायं एवं व०-एवं खलु देवा० ! तव पिउ-
 भा० २ कंडरीए अणगारे असोगवणियाए असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलावट्ठे ओहयमणसंकल्पे
 जाव झियायति, तते नं पौंडरीए अम्मघाइए एयमट्ठं सोचा णिसम्म तेहेव संभंते समणे उट्ठाए
 उट्ठेति २, अंतेउरपरियालसंपरिबुद्धे जेणेव असोगवणिया जाव कंडरीयं तिकखुत्तो० एवं व०-घण्णेसि

णं तुमं देवा० ! जाव पव्वत्तिए, अहणं अधणं ३ जाव पव्वइत्तए, तं धन्नेऽस्ति णं तुमं देवा० ! जाव जीवियफले, तते णं कंडरीए पुंडरीएणं एवं बुत्ते समाणे तुस्सिणीए संचिद्धति दोब्बपि तच्चं पि जाव चिद्धति, तते णं पुंडरीए कंडरीयं एवं व०-अट्टो भंते ! भोगेहिं ? हंता ! अट्टो, तते णं से पोंडरीए राया कोडुं चि- यपुरिसे सद्दवेइ २, एवं व०-खिप्पामेव भो देवा० ! कंडरीयस्स महत्थं जाव रायाभिसेअं उवट्ठेवह जाव रायाभिसेएणं अभिसिंचति ॥ सूत्रम्-१४९ ॥ तते णं पुंडरीए सयमेव पंचसुट्ठियं लोयं करेति सय- मेव चाउज्जामं धम्मं पडिवज्जति २, कंडरीयस्स संतियं आयारभंडयं गेण्हति २, इमं एयारूवं अभिगहं अभिगिण्हइ-कप्पति से थेरे वंदित्ता णमं सिस्ता थेराणं अंतिए चाउज्जामं धम्मं उवसंपज्जित्ता णं ततो पच्छा आहारं आहारित्ताए त्तिकहु, इमं च एयारूवं अभिगहं अभिगिण्हत्ता णं पोंडरिगिणीए पडिनिक्खमति २ पुब्बाणुपुब्बि चरमाणे गामाणुगामं दूइज्जमाणे थेरा भगवंतो तेणेव पहारेत्थ गमणाए ॥ सूत्रम्-१५० ॥ तते णं तस्स कंडरीयस्स रण्णो तं पणीयं पाणभोयणं आहारियस्स समाणस्स अतिजागरिण य अइभोयणप्प- संगेण य से आहारं णो सम्मं परिणमइ, तते णं तस्स कंडरीयस्स रण्णो तंसि आहारंसि अपरिणममाणंसि पुब्बरत्तावरत्तकालसमयंसि सरीरंसि वेधणा पाउब्भूया उज्जला विउला पगाढा जाव दुरहियासा पित्त- ज्जरपरिगयसरीरे दाहवकंतीए यावि विहरति । तते णं से कंडरीए राया रज्जे य रट्ठे य अंतरे य जाव अज्झोववन्ने अट्ठदुइदवसट्ठे अकामते अवस्सवसे कालमासे कालं किंचा अहे सत्तमाए पुट्ठवीए उक्कोस-

कालट्टिइयंसि नरयंसि नेरइयत्ताए उववण्णे । एवामेव समणाउसो ! जाव पव्वतिए समाणे पुणरवि
 माणुस्सए कामभोगे आसाइए जाव अणुपरियट्ठिस्सति जहा व से कंडरीए राया (सूत्रम्-१५१) तते णं से
 पोडरीए अणगारे जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवा० २, थेरे भगवंते वंदति नमंसति २ थेराणं अंतिए दोचंपि
 चाउज्जामं धम्मं पडिबज्जति, छट्ठवमणपारणगंसि पढमाए पोरिस्सीए सज्झायं करेति २ जाव अडमाणे सीय-
 लुक्खं पाणभोयणं पडिगाहेति २, अहापल्लत्तमि तिकट्ठ पडिणियत्तति, जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवा० २,
 भत्तपाणं पडिदंसेति २, थेरोहिं भगवंतेहिं अब्भणुद्वाए समाणे अमुच्छित्ते ४, बिलमिव पण्णगभूणं अट्ठपाणेणं
 तं फासएसणिज्जं असण ४, सरीरकोट्ठगंसि पक्खिवति, तते णं तस्स पुंडरीयस्स अणगारस्स तं कालाहकंत्तं
 अरसं विरसं सीयलुक्खं पाणभोयणं आहारियस्स समाणस्स पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि धम्मजागरियं
 जागरमाणस्स से आहारे णो सम्मं परिणमति, तते णं तस्स पुंडरीयस्स अणगारस्स सरीरगंसि वेयणा
 पाउव्वभूया उज्जला जाव दुरहियासा पित्तज्वरपरिगयसरीरे दाहवक्कंतीए विहरति, तते णं से पुंडरीए अण-
 गारे अत्थामे अवले अवीरिए अपुरिसक्कारपरक्कमे करयल जाव एवं व०-णमोऽत्थु णं अरिहंताणं जाव
 संपत्ताणं णमोऽत्थु णं थेराणं भगवंताणं मम धम्मायरियाणं धम्मोवएसयाणं पुव्विपि य णं मए थेराणं
 अंतिए सव्वे पाणातिवाए पचक्खाए जाव मिच्छादंसणसंहे णं पचक्खाए जाव आलोइयपडिक्कंते काल-
 मासे कालं किंचा सव्वट्ठसिद्धे उववन्ने । ततो अणंतरं उव्वट्ठित्ता महाविदेहे वासे सिज्झिहिति जाव

सन्बदुक्त्वाणमंतं काहिति । एवामेव समणाउसो ! जाव, पव्वतिए समणे माणुस्सएहि कामभोगेहि-
णो सज्जति नो रज्जति जाव, नो विप्पड्ढिघायमावज्जति से णं इह भवे, चेव बहूणं समणाणं बहूणं समणीणं,
यहूणं सावयाणं बहूणं साविगाणं, अचणिज्जे वंदयिज्जे पूयणिज्जे, सक्करणिज्जे सम्माणणिज्जे कट्ठाणं, मंगलं
देवयं चेइयं पज्जुवासणिज्जे चि कट्ठु परलोएडविय, णं णो, आगच्छति बहूणि, दंडुणाणि य, तज्ज-
णाणि य ताडणाणि य जाव चाउरंतं संसारकंतारं जाव वीतीवइस्सति, जह्वा-व से, पोंडरीए अणगारे, । एवं,
खल्लु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेण आदिगरेणं, तित्थगरेणं जाव सिद्धिगइणामधेज्जं ठाणं संपत्तेणं,
एगूणवीसइमस्स नामज्झयणस्स, अयमट्ठे पदत्ते । एवं, खल्लु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेण जाव सिद्धि-
गइणामधेज्जं ठाणं संपत्तेणं छट्ठस्स अंगस्स पढमस्स सुयक्खंधस्स, अयमट्ठे पणत्ते त्तिवेमि, ॥ सूत्रम्-१५२ ॥
तस्स णं सुयक्खंधस्स एगूणवीसं अज्झयणाणि एकस्सरगाणि एगूणवीसाए दिवसेसु समप्पंति ॥ सूत्रम्-
१५३ ॥ एगूणवीसं, अज्झयणं सम्मत्तं ॥ पढमो, सुयक्खंधो समत्तो ॥

सर्वं सुगम, नवर उपनयविशेषोऽयम्-“वाससहस्रं पि जई, काऊणं संजमं सुविउलं पि । अंते किलिट्टुमावो न विमुज्झइ कंड-
रीउव ॥१॥ तथा-अप्पेणवि कालेणं केइ जहागदियसीलसामण्णा । साहिति निययकज्ज, पुंडरीयमदारिसिब, जहा ॥२॥” [वर्षसहस्र-
मपि यतिः कृत्वा संयमं सुविपुलमपि । अन्ते छिट्टमावो न विमुष्यति कण्डरीक इव ॥१॥ अल्पेनापि कालेन केचित् यथागृहीत-
शीलसमुक्ताः । साध्यन्ति निजकार्यं यथैव पुण्डरीकमहयिः ॥२॥] इत्येकोनविंशतितमं ब्रातं विवरणतः प्रथमं श्रुतस्कन्धः समाप्तः ॥

२. श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गे-द्वितीयश्रुतस्कन्धविवरणम् ।

अथ द्वितीयो व्याख्यायते, अस्य च पूर्वेण सहायमभिमम्बन्धः-पूर्वत्राप्तोपालम्भादिभिर्ज्ञातिर्धर्मार्थ उपनीयते, इह तु स एव साक्षात्कथाभिरभिधीयते इत्येवंसम्बन्धोऽयम्—

तेन कालेन २ रायगिहे नाम नयरे होत्था, वण्णओ, तस्स णं रायगिहस्स बहिया उत्तरपुरच्छिमे विसिमाए तत्थ णं गुणसीलए, णामं चेहए होत्था, वण्णओ, तेणं कालेनं २ समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतेवासी अज्जसुहम्मा णामं धेरा, भगवंतो जातिसंपन्ना कुलसंपन्ना जाव चउद्वसपुब्बी चउणाणोवगया पंचहिं अणगारस्सएहिं सद्धिं संपरियुडा पुढवाणुण्वि चरमाणा गामाणुगामं दुइज्जमाणा सुहंसुहेणं विहरंति, माणा जेणेव रायगिहे णयरे जेणेव गुणसीलए चेहए जाव संजमेणं तवसा अस्पाणं भावेमाणा विहरंति, परिसा निगगया, धम्मो कहिओ, परिसा जामेव विसं पाउब्भूया तामेव विसिं पुडिगया, तेणं कालेनं २ अज्जसुहम्मस्स अणगारस्स अंतेवासी अज्जजंबू णामं अणगारे जाव, पज्जुवासमाणे एवं व०-जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं छट्ठस्स अंगस्स पढमसुयक्खंधस्स णायसुयाणं अयमंठे पन्नत्ते दोवस्स णं भंते ! सुयक्खंधस्स धम्मकहार्ण समणेणं जाव संपत्तेणं के अंठे पन्नत्ते ? एवं खल्ल जंबू ! समणेणं जाव

संपत्तेणं धम्मकहाणं दस वग्गा पं०, तं०-चमरस्स अगमहिंसीणं पढमे- वग्गे १ बलिस्स वइरोयणिदस्स वइरोयणरत्तो अगमहिंसीणं वीए वग्गे २ असुरिंदवज्जाणं दाहिणिज्जाणं इंदाणं अगमहिंसीणं तइए वग्गे ३ उत्तरिज्जाणं असुरिंदवज्जाणं भवणवासिइंदाणं अगमहिंसीणं चउत्थे वग्गे ४ दाहिणिज्जाणं वाणमंतराणं इंदाणं अगमहिंसीणं पंचमे वग्गे ५ उत्तरिज्जाणं वाणमंतराणं इंदाणं अगमहिंसीणं छट्ठे वग्गे ६ चंदस्स अगमहिंसीणं सत्तमे वग्गे ७ सूरस्स अगमहिंसीणं अट्ठमे वग्गे ८ सक्कस्स अगमहिंसीणं णवमे वग्गे ९ ईसाणस्स अगमहिंसीणं दसमे वग्गे १०। जति णं भंते! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं दस वग्गा पं० पढमस्स णं भंते! वग्गस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पच्चत्ते १, एवं खलु जंबू! समणेणं जाव संपत्तेणं पढमस्स वग्गस्स पंच अज्झयणा पं० तं०-काली राई रयणी विज्जू मेहा, जइ णं भंते! समणेणं जाव संपत्तेणं पढमस्स वग्गस्स पंच अज्झयणा पं० पढमस्स णं भंते! अज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पं० १, एवं खलु जंबू! तेणं कालेणं २ रायगिहे णयरे गुणसीलए चेइए सेणिए राया चेलणा देवी सामी समोसरिए परिसा णिग्गया जाव परिसा पज्जु-वासत्ति, तेणं कालेणं २ काली नामं देवी चमरचंचाए रायहाणीए कालवडिंसगभवणे कालंसि सीहासणंसि चउहिं सामाणियसाहस्सीहिं चउहिं मयहरियाहिं सपरिवाराहिं तिहिं परिसाहिं सत्तहिं अणिएहिं सत्तहिं अणियाहिवतीहिं सोलसहिं आयरक्खदेवसाहस्सीहिं अण्णेहिं बहुएहि य कालवडिंसयभवण-

चासीहि असुरकुमारेहि देवीहि देवेहि य सद्धि संपरिबुडा महायाहय जाव विहरइ, इमं च णं केवलकल्पं
 जंबुद्वीवं २ विउलेणं ओहिणा आभोएमाणी २ पासइ, तत्थ समणं भगवं महावीरं जंबुद्वीवे २ भारहे
 वासे रायगिहे नगरं गुणसिलए चेइए अहापडिरुवं उगगहं उगिगणिहत्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावे-
 माणं पासति २ त्ता हट्टुद्विचित्तमाणंदिया पीतिमणा जाव हयहियया सीहासणाओ अब्भुट्टेति २
 पायपीढाओ पचोरुहति २ पाउया ओसुयति २ तित्थगराभिमुही सत्तट्ट पयाइं अणुगच्छति २ वामं जाणुं
 अंचेति २ दाहिणं जाणुं घरणियलंसि निहट्टु तिकखुत्तो सुद्धाणं घरणियलंसि निवेसेति २ ईसिं पच्छुण-
 मइ २ कडयतुडियंभियातो सुयातो साहरति २ करयल जाव कट्टु एवं व०-णमोऽत्थु णं अरहंताणं जाव
 संपत्ताणं णमोऽत्थु णं समणस्स भगवओ महावीरस्स जाव संपाविउकामस्स चंदा मि णं भगवंतं तत्थ-
 गयं इह गए पासउ मे समणे भगवं महावीरे तत्थ गए इह गयंति कट्टु वंदति २ नमंसति २ सीहासण-
 वरंसि पुरत्थाभिमुहा निसणणा, तते णं तीसे कालीए देवीए इमेयारुवे जाव समुप्पज्जित्था-सेयं खलु मे
 समणं भगवं महावीरं वंदित्ता जाव पज्जुवासित्तए त्तिकट्टु एवं संपेहेति २ आभिओगिए देवे सदावेति २
 एवं व०-एवं खलु देवा० ! समणे भगवं महावीरे एवं जहा सुरियाभो तहेव आणत्तियं देइ जाव दिव्वं
 सुरवराभिगमणजोगं करेइ २ जाव पच्चप्पिणह, तेवि तहेव करेत्ता जाव पच्चप्पिणंति, णवरं जोयणसह-
 स्सविच्छिणं जाणं सेसं तहेव तहेव णामगोयं साहेइ तहेव नट्ठविहि उवदंसेइ जाव पडिगया । भंतेत्ति

भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदति णमंसति २ एवं व०-कालिए णं भंते ! देवीए सा दिव्वा देविट्ठी ३ कहिं गया० कूडागारसालादिट्ठतो, अहो णं भंते ! काली देवी महिद्धिया, कालिए णं भंते ! देवीए सा दिव्वा देविट्ठी ३ किण्णा लद्धा किण्णा पत्ता किण्णा अभिसमणणागया !, एवं जहा सूरियाभस्स जाव एवं खलु गोयमा ! तेणं कालेणं २ इहेव जंबुद्धीवे २ भारहे वासे आमलकप्पा णाम णयरी होत्था वण्णओ अंवसालवणे चेहए जियसत्तू राया, तत्थ णं आमलकप्पाए, नयरीए काले नामं गाहावती होत्था अट्ठ जाव अपरिभूए, तस्स णं कालस्स गाहावहस्स कालसिरी णामं भारिया होत्था, सुकुमाल जाव सुरूवा, तस्स णं कालगरस्स गाहावतिस्स धूया कालसिरीए भारियाए अत्तया काली णामं दारिया होत्था, वड्ढा वड्ढुकुमारी जुण्णा जुण्णकुमारी पडियपुयत्थणी णिव्विन्नवरा वरपरिवज्जियावि होत्था, तेणं कालेणं २ पासे अरहापुरिसावाणीए आहारे जहा वद्धमाणसामी णवरं णवहत्युस्सेहे सोलसहिं समणसाहस्सीहिं अट्ठत्तीसाए अज्जियासाहस्सीहिं, सद्धिं संपरियुढे जाव अंब-सालवणे समोसडे परिसा णि० जाव पज्जुवासति, तते णं सा काली दारिया इमीसे कहाए लद्धा समाणी हट्ट जाव हियया जेणेव अम्मपियरो तेणेव उवा० २ करयल जाव एवं व०-एवं, खलु अम्मयाओ ! पासे अरहा पुरिसादाणीए आहारे जाव विहरति, तं इच्छामि. णं अम्मयाओ ! तुवमेहिं अब्भणुन्नाया समाणी पासस्स अरहओ पुरिसादाणीयस्स पायवंधिया गमित्तए !, अहासुहं वेवा० ! मा पडिबंधं करेहि, तते णं

सा कालिया दारिया अम्मापिईहिं अ०मणुद्वाया समाणी हट्ट जाव हियया पहाया कयबलिकम्मा कय-
कोउयमंगलपायच्छित्ता सुद्धप्पवेसाइं मंगल्लानि वत्थानि पवर परिहिया अप्पमहग्घाभरणांलंक्रियसरीरा जेणेव
चेडियाचक्कवालपरिकिण्णा सातो गिह्वातो पड्डिणिक्खमति २ जेणेव दारिया उवट्ठाणसाला जेणेव जाण-
धम्मए जाणप्पवे तेणेव उवा० २ धम्मियं जाणपवरं दुरुट्ठा, तते णं सा काली दारिया धम्मियं जाण-
पवरं एवं जहा दोवती जाव पज्जुवासति, तते णं पासे अरहा पुरिसादाणीए कालीए दारियाए तीसे य
महत्तिमहालयाए परिसाए धम्मं कहेइ, तते णं सा काली दारिया पासस्स अरहओ पुरिसादाणीयस्स
अंतिए धम्मं सोचा णिसम्म हट्ट जाव हियया पासं अरहं पुरिसादाणीयं तिवखुत्तो वंदति नमंसति
२ एवं य०-सहहामि णं मंते ! णिगंथं पावयणं जाव से जहेयं तुम्हे ययह, जं पवरं देवा० ! तते णं
अम्मापियरो आपुच्छामि, तते णं अहं देवानुत्पियाणं अंतिए जाव पव्वयामि, अहासुहं देवा० !, तते णं
सा काली दारिया पासेणं अरहया पुरिसादाणीएणं एवं वुत्ता समाणी हट्ट जाव हियया पासं अरहं वंदति
२ तमेव धम्मियं जाणप्पवरं दुरुहति २ पासस्स अरहओ पुरिसादाणीयस्स अंतियातो अंबसालवणाओ
चेइयाओ पड्डिणिक्खमति २ जेणेव आमलकप्पा नयरी तेणेव उवा० २ आमलकप्पं णयरिं मज्झमज्झेणं
जेणेव दारिया उवट्ठाणसाला तेणेव उवा० २ धम्मियं जाणपवरं ठवेति २ धम्मियाओ जाणप्पवराओ
पचोरुहति २ जेणेव अम्मापियरा तेणेव उवा० २ करयल एवं य०-एवं खल्ल अम्मयाओ ! मए पासस्स

अरह १ अंति ए घम्मे णिसंते सेऽविय घम्मे इच्छि ए पडिच्छि ए अभिरुति ए, त ए णं अहं अम्मयाओ ! संसारभउच्चिग्गा भीया जम्मणमरणणं इच्छामि णं तुम्मेहिं अब्भणुत्ताया समाणी पासस्स अरहतो अंति ए सुंढा भवित्ता आगारातो अणगारियं पव्वतित्त ए, अहासुहं देवा० ! मा पडिबंथं क०, तते णं से काले गाहावई विपुलं असणं ४ उवक्खडावेति २ मित्तणाहणियगसयणसंबंधिपरियणं आमंतेति २ ततो पच्छा पहा ए जाव विपुलेणं पुप्फवत्थंगमल्लालंकारेणं सक्कारेत्ता सम्माणेत्ता तस्सेव मित्तणातिणिगगसयणसंबंधिपरियणस्स पुरतो कालियं दारियं सेयापीएहिं कलसेहिं पहावेति २ सन्वालंकारविभूसियं करेति २ पुरिससहरसवाहिणीयं सीयं दुरुहेति २ मित्तणाहणियगसयण-संबंधिपरियणेणं सद्धिं संपरिवुडा सच्चिद्दी ए जाव रवेणं आमलकप्पं नयरिं मज्झमज्जेणं णिगगच्छति २ जेणेव अंधसालवणे चेइ ए तेणेव उवा० २ छत्ताइ ए तित्थगराइस ए पासति २ सीयं ठवेइ २ कालियं दारियं अम्मापियरो पुरओ काउं जेणेव पासे अरहा पुरिसा० तेणेव उवा० २ वंदइ नमंसइ २ त्ता एवं व०-एवं खल्ल देवा० ! काली दारिया अमहं धूया इट्ठा कंता जाव किमंग पुण पासणया ए १, एस णं देवा० ! संसारभउच्चिग्गा इच्छइ देवाणुप्पियाणं अंति ए सुंढा भवित्ताणं जाव पव्वइत्त ए, तं एयं णं देवाणुप्पियाणं सिस्सिणिभिवक्खं दलयामो पडिच्छंतु णं देवाणुप्पिया ! सिस्सिणिभिवक्खं, अहासुहं

देवानुष्पिया ! मा पडियंथं, तते णं काली कुमारी पासं अरहं वंदति २ उत्तरपुरच्छिमं दिसिभागं अवक-
 मति २ समयमेव आभरणमल्लालंकारं ओमुयति २ समयमेव लोयं करेति २ जेणेव पासे अरहा पुरिसादाणीए
 तेणेव उवा० २ पासं अरहं तिकबुत्तो वंदति २ एवं व०-आलिच्चे णं भंते ! लोए एवं जहा देवाणंदा
 जाव समयमेव पन्वायिउं, तते णं पासे अरहा पुरिसादाणीए कालि समयमेव पुक्फचूलाए अज्जाए सिस्सिणि-
 यत्ताए दलयति, तते णं सा पुक्फचूला अज्जा कालि कुमारि समयमेव पन्वावेति, जाव उवसंपज्जित्तणं
 विहरति, तते णं सा काली अज्जा जाया ईरियासमिया जाव गुत्तवंभयारिणी, तते णं सा काली अज्जा
 पुक्फचूलाअज्जाए अंतिए सामाइयमाइयाति एक्कारस अंगाइं अहिज्झइ बहूहि चउत्थ जाव विहरति, तते
 णं सा काली अज्जा अन्नया कयातिं सरीरवाउसिया जाया यावि होत्था, अभिक्खणं २ हत्थे धोवइ पाए
 धोवइ सीसं धोवइ मुहं धोवइ थणंतराइं धोवइ कक्खंतराणि धोवति गुज्झंतराइं धोवइ जत्थ २ विय णं
 ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहिंयं वा चेतेइ तं पुन्वामेव अब्भुक्खेत्ता ततो पच्छा आसयति वा समयइ वा, तते
 णं सा पुक्फचूला अज्जा कालि अज्जं एवं व०-नो खलु कप्पति देवा० ! समणीणं णिगंगंथीणं सरीरवाउ-
 सियाणं होत्तए तुमं च णं देवानुष्पिया ! सरीरवाउसिया जाया अभिक्खणं २ हत्थे धोवसि जाव
 आसयाहि वा सयाहि वा तं तुमं देवानुष्पिए ! एयस्स ठाणस्स आलोएहि जाव पायच्छित्तं पडियज्जाहि,
 तते णं सा काली अज्जा पुक्फचूलाए अज्जाए एयमट्ठं नो आढाति जाव तुसिणीया संचिट्ठति,

तते नं ताओ पुष्कचूलाओ अज्जाओ कालिं अज्जं अभिक्खणं २ हीलेंति णिंदंति खिसंति गरिहंति
अवमणंति अभिक्खणं २ एयमट्ठं निवारेंति, तते नं तीसे कालीए अज्जाए समणीहिं णिगंगीहिं
अभिक्खणं २ हीलिज्जमाणीए जाव वारिज्जमाणीए इमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्थाजया णं
अहं आगारवासं मज्जे वसित्था तया णं अहं संयंवसा जप्पिभिइं च णं अहं मुंढे भवित्ता आगाराओ
अणगारियं पव्वतिया तप्पभिइं च णं अहं परवसा जाया, तं सेयं खलु मम कल्लं पाउप्पभायाए रयणीए
जाव जलेंते पाडिक्खियं उवस्सयं उवसंपज्जित्ता णं विहरित्तए त्ति कट्ठु एवं संपेहेति २ कल्लं जाव जलेंते पाडि-
एकं उवस्सयं गिणहति, तत्थ णं अणिवारिया अणोहट्ठिया सच्छंदमती अभिक्खणं २ हत्थे धोवेति जाव
आसयइ वा सयइ वा, तए णं सा काली अज्जा पासत्थविहारी ओसण्णा ओसण्णाविहारी
कुसीला २ अहाछंदा २ संसत्ता २ बहूणि वासाणि सामन्नपरियागं पाउणइ २ अद्धमासियाए संखेहणाए
अत्ताणं झूसेति २ तीसं भत्ताइं अणसणाए छेएइ २ तस्स ठाणस्स अणालोइय अपडिक्कंता कालमासे कालं
क्किचा चमरचंचाए रायहाणीए कालवडिंसए भवणे उववायसभाए देवसयणिज्जंसि देवदूसंतरिया अंगुलस्स
असंखेज्जाइभागमेत्ताए ओगाहणाए कालीदेवीत्ताए उववण्णा, तते णं सा काली देवी अहुणोववण्णा
समाणी पंचविहाए पज्जत्तीए जहा सूरियाभो जाव भासामणपज्जत्तीए, तते णं सा काली देवी चउण्हं
सामाणियसाहस्सीणं जाव अण्णेसिं च बहूणं कालवडेंसगभवणवासीणं असुरकुमाराणं देवाण य देवीण य

आहेचं जाव विहरति, एवं खलु गो० । कालीए देवीए सा दिव्वा देविद्दी ३ लद्धा पत्ता अभिसमणागया,
कालीए णं भंते । देवीए केचित्तिं कालं ठिती पन्नत्ता ? गो० ! अट्ठाइज्जाइं पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता,
काली णं भंते ! देवी ताओ देवलोगाओ अणंतरं उववट्ठिता कहि गच्छिहिति कहं उववज्जिहिति ? गो० !
काली णं भंते ! देवी ताओ देवलोगाओ अणंतरं जाव संपत्तेणं पढमवगस्स पढमज्झयणस्स
महाविदेहे वासे सिज्झिहिति, एवं खलु जंबू ! समणेणं जाव संपत्तेणं पढमवगस्स पढमज्झयणस्स
अयमेदं पणत्ते त्ति वेमि । घम्मकहाणं पढमज्झयणं समत्तं ॥ सूत्रम्-१५४ ॥

सर्वः सुगमः, नवरं 'किण्णा लद्ध'त्ति प्राकृतत्वात् केन हेतुना लब्धा-भवान्तरे उपार्जिता प्राप्ता-देवभवे उपनीता
अभिसमन्यागता-परिमोगताः उपयोगं प्राप्तेति, 'वहु'त्ति बहुत्वादपरिणीतत्वाच्च बृहत्कुमारी जीर्णं शरीर-
जरणाद्बुद्धेत्यर्थः सैव जीर्णत्वापरिणत्याभ्यां जीर्णकुमारी जीर्णशरीरत्वादेव पतितपुतस्तनी-श्रवनतिगतनितम्बदेशवसोजा
निर्णिण्णाध वराः-परिणेतारो यस्याः सा निर्णिण्वरा अत एव वरपरिवर्जितेति शेषं सूत्रसिद्धम् ॥

जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं घम्मकहाणं पढमस्स वगस्स पढमज्झयणस्स अयमेदं प०
वित्तियस्स णं भंते ! अज्झयणस्स समणेणं भगवया महावीरेण जाव संपत्तेणं के० अट्ठे पणत्ते ? एवं
खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायगिहे नगरे गुणसीलप चेइए सामी समोसट्ठे परिसा णिगगया जाव पज्जु-
वासत्ति, तेणं कालेणं २ राई देवी, घम्मरंचाए रायहाणीए एवं जहा काली तहेव आगया णट्ठविहिं
उवदंसेत्ता पछिगया, भंतेत्ति भगवं गो० ! पुणभवपुच्छा, एवं खलु गो० ! तेणं कालेणं २ आमलकप्पा

णयरी अंवसालवणे चेइए जियसत्त राया राई गाहावती राईसिरी भारिया राई दारिया पासस्स समो-
सरणं राई दारिया जहेव काली तहेव निक्खंता तहेव सरीखाउसिया तं चेव सव्वं जाव अंतं काहिति ।
एवं खलु जंबू ! विहयज्झयणस्स निक्खेवओ २ । जति णं भंते ! तहयज्झयणस्स उक्खेवतो, एवं खलु
जंबू ! रायगिहे णयरे गुणसिलए चेइए एवं जहेव राती तहेव रयणीचि, णवरं आमलकप्पा नयरी रयणी
गाहावती रयणसिरी भारिया रयणी दारिया सेसं तहेव जाव अंतं काहिति ३ । एवं विज्जूचि आमल-
कप्पा नयरी विज्जुगाहावती विज्जुसिरीभारिया विज्जुदारिया सेसं तहेव ४ । एवं मेहाचि आमलकप्पाए
नयरीए मेहे गाहावती मेहसिरी भारिया मेहा दारिया सेसं तहेव ५ । एवं खलु जंबू समणेणं जाव संप-
त्तेणं धम्मकहाणं पढमस्स वग्गस्स अयमेदं पणत्ते ॥ सूत्रम्-१५५ ॥ जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं
दोच्चस्स वग्गस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! समणेणं जाव संपत्तेणं दोच्चस्स वग्गस्स पंच अज्झयणा पं०,
तं०-सुंभा निसुंभा रंभा निरंभा मदणा, जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं दोच्चस्स
वग्गस्स पंच अज्झयणा पं०, दोच्चस्स णं भंते ! वग्गस्स पढमज्झयणस्स के० अट्ठे पं० ? एवं खलु जंबू !
तेणं कालेणं २ रायगिहे णयरे गुणसीलए चेइए सामी समोसदो परिसा णिग्गया जाव पज्जुवासति, तेणं
कालेणं २ सुंभा देवी बलियंचाए रायहाणीए सुंभवडेंसए भवणे सुभंसि सीहासणंसि कालीगमएणं जाव
णट्ठविहि उवदंसेत्ता जाव पडिगया, पुब्बभवपुब्बहा, सावत्थी णयरी कोट्टए चेइए जियसत्त राया सुंभे

गाहावती सुंभसिरी भारिया सुंभा दारिया सेसं जहा कालिया गवरं अद्दुट्ठातिं पलिओवमाइं ठिती,
 एवं खलु जंबू ! निक्खेवओ अज्झयणस्स एवं सेसावि चत्तारि अज्झयणा, सावत्थीए नवरं माया पिया
 सरिसनामया, एवं खलु जंबू ! निक्खेवओ वितीयवग्गस्स २ ॥सूत्रम्-१५६॥ उक्खेवओ तइयवग्गस्स एवं
 खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्तेणं तइयस्स वग्गस्स चउपणं अज्झयणा पद्दत्ता,
 तं०-पढमे अज्झयणे जाव चउपणतिमे अज्झयणे, जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं
 तइयस्स वग्गस्स चउपपन्नज्झयणा पं० पढमस्स णं भंते ! अज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठ
 पणसे १, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायणिहे गयरे गुणसीलए चेइए सामी समोसढे परिसा णिग्गया
 जाव पज्जुवासति, तेणं कालेणं २ इला देवी धरणीए रायहाणीए इलावडंसए भवणे इलंसि सीहासणंसि
 एवं कालीगमएणं जाव गट्ठविहिं उवदंसत्ता पडिगया, पुव्वभवपुच्छा, वाणारसीए गयरे काममहावणे
 चेइए इले गाहावती इलसिरी भारिया इला दारिया सेसं जहा कालीए गवरं धरणस्स अग्गमहिस्सित्ताए
 उववाओ सातिंगअद्वपलिओवमठिती सेसं तहेव, एवं खलु निक्खेवओ पढमज्झयणस्स, एवं कमा सतेरा
 सोयामणी इंदा घणा विज्जुयावि, सव्वाओ एयाओ धरणस्स अग्गमहिसीओ एव, एते छ अज्झयणा वेणु-
 देवस्सवि अविसेसिया भाणियव्वा एवं जाव घोसस्सवि एए चेव छ अज्झयणा, एवमेते दाहिणिह्हाणं इंदाणं
 चउपपणं अज्झयणा भवंति, सव्वाओवि वाणारसीए काममहावणे चेइए तइयवग्गस्स निक्खेवओ ॥सूत्रम्-

१५७ ॥ चउत्थस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं चउत्थवग्गस्स चउत्थ-
प्पणं अज्झयणा पं०, तं०-पढमे अज्झयणे जाव चउत्पण्णइमे अज्झयणे, पढमस्स अज्झयणस्स उक्खे-
वओ गो० ! एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायगिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति, तेणं कालेणं २-
रूया देवी रूयाणंदा रायहाणी रूयगवडिंसए भवणे रूयगंसि सीहासणंसि जहा कालीए तहा नवरं पुब्ब-
भवे चंपाए पुण्णभहे चेत्तिए रूयगगाहावई रूयगसिरी भारिया रूया दारिया सेसं तहेव, णवरं भूयाणंद-
अग्गमहिसित्ताए उववाओ देसूणं पलिओवमं ठिई णिक्खेवओ, एवं खलु सुरूयावि रूयंसावि रूयगावतीवि
रूयकंतावि रूयप्पभावि, एयाओ चेव उत्तरिल्लानं इंदाणं भाणियब्बाओ जाव महाघोसस्स, णिक्खेवओ
चउत्थवग्गस्स ॥ सूत्रम्-१५८ ॥ पंचमवग्गस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! जाव वत्तीसं अज्झयणा पं०,
तं-कमला कमलप्पभा चेव, उत्पला य सुदंसणा । रूववती बहुरूवा, सुरूवा सुभगाविय ॥ १ ॥ पुण्णा
महुत्तिया चेव, उत्तमा भारियाविय । पउमा वसुमती चेव, कणगा कणगप्पभा ॥ २ ॥ वडेंसा केउमती
चेव, वडरसेणा रयिप्पिया । रोहिणी नमिया चेव, हिरी पुप्फवतीतिय, ॥ ३ ॥ सुयगा सुयगवती चेव,
महाकच्छाऽपराहया । सुघोसा विमला चेव, सुस्सरा य सरस्सती ॥ ४ ॥ उक्खेवओ पढमज्झयणस्स,
एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायगिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति, तेणं कालेणं २ कमला देवी
कमलाए रायहाणीए कमलवडेंसए भवणे कमलंसि सीहासणंसि सेसं जहा कालीए तहेव णवरं पुब्बभवे.

नागपुरे नयरे सहसंबवणे उज्जाने कमलरस गाहावतिरस कमलसिरीए भारियाए कमला दारया पासरस
अंतिए निक्खंता कालरस पिसायकुमारिदरस अगमहिंसी अद्रपलिओवमं ठिती, एवं सेसावि अज्झ-
यणा दाहिणिह्माणं बाणमंतरिदाणं, भाणियन्वाओ सन्वाओ नागपुरे सहसंबवणे उज्जाने माया पिया
धूया सरिसनामया, ठिती अद्रपलिओवमं । पंचमो वगो समत्तो ॥ सूत्रम्-१५९ ॥ छट्ठोवि वगो पंचम-
वगसरिसो, णवरं महाकालिदाणं उत्तरिह्माणं इंदाणं अगमहिंसीओ पुन्वभवे सागेयनयरे उत्तरकु-
उज्जाने माया पिया धूया सरिसणामया सेसं तं चेव । छट्ठो वगो समत्तो ॥ सूत्रम्-१६० ॥ सत्तमस्स
वगसरस उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! जाव चत्तारि अज्झयणा पं०, तं०-सूरप्पभा आयवा अचिमाली
पभंकरा, पढमज्झयणरस उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायगिहे समोसरणं जाव परिसा
पज्जुवासइ, तेणं कालेणं २ सूरप्पभा देवी सूरसि विमाणंसि सूरप्पभंसि सीहासणंसि सेसं जहा कालीए
तहा णवरं पुन्वभवो अरक्खुरीए नयरीए सूरप्पभस्स गाहावइस्स सूरसिरीए भारियाए सूरप्पभा दारिया
सूरस्स अगमहिंसी ठिती अद्रपलिओवमं पंचहिं वाससएहिं अब्हियं सेसं जहा कालीए, एवं सेसा-
ओवि सन्वाओ अरक्खुरीए णयरीए । सत्तमो वगो समत्तो ॥ सूत्रम्-१६१ ॥ अट्ठमस्स उक्खेवओ, एवं
खलु जंबू ! जाव चत्तारि अज्झयणा पं०, तं०-चंदप्पभा दोसिणाभा अचिमाली पभंकरा, पढमस्स
अज्झयणरस उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायगिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति,

तेनं कालेणं २ चंदप्पभा देवी चंदप्पभंसि विमाणंसि सीहासणंसि सेसं जहा कालीए,
णवरं पुव्वभवे महुए णयरीए भंडिचडेंसए उज्जाणे चंदप्पमे गाहावती चंदसिरी भारिया
चंदप्पभा दारिया चंदस्स अगमहिंसी ठिती अद्धपलिओवमं पणणासाए वाससहस्सेहिं अठमहिंयं सेसं
जहा कालीए, एवं सेसाओवि महुए णयरीए मायापियरोवि धूयासरिसणामा, अट्टमो वगो समत्तो ।
॥ सूत्रम्-१६२ ॥ णवमस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! जाव अट्ट अज्झयणा पं०, तं०-पडमा सिवा सती
अंजू रोहिणी णवमिया अचला अच्छरा, पढमज्झयणास्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं रायगिहे
समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासइ, तेणं कालेणं २ पडमावई देवी सोहम्मे कप्पे पडमवडेंसए विमाणे
सभाए सुहम्माए पडमंसि सीहासणंसि जहा कालीए एवं अट्टवि अज्झयणा कालीगमणं नायव्वा,
णवरं सावत्थीए दो जणीओ हत्थिणाउरे दो जणीओ कंपिछपुरे दो जणीओ सागेयनयरे दो जणीओ
पडमे पियरो विजया मायराओ सव्वाओडवि पासस्स अंतिए पव्वतियाओ सद्धस्स अगमहिंसीओ ठिई
सत्त पालिओवमाइं महाविदेहे वासे अंतं काहिंति । णवमो वगो समत्तो ॥ सूत्रम् १६३ ॥ दसमस्स
उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! जाव अट्ट अज्झयणा पं०, तं०-कण्हा य कण्हराती रामा तह रामरत्थिखाया
वसू या । वसुगुत्ता वसुमित्ता वसुंधरा चेव ईसाणे ॥ १ ॥ पढमज्झयणास्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू !
तेणं कालेणं तेणं समणं रायगिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति, तेणं कालेणं २ कण्हा देवी

तेणं कालेणं २ चंदप्पभा देवी चंदप्पभंसि विमाणंसि सीहासणंसि सेसं जहा कालीए,
णवरं पुव्वभवे महुराए णयरीए भंडिवडेंसए उज्जाणे चंदप्पभे गाहावती चंदसिरी भारिया
चंदप्पभा दारिया चंदरस अगमहिंसी ठिती अट्टपलिओवमं पणणासाए वाससहस्सेहिं अन्भहियं सेसं
जहा कालीए, एवं सेसाओवि महुराए णयरीए मायापियरोवि धूयासरिसणामा, अट्टमो वग्गो समत्तो ।
॥ सूत्रम्-१६२ ॥ णवमस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! जाव अट्ट अज्झयणा पं०, तं०-पउमा सिवा सती
अंजू रोहिणी णवमिया अचला अच्छरा, पढमज्झयणस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं रायगिहे
समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासइ, तेणं कालेणं २ पउमावई देवी सोहम्मे कप्पे पउमवडेंसए विमाणे
सभाए सुहम्माए पउमंसि सीहासणंसि जहा कालीए एवं अट्टवि अज्झयणा कालीगमणं नायन्वा,
णवरं सावत्थीए दो जणीओ हत्थिणाउरं दो जणीओ कंप्पिछपुरे दो जणीओ सागेयनयरे दो जणीओ
पउमे पियरो विजया मायराओ सन्वाओडवि पासस्स अंतिए पव्वतियाओ सद्धस्स अगमहिंसीओ ठिई
सत्त पालिओवमाइं महाविदेहे वासे अंतं काहिंति । णवमो वग्गो समत्तो ॥ सूत्रम् १६३ ॥ दसमस्स
उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! जाव अट्ट अज्झयणा पं०, तं०-कण्हा य कण्हराती रामा तह रामरक्खिया
यसू या । वसुगुत्ता वसुमित्ता वसुंधरा चेव ईसाणे ॥ १ ॥ पढमज्झयणस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू !
तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति, तेणं कालेणं २ कण्हा देवी

ईसाणे कप्पे कण्हवडेंसए विमाणे सभाए सुहम्माए कण्हंसि सीहासणांस सस जहा कालाए इय गहा
अज्झयणा कालीगमएणं णेयवा, णवरं पुव्वभवे वाणारसीए नयरीए दो जणीओ रायणिहे नयरे दो
जणीओ सावत्थीए नयरीए दो जणीओ कोसंबीए नयरीए दो जणीओ रामे पिया धम्मा माया सव्वाओऽधि
पासस्स अरहओ अंतिए पव्वइयाओ पुक्कूलाए अज्जाए सिस्सणीयत्ताए ईसाणस्स अगमहिसीओ ठिती
णव पलिओवमाइं महाविदेहे वासे सिज्झिहिति बुज्झिहिति सुचिहिति सव्वदुक्खाणं अंतं काहिति । एवं
खलु जंबू ! णिव्वेवओ दसमवग्गस्स । दसमो वग्गो समत्तो ॥ सूत्रम् १६४ ॥ एवं खलु जंबू ! समणेणं
भगवया महावीरेणं आदिगरेणं तित्थगरेणं संयसंबुद्धेणं पुरिसोत्तमेणं जाव संपत्तेणं० । धम्मकहा सुययत्त्वंधो
समत्तो दसहिं वग्गेहि नायाधम्मकहाओ समत्ताओ ॥ सूत्रम्-१६५ ॥ समाप्तोऽयं द्वितीयः श्रुतस्कन्धः ॥

नमः श्रीवर्द्धमानाय, श्रीपार्श्वप्रभवे नमः । नमः श्रीमत्सरस्वत्यै, सहायेभ्यो नमो नमः ॥ १ ॥ इह हि गमनिकाथं
यन्मया ब्यूहयोक्तं, किमपि समयदीनं तद्विशेष्यं सुधीभिः । नहि भवति विधेया सर्वथाऽस्मिन्नुपेक्षा, दयितजिनमतानां
तायिनां चाद्रिगर्गे ॥२॥ परेषां दुर्लभा भवति हि विपक्षाः स्फुटमिदं, विशेषाद् दृढानामतुल्यचचनज्ञानमहसाम् । निराम्नायाधीभिः
पुनरतिवरां मादृशजनैस्ततः श्लाघार्थं मे वचनमनघं दुर्लभमिह ॥३॥ ततः सिद्धान्ततत्त्वज्ञैः, स्वयमूढैः प्रयत्नः । न पुनरस्म-
दाख्यात, एव ग्राह्यो नियोगतः ॥४॥ तथापि माऽस्तु मे पापं, सङ्घमद्युपजीवनात् । दृढन्यायानुमारित्वाद्वितीयं च प्रवृत्तिः
॥ ५ ॥ तथाहि-किमपि स्फुटीकृतमिह स्फुटेऽप्यर्थतः, सकष्टमविदेशतो विविधवाचनातोऽपि यत् । समर्थपदसंश्रयाद्विगुण-

पुस्तकभ्योऽपि यत्, परात्महितहेतवेऽनभिनिवेशिना चेतसा ॥ ६ ॥ यो जैनाभिमतं प्रमाणमनघं व्युत्पादयाम्नासिवान्,
प्रस्थानैर्विधैर्निरस्य निखिलं बौद्धादि सम्बन्धि तत् । नानावृत्तिकथाकथापथमतिक्रान्तं चक्रे तपो, निःसम्बन्धविहारम-
प्रतिहतं शास्त्रानुमारात्तथा ॥ ७ ॥ तस्याचार्यजिनेश्वरस्य मदवद्वादिप्रतिस्पर्द्धिनः, तद्वन्धोरपि बुद्धिसागर इति ख्यातस्य
धरेर्भुवि । छन्दोबन्धनिवद्धबन्धुरवचःशब्दादिमल्लक्ष्मणः, श्रीसंविप्रविहारिणः श्रुतनिधेशारित्रचूडामणेः ॥ ८ ॥ शिष्येणाभय-
देवाख्यसूरिणा विधृतिः कृता । ज्ञाताधर्मकथाङ्गस्य, श्रुतभक्त्या समामतः ॥ ९ ॥ निर्वृतककुलनमस्तलचन्द्रदोणाख्यसूरि-
मुख्येन । पण्डितगुणेन गुणवत्प्रियेण संशोधिता चेयम् ॥ १० ॥ प्रत्यक्षं गणनया, प्रत्यमानं विनिश्चितम् । अनुष्टुभां
सहस्राणि, त्रीण्येवाष्टशतानि च ॥ ११ ॥ एकादशसु श्लेषेषु विश्लेषधिकेषु विक्रमसमानाम् । अणहिलपाटकनगरे
विजयदशम्यां च सिद्धेयम् ॥ १२ ॥ समाप्ता चेयं ज्ञाताधर्मकथाप्रदेशटीकेति ॥

॥ समाप्तमिदं चन्द्रकुलनभस्तलोदुपतिप्रभश्रीमदभयदेवसूरिविधृतविवरणयुतं श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गम् ॥

पुस्तकंभ्योऽपि गन्, परात्महितहेतवेऽनभिनिवेशिना चेतसा ॥ ६ ॥ यो जैनाभिमतं प्रमाणमनघं व्युत्पादयन्मासिवान्,
प्रशयानैर्मिथैर्निरस्य नितिलं बौद्धादि सम्बन्धि तत् । नानावृत्तिकथाकथापथमतिक्रान्तं चक्रे तपो, निःसम्बन्धविहारम-
प्रतिहन् शास्त्रानुमाता तथा ॥ ७ ॥ तस्याचार्यजिनेश्वरस्य मदयद्वादिप्रतिस्पर्दिनः, तद्वन्द्योरपि बुद्धिसागर इति ख्यातस्य
योरैरुचि । छन्दोबन्धनविचद्वन्द्वयुवचःशुब्दादिमल्लक्ष्मणः, श्रीसंविग्रविहारिणः श्रुतनिधेश्वरिश्चूडामणोः ॥ ८ ॥ शिष्येणाभय-
देवकार्यश्रिणा चितृतिः कृता । छाताधर्मकयाङ्गस्य, श्रुतभक्त्या समामतः ॥ ९ ॥ निर्वृतककुलनमस्तलचन्द्रदोणाख्यश्रि-
मुखदेन । पण्डितगुणेन गुणवत्प्रियेण संशोधिता चेयम् ॥ १० ॥ प्रत्यक्षरं गणनया, ग्रन्थमात्रं विनिश्चितम् । अनुष्टुभां
महत्सूत्राणि, श्रीण्येवाष्टशतानि च ॥ ११ ॥ एकादशसु श्रुतेष्वथ विग्रस्यधिकेषु विक्रमसमानाम् । अणहिलपाटकनगरे
विनयदशम्यां च सिद्धेयम् ॥ १२ ॥ समाप्ता चेयं छाताधर्मकथाप्रदेशटीकेति ॥

॥ समाप्तमिदं चन्द्रकुलनमस्तलौटुपतिमभश्रीमदभयदेवसूत्रिविघृतविवरणयुतं श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गम् ॥

